ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΕΤΟΣ Λ΄. 1955. ΤΕΥΧΟΣ Γ΄.
ΙΟΥΛΙΟΣ — ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ — ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Ο ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΑΡΤΩΝ

ΕΙΧΑΝ ΜΕΙΝΗ ΑΡΓΑ εἰς τὴν ἔρημον, ἐβράδυαζε, κρεμασμένοι ἦσαν ἀπὸ τὰ χείλη καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ Ἰησοῦ. Εἶχαν φέρῃ τοὺς ἀρρώστους των, τοὺς πάσχοντας, νὰ τοὺς θεραπεύσῃ. Καὶ ὅλοι διψοῦσαν νὰ Τὸν ἀκούσουν, νὰ μείνουν μαζύ Του. Ἡ ψυχὴ διψᾷ ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην. Εἶναι ἀνήσυχη καὶ τεταραγμένη, καὶ ζητεῖ παραμυθίαν καὶ θάρρος. Εἶναι γεμάτη φόβον. Ἂν ἐγνωρίζαμεν τὴν τραγικότητά της, τὴν ἀθλιότητά της ! Ἦσαν πολλοί, πέντε χιλιάδες ἄνδρες, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παιδιὰ καὶ τὶς γυναῖκες, τὰ μάλιστα συγκλονιστικὴ εἰκόνα, τὸ νὰ συνωθῆται ὁ λαὸς γύρω ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν, ὁ Ὁποῖος τὸν συμπονοῦσε, τὸν εὐσπλαγχνίζονταν. Τὸν ἔβλεπε ὡσὰν πρόβατα, χωρὶς ποιμένα, Τὸν ἔβλεπε πεινασμένον, κακοενδυμένον, ἀμαθῆ, πονεμένον, δοῦλον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ διψασμένον διὰ κἄτι καλό, διὰ κἄποιαν λύτρωσιν, διὰ κἄτι μεγάλο.

Δὲν θὰ φάγουν αὐτοί ; Ἠρώτησεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητάς Του. Εἶναι πεινασμένοι καὶ τετραχηλισμένοι. Πόσον πονῶ ! Εἶναι μέσα εἰς τὴν ψυχήν μου. Νὰ καθήσουν ὅμιλοι, ὅμιλοι, καὶ νὰ τοὺς δώσωμεν νὰ φάγουν.

—Κύριε, δὲν ἔχομεν τί νὰ τοὺς δώσωμεν. Ἕνα μονάχα παιδὶ ἔχει πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθεῖς. Ἀλλά, τί εἶναι αὐτὰ διὰ τόσον πολὺν κόσμον !

—Φέρατέ μου τοὺς ἄρτους τούτους καὶ τοὺς ἰχθεῖς. Τοὺς ἔλαβε μὲ τὰ χέρια Του καὶ τοὺς ὕψωσε πρὸς τὸν οὐρανόν, τοὺς ηὐλόγησε, καὶ προ-

σηυχήθη, καὶ ἤρχισε νὰ τοὺς τεμαχίζῃ, καὶ νὰ τοὺς δίνῃ νὰ μοιρασθοῦν, διὰ νὰ φάγουν οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ χορτάσουν. Καὶ ἔφαγαν καὶ ἐχόρτασαν, καὶ ἐπερίσσευσαν τόσα κομμάτια, ὥστε νὰ γεμίσουν μὲ αὐτὰ δώδεκα κοφίνια. Ὁ Χριστὸς τοὺς εἶπε νὰ μαζεύσουν τὰ περισσεύματα, ὑπέροχον μάθημα λιτότητος καὶ οἰκονομίας.

*
* *

Ὅσοι ἐργάζονται εἰς τὴν Πόλιν, ὅσοι χειρώνακτες καὶ ἀχθοφόροι, ψωμὶ τρώγουν, ὀλίγο τυρὶ ἢ ἐληὲς καὶ σταφύλι, καὶ ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ σηκώνουν βαρύτατα φορτία, καὶ νὰ μὴ ἔχουν εἰς τὸ σῶμά των περιττὰ καὶ βλαβερὰ πράγματα. Οἱ ἄλλοι τρώγομεν πολὺ καὶ οἱ περισσότεροι κουβαλοῦν μὲ τὸ σῶμά των εἴκοσι καὶ τριάντα κιλὰ παραπάνω λίπος. Καὶ εἶναι τὸ σῶμά των δηλητηριασμένο, καὶ νωχελές, καὶ ἔχει χάση τὴν ἐξαισίαν γραμμήν του, καὶ τὴν ὑγείαν τῶν πολυτιμοτέρων ὀργάνων του. Αὐτό, πού, μετὰ τὴν ψυχήν, εἶναι τὸ ὡραιότερο καὶ σπουδαιότερο δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Τρώγομεν τόσο πολύ, τρεῖς φορὲς περισσότερον ἴσως ἀπὸ ὅ,τι μᾶς χρειάζεται, τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν πεινοῦν οἱ ἄλλοι. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἓν τρίτον τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἄεργοι. Πολλοὶ εἶναι οἱ ὑποσιτισμένοι, καὶ δυστυχεῖς. Ὕστερα ἀπὸ τόσον χριστιανισμόν, ὕστερα ἀπὸ τόσους αἰῶνας, ὕστερα ἀπὸ τόσον πολιτισμόν, νὰ πεινοῦν ἑκατομμύρια ἄνθρωποι ! Νὰ πεινοῦν ἀδελφοί μας ! Νὰ μαραίνωνται παιδιὰ ὡσὰν ἄνθη ! Γέροι νὰ μὴ ἔχουν ὀλίγον γάλα οὔτε ὀλίγην ζάχαρην !

*
* *

Εἶναι πολὺ βαθὺ τὸ νόημα τοῦ θαύματος τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. Καὶ ἡ σχετικὴ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου λίαν ἐπίκαιρα ἀναγινώσκεται εἰς τὰς Ἐκκλησίας τώρα τὸ καλοκαῖρι, μὲ τὸν θερισμὸν καὶ τὴν συγκομιδὴν τοῦ σιταριοῦ. Τὸ σιτάρι εἶναι τὸ μεγάλο Βασίλειον ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Εἶναι ἀπέραντες αἱ ἐκτάσεις του, ἡ δύναμίς του ἀζύγιστη, ἀπροσμέτρητη. Στηρίζει καρδίαν ἀνθρώπου, στηρίζει ἔθνη. Τὰ ὀγδοήκοντα τοῖς ἑκατὸν τοῦ λαοῦ τρέφονται μὲ τὸ σιτάρι. Εἶναι τροφὴ θεία, τὸ περισσότερο μέρος τῆς τροφῆς εἶναι σιτάρι. Τὰ συστατικά του εἶναι πολύτιμα. Τὸ ψωμὶ εἶναι νόστιμο. Τὸ ἔψαλαν οἱ μεγάλοι Ποιηταί,τὸ ἐτραγούδησαν οἱ αἰῶνες. Ἐμόχθησαν καὶ μοχθοῦν δι' αὐτὸ οἱ πατέρες μας, οἱ ἀδελφοί μας. Τὸ σιτάρι τρέφει καὶ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος τὸ σπείρει, καὶ τὸν ἔμπορον τὸν μεγάλον καὶ τὸν μικρὸν ὁ ὁποῖος τὸ ἀγοράζει καὶ τὸ μεταπωλεῖ, ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος τὸ ἀλέθει, καὶ ἐκεῖνον ποὺ τὸ ζυμώνει, καὶ τὸ πωλεῖ, καὶ τὸν ἄλλον ποὺ τὸ ἀγοράζει, καὶ τὸ φέρνει εἰς τὸ σπίτι του, καὶ

τὸ μοιράζει εἰς τὰ παιδιά του καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους του. Δὲν εἶναι ἕνα θαῦμα αὐτό, συνεχιζόμενον μέσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνας, θαῦμα ποὺ θεραπεύει τὸ σῶμά μας καὶ δίνει εὐφροσύνην εἰς τὴν ψυχήν μας ; Καὶ καθήμεθα γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι, μὲ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον μας, ὁ ὁποῖος γίνεται ἀγάπη, καὶ οἰκοδομή, καὶ γλυκύτητα, καὶ εὐλογία.

***

Εἶναι κἄτι παραπάνω ὁ ἄρτος, εἶναι τὸ μεγάλο μυστήριον, ἡ Θεία Εὐχαριστία, ὁ ἐπουράνιος ἄρτος, ἡ θυσία ἡ ἀναίμακτη. Δὲν ἔχομεν ζωήν, ἐὰν δὲν φάγωμεν ἀπ' αὐτόν. Ὀπίσω ἀπ' αὐτὸν συνωθεῖται ἡ πεινασμένη ἀνθρωπότης, τὴν ὁποίαν μονάχα ὁ Χριστὸς μπορεῖ νὰ χορτάση. Θὰ τὴν χορτάση μὲ τὸν ἄρτον τῆς διδασκαλίας Του, καὶ τὸν ἄρτον τῆς Εὐχαριστίας Του. Ζητεῖ ἀλήθειαν, ζητεῖ φῶς ὁ κόσμος. Ὁ Πασκὰλ λέγει : «Ἔξω ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν, ἀγνοοῦμεν τί εἶναι Θεός, δὲν ξεύρομεν τί εἶναι ἡ ζωή, οὔτε τί εἶναι ὁ θάνατος· καὶ δὲν βλέπομεν παρὰ σκοτάδι καὶ σύγχυσιν.» Δὲν ξεύρομεν ἂν ἡ ψυχή μας εἶναι ἀθάνατη. Ὁ Χριστὸς ὅμως κατηύνασε τὴν πεῖνάν μας αὐτήν, καὶ μᾶς ἔκαμεν ἱκανοὺς νὰ ἀτενίσωμεν εἰς τὸν θάνατον ὡς εἰς ἀποκάλυψιν, καὶ νὰ τὸν κάμωμεν καταξίωσιν τῆς ζωῆς. Τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν εἰκονίζει βαθύτερον ἡ εὐλογία καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν πέντε ἄρτων. Ζήσαντες τὴν ἀληθινὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ οἱ Ἀπόστολοι, ᾐσθάνοντο εἰς τὴν λύπην των χαράν, εἰς τὴν πενίαν των πλουτισμόν, καὶ εἰς τὴν ἀδυναμίαν των δύναμιν. «Ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες — ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες — ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ τὰ πάντα κατέχοντες». Ὅταν ἐκράτησεν εἰς τὰ χέριά Του ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἄρτους εἰς τὴν ἔρημον, καὶ τοὺς ὕψωσε πρὸς τὸν οὐρανόν, δὲν ἐχόρτασε μονάχα τοὺς μαθητάς Του καὶ τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ ἡτοίμασε τοὺς ἀποστόλους, ὅταν εὑρεθοῦν εἰς μεγάλας στιγμὰς νὰ ἔχουν πιστεύση ὅτι εἶναι Θεός. Ὅταν εὑρεθοῦν εἰς τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον τὴν παραμονὴν τοῦ θανάτου Του, νὰ καταλάβουν τὴν βαθυτέραν σημασίαν τοῦ πράγματος. Ἀφοῦ εἰς τὴν ἔρημον, μὲ τόσον ὀλίγα πράγματα, ἐχόρτασε τοὺς ἀνθρώπους, τώρα ποὺ τρώγουν ἐπίσημα, καὶ ἡ μορφὴ τοῦ Χριστοῦ ὁλονὲν φωτίζεται ἀπόκοσμα τὴν νύχτα ποὺ θὰ ἤρχιζαν τὰ σεπτά Του Πάθη, καὶ ἡ καρδιά των εἶναι γεμάτη ἀπὸ πόνον καὶ ἀγάπην, καὶ ἀκούονται τὰ φτερουγίσματα τῶν ἀγγέλων νὰ ἀνεβοκατεβαίνουν τὸν οὐρανόν, τί μεγάλα πράγματα πρόκειται νὰ γίνουν.

***

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς ἡτοίμαζε, καὶ μᾶς ἑτοιμάζει ὁ Χριστός, διὰ τὴν ἀνάνηψίν μας καὶ τὴν σωτηρίαν μας. Μᾶς ἑτοιμάζει μὲ τοὺς ἄρτους

Του καὶ μὲ τὸ σιτάρι Του. Ἔρχεται ἡ νύχτα, ἔρχεται τὸ δρᾶμα τοῦ Γολγοθᾶ, καὶ ὑπάρχει κίνδυνος οἱ μαθηταὶ νὰ διασκορπισθοῦν. Πρέπει νὰ εἶναι βέβαιοι διὰ τὴν θεότητά Του. Πρέπει νὰ εἶναι βέβαιοι διὰ τὴν δύναμίν Του καὶ διὰ τὴν ἀγάπην Του. Πρέπει νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἀφήση μονάχους, δὲν θὰ τοὺς ἀφήση ὀρφανούς ! Ὁ χειμώνας ἔρχεται, αἱ ἡμέρες μικραίνουν, καὶ ὁ γεωργὸς τὸν Ὀκτώβριον καὶ τὸν Νοέμβριον θὰ σπείρη τὸν ἀγρόν του, τὸ σιτάρι του. Θὰ περάση ὁ χειμώνας ἀπὸ ἐπάνω του, θὰ σαπίση αὐτὸ εἰς τὸν τάφον του, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναστηθῇ τὴν ἄνοιξιν, καὶ νὰ ἐξέλθη ἀπὸ τὸ χῶμα, ὡσὰν νύμφη, καὶ νὰ δώση καρπὸν πολύν, ἑκατονταπλασίονα. Θὰ ταφῇ ὁ Χριστός, ἀλλὰ θὰ νικήση τὸν θάνατον, καὶ θὰ χαρίση καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν αἰώνιον ζωήν.

† Ὁ Πριγκηποννήσων **ΔΩΡΟΘΕΟΣ**

ΤΑΦΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ ΧΑΣΚΙΟΪ

ΕΙΣ ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ τοῦ Χάσκιογι — Πικριδίου τῶν Βυζαντινῶν — ἐτάφησαν διακεκριμένα πρόσωπα κληρικὰ καὶ λαϊκά.

Ὁ διάσημος μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέτιος — Μιχαὴλ κατὰ κόσμον — κατὰ τὸ ἔτος 1692, μηνὶ Νοεμβρίῳ, εἶχεν ἐκλεγῆ μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης. Τέσσαρα περίπου ἔτη ἐχρημάτισε ἀρχιερεὺς τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης. Κατόπιν διαβληθεὶς παρὰ τοῖς κρατοῦσιν, ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὸ ἔτος 1701 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ τότε Πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Ἀκαρνᾶνος (κατὰ τὴν 3ην πατριαρχείαν του) καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου,ὡς ἔξαρχος πατριαρχικὸς εἰς τὴν Πελοπόννησον,κατεχομένην τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπὸ τῶν Βενετῶν, διὰ νὰ εἰσπράξῃ, «τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια». Ἐπιστρέψας εἰς τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ διετῆ περιοδείαν (1703) ἐζητήθη ἐπιμόνως ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς μητροπολίτης Ἀθηνῶν. Ἡ ἱερὰ Σύνοδος ὑπείκουσα εἰς τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ ἐξέλεξεν αὐτὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν. Τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν ἐποίμανε θεαρέστως ἐπὶ ἕνδεκα περίπου ἔτη (1714). Τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Κλήμεντος ἀποθανόντος, οἱ Ἰωαννῖται δι' ἀναφορῶν ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν ποιμενάρχην τὸν συμπολίτην των Μελέτιον, ἀποκτήσαντα μεγάλην φήμην διὰ τὴν μόρφωσίν του καὶ πρὸ πάντων διὰ τὰ ἔξοχα κηρύγματά του. Δεχθεὶς τὴν μετάθεσιν ἐκίνησε διὰ τὴν Πόλιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀσθενήσας παρέμεινεν ἐπ' ἀρκετὸν εἰς τὴν Λάρισσαν, οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς καὶ ὁ Πατριάρχης ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν ἀργοπορίαν αὐτήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἐβράδυνεν ἡ ἀπάντησις τοῦ Μελετίου εἰς τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἐκλογήν του πατριαρχικὰ γράμματα, «βιασθέντες δὲ μᾶλλον ὑπὸ μεγάλων μεσιτειῶν, ὡς γράφει ὁ ἐκδότης καὶ βιογράφος του, 1) ἐχειροτόνησαν μητροπολίτην Ἰωαννίνων τὸν Ἱερόθεον, Ράπτην». Φθάσας εἰς τὴν Κων)πολιν καὶ εὑρὼν χειροτονημένον ἄλλον ἱεράρχην τῆς πατρίδος του ὑπέφερε ψυχικῶς. Τοιουτοτρόπως ἐπεδεινώθη ἡ ἤδη μὴ ἐντελῶς θεραπευ-

---

1) Σελ. κα'. Α' τόμου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Μελετίου. Ὁ βίος του ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας καταχωρίζει ὁ ἴδιος Μελέτιος εἰς τὴν Γεωγραφίαν του.

θεῖσα νόσος του καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 53 ἐτῶν, τὴν 12ην Δεκεμβρίου 1714. Ἐτάφη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Χάσκιογι· ὁ τάφος του ὁπωσδήποτε διατηρεῖται μέχρι τῆς σήμερον.

Πολὺ πρὸ τοῦ Μελετίου ἐνεταφιάσθη εἰς τὸ ἴδιον νεκροταφεῖον καὶ ὁ υἱὸς τῆς Ροξάνης Σκαρλάτου καὶ τοῦ Χίου ἐμπόρου Μαυροκορδάτου, ὁ διάσημος Μέγας Διερμηνεὺς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, τῆς ὁποίας ἀρκετὰ μέλη ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ὑπῆρξαν ἡγεμόνες τῶν παραδουναβείων χωρῶν Μολδαβίας καὶ Βλαχίας. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐτάφη ἐκεῖ τὴν 22αν Δεκεμβρίου 1709. Εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον ἀναπαύονται καὶ τὰ ὀστᾶ τῆς κόρης τοῦ προμνησθέντος Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων Ἑλένης, συζύγου τοῦ γνωστοῦ ἀριστοκράτου Ἰωάννου Ρωσσέτη. Ὁ ἐνταφιασμός της ἔλαβε χώραν τὴν 6ην Μαρτίου 1722.

† Ὁ μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Η ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ
ΤΟΥ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ

ΜΕ ΕΠΙΣΗΜΟΤΗΤΑ καὶ μεγαλοπρέπειαν ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ ἐτέλεσαν τὸ Ἰωβηλαῖον τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἰωάννου Γ. Παναγιωτίδου, δοκίμως διδάξαντος ἐπὶ τριακονταετίαν ἐν τῇ Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης. Ὁ ἑορτασμὸς ἔγινεν εἰς αὐτὴν τὴν Κυριακὴν 12 Ἰουνίου, συμφώνως πρὸς ἐκδοθὲν Πρόγραμμα. Τὴν πρωΐαν ἐλειτούργησαν οἱ Μητροπολῖται Πριγκηποννήσων κ. Δωρόθεος, Ροδοπόλεως κ. Ἱερώνυμος καὶ Φιλαδελφείας κ. Ἰάκωβος. Εἰς τὸ Ἱερὸν παρῆσαν ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης καὶ οἱ Μητροπολῖται Χαλκηδόνος κ. Θωμᾶς, Θεοδωρουπόλεως κ. Λεόντιος, Σάρδεων κ. Μάξιμος καὶ Ἰκονίου κ. Ἰάκωβος. Παρέστησαν ὁ τιμώμενος Καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Παναγιωτίδης, μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀλεξάνδρας καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῶν Γεωργίου, οἱ Καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς, καὶ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἐγκρίτων Ὁμογενῶν. Τὴν μεσημβρίαν πάντες παρεκάθησαν εἰς τὸ γεῦμα τῆς Σχολῆς.

Εἰς τὰς 3 δὲ μ.μ. ἤρχισε τὸ β΄. μέρος τῆς Τελετῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ Συνοδικῷ τῆς Σχολῆς. Προσῆλθον οἱ Πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος κ.κ. Β. Θεοδωρόπουλος καὶ Κ. Τσαμαδός, ὁ Βουλευτὴς Σταμποὺλ κ. Ἀ. Χατζόπουλος, οἱ Νομικοὶ Σύμβουλοι τῶν Πατριαρχείων, Γυμνασιάρχαι, Καθηγηταί, Ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Μειζόνων Ἱδρυμάτων, τῆς Ἑλληνικῆς Ἑνώσεως, τῆς Κοινότητος Βαφεοχωρίου, γενετείρας τοῦ ἑορτάζοντος Καθηγητοῦ, ἐκπρόσωποι τοῦ ἰατρικοῦ, δικηγορικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ κόσμου, καὶ πλῆθος ἐκλεκτῶν ἀνθρώπων, ἐν οἷς πλεῖστοι μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι τοῦ Καθηγητοῦ.

Ἡ τελετὴ ἤρχισε μὲ τὸν Ὕμνον τῆς Ἀνεξαρτησίας, ψαλέντα ὑπὸ τῶν Μαθητῶν τῆς Σχολῆς, καὶ μὲ ἀκολουθήσασαν εἰσήγησιν τοῦ Σχολάρχου, Μητροπολίτου Ἰκονίου κ. Ἰακώβου. Καὶ ἠκούσθησαν κατὰ σειρὰν ὁμιλίαι τοῦ κ. Φαΐκ Τουρκμέν, Καθηγητοῦ τῶν Τουρκικῶν ἐν τῇ Σχολῇ, τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἐ. Φωτιάδου, ἐκφωνήσαντος τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας, τοῦ ἐκ τῶν ἐφετεινῶν τελειοφοίτων κ. Δ. Χριστοφόρου, ἀπὸ μέρους τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς, καὶ τοῦ Μητροπολίτου Πριγκηποννήσων κ. Δωροθέου, Προέδρου τῆς Ἐφορίας. Εἶτα ἀνεγνώσθη σεπτὸν Πατριαρχικὸν Πιττάκιον, δι᾽ οὗ ἐπιστέφεται τὸ ἀξιόλογον ἔργον τοῦ Καθη-

γητοῦ. Εἰς αὐτὸν ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν προσεφέρθη διὰ τοῦ κ. Κ. Πινήρου ἀνθοδέσμη. Ὁ κ. Ἰ. Παναγιωτίδης, ἐν μέσῳ ζωηρῶν χειροκροτημάτων τῶν παρισταμένων ἀνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα, καὶ ἐξέφρασε τὴν συγκίνησιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην του. Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκ μέρους αὐτοῦ ὁ Καθηγητὴς κ. Κ. Καλλίνικος ἀνέγνωσε περισπούδαστον ἱστορικὴν μελέτην. Ὁ δὲ Καθηγητὴς κ. Β. Σταυρίδης ἀνέγνωσε διάφορα συγχαρητήρια Γράμματα προσωπικοτήτων ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Τὴν ὅλην Ἑορτὴν κατέκλεισεν ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης, ἐξάρασα τὰ προσόντα τοῦ τιμωμένου Καθηγητοῦ, ἐπαινέσασα τὸ ὡραῖον καὶ γόνιμον αὐτοῦ ἔργον, ἐκφράσασα τὴν εὐαρέσκειαν Αὐτῆς καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπιδαψιλεύσασα εἰς αὐτὸν εὐχὰς καὶ εὐλογίας.

Ἡ «Ὀρθοδοξία» συμμετέχει ἐκθύμως εἰς τὴν χαρὰν ταύτην τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἰ. Παναγιωτίδου, καὶ εὔχεται αὐτῷ ὑγείαν καὶ ἐνίσχυσιν εἰς συνέχισιν τοῦ τιμίου αὐτοῦ ἔργου.

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΧΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ κ. ΙΑΚΩΒΟΥ

ΜΕ ΠΟΛΛΗΝ συγκίνησιν ἀνέρχομαι τὸ βῆμα, διὰ νὰ κηρύξω τὴν ἔναρξιν τῆς σημερινῆς σεμνῆς τελετῆς. Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολή, καθῆκον ἐπιβεβλημένον ἐκπληροῦσα σήμερον, ἐκάλεσε πάντας ὑμᾶς, ὑπὸ τὴν στέγην αὐτῆς, διὰ νὰ τιμήσῃ τὸ ἐκλεκτὸν αὐτῆς πνευματικὸν τέκνον καὶ γεραρὸν Διδάσκαλον, τὸν ἐλλόγιμον καὶ τοῖς πᾶσι σεβαστὸν κύριον Ἰωάννην Παναγιωτίδην, τὸν ἀκάματον τοῦτον ἐργάτην τοῦ πνεύματος, τὸν ζηλωτὴν ὑπηρέτην τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιστήμης καὶ ἀριστοτέχνην σμιλευτὴν τῶν ψυχῶν τῶν μελλόντων λευϊτῶν τοῦ Ὑψίστου ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριακονταετοῦς δοκίμου αὐτοῦ ἐν τῇ Σχολῇ καθηγεσίας.

Ἡ τιμητικὴ αὕτη συγκέντρωσις, ἣν λαμπρύνει διὰ τῆς παρουσίας Της αὐτὴ αὕτη ἡ Κορυφὴ τῆς Ὀρθοδοξίας, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Ἀθηναγόρας, μετὰ σεβασμίας χορείας Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου καὶ Ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος, τιμᾷ δὲ πλῆθος εὐγνωμονούντων μαθητῶν, μετ' ἐπιλέκτων ἐκπροσώπων τῆς τε καθ' ἡμᾶς παιδείας καὶ καθόλου Ὁμογενείας, παρέχει εἰς τὴν Σχολὴν τὴν ὡραίαν εὐκαιρίαν, ὅπως ἀποδώσῃ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὴν ὅλην αὐτοῦ πνευματικὴν δραστηριότητα διέθεσεν ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τοῦ ἔργου αὐτῆς, τὴν ὀφειλετικήν, ἀνθ' ὧν ὑπὲρ αὐτῆς ἐμόχθησε καὶ ἐκοπίασε τιμήν.

Ἐκπληροῖ δὲ τὸ καθῆκον τοῦτο ἡ Σχολὴ μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς καὶ

ἐγκαυχήσεως, διότι ὁ σήμερον τιμώμενος Καθηγητής, ἐπὶ τριακονταετίαν ὅλην, εἰς καιροὺς μάλιστα δυσχειμέρους, διὰ τῆς πολλῆς αὐτοῦ πρὸς αὐτὴν ἀγάπης, διὰ τοῦ ἐνθέου αὐτοῦ ζήλου, τῆς πολιᾶς σοφίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης ἠθικῆς ἀκτινοβολίας τῆς ἐξαιρέτου αὐτοῦ προσωπικότητος, σπουδαίως καὶ σημαντικῶς συνετέλεσεν, οὐ μόνον εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κανονονικῆς καὶ τακτικῆς αὐτῆς λειτουργίας καὶ τὴν διατήρησιν, παρὰ τὸ ὀλιγάριθμον τότε τῶν καθηγητικῶν αὐτῆς στελεχῶν, τοῦ μορφωτικοῦ αὐτῆς ἐπιπέδου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν ἀποφοίτων, ἀνταξίων τῶν παλαιῶν αὐτῆς εὐκλεῶν περιόδων, ἀποφοίτων, τιμώντων νῦν, ἀπὸ τῶν διαφόρων ἐν αἷς ἐτάχθησαν θέσεων, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Σχολήν.

Ἡ κατὰ τὴν μακρὰν καθηγεσίαν τοῦ σήμερον τιμωμένου Καθηγητοῦ ἐπὶ τῆς Σχολῆς ἐπίδρασις τῆς πεφωτισμένης αὐτοῦ προσωπικότητος ὑπῆρξε τόσον βαθεῖα, ὥστε δὲν θὰ ἦτο μακρὰν τῆς ἀληθείας ὁ διϊσχυρισμός, ὅτι εἰς αὐτὸν κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πλουσία τῆς Σχολῆς πνευματικὴ καρποφορία, ἡ τόσον ἐξυπηρετήσασα καὶ ἐξυπηρετοῦσα πάντοτε τὸν ἅγιον τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς γῆς προορισμόν. Ὅσοι εἴχομεν τὸ εὐτύχημα, νὰ διατελέσωμεν μαθηταὶ αὐτοῦ, θὰ διατηρῶμεν ἀνεξάλειπτον τὴν εἰκόνα τοῦ λιτοῦ καὶ ἀπερίττου ἀνθρώπου, τοῦ μετριόφρονος καὶ ἀνεπιδείκτου σοφοῦ, τοῦ ἐμβριθοῦς καὶ σεβαστοῦ Διδασκάλου, ὁ ὁποῖος πολλὴν καὶ μεγάλην ἔσχεν ἐφ' ἡμῖν ἐπίδρασιν, εἰς διαμόρφωσιν τοῦ ἔσω ἡμῶν ἀνθρώπου, εἰς ἀναζωπύρησιν τοῦ χριστιανοπρεποῦς ἡμῶν ζήλου, εἰς παρόρμησιν πρὸς ὅ,τι καλόν, ὡραῖον, ὑψηλὸν καὶ εὐγενές, ἐφ' οἷς πολλὴν ὀφείλομεν αὐτῷ εὐγνωμοσύνην.

Ὑπὸ τοιούτων συναισθημάτων κατεχόμενος, κηρύσσω τὴν ἔναρξιν τῆς σημερινῆς τελετῆς. Ἡ πλατύτερον καὶ ἐκτενέστερον ἔξαρσις τοῦ ἔργου τοῦ τιμωμένου ἀνετέθη τῷ Ἐλλογιμωτάτῳ Καθηγητῇ κ. Ἐμμανουὴλ Φωτιάδῃ. Ἐγὼ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐπιθυμῶ νὰ ἀπευθύνω πρὸς πάντας ὑμᾶς θερμὰς τὰς εὐχαριστίας τῆς Σχολῆς, διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἀνταπεκρίθητε εἰς τὴν φωνὴν αὐτῆς, καὶ ἐσπεύσατε νὰ τιμήσητε τὸν Διδάσκαλον, διερμηνεύσω πρὸς τὸν τιμώμενον τὴν πολλὴν τῆς Σχολῆς χαρὰν ἐπὶ τῇ παρεχομένῃ εἰς αὐτὴν εὐκαιρίᾳ, ὅπως ἀποδώσῃ αὐτῷ τὴν ἀνθ' ὧν ὑπὲρ αὐτῆς ἐμόχθησεν ὀφειλετικὴν τιμήν, εὐχηθῶ δέ, ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς χαρίζηται αὐτῷ ἔτη μακρὰ καὶ ὑγείαν ἀστεμφῆ, ἵνα ἐπὶ ἔτη ὡς πλεῖστα συνεχίσῃ τὴν τετιμημένην αὐτοῦ ἐν τῇ Σχολῇ καθηγεσίαν, ἐμπνέων διὰ τοῦ φωτεινοῦ αὐτοῦ παραδείγματος πάντας ἡμᾶς, παλαιούς τε καὶ νεωτέρους μαθητάς, διδάσκοντας καὶ διδασκομένους, εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Σχολῆς καὶ πρὸς δόξαν τοῦ Ἁγίου Ὀνόματος τοῦ Θεοῦ.

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΦΩΤΙΑΔΟΥ

ΕΙΣ ΑΠΟΚΤΗΣΙΝ παιδείας προτρεπόμενος ὁ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης σοφὸς Σειρὰχ «τέκνον, λέγει, ἐκ νεότητός σου ἐπίλεξαι παιδείαν καὶ ἕως πολιῶν εὑρήσεις σοφίαν. Ὡς ὁ ἀροτριῶν καὶ ὁ σπείρων πρόσελθε αὐτῇ καὶ ἀνάμενε ἀγαθοὺς καρποὺς αὐτῆς... Κόσμος γὰρ χρύσεός ἐστιν ἐπ' αὐτῆς καὶ οἱ δεσμοὶ αὐτῆς κλῶσμα ὑακίνθινον. Στολὴν δόξης ἐνδύσῃ αὐτὴν καὶ στέφανον ἀγαλλιάσεως περιθήσεις σεαυτῷ» (Σοφ. Σειρ. ς' 18—19, 30—31).

Τὴν παιδείαν ἐκ νεότητος ἐπιλεξάμενος, καὶ πρὸς αὐτὴν ὡς ὁ ἀροτριῶν καὶ ὁ σπείρων προσελθών, ἀξιοῦται τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς καρπῶν, εἰς τὸ τέρμα ἐπιπόνου τριακονταετοῦς ἀθλήσεως καθικόμενος, καὶ ὁ σήμερον τιμώμενος σεβαστὸς καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Παναγιωτίδης.

Περιβάλλεται δὲ τὸν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Σειρὰχ εἰς τοὺς ἐραστὰς τῆς παιδείας ὑπεσχημένον στέφανον τῆς εὐλόγου καὶ δικαίας ἐγκαυχήσεως καὶ ἀγαλλιάσεως ἐν μέσῳ τοσοῦτον λαμπρᾶς ὁμηγύρεως. Εὐλογεῖ τὴν ἡμέραν αὐτὸς ὁ Παναγιώτατος Προκαθήμενος τῆς κατὰ Ἀνατολὰς Ἐκκλησίας, ὁ προσκυνητὸς ἡμῶν Πατὴρ καὶ Πατριάρχης, ὁ μετ' ἐξόχου πάντοτε εὐθυκρισίας τὴν ἀξίαν ἀνερευνῶν καὶ ἀνευρίσκων καὶ ἐκτιμῶν, ἵνα διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν ἐπαίνου σφοδροτέραν τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπιθυμίαν εἴς τε τοὺς κατορθώσαντας καὶ εἰς τοὺς τὸν αὐτὸν δρόμον ποιουμένους καὶ πρὸς τὰ γενναῖα καὶ ὑψηλὰ συντρέχοντας καταστήσῃ, προσελθὼν μετὰ πλείστων ἐκ τῶν ἐνταῦθα σεβασμίων Ἱεραρχῶν. Πανηγυρίζουν τὸ γεγονὸς ἡ γεραρὰ αὕτη Σχολή, στολὴν ἑόρτιον ἐνδεδυμένη, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν αὐτοῦ μαθητῶν, τῶν τε παρισταμένων καὶ τῶν ἀπόντων μὲν σωματικῶς, νοερῶς δι' ὅμως μεταξὺ ἡμῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην εὑρισκομένων καὶ ἀναστρεφομένων. Τῆς πνευματικῆς πανδαισίας μετέχει καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς κοινωνία, σύσσωμον μὲν τὸν σεμνῶς αἴροντα τὰ σκῆπτρα τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας καὶ τὸν λοιπὸν ἐκλεκτὸν καὶ ὑψηλὸν αὐτῆς κόσμον ἀντιπροσωπευτικῶς ἐνταῦθα ἐξαποστείλασα, κατὰ ποικίλους δὲ καὶ ἄλλους τρόπους τὰ πρὸς τὸν ὀτηρὸν τῆς παιδείας καὶ τῶν γραμμάτων σκαπανέα καὶ ἀθλητὴν αἰσθήματα ἀγάπης, τιμῆς καὶ σεβασμοῦ αὐτῆς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ διατρανώσασα.

Τοιαύτης οὔσης τῆς σημερινῆς ἑορτῆς καὶ τοσοῦτον λαμπρᾶς τῆς ὁμηγύρεως, ἔδει πάντως ἑτέρῳ τινὶ τῶν πολλῶν μαθητῶν τοῦ σεβαστοῦ διδασκάλου, δεινῷ τοῦ καλάμου χειριστῇ καὶ ἀγαθωτέραν καὶ ἠπιοτέραν τῇ ἀκοῇ τὴν φωνὴν ἐκφέροντι, νὰ ἀνατεθῇ ἡ διὰ τοῦ λόγου ἔξαρσις τοῦ μακροῦ καὶ τιμίου τριακονταετοῦς αὐτοῦ δολίχου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κλῆρος

ἔλαχεν εἰς ἐμέ, ὁ δὲ βαθὺς σεβασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη, ἣν ἔχω πρὸς τὸν διδάσκαλον, ἀπέτρεψάν με ἀπὸ τῆς ἀρνήσεως, θὰ προσπαθήσω μὲν δι' ὀλίγων νὰ παραστήσω τὸ μογερὸν καὶ τίμιον αὐτοῦ ἔργον, ἐξαιτοῦμαι ὅμως παρ' ὑμῶν, ἐξίσου καλῶς εἰδότων τοῦτο, ὅπως ἦτε οὐχὶ αὐστηροί, ἀλλ' ἐπιεικεῖς τῶν λεχθησομένων ἐκτιμηταί.

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,

Σεβασμιώτατε Ἅγιε Σχολάρχα,

Φίλοι συνάδελφοι καὶ λοιπὴ φιλόμουσος ὁμήγυρις.

Ὁ σήμερον τὸ ἰωβηλαῖον αὐτοῦ ἄγων σεβαστὸς καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Παναγιωτίδης, ἐγεννήθη ἐν τῷ γραφικῷ Βαφεοχωρίῳ ἐν ἔτει 1892ῳ, ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν, τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Εὐδοξίας. Διδαχθεὶς τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ ἑπταταξίῳ τότε μικτῇ κοινοτικῇ σχολῇ, δεκατετραέτης εἰσήχθη εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην ὑπὸ τοῦ ἐκ Βαφεοχωρίου ἐπίσης τὴν καταγωγὴν σχόντος μεγάλου καὶ πολυφήμου ἐκείνου Πατριάρχου Ἰωακεὶμ τοῦ Γ'. Ἐκ τῆς Σχολῆς ἀπεφοίτησε τὸ 1913, ἓν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου αὐτοῦ Πατριάρχου, ὑποβαλὼν ἐναίσιμον διατριβὴν «Περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραδοχῆς τῶν ὑπὸ σχισματικοῦ καθῃρημένου Ἐπισκόπου χειροτονηθέντων κληρικῶν» καὶ λαβὼν τὸ πτυχίον τοῦ Διδασκάλου τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας.

Καὶ μετέβη μὲν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς Σμύρνην, ὡς ἱεροκῆρυξ Βρυούλων καὶ Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σμύρνης, προκριθεὶς ὅμως διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ τότε Σχολάρχου Μητροπολίτου Σελευκείας καὶ εἶτα Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ Στρηνοπούλου, κατά τινα εἰς Ρωσσίαν μετάβασιν αὐτοῦ, ἐπιτευχθεῖσαν ὑποτροφίαν παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, ἀφίκετο εἰς Ρωσσίαν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1914, ἔνθα, κατόπιν τακτικῶν τετραετῶν σπουδῶν ἐν τῇ Θεολογικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Πετρουπόλεως, ἀπεφοίτησε ταύτης τὸ 1918, εἰδικευθεὶς εἰς τὸν Ἱστορικὸν τῆς Θεολογίας κλάδον καὶ ὑποβαλὼν θέσιν ἐπὶ διπλώματι μὲ θέμα «Μελέτιος ὁ Πηγᾶς».

Κατὰ τὰς ἐν Ρωσσίᾳ σπουδὰς αὐτοῦ ὁ κ. Παναγιωτίδης συνεπλήρωσε τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ γνώσεις παρὰ τοῖς σοφοῖς καὶ περιφανέσι καθηγηταῖς τῆς Ἀκαδημίας, μυηθεὶς εἰς τὴν πλουσίαν ρωσσικὴν θεολογικὴν φιλολογίαν, ἧς πλουσίως ἐπωφελεῖται κατὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἔζησε τὴν εἰς τὸν ρωσσικὸν λαὸν ἰδιάζουσαν ἐκείνην εὐσέβειαν καὶ ἀκράδαντον πίστιν εἰς τὸν Θεόν, ἥτις καὶ σήμερον ἔτι βα-

θεῖαν πανταχοῦ ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν, καὶ δὴ παρὰ τοῖς ἑτεροδόξοις· ἔζησε τὰ προβλήματα τῆς Ρωσσικῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὰς παραμονὰς καὶ κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς συντελεσθείσης ἐκεῖ κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀναστατώσεως, ἥτις ἐπέπρωτο τοσούτων δοκιμασιῶν πρόξενος νὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἁγιωτάτην Ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ εὐσεβὲς αὐτῆς πλήρωμα, κατὰ μεγάλας μάζας ἐγκαταλιπὸν ἔκτοτε τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ μέχρι τῆς σήμερον πλανώμενον ἀνὰ τὸν κόσμον μὲ τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς ἐστραμμένα πάντοτε πρὸς τὴν πάτριον γῆν, ἐν ἀναμονῇ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ Ὁποίου οὐδέποτε ἀπέστη.

Ἅμα τῇ λήξει τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, ἐπιστρέψας ἐνταῦθα διὰ τῆς Δύσεως, δὲν ἐπεδόθη ἀμέσως εἰς τὸ καθηγητικὸν στάδιον. Μόλις μετὰ πενταετίαν, ἤτοι κατὰ τὸ 1923, διωρίσθη καθηγητὴς τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ ἐν τῇ Σχολῇ Γλωσσῶν καὶ Ἐμπορίου. Εἰς τὴν ἡμετέραν δὲ Σχολὴν προσεκάλεσε καὶ διώρισεν αὐτὸν κατὰ τὸ 1924 ἡ Ἐφορία τῆς Σχολῆς καὶ ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία ὄχι διότι δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ διδασκαλία τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῆς Ἱστορίας, ἥτις κατ᾽ ἀρχὰς τῷ ἀνετέθη, καὶ ἄλλως νὰ ἐξασφαλισθῇ, ἀλλὰ διότι δὲν ἔπρεπε κατὰ τὴν αὐχμηρὰν διὰ τὰ παρ᾽ ἡμῖν Θεολογικὰ Γράμματα ἐποχὴν ἐκείνην νὰ εὑρίσκηται μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης πρόσωπον τῆς ἀξίας καὶ τοῦ θεολογικοῦ καταρτισμοῦ τοῦ κ. Παναγιωτίδου, ἐν ὄψει μάλιστα τῆς ἀρξαμένης τότε νὰ προβάλλῃ ἀνάγκης καταρτισμοῦ τοῦ Σώματος τῶν Θεολόγων Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς ἐπὶ τῇ συντελουμένῃ προϊόντος τοῦ χρόνου ὁλοκληρώσει τῶν τάξεων αὐτῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1923 εἶχεν ἀρχίσῃ ἡ τρίτη περίοδος τῆς ζωῆς τῆς γεραρᾶς ταύτης Σχολῆς. Ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία, μετὰ τὰ γεγονότα τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς τρίτης δεκαετίας τοῦ παρόντος αἰῶνος, εὑρέθη ὑπὸ συνθήκας, αἵτινες ἐπέβαλλον ὅπως αἱ προσπάθειαι τῆς Ἐκκλησίας στραφῶσι κυρίως εἰς περισυλλογὴν καὶ ἀνασυγκρότησιν· Ἀπεφάσισε τότε ἡ Ἐκκλησία καὶ τὴν συνέχισιν τῆς Σχολῆς, καὶ δὴ κατὰ τὸ πρὸ τοῦ 1919 σύστημα, ἤτοι μετὰ τεσσάρων γυμνασιακῶν καὶ τριῶν θεολογικῶν τάξεων, ἐγκαταλειφθέντος, ὡς πολλαχῶς ἀσυμφόρου, τοῦ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν πάλιν τῶν τότε συνθηκῶν, υἱοθετηθέντος, καὶ ἐπὶ τέσσαρα δὲ συναπτὰ ἀκαδημαϊκὰ ἔτη, ὑπὸ διαφόρους τροποποιήσεις, ἐφαρμοσθέντος συστήματος τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς ὡς Ἀκαδημίας Θεολογικῆς. Καὶ ἐπειδή, κατόπιν τῆς γενομένης συγχωνεύσεως τῶν δύο τάξεων Γ´ καὶ Δ´ τῆς Ἀκαδημίας εἰς μίαν, καὶ τῆς κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1922—1923 ὁμαδικῆς συναποφοιτήσεως πάντων τῶν μαθητῶν, ἡ Σχολὴ ἦτο κενὴ μα-

θητῶν, ἀπεφασίσθη ὅπως κατὰ τὸ προσεχὲς σχολικὸν ἔτος 1923—1924 προσληφθῶσι μαθηταὶ μόνον διὰ τὴν Α΄ καὶ τὴν Β΄ Τάξιν τοῦ Γυμνασιακοῦ Τμήματος.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τῆς τρίτης περιόδου ἀνηρχόμεθα κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1923 τὸν μυροβόλον τῆς νέας ταύτης Σιὼν λόφον, ὃν τοσαῦτα πρὸ ἡμῶν εἶχον ἀνέλθη πλήθη μαθητῶν, οἵτινες καὶ διανύσαντες τὸν ἐν τῷ φυτωρίῳ τούτῳ τῆς ἱερᾶς ἐπιστήμης σκληρὸν τῆς μαθητείας δόλιχον εἶχον ὑπηρετήση καὶ ὑπηρέτουν ἀπὸ διαφόρων θέσεων, ἕκαστος κατὰ τὸ παρὰ Θεοῦ δοθὲν αὐτῷ τάλαντον, τὸν ἱερὸν καὶ ἅγιον τῆς Ἐκκλησίας σκοπόν.

Ἡ Σχολὴ δὲν εἶχε τότε τὴν αἰγλήεσσαν ὄψιν, ἣν ἔχει σήμερον, καὶ ἣν προσέδωκεν αὐτῇ ἡ στοργικὴ πρὸς αὐτὴν προσήλωσις καὶ ἡ ἔκτακτος καλαισθησία τιμίου αὐτῆς τέκνου καὶ διαπρεποῦς Ἱεράρχου. Ἔφερεν εἰσέτι ἰσχυρὰ τὰ ἴχνη τῆς κοπώσεως ἐκ τῆς ὑπερτριετοῦς φιλοξενίας, ἣν στοργικῶς εἶχε παράσχη εἰς ὑπερπεντακόσια τέκνα τῆς Ἁγιωτάτης Ρωσσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ εἰς οὐκ ὀλίγα ἀπόκληρα ὀρφανὰ τοῦ ἡμετέρου Γένους. Ὁ περίβολος αὐτῆς προέδιδε τελείαν ἐγκατάλειψιν, τὸ δὲ κτίριον αὐτῆς ἦτο ἀρκούντως παρημελημένον. Οἱ προσελθόντες ἀπηρτίσαμεν, παρὰ τὰ ἀρχικῶς ἀποφασισθέντα, δύο τάξεις, μίαν Προκαταρκτικὴν καὶ τὴν Α΄ Γυμνασιακήν. Τὴν Σχολὴν διηύθυνεν ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Βασίλειος Ἀντωνιάδης, ὃν κατὰ Νοέμβριον διεδέχθη κληρικός, ὁ τότε ἀρχιμανδρίτης καὶ μετέπειτα Μητροπολίτης Χριστουπόλεως Μελέτιος Λουκάκης, καὶ τοῦτον, παραιτηθέντα, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1924 ὁ ἱεροδιάκονος Ἰωακεὶμ Πελεκάνος, προαχθεὶς μετ' ὀλίγον εἰς Μητροπολίτην Σταυρουπόλεως.

Ὁ κ. Παναγιωτίδης προσῆλθεν εἰς τὴν Σχολὴν κατὰ τὸ δεύτερον σχολικὸν ἔτος τῆς τρίτης περιόδου. Κατ' ἀρχὰς ἀνετέθη αὐτῷ, ὡς ἐλέχθη, ἡ διδασκαλία τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῆς Ἱστορίας. Καίπερ μὴ σπουδάσας εἰδικῶς τὴν Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν, ἐδίδαξεν ὅμως ὁ κ. Παναγιωτίδης τὰ Ἑλληνικὰ ὡς δόκιμος ἑλληνιστής, περὶ οὗ ἀριδήλως μαρτυρεῖ ὁ εὔκολος χειρισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ὑπὸ τῶν τότε μαθητῶν αὐτοῦ, οἵτινες, ἀποφοιτήσαντες τῆς Σχολῆς, πολυτίμους ἐν τῇ Ἀρχιγραμματείᾳ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ ἀκολούθως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει προσέφερον καὶ προσφέρουν τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρεσίας.

Ὅταν ἡ προπορευομένη Τάξις ἐπεράτωσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα καὶ ἀπετέλεσε τὴν Α΄ Θεολογικὴν Τάξιν τῆς Σχολῆς, εἶχεν ἐγκαταλείπῃ, δυστυχῶς, τὴν Σχολήν, πάσχων ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος, ὁ παλαίμαχος σοφὸς καθηγητὴς Βασίλειος Ἀντωνιάδης, μεταβὰς πρὸς περίθαλψιν τῆς

ὑγείας αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ, ἀφοῦ πολλὰ ἐμόχθησεν ὑπὲρ τῆς Σχολῆς καὶ τῆς Θεολ. Ἐπιστήμης, ἐγκαταλιπὼν ἀμίμητα θεολογικὰ συγγράμματα, ἀποτελοῦντα καὶ μέχρι τῆς σήμερον τὴν βάσιν τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων εἰς ἃ ἀναφέρονται, καὶ ἀφοῦ τοσοῦτον ἐπικράνθη ἐν τῇ ζωῇ, ὥστε, μετὰ τὴν ἀπώλειαν καὶ τῶν τριῶν του τέκνων, νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐν ταῖς δοκιμασίαις καὶ ταῖς θλίψεσιν ὑπερέβη καὶ τὸν Ἰώβ. Τὰ μαθήματα λοιπὸν τῆς Α' Τάξεως, ἀκολούθως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν δύο, ἀνετέθησαν τῷ τότε Σχολάρχῃ Μητροπολίτῃ Σταυρουπόλεως Ἰωακεὶμ καὶ τῷ κ. Παναγιωτίδῃ, ἀναλαβόντι καὶ διδάξαντι ταυτοχρόνως καὶ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὴν Ἱστορίαν τῆς Φιλοσοφίας, τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, τὴν Πατρολογίαν, τὴν Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, τὴν Ὁμιλητικήν, τὴν Ἠθικὴν - Φιλοσοφικὴν καὶ Χριστιανικήν, καὶ τὸ Κανονικὸν Δίκαιον.

Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ αὐτὰ σχεδὸν μαθήματα σήμερον διδάσκουν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Σχολῇ, ὡς καὶ ἐν ταῖς Θεολογικαῖς Σχολαῖς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, περὶ τοὺς δέκα καθηγηταί, τότε προβάλλει ἀνάγλυφον τὸ βαρὺ ἔργον, ὅπερ οἱ δύο ἐπωμίσθησαν καὶ ἤγαγον εἰς πέρας ἐπιτυχῶς μέχρι τοῦ διορισμοῦ καὶ ἄλλων καθηγητῶν, τοῦ τότε Ἀρχιμανδρίτου καὶ νῦν Μητροπολίτου Νεοκαισαρείας κ. Χρυσοστόμου Κορωναίου, τοῦ Ἐπισκόπου Μιλήτου καὶ εἶτα Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Αἰμιλιανοῦ, τοῦ Ἀποστόλου Μέξη, τοῦ Μ. Οἰκονόμου Γεωργίου Ἀναστασιάδου, τοῦ ὁμιλοῦντος, τοῦ Βασιλείου Ἀναγνωστοπούλου καὶ τοῦ Ἀριστείδου Πασσαδαίου, ἀρχομένης δὲ τῆς τετάρτης περιόδου τῆς Σχολῆς τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μαξίμου Ρεπανέλλη, τοῦ Ἱεροδιακόνου Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, τοῦ Κωνσταντίνου Καλλινίκου καὶ τοῦ Βασιλείου Σταυρίδου.

Διὰ τοῦτο ἡμῶν, τῶν ἀρχαιοτέρων ἀποφοίτων τῆς τρίτης περιόδου τῆς Σχολῆς, οἵτινες ἐν τῇ παιδείᾳ ἐποτίσθημεν διὰ τοῦ τιμίου αὐτῶν ἱδρῶτος, ἡ μὲν σκέψις μετ' εὐλαβείας πολλάκις φέρεται πρὸς τὸν γαλήνιον ἐκεῖνον ὑπεράνω τῶν Θεραπείων λόφον, ἔνθα, οὐδενὸς ἔξωθεν ταράττοντος τὴν γαλήνην τοῦ τάφου, κοιμᾶται τὸν ἥσυχον τοῦ δικαίου ὕπνον, προσδοκῶν τὴν ἔλευσιν τοῦ Δικαιοκρίτου, ὁ σεβαστὸς ἡμῶν Σχολάρχης καὶ διδάσκαλος Ἰωακεὶμ Πελεκᾶνος, ἡ δὲ καρδία μετ' εὐγνωμοσύνης ἀντικρύζει τὴν γλυκεῖαν μορφὴν τοῦ κ. Παναγιωτίδου.

Τριάκοντα ὅλα ἔτη ἐδίδαξεν ἤδη ὁ κ. Παναγιωτίδης ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Σχολῇ, καὶ τρὶς σχολαρχεύσας ἐν αὐτῇ, τριάκοντα δὲ καὶ δύο ἐν ταῖς ἡμετέραις καθόλου Σχολαῖς. Ἐξεδαπάνησε καὶ ἐκδαπανᾷ ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς σπουδαζούσης νεολαίας ἀπὸ τῆς καθηγητικῆς ἕδρας, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀρθο-

δόξου πληρώματος ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἄμβωνος· ὑπὲρ ἐκείνης δὲ καὶ τούτου διὰ τῶν πολυειδῶν προϊόντων τῆς γλαφυρᾶς αὐτοῦ γραφίδος.

Ὡς καθηγητὴς ἐπὶ τριάκοντα ἤδη ἔτη μυσταγωγεῖ τοὺς τοῦ ἱεροῦ τούτου φυτωρίου λευΐτας τῆς χάριτος εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ διδασκαλία του δὲν εἶναι διδασκαλία νεκρὰ καὶ ἄγονος, ἀλλὰ ζῶσα καὶ καρποφόρος, διότι ὁ κ. Παναγιωτίδης γινώσκει νὰ ἐγείρῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἢ μᾶλλον νὰ μεταδίδῃ εἰς αὐτοὺς τὸν ἰδικόν του ἱερὸν ἐνθουσιασμόν. Ἔχει δὲ τοσοῦτον μεγάλην σημασίαν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ὁ ἐνθουσιασμός. Πᾶς λόγος, ὃν ὁ διδάσκαλος ἐκφέρει ἐν στιγμαῖς ἁγίου ἐνθουσιασμοῦ, δὲν πίπτει εἰς γῆν ἄγονον καὶ δὲν ἀπόλλυται. Συλλαμβάνεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ καρποφορεῖ· ὡς κόκκος σινάπεως αὐξάνει εἰς εὐσκιόφυλλον δένδρον.

Ὁπόσοι τοιοῦτοι λόγοι ἁγίου ἐνθουσιασμοῦ δὲν εἰσῆλθον καὶ δὲν ἐρρίζωσαν καὶ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν τῶν πρώτων ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ μαθητῶν αὐτοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων, οἵτινες μᾶς διεδέχθησαν ἐν τῇ μαθητείᾳ ! Οἱ μαθηταί του καὶ μετὰ παρέλευσιν τοσούτων ἐτῶν ἐνθυμούμεθα καλῶς μεθ᾿ ὁπόσου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ζωηρότητος ὡμίλει ὅταν ὁ λόγος ἐφέρετο πρὸς θέματα προσφιλῆ εἰς αὐτόν, πρὸς τὰ πρῶτα βήματα τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τοὺς κινηθέντας κατ᾿ αὐτῆς σκληροὺς διωγμούς, πρὸς τὸ σχίσμα, πρὸς τὴν μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τῶν δυσχειμέρων χρόνων τύχην τῆς σωστικῆς διὰ τὸ Γένος ἡμῶν κιβωτοῦ.

Ὁ κ. Παναγιωτίδης ἀφωσιώθη τελείως εἰς τὸ καθηγητικὸν αὐτοῦ ἔργον μὲ βαθεῖαν τὴν συναίσθησιν τῆς σημασίας καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ. Εἶναι δὲ μεγάλη ὄντως ἡ ἀποστολὴ τοῦ θεολόγου καθηγητοῦ. Ἂν τὸ τοῦ καθηγητοῦ καθόλου ἔργον ἐξέρχεται τοῦ κύκλου τῶν ἐπαγγελμάτων, ὂν λειτούργημα πνευματικὸν καὶ ἀποστολὴ ὑψηλή, ἐφόσον εἰς αὐτὸν εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ διαπαιδαγώγησις τῆς βουλήσεως καὶ ὁ πλουτισμὸς διὰ τῶν ἀναγκαίων γνώσεων τῶν μελλοντικῶν τῆς κοινωνίας στελεχῶν, ὁπόσον ὑψηλότερον καὶ τιμιώτερον καὶ ἁγιώτερον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ θεολόγου καθηγητοῦ, εἰς ὃν εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ μόρφωσις καὶ ἡ πολυσχιδὴς πνευματικὴ κατάρτισις τῶν ἡγετικῶν τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας στελεχῶν, τῶν κηρύκων τοῦ θείου λόγου καὶ οἰκονόμων τῶν μυστηρίων ;

Ἐπετέλεσε δὲ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὃν τρόπον καὶ πάντες οἱ πνευματικοὶ λειτουργοί, οὐχὶ ἐν ἀνέσει, ἔστω καὶ σχετικῇ, ἀλλ᾿ ἐν μέσῳ πολλῶν στενοχωριῶν, ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν. Ὅτι ἐν πολλαῖς στενοχωρίαις, ὑλικαῖς καὶ ἄλλαις, κινεῖται καὶ ἐργάζεται ὁ τὸ τοῦ διδασκάλου ἐμπεπιστευμένος ὑψηλὸν λειτούργημα, τοῦτο, βέβαιον ὄν, δὲν χρῄζει ἀποδείξεως.

Κοινῶς ὁμολογεῖται σήμερον ὅτι ὅλοι οἱ ἱδρῶτες ἀμείβονται, καὶ μόνον τοῦ διδασκάλου ὁ κόπος, ὁ μόχθος καὶ ὁ ἱδρὼς δὲν ἀμείβεται. Ὁ ἐπωμιζόμενος ἄλλως τε τὸ τοῦ διδασκάλου ἔργον ὀφείλει ἐκ τῶν προτέρων νὰ γινώσκῃ ὅτι οὐδέποτε πρόκειται νὰ ἔχῃ ὀφέλη ὑλικά. Ὁ δὲ τοιαῦτα ὀφέλη προσδοκῶν διδάσκαλος, κατὰ τὴν τολμηρὰν ἔκφρασιν ἑνὸς τῶν ξένων, κατ᾽ οὐδὲν διαφέρει ἐκείνου, ὅστις ζητεῖ νὰ εὕρῃ χιόνα μέλαιναν ἢ κόρακα λευκόν.

Ὡς κῆρυξ τοῦ θείου λόγου ὁ κ. Παναγιωτίδης διακρίνεται διὰ τὴν ἔντεχνον προσαρμογὴν τῶν ὑψηλῶν καὶ αἰωνίων ἀληθειῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Οἱ ἀναγνώσαντες τὰ ὑπέροχα κηρύγματα τῶν περιφήμων ἱεροκηρύκων τῆς δημώδους κατευθύνσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ῥητορικῆς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, Frayssinous, Lacordaire καὶ τῶν ἄλλων, δύνανται νὰ ἐκτιμήσωσι κάλλιον τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ κηρύγματος τοῦ κ. Παναγιωτίδου. Τὸ κήρυγμά του δὲν εἶναι ξηρὸν καὶ στυγνόν, δὲν εἶναι πρόχειρον, δὲν εἶναι ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν πραγμάτων. Εἶναι κήρυγμα ζωηρόν, ἐρηρεισμένον μὲν ἐπὶ τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ῥητορικῆς, οὐχὶ δ᾽ ὅμως καὶ προσκεκολλημένον εἰς αὐτοὺς ὡς τὰ ὄστρακα ἐπὶ τοῦ βράχου. Εἶναι πλούσιον εἰς θαυμασίας εἰκόνας, ἰσχυρὰς ἀντιθέσεις, παραλληλισμοὺς καὶ παρομοιώσεις. Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Παναγιωτίδου, ἀπηλλαγμένη τῶν γλωσσικῶν ἀκροτήτων, ῥέει ἐλευθέρως καὶ εὐκόλως, σύρουσα ὄπισθεν αὐτῆς μετὰ γοητευούσης δυνάμεως τὴν προσοχὴν τῶν πιστῶν καὶ δεσποτικῶς κυριαρχοῦσα ἐπ᾽ αὐτῶν, καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ λόγος παρατείνηται πέραν τοῦ συνήθους. Εἶναι δὲ ποικίλον τὸ ἀντικείμενον τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ. Ὁ Χριστός, ἡ θεία Αὐτοῦ μεγαλειότης καὶ ἡ σημασία τοῦ σταυρικοῦ Αὐτοῦ θανάτου, ἡ εὐεργετικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χριστιανισμὸς ὡς ἱστορικὴ ἠθικὴ δύναμις ἐν τῇ ζωῇ τῶν λαῶν, ἡ θρησκεία καθόλου καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν ἠθικήν, ἡ σχέσις τῆς πίστεως πρὸς τὴν ἐπιστήμην, ἡ ἀξία τοῦ πλούτου καὶ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἡ οἰκογένεια, τὸ σχολεῖον, ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ κοινωνία ὡς παράγοντες τῆς διαπλάσεως τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἱερὸς ναὸς ὡς τὸ ὁρατὸν κέντρον τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινοτικῆς ζωῆς, καὶ τόσα ἄλλα, εἶναι προσφιλῆ εἰς αὐτὸν θέματα, ἅτινα καὶ πραγματεύεται μετὰ πολλῆς ὀξύτητος καὶ ἐμβριθείας. Πολλὰ τῶν κηρυγμάτων τοῦ κ. Παναγιωτίδου ἐξεδόθησαν εἰς τρεῖς τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸν ἱερὸν Ἄμβωνα». Ἡ Ἐκκλησία, ἐκτιμῶσα ὅλως ἰδιαιτέρως τὸ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἄμβωνος κήρυγμα αὐτοῦ, ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ μακαριστῆς μνήμης Πατριάρχου Βενιαμὶν τοῦ Α´

κατὰ τὸ 1942 τὸ ὀφφίκιον τοῦ Ἄρχοντος Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου.

Ὡς συγγραφεὺς δὲ ὁ κ. Παναγιωτίδης ἐμφανίζει ἀνεπτυγμένην τὴν συγγραφικὴν ἱκανότητα. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ παρ' ἡμῖν καθόλου συνθῆκαι ἥκιστα εὐνοοῦν τὴν συγγραφικὴν δρᾶσιν, — καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐννοῶ τὸ πολύωρον τῆς διδασκαλίας καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ὑφ' ἑνὸς ἑκάστου τῶν καθηγητῶν διδασκομένων μαθημάτων, τὴν ἔλλειψιν ἐνταῦθα καταλλήλων βιβλιοθηκῶν καὶ ἅμα τὰς οἰκονομικὰς δυσχερείας, δι' ἃς οὔτε αἱ μεταβάσεις εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς μελέτην ἐν ταῖς ξέναις βιβλιοθήκαις, οὔτε ἡ ἀπόκτησις εἰδικῆς προσωπικῆς βιβλιοθήκης εἶναι δυνατά, ὁ κ. Παναγιωτίδης συνέγραψε μέχρι τῆς σήμερον πολλὰς μελέτας τῆς εἰδικότητος αὐτοῦ, οὐκ ὀλίγον ἐκ τοῦ ἐλευθέρου καὶ ἔξω τῶν καθηγητικῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν χρόνου ἀφιερώσας καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν χρησίμων διὰ τοὺς νέους ἰδίᾳ, ἀριστουργηματικῶν ἔργων, οἷα ἡ «Προσευχὴ» τοῦ Ἀλέξη Καρρέλ καὶ ἐκ τῶν τοῦ Οὔγγρου Ἐπισκόπου Τιχάμερ Τὸθ «Τὰ ἁγνὰ νιᾶτα», δημοσιευόμενα καὶ ἐν τῷ Περιοδικῷ «Ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας», «Χριστιανικὴ πίστις καὶ ἐπιστήμη», «Οἱ νέοι καὶ τὸ ἀλκοόλ», «Μέσα στὸν ὄμορφο κόσμο», καὶ «Πόθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦ ὑπάγεις;»

Τέλος, οἰκοδομητικὸς εἶναι ὁ κ. Παναγιωτίδης καὶ ἐν τῇ κατ' ἰδίαν ἀναστροφῇ. Οἱ μετὰ τοῦ κ. Παναγιωτίδου συνομιλοῦντες ἔχουν πάντοτε κάτι νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τοῦ πλούτου τῶν πολυμερῶν αὐτοῦ γνώσεων. Ἰδιαιτέρως ὅμως τοῦ πλούτου τούτου ἐπωφελούμεθα ἡμεῖς, οἱ ποτὲ μαθηταὶ καὶ νῦν συνάδελφοι αὐτοῦ, καθόσον μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ Σχολῇ διαρκοῦντος τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἀναστρέφεται. Ὁμιλεῖ καὶ μᾶς καθιστᾷ κοινωνοὺς τῶν ἀπασχολουσῶν αὐτὸν σκέψεων, μετὰ προσοχῆς καὶ πρᾳότητος ἀκροώμενος τῶν ἰδικῶν μας ἐπ' αὐτῶν παρατηρήσεων. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀπείρου πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγάπης καὶ ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὃν θεωρεῖ ὡς πλασθέντα διὰ νὰ εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ ὁ ἀπόστολος τοῦ καλοῦ, τοῦ ὡραίου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολῆς, καὶ περὶ πάντων ἐν γένει τῶν προβλημάτων ἅτινα τίθησιν ἐνώπιον αὐτῆς ἡ σύγχρονος κατάστασις καὶ ἡ ἁλματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ πολιτισμοῦ, κυρίως κατὰ καὶ μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον. Τὸν πόλεμον τοῦτον χαρακτηρίζει ὡς τὸ τέρμα ἑνὸς παλαιοῦ κόσμου καὶ ὡς ἀφετηρίαν ἑνὸς νέου κόσμου, ὅστις γεννᾶται καὶ προβάλλει καὶ εἶναι κατὰ πολὺ διάφορος ἐκείνου, τὴν δὲ ἡμετέραν ἐποχὴν ὡς τὸν πρόλογον εἰς τὸ δρᾶμα τοῦ προβάλλοντος νέου τούτου κόσμου. Κατὰ τὸν κ. Παναγιωτίδην ἡ ἁλματικὴ ἀνάπτυξις τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνικῆς ἀσκεῖ ἰσχυρὰν ροπὴν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Ἡ ἐπιστήμη ὅμως

καὶ ἡ τεχνική, παρὰ τὴν καταπληκτικὴν αὐτῶν πρόοδον, εἰς ἑαυτὰς ἀφιέμεναι ἀδυνατοῦν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος, δυνάμεναι νὰ ὁδηγήσωσι τόσον εἰς τὴν εὐτυχίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν δυστυχίαν. Διὰ τοῦτο ὁμοῦ καὶ παραλλήλως πρὸς τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς δέον νὰ ἐπιδιωχθῇ καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ τοῦ κόσμου ἀναγέννησις. Ὁ σύγχρονος προηγμένος πολιτισμὸς δὲν πρέπει νὰ καταλήξῃ εἰς τὸν ἀνάξιον τοῦ ἀνθρώπου ὑλισμόν, πρὸς τὸν ὁποῖον κλίνει. Εἰς τοῦτο ὀφείλει νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ κερδίσῃ δι᾿ ἑαυτὴν τὸν προβάλλοντα νέον κόσμον. Ἐκτιμᾷ ἰδιαιτέρως τὸ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἔργον τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, τοῦ ὁποίου τῆς Α΄ Γενικῆς ἐν Ἄμστερδαμ Συνελεύσεως ἐν ἔτει 1948ῳ μετέσχεν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, χρηματίσας καὶ μέλος τῆς Κεντρικῆς τοῦ Συμβουλίου τούτου Ἐπιτροπῆς ἐπὶ μίαν πενταετίαν. Εἰς πάσας τὰς φιλοσοφικὰς καὶ κοινωνιολογικὰς ἐπὶ τῶν γενικῶν καὶ λοιπῶν προβλημάτων ἀναλύσεις τοῦ κ. Παναγιωτίδου διαφαίνεται πάντοτε ἡ ἀκράδαντος αὐτοῦ πίστις εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Θείαν Πρόνοιαν, ἡ βαθεῖα αὐτοῦ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἡ συμπαθὴς καὶ στοργικὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον καθόλου διάθεσις.

Σεβαστὲ Διδάσκαλε !

Σύγγνωθί μοι ἐὰν ὠχρὰ εἶναι ἡ εἰκών, δι᾿ ἧς προσεπάθησα νὰ παραστήσω τὴν προσωπικότητά Σου· περιέλαβον ἐν αὐτῇ τὸν ἐξωτερικόν, χωρὶς νὰ διαζωγραφίσω καὶ τὸν ἐσωτερικόν Σου κόσμον, τὴν χριστιανικήν Σου ψυχήν, τὴν πολλὴν καλωσύνην καὶ τὴν προσωπικήν Σου ἀκτινοβολίαν. Ἀποτελεῖς Σὺ τὸ τέρμα τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν μεγάλων ἐκείνων τῆς γεραρᾶς ταύτης Σχολῆς καθηγητῶν, οἵτινες συνενοῦντες εἰς τὴν σοφίαν τὴν πίστιν, καὶ εἰς τὴν πίστιν τὴν εὐσέβειαν, ἀνεδείχθησαν πρότυπα χριστιανοῦ σοφοῦ καὶ διδασκάλου, πρὸς τὰ ὁποῖα ἡμεῖς, οἱ νεώτεροι, ἀδυνατοῦμεν νὰ προσεγγίσωμεν.

Τὴν ἡμέραν ταύτην, καθ᾿ ἣν ἡ παιδεία στεφανοῖ Σε διὰ τοῦ ἀμαραντίνου τῆς σοφίας στεφάνου, ταύτην Σοι ἐκ βάθους ψυχῆς, ἐν ὀνόματι καὶ πάντων τῶν μαθητῶν Σου, ἀπευθύνω τὴν εὐχήν : Πληθύνοι τὰ ἔτη Σου ὁ Κύριος, Ὃν πανταχοῦ καὶ πάντοτε, καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν ἔργων Σου, κηρύττεις, καὶ χαρίζοιτό Σοι ὑγείαν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν διὰ νὰ συνεχίσῃς ἐπὶ ὅτι μήκιστον τὴν πολυχεύμονα διδασκαλίαν Σου, ἐπ᾿ ἀγαθῷ τῆς ποτνίας μητρὸς Σχολῆς, χαρᾷ δὲ τῶν προσφιλῶν Σου οἰκείων καὶ συγγενῶν καὶ πάντων ἡμῶν.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ

«Ἀρίστη ἀνδρὸς εὐφημία τὸ ἐπιδειχθῆναι τῆς δυνάμεως τῶν εὐφημούντων ἀμείνονα». 1)

ΜΕ ΤΑΣ ΛΕΞΕΙΣ αὐτὰς Γρηγόριος ὁ Νύσσης προοιμιάζεται τὴν ἐγκωμιαστικὴν βιογραφίαν τοῦ Πατρὸς καὶ διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, ἐκφράζων οὕτω μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας ἀληθείας τῆς ζωῆς.

Ἀσφαλῶς δὲν ὑπάρχει ἔπαινος καλλίτερος ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναδεικνύηται ὁ εὐφημούμενος μείζων τῶν εὐφημιῶν τοῦ εὐφημοῦντος.

Δεήσεις καὶ ἱκεσίας ἀνέπεμψεν ἡ Σχολὴ ἡμῶν πρὸς τὸν Ὕψιστον, πανηγυρίζει δὲ καὶ χαίρει διὰ τὸ λαμπρόν της τέκνον, τὸν κατόπιν πλήρους ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ ἐνταῦθα τε καὶ ἐν τῇ ξένῃ ἀναλαβόντα τὴν ἕδραν καὶ ἐπωμισθέντα τὴν εὐθύνην τῆς διδασκαλίας ἔκτοτε ἐπαξίως. Τοῦτον ὁ Κύριος ἐξελέξατο καὶ ἐφώτισε διὰ τοῦ φωτὸς τῆς θείας ἐπιστήμης, ἵνα φωτίσῃ καὶ μυήσῃ τοὺς τροφίμους τῆς Σχολῆς εἰς τὰς θείας ἐντολὰς καὶ τὴν θείαν ἐπιστήμην.

Ἄπειρος τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ἀλλὰ ὑπὸ αἰσθήματος βαθείας εὐγνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ διακατεχόμενος, ἐπιθυμῶ ἐν ὀλίγοις νὰ διατρανώσω πρὸς τὸν σεβαστὸν διδάσκαλον τῆς γεραρᾶς ἡμῶν Σχολῆς, τὸν ἐπὶ 30ετίαν ὅλην καταναλώσαντα ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔργον τοῦ καταρτισμοῦ τῶν νέων ἐργατῶν τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου, τὰ διακατέχοντα τὴν ψυχὴν τῶν νῦν μαθητῶν αὐτοῦ υἱϊκὰ αἰσθήματα ἀγάπης, σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης.

«Αἰνέσωμεν δὴ ἄνδρας ἐνδόξους καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν τῇ γενέσει». 2)

Σεβαστὲ διδάσκαλε,

30 ἔτη συνεπλήρωσες αἰσίως, ἔτη καρποφόρου διδασκαλίας καὶ χριστιανικῆς δράσεως.

Συνεδύασες ἄριστα τὴν ὀρθὴν χριστιανικὴν γνῶσιν μὲ τὴν χρηστοήθειαν καὶ ἀνεδείχθης ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ χρόνου, ἀ ξ ί α πραγματικὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Θεολογικῇ Ἐπιστήμῃ.

---

1) Γρηγορ. Νύσσης βιογραφία εἰς Γρηγορ. Νεοκαισαρ. Μίγν Ε. Π. 46, 896.

2) Σοφία Σειράχ, 44, 1.

Ὑπῆρξες λαμπὰς ἄσβεστος καὶ ἀκτινοβολοῦσα, μεταλαμπαδεύουσα τὴν φλόγα τῆς πίστεως καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, τόσον εἰς τοὺς ἐντός, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἐκτὸς τῆς Σχολῆς.

Ὑπὸ διαπύρου χριστιανικοῦ πνεύματος κατεχόμενος, ἔχων θρησκευτικὴν ἀφοσίωσιν καὶ εὐσέβειαν καὶ θερμὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πόθον διάπυρον πρὸς φωτισμὸν καὶ σωτηρίαν ψυχῶν, εἰργάσθης μεθ' ὅλων Σου τῶν δυνάμεων καὶ κατέστης πρότυπον διδασκάλου ἐνσαρκοῦντος κατὰ τρόπον μοναδικὸν τὸ Χριστιανικὸν Ἰδεῶδες, προχέων τὰ ζωογόνα νάματά Σου ὡς πηγὴ ἀνεξάντλητος, ἐκπέμπουσα τὴν δροσοβόλον καὶ ζωήρυτον ἐπίδρασίν της ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος κατὰ τὸ γραφικὸν «στόμα δικαίου ἀποστάζει σοφίαν...... χείλη δὲ ἀνδρῶν δικαίων ἀποστάξει χάριτας» 3).

Καὶ τὸ πλέον εὐφραδὲς καὶ πολύτιμον ἔργον Σου, σεβαστὲ καθηγητά, διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει καὶ δικαίως δύνασαι νὰ ὑπερηφανεύησαι εἶναι τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν Σου, οἵτινες τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὸν ὕπατον τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης φόρον ἀποτίοντες, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν, περικυκλοῦσι τὴν ἕδραν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τρεῖς ὅλας δεκάδας ἐτῶν ἐτίμησας.

Σεβαστὲ καθηγητά,

Οἱ ἐν τῇ Σχολῇ μαθηταί Σου, ὅσοι εὐμοιροῦν νὰ ἀκροῶνται τῆς ἀπὸ τῆς ἕδρας διδασκαλίας Σου, παρουσιάζονται τὴν στιγμὴν ταύτην δι' ἐμοῦ ἵνα ἐκφράσωσι πρὸς Σέ, τὸν πεπνυμένον διδάσκαλον, τὰ αἰσθήματα τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης αὐτῶν, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι «ἀναγκαῖον ἀποδιδόναι τοῖς εὐεργέταις τὰς κατὰ δύναμιν εὐφημίας». 4)

Ἐντὸς τῆς 30ετίας τῆς καρποφόρου καθηγητικῆς Σου δράσεως, ἡμεῖς, οἱ ἐνταῦθα παρόντες μαθηταί, ἀντιπροσωπεύομεν ἀσφαλῶς μίαν μικράν, μικροτάτην μερίδα καὶ ἄρα πάντα ὅσα εἴπομεν καὶ λέγομεν δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι τὴν ἔκφρασιν τῆς πλήρους καὶ ὁλοκληρωτικῆς ἐκτιμήσεως τοῦ πολυπλεύρου 30ετοῦς ἔργου Σου, ἀλλὰ μόνον μίαν χρονικῶς ὅσον καὶ ποσοτικῶς πενιχρὰν ἐκτίμησιν αὐτοῦ.

Καὶ χρονικῶς μὲν πενιχράν, διότι Σὲ ἐγνωρίσαμεν κατὰ τὰ ὀλίγα αὐτὰ ἔτη τῆς ἐδῶ μαθητείας ἡμῶν, ποσοτικῶς δὲ μικράν, διότι οὐδέποτε ἡ μαθητικὴ ψυχὴ δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ ὕψος τοῦ καθηγητικοῦ μεγαλείου καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ.

3) Παροιμίαι 10, 31—32.

4) Γρηγορίου Νεοκαισαρείας Χαριστήριος Λόγος, Μὶγν Ε. Π. 10, 1057.

Ἐν τούτοις ἀνομολογοῦμεν καὶ εὐγνωμόνως διακηρύττομεν ὅτι ἡ φωτεινή Σου φυσιογνωμία ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς ἅπαντας ἡ πηγὴ πολλῶν γνώσεων, καὶ χριστιανοπρεποῦς σοφίας καὶ χαρακτῆρος χριστιανικοῦ, καὶ παραδείγματος σώφρονος καὶ βίου ἐναρέτου.

Ἐκπροσωπῶν τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν κοινὴν τῶν συμμαθητῶν μου διάθεσιν καὶ σκέψιν, διαβεβαιῶ, σεβαστὲ καθηγητά, ὅτι ὁ φωτεινὸς δρόμος τὸν ὁποῖον διήνοιξεν ἡ σοφία καὶ τὸ παράδειγμά Σου εἰς ἡμᾶς, θὰ εἶναι ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον καὶ ἡμεῖς θὰ ὁδεύσωμεν στοιχοῦντες τοῖς ἴχνεσί Σου, καὶ ἔχοντες πάντοτε ὑπ' ὄψει τὴν σοφὴν ὑπόδειξιν τοῦ Παροιμιαστοῦ «Ἐπιλαβοῦ ἐμῆς παιδείας, μὴ ἀφῇς, ἀλλὰ φύλαξον αὐτὴν εἰς ζωήν σου». 5)

Ὅ,τι τὴν στιγμὴν ταύτην ἀποτελεῖ τὸ ἀποκορύφωμα τῶν εὐχῶν καὶ προσευχῶν ἡμῶν, εἶναι ὅπως ὁ Δοτὴρ πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ χαρίτων ἐπιδαψιλεύῃ εἰς Σὲ πλουσίας τὰς θείας Αὐτοῦ δωρεάς, πρὸς συνέχισιν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ θεαρέστου ἔργου Σου.

Ἐνδυναμοῦ ἐν Κυρίῳ πάντοτε, σεβαστὲ τῆς πίστεως μύστα καὶ διδάσκαλε, καὶ εὔχου ὑπὲρ τῆς κατὰ πάντα εὐδοκιμήσεως τῆς Σχολῆς καὶ τῶν μαθητῶν Σου, τῶν ἐγγὺς καὶ τῶν μακράν, ὑπὲρ ὧν τόσον καὶ τόσα ἐμόχθησες.

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΡΙΓΚΗΠΟΝΝΗΣΩΝ κ. ΔΩΡΟΘΕΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα,
καὶ πᾶσα ἡ σεβασμία, εὐγενής, ἐλλόγιμος, φιλόμουσος
καὶ ἀγαπητὴ ὁμήγυρις.

ΤΟ ΕΟΡΤΑΖΟΜΕΝΟΝ σήμερον ἐνταῦθα Ἰωβηλαῖον τοῦ Ἐλλογιμωτάτου Καθηγητοῦ κυρίου Ἰωάννου Παναγιωτίδου εἶναι μία μεγάλη Ἑορτὴ τόσον αὐτοῦ, ὅσον καὶ τοῦ διδασκαλικοῦ καθόλου κόσμου, ἰδιαιτέρως δὲ ἑορτὴ τῆς Θεολογικῆς ἡμῶν Σχολῆς. Εἰς τὴν χαρὰν τῆς Ἑορτῆς ταύτης μετέχει ὁλόθερμα καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Κοινωνία.

Ἡ Κοινωνία μας εἶναι πρόθυμη καὶ εὐαίσθητη εἰς ὅ,τι καλὸν καὶ ὑψηλόν. Αὐτὴ περιέβαλε τὸν κύριον Ἰωάννην Παναγιωτίδην ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς μὲ ἀμέριστον ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην. Ἡ κατανόησις καὶ ἡ δίψα καὶ

5) Παροιμίαι 4, 13.

ἡ προσοχὴ τῆς Κοινωνίας ἀποτελεῖ τὸν πρωταρχικὸν ὅρον διὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ Διδασκάλου, τοῦ Ἥρωος, τοῦ Σοφοῦ. Ὁ μεγάλος Λυρικὸς Ποιητὴς τῆς Γερμανίας Χόλδερλιν λέγει : «Οἱ ἥρωες ἀπώλεσαν τὴν δόξαν των, οἱ σοφοὶ τοὺς μαθητάς των. Μεγάλαι πράξεις, ἐὰν δὲν τὶς νοιώθη ἕνας εὐγενὴς λαός, παύουν νὰ εἶναι πλέον κάτι τὸ μεγάλο. Καὶ ὑψηλαὶ λέξεις, ἐὰν δὲν ἀπηχοῦν εἰς ὑψηλὰς καρδίας, μαραμένα εἶναι φύλλα ποὺ σέρνονται εἰς τὸν βόρβορον.» Εἰς τὴν Σχολήν μας σήμερα δίδεται ἡ ὡραία εὐκαιρία νὰ συγχαρῇ ὁλόθερμα τὴν Κοινωνίαν μας, καὶ νὰ τῆς ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμόν της.

Ἡ Κοινωνία, ὁ Λαός μας, ὁ κόσμος μας, εἶναι ἡ μεγάλη ὑπόθεσίς μας, τὸ Πάσχα μας, αἱ Ἑορταί μας, τὰ Ἰωβηλαῖά μας, ἡ καύχησίς μας, ὁ λαός μας εἶναι. Αὐτὸς κάμνει τὸν Καθηγητήν, τὸν Ἥρωα, τὸν Πατριάρχην. Τὸ ἔδαφός μας εἶναι γόνιμον, γῆ ἀγαθή, τὸ κλῖμα ὑπέροχον, διὰ νὰ βλαστήσῃ, ἀνθίσῃ καὶ καρποφορήσῃ τὸ δένδρον. Ἐὰν ἔχωμεν κάτι τὸ καλόν, τὸ ὀφείλομεν εἰς τὴν Κοινωνίαν μας. Ὁ Γκαῖτε εἶπε τὸ ἑξῆς ὡραῖον διὰ τὰ ποιήματά του : «Δὲν τὰ ἔκαμα ἐγώ, αὐτὰ ἔκαμαν ἐμένα.»

*
* *

Καὶ ἕνα ἄλλο ἔκαμε τὸν κύριον Παναγιωτίδην, ὁ ἱερὸς αὐτὸς λόφος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμαθήτευσε, καὶ ἐδίδαξεν. Ὁ λόφος ὁ γαλήνιος καὶ μυρωμένος, ποὺ τὸν ἀγκαλιάζει ἡ θάλασσα, καὶ τὸν περιπτύσσει ἡ Ἄνοιξις, ἀλλὰ καὶ ποὺ τὸν δέρνει ὁ βορρᾶς καὶ ὁ χειμῶνας, καὶ τὰ κύματα τὰ μυκώμενα ποὺ σπάνουν εἰς τὶς γραφικὲς ἀκτές του.

Ὁ Χριστοφόρος Κολόμβος, ὅταν ἔπλεε πρὸς ἀνακάλυψιν νέου κόσμου, ἐθεάθη πολλάκις εἰς τὴν πρώραν τοῦ πλοίου του νὰ διαβάζῃ ὑψιφώνως ἐνώπιον εἰς τὰ μαινόμενα κύματα τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου : «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν». Ἐδῶ, εἰς τὶς ἀπόκρημνες ἀκτὲς τῆς Χάλκης πολλὲς φορὲς παρετηρήθησαν μαθηταὶ τῆς Σχολῆς μας ὄρθιοι ἐπίσης νὰ ἀπαγγέλλουν τὸ ἴδιον ἐδάφιον, χωρὶς νὰ γνωρίζουν αὐτὸ ποὺ ἔκαμνεν ὁ Κολόμβος. Ἐδῶ, εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἀντηχεῖ τὸ μήνυμα τοῦ Δημιουργοῦ Λόγου, ὁ οὐρανὸς ἀπαγγέλλει τὸ μυστικόν του εἰς τὴν γῆν, ὁ μαθητής, ὁ διάκονος, φωνεῖ πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀσίας καὶ πρὸς τὴν Εὐρώπην : «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο.»

Βλέπων τὴν τοιαύτην θέσιν καὶ ἀποστολὴν τῆς Σχολῆς, ὁ ἐπιφανὴς Βέλγος Βυζαντιολόγος κ. Γκρεγκουάρ, καὶ ὁμιλῶν ἐδῶ, πρό τινος χρόνου, μεταξὺ ἄλλων εἶπε καὶ τὰ ἑξῆς σπουδαῖα διὰ τὴν Σχολήν : «Ἡ Σχο-

λὴ τῆς Χάλκης δὲν εἶναι μονάχα ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἶναι ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς ὅλης Ὀρθοδοξίας. Δὲν εἶναι μονάχα ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς ὅλης Ὀρθοδοξίας, εἶναι ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς ὅλης Χριστιανωσύνης. Δὲν εἶναι μόνον ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χριστιανωσύνης ὁλοκλήρου, εἶναι ἡ Σχολὴ τῆς Οἰκουμένης.»

*
* *

Ὁ Κόσμος ἔχασε τὸν ἀληθινόν του προσανατολισμόν, ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀνανεωθῇ, νὰ ἀναπλασθῇ. Τὸν ἔχει ἀλλοιώσῃ ὁ βιομηχανικὸς πολιτισμός. Εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν βοηθήσουν ἐξαιρετικοὶ ἄνθρωποι, ἰδιαίτεραι ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι νὰ συσταθοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Μίαν τοιαύτην ἀποστολὴν ἔχει καὶ ἡ Σχολή μας, εἰς τὴν τελευταίαν της ἀνάλυσιν. Ἔχει ἀποστολὴν νὰ καταρτίσῃ διακόνους τοῦ ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ κ. Ἰωάννης Παναγιωτίδης εἶναι ἀπὸ τοὺς ὀλίγους οἱ ὁποῖοι ἐβοήθησαν τὴν Σχολήν μας εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἔργον της, μὲ τὴν ἀτμόσφαιραν τὴν ὁποίαν ξεύρει νὰ δημιουργῇ. Καὶ ἡ Σχολή μας ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἀτμόσφαιραν, ὅπως τὴν παρέλαβε καὶ τὴν ζῇ καὶ τὴν δίδει ὁ κύριος Καθηγητής ! Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνισχύεται τὸ πνεῦμα τὸ ὑψηλόν, καὶ κατευθῦνον τοὺς μαθητάς της εἰς τὴν διακονίαν ἐκείνην ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ τὸν ἀνώτερον σκοπόν, δι᾽ οὗ ἀνανεώνεται καὶ ἀναπλάσσεται ὁ κόσμος.

Ἦλθεν ἡ ὥρα, ἡ Σχολὴ νὰ ἐκδηλώσῃ καὶ νὰ διατρανώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην της πρὸς τὸν κύριον Ἰωάννην Παναγιωτίδην.

*
* *

Ἡ γοητεία καὶ ἡ οἰκοδομὴ τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ὁ κύριος Ἰωάννης Παναγιωτίδης ἔχει τὰς ῥίζας της εἰς τὴν βαθεῖαν πίστιν του, εἰς τὴν καθαρὰν συνείδησίν του, εἰς τὴν ἁπλότητά του, εἰς τὸν σεμνὸν καὶ ἀδαμάντινον χαρακτῆρά του, εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγεται χάρις, καὶ εἶναι μεγάλη δωρεὰ τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι θεῖον πρᾶγμα νὰ ὁμιλῇς μὲ ἕνα ἄνθρωπον, καὶ νὰ τὸν ἀκούῃς. Ἴσως τὸ μεγαλύτερον δῶρον τοῦ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς νὰ εἶναι ἡ ἀκρόασις. Παίρνετε περισσότερα ἀπὸ μίαν δίωρον συνομιλίαν μὲ ἕνα ἀνώτερον πρόσωπον, παρὰ ἀπὸ μελέτην ὁλοκλήρου βιβλίου. Ἴσως, διότι ἔχετε ἐνώπιόν σας τὸ πρόσωπον τοῦ ἄλλου.

*
* *

Τί μεγάλη εὐτυχία διὰ τοὺς μαθητὰς νὰ ἀκούουν τὸν Διδάσκαλόν των, νὰ τὸν ἀτενίζουν. Φύσει, ἡ μικρὰ ἡλικία εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὴν μεγάλην, ὡσὰν νὰ περιμένῃ κάτι ἀπὸ αὐτήν. Καὶ τί μεγάλη ἐπίσης εὐτυ-

χία ὁ Διδάσκαλος νὰ ἔχῃ ἐνώπιόν του τὸ ὅραμα τῶν παιδιῶν, καὶ νὰ τὰ ἀκούῃ ! Τὰ παιδιά, λέγει κάποιος Ποιητής, ψιθυρίζουν εἰς τὰ ὦτά μας ὅ,τι τὰ πτηνὰ καὶ ὁ ἀέρας τραγουδοῦν εἰς τὴν ἡλιόλουστον ἀτμόσφαιράν των. Τὰ παιδιὰ «εἶναι καλύτερα ἀπὸ ὅλα τὰ ποιήματα ὅσα ἔχουν λεχθῆ ἢ τραγουδηθῆ ποτε, διότι αὐτὰ εἶναι τὰ ζωντανὰ ποιήματα, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα εἶναι θάνατος.»

Μὲ τὴν μέλετην τῶν ποιημάτων αὐτῶν, τῶν γενεῶν αἱ ὁποῖαι ἔρχονται, ὁ Διδάσκαλος σιγὰ σιγὰ ὡριμάζει καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον, καὶ καταλαβαίνει καλύτερα τὸν Θεόν. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ καταλαβαίνει τὸν Θεὸν γίνεται ἀληθινός. Πηγαίνομεν πρὸς τὴν ἑνότητα, βαδίζομεν πρὸς τὴν ἕνωσίν μας μὲ τὸν Θεόν. Τὸ μεγάλο ζήτημα εἶναι νὰ γίνωμεν, καὶ ὄχι νὰ ἀποκτήσωμεν· Ὁ ἔμπορος ἀποκτᾶ, ὁ ἄνθρωπος γίνεται. Ὁ κύριος Παναγιωτίδης ἔγινεν. Ἡ πλευρὰ τῆς ὑπάρξεώς μας ἡ ὁποία ἀντικρύζει τὸ θεῖον καὶ τὸ αἰώνιον διψᾶ οὐχὶ πλουτισμόν, ἀλλὰ ἐλευθερίαν καὶ χαράν. Ὁ τιμώμενος σήμερον ἐνταῦθα Καθηγητὴς ἔφθασεν ἤδη εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς αἰωνιότητος, ἀπὸ ὅπου τίποτε πλέον δὲν διασκορπίζεται, δὲν ἐξαφανίζεται — καμμία ἐλπίς, καμμία εὐτυχία, καμμία ἀνάμνησις προσώπου τὸ ὁποῖον ἠτενίσαμεν «ἀνάμεσα ἀπὸ δάκρυα.»

Ὁ χρόνος ὁ ὁποῖος παρέρχεται δὲν μᾶς γεμίζει σκοτάδι, τὸν ξαναυρίσκομεν καὶ τὸν τοποθετοῦμεν εἰς τὴν ἀληθινήν του θέσιν. Μᾶς κάμνει ἱκανοὺς νὰ ἴδωμεν μὲ τὰ μάτια μας τὸ αἰώνιον. Μᾶς ἀφήνει νὰ ἀτενίσωμεν τὸν θάνατον μὲ γαλήνην.

Εἶναι κουρασμένος ὁ κύριος Ἰωάννης Παναγιωτίδης, ναί, ἀλλὰ ἀπὸ φόρτωμα τῶν χρυσῶν καρπῶν του. Θὰ σκύψῃ μὲ τὴν ἡλικίαν ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ διὰ νὰ προσκυνήσῃ καὶ νὰ εὐλογηθῆ.

Εἴη εὐλογημένον καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου !

ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΠΙΤΤΑΚΙΟΝ

† ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 1375.

Ἐντιμολογιώτατε κύριε Ἰωάννη Παναγιωτίδη, Ἄρχων Διδάσκαλε τοῦ Εὐαγγελίου, Καθηγητὰ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Θεολογικῆς ἐν Χάλκῃ Σχολῆς, τέκνον ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὸν τῆς ἡμῶν Μετριότητος, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρᾳ Ἐντιμολογιότητι καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Μετὰ χαρᾶς ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἡγεῖται, εὐλογοῦσα, τῆς εὐσήμου ἑορτῆς, ἣν ἀξιοχρέως ἔγνω, ἵνα ὀργανώσῃ εἰς τιμὴν τῆς ἡμετέρας λίαν ἡμῖν ἀγαπητῆς καὶ περισπουδάστου Ἐντιμολογιότητος, ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ συμπληρώσει ἐξόχου τριακονταετίας καθηγητικῆς ἀθλήσεως αὐτῆς, ἡ γεραρὰ ἡμετέρα Πατριαρχικὴ Θεολογικὴ ἐν Χάλκῃ Σχολή.

Κατὰ τὸν μακρὸν τοῦτον δόλιχον δοκίμου ἀθλήσεως ἐν τῷ σταδίῳ τῆς παιδεύσεως, καθ' ὃν ἡ ὑμετέρα ἀγαπητὴ Ἐντιμολογιότης μετὰ ζήλου διαπύρου καὶ ἀκαταβλήτου φερεπονίας ἀφιέρωσεν ἑαυτὴν εἰς τὴν διάπλασιν καὶ τὸν προσήκοντα πνευματικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν καταρτισμὸν μακρᾶς σειρᾶς μαθητῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱεροῦ τούτου φυτωρίου, παραλλήλως δὲ καὶ ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, τοῦ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἱεροῦ κηρύγματος καὶ τῆς κοινωνικῆς ὠφελίμου δράσεως, ἡ ὑμετέρα Ἐντιμολογιότης ὑπῆρξεν ὡσαύτως πρόθυμος καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας τέκνον αὐτῆς, πάντοτε προφρόνως ἀναδεξαμένη καὶ ἐκτελέσασα οἱανδήτινα ἀνατεθεῖσαν αὐτῇ ἐκκλησιαστικὴν ἐντολήν.

Κατὰ τὴν εὔσημον τοίνυν ταύτην στιγμὴν ἀσμένως ἐκφράζομεν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐντιμολογιότητι διὰ τοῦ παρόντος Πατριαρχικοῦ ἡμῶν Πιττακίου, ἀποφάσει καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, τὴν εὐαρέσκειαν τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιστέφομεν αὐτὴν διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπαίνου καὶ συγχαίρομεν αὐτῇ ὁλοψύχως, εὐχόμενοι ὅπως ἐπὶ μακρὸν συνεχίζῃ ἐν ὑγείᾳ ἀστεμφεῖ τὴν τετιμημένην σταδιοδρομίαν αὐτῆς, πρὸς ἣν πᾶσαν ἐνίσχυσιν καὶ κραταίωσιν αὐτῇ αἰτούμεθα παρὰ Θεοῦ. Οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετ' αὐτῆς.

ϡϛνε' Ἰουνίου ιϛ'.

† Ὁ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΤΙΜΩΜΕΝΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα, Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι, Ἐντιμότατοι κ.κ. Πρόξενοι, Πανοσιολογιώτατοι, Ἐρίτιμοι ἐκπρόσωποι τοῦ ἐνταῦθα ὁμογλώσσου Τύπου, Ἀξιότιμοι ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐφοριῶν τῶν Μειζόνων καὶ τῶν λοιπῶν Κοινοτικῶν Ἱδρυμάτων, Ἐλλόγιμοι κ.κ. Γυμνασιάρχαι, πεφιλημένοι συνάδελφοι καὶ ἀγαπητοί μου μαθηταί, συγγενεῖς καὶ φίλοι !

Βαθύτατα συγκινημένος ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι μὲ ἠξίωσεν ὁ Ἅγιος Θεὸς νὰ φθάσω σ' ἕνα σημαντικὸ σταθμὸ τῆς πνευματικῆς μου ζωῆς, θεωρῶ καθῆκόν μου ἱερὸν κατὰ τὴν εὔσημον ταύτην στιγμὴν πρωτίστως νὰ προσκυνήσω καὶ νὰ δοξολογήσω τὸν ἐν Τριάδι Θεόν, διότι ηὐδόκησε νὰ προστατεύσῃ τὸ ἀσθενές μου σκαφίδιον, ὥστε νὰ καταπλεύσῃ αἰσίως εἰς τὸν σημερινὸν λιμένα, χωρὶς νὰ ὑποστῇ ναυάγιον, οὔτε καὶ ἀβαρίαν σπουδαίαν καὶ ἀνεπανόρθωτον.

Δόξα τῷ Παναγάθῳ Θεῷ πάντων ἕνεκεν !

Μετὰ τὸν Θεὸν εὐχαριστῶ θερμῶς καὶ εὐγνωμονῶ τὴν Ὑμετ. Θειοτάτην Παναγιότητα, τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον καὶ τὴν σεβαστὴν τῆς τροφοῦ Σχολῆς Ἐφορίαν δι' ὅσα καλὰ ἔκριναν καὶ διενήργησαν διὰ τὴν ὅσον ἔνεστι εὐπροσωποτέραν παράστασιν τῆς σημερινῆς τελετῆς.

Ἰδιαιτέρως εὐχαριστῶ τὸν Σεβασμιώτατον Πρόεδρον τῆς Σχολικῆς μας Ἐφορίας καὶ πολύτιμον φίλον Μητροπολίτην Πριγκηποννήσων κ. Δωρόθεον, τοὺς ἀγαπητοὺς συναδέλφους κ.κ. Ἐμμ. Φωτιάδην καὶ Φαΐκ Τουρκμὲν καὶ τὸν ἐκ τῶν Τελειοφοίτων κ. Τάκην Χριστοφόρου δι' ὅσα καλὰ καὶ εὔφημα ἐν τῇ ἀγάπῃ των πρὸς τὸν ἑορτάζοντα ἐθεώρησαν καλὸν νὰ εἴπουν περὶ τῆς πολυετοῦς ἐν τῇ Θ. Σχολῇ διακονίας του.

Εὐχαριστῶ θερμῶς τὴν σεβαστὴν Διεύθυνσιν τῆς Παιδείας, ἡ ὁποία εὐηρεστήθη νὰ συνευδοκήσῃ εἰς τὴν σημερινὴν τελετήν, τοὺς Ἐντιμοτάτους Ἐκπροσώπους τοῦ ἐνταῦθα Β. Γεν. Προξενείου τῆς Ἑλλάδος, τοὺς ἀξιοτίμους ἀντιπροσώπους τοῦ ἐνταῦθα ὁμογλώσσου Τύπου δι' ὅσα εὔφημα ἀνέγραψαν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 30ετηρίδος μου, τὸν ἐνταῦθα φίλον Ἀντιπρόσωπον τοῦ Παναγίου Τάφου, τοὺς ἐντιμολογ. Ἄρχοντας τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας, τοὺς ἐριτίμους ἀντιπροσώπους τῶν Μειζόνων Ἱδρυμάτων μας, τῶν Κοινοτήτων, τῶν Συνδέσμων καὶ τῶν Ἀδελφοτήτων καὶ τοὺς ἀγαπητοὺς ἐκπροσώπους τῆς προσφιλοῦς γενετείρας μου.

Θερμῶς εὐχαριστῶ τοὺς ἐλλογίμους καὶ ἀγαπητοὺς διευθυντὰς τῶν ἐνταῦθα Ὁμογενῶν Γυμνασίων ὡς καὶ τοὺς φίλους καθηγητάς, ὅσοι εὐηρεστήθησαν διὰ τῆς παρουσίας των νὰ τιμήσουν τὸν ἑορτάζοντα.

Κατὰ τὴν εὔσημον ὅμως ταύτην στιγμὴν ἐντονωτέραν αἰσθάνομαι τὴν ἀπαίτησιν τῆς ψυχῆς μου, ν' ἀπευθύνω ἕνα ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, συνοδευόμενον μ' ἕνα ἐγκάρδιον «εὐχαριστῶ» πρὸς τοὺς φιλτάτους ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ συναδέλφους μου, τόν τε Σεβασμιώτατον Ἅγιον Σχολάρχην κ. Ἰάκωβον καὶ τοὺς ἐλλογίμους καθηγητάς, μεθ' ὧν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν ἀγαστῇ ἁρμονίᾳ συνεργαζόμεθα καὶ οἱ ὁποῖοι, ἴσως περισσότερον ἢ ὅσον ἀξίζω, μὲ περιβάλλουν μὲ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν πολύτιμον ἀγάπην των. Ἀνταποδίδων τὴν στοργήν των παρακαλῶ ἀπὸ μέσης ψυχῆς τὸν Πανάγαθον νὰ τοὺς ἀξιώσῃ νὰ συνεχίσουν ἐν ἄκρᾳ ὑγείᾳ τὴν ἐν τῇ τροφῷ Σχολῇ ἱερὰν διακονίαν των, ὥστε καὶ δι' αὐτοὺς ν' ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα τοῦ πανηγυρισμοῦ ὄχι μόνον τῆς 30ετηρίδος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Χρυσοῦ Ἰωβηλαίου αὐτῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀγαπητούς μου μαθητάς, τούς τε προαποφοιτήσαντας καὶ τοὺς συνεχίζοντας τὴν φοίτησίν των, τοὺς ὁποίους θεωρῶ σὰν προσφιλῆ μέλη τῆς εὐρυτέρας, τῆς πνευματικῆς οἰκογενείας μου, τοὺς παρακαλῶ νὰ δεχθοῦν τὸν στοργικὸν πατρικόν μου ἀσπασμόν.

Θερμὰς ὡσαύτως ἀπευθύνω εὐχαριστίας καὶ πρὸς τὰ φιλότιμα καὶ φιλόκαλα μέλη τῆς σημερινῆς Χορῳδίας καὶ εἰς τὸν μετὰ ζήλου καταρτίσαντα καὶ διευθύνοντα αὐτὴν Μουσικολ. Ἄρχοντα Μ. Πρωτοψάλτην κ. Κ. Πρίγκον.

Ἐπισφραγίζων, εὐχαριστῶ ἐγκαρδίως καὶ ὅλους τοὺς ἀγαπητούς μοι συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους, οἱ ὁποῖοι ἐπροθυμοποιήθησαν καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν χαράν μου καὶ νὰ ἐκδηλώσουν τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγάπην των.

Ὅλους σᾶς εὐχαριστῶ καὶ πάλιν θερμῶς καὶ σᾶς εὔχομαι ἐγκαρδίως τὰ κράτιστα παρὰ τοῦ Ἀγαθοδότου Θεοῦ.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΟΥ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ

ΖΗΛΩΤΑΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Η ΖΩΗ, ὡς γνωστόν, διαρκῶς ρέει καὶ προχωρεῖ, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν ὅλοι, δυστυχῶς, τὴν ἱκανότητα νὰ ἐκτιμήσουν τὰς δημιουργίας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς καὶ νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς αὐτάς. Καὶ ὅσοι μὲν συμμορφώνονται πρὸς τὰς φυσικὰς ἐξελίξεις τῆς ζωῆς καὶ τὰς λογικὰς ἀπαιτήσεις αὐτῆς χαρακτηρίζονται συνήθως ὡς προοδευτικοί, ὅσοι δὲ τουναντίον εἶναι ἐπιφυλακτικοὶ ἀπέναντι τῶν ἐξελίξεων καὶ τῶν νέων ἀπαιτήσεων τῆς ζωῆς χαρακτηρίζονται ὡς συντηρητικοί.

Τὴν διαμόρφωσιν καὶ τὴν σύγκρουσιν τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων νοοτροπιῶν καὶ ρευμάτων εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν διακρίνωμεν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σὲ κάθε κοινωνίαν καὶ πολιτείαν. Ἑπομένως καὶ τὸ Βυζάντιον εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν.

Τὴν ἀρχὴν τῆς διαμορφώσεως καὶ τῆς συγκρούσεως τῶν ἐν λόγῳ δύο ρευμάτων ἐν Βυζαντίῳ μερικοὶ ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν τὴν ἀνάγουν μέχρις αὐτῆς τῆς ἱδρύσεως τοῦ Βυζ. Κράτους καὶ τὴν πρώτην ἐκδήλωσιν αὐτῆς εὑρίσκουν εἰς τὸν σφοδρὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν δύο κυριωτέρων φατριῶν τοῦ Βυζαντ. Ἱπποδρόμου, τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Βενέτων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ ρόλος τῶν δύο αὐτῶν φατριῶν δὲν ἔχει ἀκόμη ἐντελῶς διευκρινισθῆ, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τοῦ Βυζαντίου εἰς ὡρισμένην, τοὐλάχιστον, ἐποχὴν εἶναι συνυφασμένη μὲ τὰς ἀντιλήψεις καὶ μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν ἐν λόγῳ φατριῶν.

Εἰς τὰς μονοφυσιτικὰς λ.χ. ἔριδας τοῦ 5ου καὶ 6ου αἰῶνος, αἱ ἐν λόγῳ δύο φατρίαι δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι καὶ οἱ μὲν Βένετοι ἀντιπροσώπευον τὴν συντηρητικήν, τὴν ὀρθοδοξοῦσαν παράταξιν, οἱ δὲ Πράσινοι τὴν φιλελευθέραν ἢ μᾶλλον τὴν ἐλευθεριάζουσαν παράταξιν, ἡ ὁποία ἀπέκλεινε πρὸς τὸν ὀρθολογιστικὸν μονοφυσιτισμόν. Μολονότι δὲ οἱ αὐτοκράτορες Ἰουστινιανός, τὸ πρῶτον, καὶ ὁ Ἡράκλειος ἔπειτα ἔλαβον μέτρα δραστικὰ καὶ περιώρισαν τὰς ὑπερβολικὰς κάποτε δὲ καὶ ἐπαναστατικὰς ἐκδηλώσεις τῶν φατριῶν τοῦ Ἱπποδρόμου, ὅμως ἡ δρᾶσις αὐτῶν δὲν ἔπαυσε νὰ ἔχῃ αἰσθητὸν ἀντίλαλον εἰς τὴν κοινωνικήν, τοὐλάχιστον, ζωήν.

Ἕνα αἰῶνα μετὰ τὸν Ἡράκλειον δηλ. κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 8ου αἰῶνος, ἀνεφάνησαν τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς κρίσεως, τῆς γνωστῆς μὲ

τὸ ὄνομα τῆς Εἰκονομαχίας, ἡ ὁποία ἐπὶ 125 ἔτη ἀνεστάτωσεν ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς Βυζαντινῆς ζωῆς. Μετὰ ὑπερεκατονταετῆ σκληρόν, ἀμείλικτον καὶ ἀνένδοτον ἀγῶνα ἐθριάμβευσαν ἐν τέλει κατὰ τὸ 843 οἱ εἰκονόφιλοι μὲ τὴν ὁριστικὴν ἀποκατάστασιν εἰς τοὺς ναοὺς τῶν ἱ. Εἰκόνων. Ἀλλ' ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν συντηρητικῶν καὶ τῶν φιλελευθέρων συνεχίζεται μετ' ὀλίγον γύρω ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῶν σεβασμίων καὶ ἱερῶν Πατριαρχῶν Ἰγνατίου καὶ Φωτίου καὶ ἡ διαμάχη αὐτῶν παρατείνεται μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 9ου αἰῶνος.

Κατὰ τὸν ἑπόμενον αἰῶνα ὡς ἀξιομνημόνευτον γεγονός, ἐνδεικτικὸν τῆς ἔστω καὶ ἐν ὑφέσει συνεχιζομένης ἀντιθέσεως, δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὴν σύγκρουσιν τῶν ἀπόψεων σχετικῶς μὲ τὴν ἐγκυρότητα καὶ κανονικότητα τοῦ 4ου γάμου τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ μὲ τὴν Καρβουνοψίναν Ζωήν.

Μετὰ τὸν διακανονισμὸν ὁπωσδήποτε καὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἡ πάντοτε ὑποβόσκουσα κρίσις μὲ ὀξυτέραν μορφὴν ἀναφαίνεται περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐπακολουθήσαντος 11ου αἰῶνος καὶ ὡς κύριον ἔδαφος αὐτῆς ἔχει τὴν περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος ἐκείνου συντελεσθεῖσαν διακοπὴν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θλιβεροῦ τούτου γεγονότος, τὰ πνεύματα ἐν Βυζαντίῳ ἔφθασαν σὲ σφοδρὸν παροξυσμόν, ἕνεκα τῶν ἀντιθέτων ἀπόψεων, αἱ ὁποῖαι ἀδιαλλάκτως ὑπεστηρίζοντο. Καὶ οἱ μὲν πολιτικοὶ ἡγέται, σχετικῶς ἐπηρεαζόμενοι ἀπὸ τοὺς φιλενωτικοὺς βασιλεῖς καὶ θέλοντες νὰ φανοῦν εὐχάριστοι εἰς αὐτούς, εὐνοοῦσαν τὴν ἕνωσιν μὲ τὴν Δυτ. Ἐκκλησίαν, ἔστω καὶ μὲ ὑποχώρησιν εἰς τὰς οὐσιωδεστέρας ἀξιώσεις αὐτῆς, οἱ δὲ ἐκκλ. παράγοντες, ἔχοντες ὁμόφρονας τοὺς μοναχοὺς καὶ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ἀπέκρουον κάθε παρέκκλισιν ἀπὸ τὰς αἰωνοβίους παραδόσεις τῆς Ἀνατ. Ἐκκλησίας χάριν τῆς συνδιαλλαγῆς ἢ μᾶλλον χάριν τῆς ὑποδουλώσεως αὐτῆς εἰς τὴν Δυτικήν.

Ἡ περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀντίθεσις παρετάθη ἐπὶ 4 ὅλους αἰῶνας, μέχρις αὐτῆς τῆς Ἁλώσεως, καὶ ἀπετέλεσε τὴν κυριωτέραν ἀφορμὴν τοῦ διχασμοῦ τῆς Βυζ. κοινωνίας κατὰ τὴν ἐν λόγῳ χρονικὴν περίοδον. Ἕνεκα τῆς διαφόρου ψυχοσυνθέσεως καὶ νοοτροπίας τῶν δύο παρατάξεων, αἱ ὁποῖαι εἶχον καὶ ἄλλα σημεῖα διαφωνίας πρὸς ἀλλήλας, ἐπεκράτησε νὰ χαρακτηρίζεται ἡ μὲν ὡς παράταξις τῶν Ζ η λ ω τ ῶ ν, ἡ δὲ ὡς τῶν Π ο λ ι τ ι κ ῶ ν.

Ἡ δρᾶσις αὐτῶν, ἐπειδὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι πλησιεστέρα, σχετικῶς, πρὸς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν καὶ ἐπειδὴ ἐξ ἄλλου ἔχουν κληροδοτήσει, οὕτως εἰπεῖν, τὰς ἀπόψεις αὐτῶν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, διὰ τοῦτο νομί-

ζω ὅτι ἀξίζει τὸν κόπον νὰ γίνῃ ἀντικείμενον τῆς σημερινῆς ὁμιλίας, γιὰ τὴν ὁποίαν θὰ παρακαλέσω τὴν ὑμετέραν ἀγάπην νὰ μοῦ χαρίσῃ τὴν εὐμενῆ της ἀκρόασιν.

Καὶ οἱ μὲν Ζηλωταὶ ἦσαν οἱ συντηρητικοί, οἱ αὐστηροὶ τηρηταὶ τῆς ἐκκλ. παραδόσεως καὶ τῶν ἐκκλ. κανόνων, ἐχθροὶ κάθε ὑποχωρητικότητος καὶ ἐξοικονομήσεως, οἱ δὲ Πολιτικοί, ἀντιθέτως, ἦσαν οἱ φιλελεύθεροι, οἱ ὀπαδοὶ τῶν ἐξοικονομήσεων, οἵτινες χάριν τῶν συμφερόντων τῆς Πολιτείας δὲν ἐδίσταζον νὰ θυσιάσουν ὡρισμένα δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὴ ὡρισμένας ἀπαιτήσεις τῆς Ἠθικῆς. Χωρὶς νὰ ἐνδιατρίψω εἰς λεπτομερείας, κρίνω καλὸν ν' ἀναφέρω περισσότερα χαρακτηριστικὰ ἑκατέρου τῶν δύο κομμάτων.

Τὸ κόμμα τῶν Ζηλωτῶν ἢ αὐστηρῶν συντηρητικῶν προέβαλλε ὡς ὑπέρμαχον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας· ἀπαιτοῦσεν ἀπὸ τὴν Πολιτείαν νὰ μὴ ἐπιβουλεύεται τὰ προνόμια τῆς Ἐκκλησίας, νὰ μὴ ἀναμιγνύεται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἐκκλησ. δικαιοδοσίας καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ περιορίζῃ τὴν ἐπίδρασίν του εἰς τὰ ἐκκλησ. ζητήματα.

Οἱ Ζηλωταὶ μὲ τὴν δικαιολογίαν τῆς ἀποκλειστικῆς ἀφοσιώσεώς των εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς θρησκείας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς εὐσεβείας ἦσαν ἀδιάφοροι πρὸς τὰ κρατικὰ συμφέροντα· Αὐτὰ εἶχον τὴν τελευταίαν θέσιν εἰς τὴν σκέψιν τῶν Ζηλωτῶν. Εἰς μάτην ὁ αὐτοκράτωρ ἔκαμνεν ἔκκλησιν εἰς τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ζηλωτῶν. Ἐκεῖνοι ἀπαντοῦσαν : ἂν τὰ κρατικὰ συμφέροντα διατρέχουν κίνδυνον, ἂς τὸ σκεφθῇ ὁ αὐτοκράτωρ. Ἐκεῖνος ἂς φροντίσῃ γι' αὐτὰ καὶ ὄχι ἡ Ἐκκλησία. Αὐτῆς ὑποχρέωσις εἶναι νὰ προσεύχεται (Παχυμ. 5, 18).

Οἱ Ζηλωταὶ τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀπαιτήσεις τὰς τοποθετοῦσαν ὑπεράνω τῆς ἐξωτερικῆς εὐημερίας τῆς Πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας. Καὶ ὄχι μόνον τὰ ὑπερόχικὰ πρόσωπα, ἀλλὰ κι' αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς ἐνοοῦσαν νὰ ὑποβάλουν εἰς τὴν αὐστηρὰν τῆς Ἐκκλησίας πειθαρχίαν. Ὑποστηρίζοντες δὲ τὰς ἀρχάς των οἱ Ζηλωταὶ δὲν ἐδίσταζον ν' ἀναλάβουν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ κράτους καὶ τῆς κοινωνίας, ἔστω καὶ ἂν οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ δημιουργοῦσαν ὀχλαγωγίαν.

Οἱ Ζηλωταὶ δὲν διεκρίνοντο ἐπὶ μορφώσει καὶ δὲν ἐνδιεφέροντο νὰ καλλιεργήσουν τὰ γράμματα ἀκόμη καὶ μεταξὺ τοῦ ἱ. κλήρου. Καὶ πῶς δικαιολογοῦσαν τὴν ἀπαιδευσίαν αὐτῶν ; Ἔψεγον λ.χ. τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν θεολογίαν, διότι μὲ τὸ ἀνίσχυρο καὶ τρικλίζον ἀνθρώπινο μυαλὸ ἀποτολμοῦν νὰ ἐμβατεύσουν εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν θεϊκῶν μυστηρίων, ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην κατανόησιν.

Ἁμαρτάνουν οἱ ἐρευνητικοὶ θεολόγοι, διότι παρακινούμενοι ἀπὸ ἀξιοκατάκριτη περιέργεια ἐπιχειροῦν νὰ διεισδύσουν εἰς τὰ ὑπερφυᾶ μυστήρια, ἀντὶ νὰ τὰ τιμοῦν μὲ εὐλαβῆ σιωπὴν (Παχυμ. 1, 8).

Ὑποτιμῶντες ὅμως οἱ Ζηλωταὶ τὴν παιδείαν ὡς ἀντιστάθμισμα αὐτῆς τοποθετοῦσαν τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετήν. Τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ἀνεπιλήπτους ἠθικῶς ἐκκλησ. λειτουργοὺς τοὺς προτιμοῦσαν ἀπὸ τοὺς ἔχοντας μὲν ἀρτίαν γιὰ τὴν τότε ἐποχὴν πνευματικὴν μόρφωσιν, ὄχι ὅμως καὶ ἀνάλογον ἠθικὸν ἔρμα καὶ περιεχόμενον.

Εἰς τὴν ζωήν των οἱ Ζηλωταὶ διεκρίνοντο ὄχι μόνον διὰ τὴν ἠθικήν των αὐστηρότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀσκητικότητα, ἂν καὶ οὐχὶ σπανίως συνέβαινεν, ὥστε ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἀντιπάλους των, τοὺς Πολιτικούς, οἵτινες ἀπέφευγον τὴν ἐξωτερικήν, τὴν ἐκθαμβοῦσαν τὸν θεατὴν εὐσέβειαν, οἱ Ζηλωταὶ προτιμοῦσαν νὰ καλλιεργοῦν μᾶλλον τὴν ἐξωτερικήν, τὴν τυπικὴν εὐσέβειαν καὶ νὰ παραμελοῦν τὴν ἐσωτερικὴν εὐσέβειαν, τὴν εὐσέβειαν τῆς καρδιᾶς. Ἡ θρησκευτικὴ εὐλάβεια τῶν Ζηλωτῶν δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένη ἀπὸ θρησκοληψίες καὶ δεισιδαιμονίες. Δὲν ἀπέφευγον λ.χ. νὰ προτείνουν εἰς τοὺς ἀντιπάλους των νὰ λύσουν τὰς διαφορὰς των μὲ θεοδικίας, προκαλοῦντες δηλ. τὸν Θεὸν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν θαυματουργικήν του ἐνέργειαν, ἐξαφανίζων λ.χ. τὰ συγγράμματα τῶν ἀντιφρονούντων μὲ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ καὶ διατηρῶν ἄθικτα τὰ τῶν Ζηλωτῶν συγγράμματα.

Εἰς ταῦτα ἀντέτεινον οἱ Πολιτικοί, πολὺ λογικά, βέβαια, ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἀνάγκη νὰ καταφεύγουμε στὸν ἐκπειρασμὸν τοῦ Θεοῦ, ζητοῦντες παρ᾽ Αὐτοῦ θεοδικίες καὶ θαύματα ἐκεῖ, ὅπου τὰ ἐπίμαχα ζητήματα εἶναι δυνατὸν νὰ λυθοῦν μὲ διδάγματα τῆς ἁγ. Γραφῆς καὶ μὲ τὴν λογικὴν συζήτησιν.

Ἀναμφιβόλως, ἡ παράταξις τῶν Ζηλωτῶν εἶχε πολλὲς ἐλλείψεις, θὰ ἦτο ὅμως ἄδικον νὰ τῆς ἀρνηθοῦμε καὶ μίαν σπουδαίαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκδούλευσιν, χάριν τῆς ὁποίας θὰ ἔπρεπεν, ἴσως, νὰ κρίνουμε μὲ κάθε δυνατὴν ἐπιείκειαν τὰς ἐλλείψεις αὐτῆς.

Οἱ Ζηλωταὶ δηλ. ἀντετάχθησαν ἐπιμόνως καὶ σθεναρῶς εἰς πᾶσαν φιλενωτικὴν ἐνέργειαν, θίγουσαν τὰς παραδόσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῶν φιλενωτικῶν βασιλέων καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Τὴν ἐκδήλωσιν ὅμως αὐτὴν δὲν τὴν συναντῶμεν εἰς τὴν δρᾶσιν τῆς ἄλλης παρατάξεως, τῆς τῶν Πολιτικῶν, τῆς ὁποίας τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ πρόκειται ἐφεξῆς νὰ καθορίσωμεν.

Ἡ παράταξις τῶν Πολιτικῶν ἦτοι τὸ κόμμα τῶν μετριοπαθῶν φι-

λευθέρων ἦτο ὑπὲρ τῆς ἐξοικονομήσεως τῶν περιστάσεων. Οἱ Πολιτικοὶ εὐνοοῦσαν τὴν ὑποστήριξιν καὶ προστασίαν τῆς Πολιτείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συνεπῶς ἐφρόνουν, ὅτι ἔπρεπε νὰ καλλιεργοῦν τὸ ἔδαφος πρὸς στενὴν προσέγγισιν, συνεργασίαν καὶ ἀλληλεπίδρασιν μεταξὺ δύο ὀργανισμῶν συγγενῶν, ὅπως εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία.

Οἱ Πολιτικοὶ πρὸς χάριν τῆς κρατικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας ἦσαν ἕτοιμοι, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ κάμουν ὡρισμένας ὑποχωρήσεις εἰς τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν. Ἦσαν διατεθειμένοι λ.χ. νὰ κρίνουν μὲ συγκατάβασιν τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας διὰ τὰς ἀντικανονικὰς ἐκκλ. ἐπεμβάσεις των, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τὰς ἠθικάς των παρεκτροπάς. Οἱ Πολιτικοί, μὲ ἄλλα λόγια, ἐφήρμοζον τὴν ἀρχὴν τῆς οἰκονομίας μὲ εὐρὺ περιθώριον, φρονοῦντες ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἰς τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὸ Κράτος πρέπει νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ ν' ἀποφεύγῃ τὰς συγκρούσεις καὶ τὴν ρῆξιν μὲ μὲ τὴν Πολιτείαν, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι ἔπραττον παρατόλμως οἱ Ζηλωταί.

Οἱ Πολιτικοὶ ἀντὶ τῆς ρήξεως προτιμοῦσαν τὸν συμβιβασμὸν καὶ τὴν εἰρηνικὴν διαβίωσιν μὲ τὴν Πολιτείαν καὶ πρὸς τοῦτο ἦσαν διατεθειμένοι νὰ κάμουν ὑποχωρήσεις πρὸς αὐτήν, καθ' ὃ μέτρον ἐπέτρεπεν αὐτοὺς ἡ συνείδησίς των, ἡ περίσκεψις καὶ ἡ πεῖρα τῆς ζωῆς. Καὶ πρὸς δικαιολογίαν τῆς τοιαύτης τακτικῆς των οἱ Πολιτικοὶ ἐπεκαλοῦντο καὶ παραδείγματα ἀπὸ τὴν ἁγ. Γραφήν, λ.χ. τὸν ἀπ. Παῦλον,ὑποβαλλόμενον εἰς τὴν εὐχὴν τῶν Ναζιραίων εἴτε ἐγκρίνοντα τὴν περιτομὴν τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Τιμοθέου. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλ. Ἱστορίαν ἀνέφερον τὸ παράδειγμα τοῦ Μ. Βασιλείου, ὅστις ἐδέχθη τὰ προσενεχθέντα εἰς τὸν ναὸν δῶρα ἀπὸ μέρους τοῦ αἱρετικοῦ βασιλέως Οὐάλεντος.

Τὸ κόμμα τῶν Πολιτικῶν περιελάμβανε εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ πολλὰ μορφωμένα πρόσωπα καὶ καλλιεργοῦσε στενὰς φιλικὰς σχέσεις μὲ τὴν τάξιν τῶν λογίων. Οἱ Πολιτικοὶ ἐνδιεφέροντο καὶ προσεπάθουν ὅπως τὰ ἀνώτερα ἐκκλ. ὑπουργήματα ἀνατίθενται σὲ πρόσωπα ὑπερεχούσης μορφώσεως, ὥστε νὰ ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ καλλιεργήσουν παρὰ τῷ λαῷ φωτισμένην θρησκευτικὴν συνείδησιν. Οὕτω λ.χ. κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα ἐπέτυχον ν' ἀναδείξουν ὡς Πατριάρχας Κων)πόλεως ἄνδρας διαπρεπεῖς σὲ μόρφωσιν καθὼς τὸν Ι. Γλυκύν, τὸν Ι. Βέκκον, τὸν Γερμανὸν τὸν Γ' καὶ τὸν Γρηγόριον τὸν Κύπριον.

Ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν, γενικῶς, τὸ κόμμα τῶν Πολιτικῶν δὲν διεκρίνετο διὰ μεγάλην αὐστηρότητα. Οἱ ὀπαδοί του προσπαθοῦσαν νὰ πλευρίζουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον πρὸς τὴν κοσμικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν περιφρονοῦσαν, καθὼς οἱ ἀσκητικοὶ Ζηλωταί,

τοῦ κόσμου τούτου [illegible]. Ὁ [illegible] δι' αὐτοὺς δὲν εἶχε γοητείαν, δὲν ἦτο διόλου σαγηνευτικός.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς [illegible] ἑκατέρου τῶν δύο κομμάτων ὑπάρχει ἡ ἑξῆς σπουδαία διαφορά: ὅτι, ἂν ἐξαιρέσωμεν τὰς ὀξείας ἐμπαθείας καὶ συγκρούσεις [illegible], ὁσάκις εἰς τὴν ἐξουσίαν εὑρίσκοντο οἱ Πολιτικοί, πρέπει νὰ [illegible], ὅτι δὲν προέβαινον εἰς προσωπικὰς ἐκδικήσεις [illegible] τὴν καθαίρεσιν καὶ τὴν διαπόμπευσιν τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν Ζηλωτῶν [illegible], ὁσάκις ἐθριάμβευον κατὰ τῶν [illegible]. Οἱ Πολιτικοὶ [illegible] ἐφήρμοζον τὸ πρόγραμμά [illegible] τὸ πλεῖστον [illegible] νόημα καὶ [illegible] περιήρχοντο εἰς τοὺς Ζηλωτάς [illegible] καὶ τοῦ ἄλλου ἐνεργοῦσαν [illegible] καί ποτε μάλιστα [illegible]. [illegible] μὲ ὅλην τὴν ἐμπάθειαν [illegible] σφαίρας [illegible] τὸν λαόν, [illegible]. Σὲ τοιαύτας περιπτώσεις [illegible] τοῦ Βυζαντίου παρουσίαζον τὴν εἰκόνα [illegible], ἦσαν ἕτοιμες νὰ ἀλληλοσπαραχθοῦν. [illegible] σχῆμα εἰς τὴν οἰκογενειακὴν γαλήνην, [illegible] μεταξὺ [illegible] καὶ θυγατρός, μεταξὺ νύμφης καὶ πενθερᾶς. (Παχυμ. 4, 28).

Ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο [illegible], καθὼς εἶπον ἤδη, παρατηρεῖται κατὰ τὴν διάρκειαν [illegible], σχεδὸν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἱδρύσεως τοῦ Βυζαντ. Κράτους. [illegible] τῆς Βυζαντ. ἐποχῆς [illegible] ὅτι κατὰ [illegible] τὸν 12ον αἰῶνα καὶ τὸ α' ἥμισυ τοῦ 13ου τὴν ἐκκλ. ἐξουσίαν διαχειρίζεται ἡ μετριοπαθὴς καὶ φιλελευθέρα [illegible] ἡ τῶν Πολιτικῶν, ἀπὸ τῶν μέσων ὅμως τοῦ 13ου αἰῶνος [illegible] τῆς καταλύσεως τοῦ Βυζαντ. Κράτους ὑπερισχύει ἡ μερὶς τῶν Ζηλωτῶν, ἡ ὁποία καὶ κατέθλιψε τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τῶν Βυζαντινῶν καὶ τὴν Ἐκκλησιαστ. κίνησιν.

Τώρα γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ποῖον ἀποτέλεσμα εἶχεν ἄραγε ὁ μακροχρόνιος ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν Ζηλωτῶν καὶ τῶν Πολιτικῶν καὶ ἐν τίνι μέτρῳ ἐπέτυχον καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἰς τὰς ἐπιδιώξεις των;

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν ἐπιδίωξιν τῶν Ζηλωτῶν, νὰ καταστήσουν ἀνεξάρτητον ὀργανισμὸν τὴν Ἐκκλησίαν, ὥστε ἐλευθέρα ἀπὸ κάθε αὐθαίρετη καὶ ἐπιζήμια ἐπέμβασι τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας νὰ μπορῇ νὰ ἐπιτελῇ δοκίμως τὸ ἱερὸν ἔργον της, ἡ ἐπιδίωξις αὐτὴ παρέμεινεν ἄγονη, ὄχι

μόνον ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῆς πολιτ. ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ ἐνθερμότεροι ὀπαδοὶ τῶν Ζηλωτῶν, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν μοναχῶν, μόλις ἐλάμβανον εἰς τὰς χεῖράς των τοὺς οἴακας τῆς ἐκκλ. ἐξουσίας, ὑφίσταντο σπουδαίαν μεταμόρφωσιν : ἀπερροφῶντο καὶ ἀφωμοιοῦντο ἀπὸ τὸ κοσμικόφρον περιβάλλον, ἀντὶ αὐτοὶ ν' ἀφομοιώσουν τὸ περιβάλλον πρὸς τὰς ἀπόψεις των.

Ἀλλ' ἆρά γε ἦσαν εὐτυχέστεροι οἱ Πολιτικοὶ εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτῶν νὰ βελτιώσουν τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ διὰ τῆς καταρτίσεως μορφωμένων διδασκάλων καὶ πνευματικῶν χειραγωγῶν ; Δυστυχῶς, καὶ στὴν ἐρώτησιν αὐτὴν ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀρνητική.

Μὲ τὴν θλιβερὰν αὐτὴν ἀποτυχίαν τῶν δύο παρατάξεων ἰδιαιτέρως ἀσχολεῖται ὁ ἱστορικὸς τῆς 14ης 100ετηρίδος Νικηφ. Γρηγορᾶς (6, 5), ὁ ὁποῖος μᾶς δίνει τὴν ἀξιοσημείωτον πληροφορίαν, ὅτι καμμία, δυστυχῶς, ἐκ τῶν δύο παρατάξεων εἰς τὰς ἐνεργείας της ἀπέναντι τῶν ἀντιφρονούντων δὲν παρέμενε συνήθως μέσα στὰ ὅρια τῆς νομιμοφροσύνης καὶ τῆς μετριοπαθείας. Ὁσάκις, λέγει, ἡ μία παράταξις κατελάμβανε τὴν ἐκκλ. ἐξουσίαν καὶ στὸν καιρό του τὴν ἐξουσίαν κατεῖχεν ἡ παράταξις τῶν Ζηλωτῶν μὲ ὑπερβολικὸν ζῆλον καὶ φανατισμὸν φιλοδοξοῦσε νὰ ἐξαφανίσῃ τοὺς καρποὺς καὶ τὰ ἴχνη τῆς δράσεως τῆς ἀντιπάλου παρατάξεως !

Ὑπερβασίαι ἀνάρμοστοι σὲ σωφρονοῦντας πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ μάλιστα σὲ θρησκευτικοὺς ἀρχηγούς, πολὺ δὲ περισσότερον, ὅταν ἐμφανίζωνται καὶ μὲ Χριστιανικὴν ἰδιότητα !

Ὅσον ἀφορᾷ, τέλος, τὰς ἀκρότητας, εἰς τὰς ὁποίας ἔφθανον—φθάνουν δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη πολλοὶ — καλὸν εἶναι νὰ μὴ λησμονοῦμε τὴν χρυσῆν μεσότητα, τὸ σοφόν : «πᾶν μέτρον ἄριστον», τὸν Ἀριστοτέλειον ὁρισμόν, ὅτι ἡ ἀρετὴ κατέχει τὸ μέσον μεταξὺ δύο ἀκροτήτων : τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως καὶ διὰ νὰ ἐκφρασθῶ εἰκονικώτερον καὶ παραστατικώτερον, προκειμένου νὰ συνταχθῶμεν μὲ τὴν συντηρητικὴν ἢ τὴν φιλελευθέραν παράταξιν, φρόνιμον εἶναι νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν περίπτωσιν τῶν δένδρων καὶ τῶν φυτῶν, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον μένουν καθηλωμένα εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπορροφοῦν μέρος τῆς τροφῆς των, κατὰ τὸ ἄλλο δὲ ἥμισυ τείνουν ἐλεύθερα πρὸς τὸν ἀέρα καὶ πρὸς τὸ φῶς, ὁπόθεν ἀντλοῦν ἄλλα στοιχεῖα ἐπίσης ἀπαραίτητα διὰ τὴν συντήρησίν των. Καὶ ἡ μὲν γῆ ἀντιπροσωπεύει τὸ παρελθόν, τὴν ἱστορίαν, τὴν παράδοσιν, τὸ δὲ φῶς καὶ ὁ ἀὴρ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν πρόοδον. Τὰ προονομασθέντα στοιχεῖα δὲν ἀντιμάχονται πρὸς ἄλληλα, δὲν ἀλληλοσυγκρούονται καὶ δὲν ἀλληλοεκμηδενίζονται, ἀλλ' ἀρ-

μονικῶς συνεργάζονται καὶ ἀλληλοσυμπληροῦνται. Τὸ καθένα ἐξ αὐτῶν ἔχει τὴν σκοπιμότητα καὶ τὸν προορισμό του. Ἂν ὅμως παραχώσετε ὁλόκληρο τὸ δένδρον ἢ τὸ φυτὸν μέσα στὸ χῶμα, θὰ τὸ νεκρώσετε, θὰ τὸ θάψετε, ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ ἀποσπάσετε ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὴν γῆν, θὰ τὸ μαράνετε καὶ θὰ τὸ ἀχρηστεύσετε.

Τὸ συμπέρασμά μου λοιπόν, μὲ λίγες λέξεις, εἶναι : ἀποφυγὴ τῶν ἀκροτήτων καὶ τῶν μονομερειῶν, ἀποφυγὴ τόσον τῆς στατικῆς, τῆς δύσκαμπτης καὶ δυσκίνητης συντηρητικότητος, ὅσον καὶ τῆς πρόχειρης καὶ ἄκριτης ἐλευθεροφροσύνης.

Ὁ λογικὸς καὶ ἁρμονικὸς συνδυασμὸς τῆς παραδόσεως μὲ τὴν ἐξέλιξιν, τῆς συντηρητικότητος μὲ τὴν προοδευτικότητα πρέπει νὰ ἀποτελῇ τὸ ἔμβλημα καὶ τὸν στόχον κάθε ὀρθοφρονοῦντος ἀνθρώπου καὶ κάθε ὀρθοφρονούσης κοινωνίας, ἐφόσον θέλουν νὰ εἶναι ζῶντες καὶ σφριγηλοὶ ὀργανισμοί, βιώσιμοι καὶ προοδευτικοί !

Ι. Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ
Καθηγητής.

Η ΚΑΘΟΣΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΩΝ ΤΗΣ Ι. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ 10ην Ἰουλίου, ἐτελέσθη ἡ τελετὴ τῆς Καθοσιώσεως τῶν ἐφετεινῶν ἀποφοίτων τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης. Τὴν πρωΐαν ἐτελέσθη ἐν τῷ Ναϋδρίῳ τῆς Σχολῆς Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Λειτουργία. Μετὰ τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος ἐλειτούργησαν οἱ Μητροπολῖται Πριγκηποννήσων κ. Δωρόθεος, Θεοδωρουπόλεως κ. Λεόντιος, Σάρδεων κ. Μάξιμος, Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Μελίτων, Ροδοπόλεως κ. Ἱερώνυμος καὶ Φιλαδελφείας κ. Ἰάκωβος. Εἰς τὸ τέλος τῆς Λειτουργίας ἔγινεν εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν ἡ τελετὴ τῆς Καθοσιώσεως συμφώνως πρὸς τὴν καθιερωμένην τάξιν. Καὶ ἠκολούθησεν ἐν τῷ Μεγάλῳ Συνοδικῷ τῆς Σχολῆς τὸ δεύτερον μέρος τῆς τελετῆς, ὅπου ἠκούσθησαν οἱ νενομισμένοι λόγοι καὶ προσφωνήσεις, συμφώνως πρὸς καταρτισθὲν εἰδικὸν Πρόγραμμα. Παρῆσαν ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης, Ἀρχιερεῖς, Καθηγηταί, Μαθηταί, Ἐπίσημοι, Ὀφφικιάλοι, Ἀντιπροσωπεῖαι τῶν ἀνωτέρων Ἐκπαιδευτικῶν καὶ Εὐαγῶν Ἱδρυμάτων, καὶ ἄλλα ἐπίλεκτα τῆς Κοινωνίας μέλη. Ἡ τελετὴ ἤρχισε μὲ τὸν Ὕμνον τῆς Ἀνεξαρτησίας, τὸν ὁποῖον ἔψαλαν οἱ Μαθηταί, ἡ χορῳδία τῶν ὁποίων, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἱεροσπουδαστοῦ Γεωργίου Τσέτση, κατὰ διαλείμματα ἔψαλεν ἐμμελέστατα, ἐκλεκτὰς θρησκευτικὰς μελῳδίας, αἱ ὁποῖαι συνέβαλαν εἰς τὴν δημιουργίαν ἰδιαιτέρας λεπτῆς ἀτμοσφαίρας. Οἱ ὁμιλήσαντες δὲ ἦσαν ὁ Μητροπολίτης Ἰκονίου κ. Ἰάκωβος, Σχολάρχης, ὁ κ. Ρετζὶπ Οὐλκέ, ἐκ τῶν Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς, ὁ Ἱερομόναχος κ. Διονύσιος Χατζηβασιλείου, ἐκ τῶν ἀποφοιτώντων, ὁ Μητροπολίτης Πριγκηποννήσων κ. Δωρόθεος, Πρόεδρος τῆς Ἐφορίας τῆς Σχολῆς, καὶ ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης, καταστέψασα τὴν ὅλην Τελετὴν μὲ ἰδιαιτέρας ἰδικάς Της λέξεις καὶ μὲ πατριαρχικὰς εὐλογίας. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἀποφοιτῶντες ἔδωκαν, συμφώνως πρὸς τὰ πάλαι γενόμενα τὴν βεβαίωσιν ὅτι εὐόρκως θὰ ὑπηρετήσωσι τὴν Ἐκκλησίαν ὅπου περ ἂν ὦσι, καὶ ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης ἔδωκεν εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἀποφοιτώντων Κληρικοὺς Πατριαρχικὸν Πιττάκιον τῆς ἀποφοιτήσεώς των. Οἱ ἀποφοιτήσαντες εἶναι οἱ ἑξῆς :

1) Ἱερολ. Διάκονος Τιμόθεος Κ. Κοντομέρκος, ἐκ Καρπενησίου, 2) Ἱερολ. Διάκονος Ἀρίσταρχος Μαυράκης, ἐξ Ἀλεξανδρείας, 3) Ἀνδρέας Ν. Μιτσίδης, ἐκ Κύπρου, 4) Ἀντώνιος Μ. Γεωργιάδης, ἐκ Κύπρου. 4) Ἀντώνιος Μ. Γεωργιάδης, ἐκ Κύπρου, 5) Φειδίας Γ. Καρυόλαιμος, ἐκ Κύπρου, 6) Ἀθανάσιος Δ. Παπανικολάου, ἐκ Χαλκιδικῆς, 7) Νικόλ. Ε. Ἀναγνώστου, ἐκ Μυτιλήνης, 8) Χρῆστος Ἰ. Χριστοφόρου, ἐκ Κύπρου, 9) Ἀναστάσιος Κ. Παραπίτης, ἐκ Χαλκηδόνος, 10) Ἱερολ. Διάκονος Ἰάκωβος Φ. Χατζηϊγνατίου, ἐκ Μυτιλήνης, 11) Ὁσιολ. Ἱερομόναχος Διονύσιος Χατζηβασιλείου, ἐξ Ἀλεξανδρείας, 12) Κωνσταντῖνος Ἰ. Χαλκιᾶς, ἐκ Καρπάθου.

*
* *

Ὁ χωρισμὸς ἐφέτος τῶν δύο μερῶν τῆς ὅλης Τελετῆς, εἰς τρόπον ὥστε τὸ δεύτερον μέρος νὰ γίνῃ εἰς τὴν Μεγάλην Αἴθουσαν τῆς Σχολῆς, ἔδωκεν εἰς τὴν Τελετὴν ἄνεσιν, καὶ βάθος, καὶ ἀξιοπρέπειαν καὶ χαρακτῆρα εὐρύτητος καὶ συστηματικότητος. Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ Ναΰδριον τῆς Σχολῆς δὲν χωρεῖ τοσοῦτον κόσμον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὅλη Τελετὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο χωριστὰ καὶ ἰδιαίτερα μέρη, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἰδικήν του τοποθέτησιν. Ὡς ἐκ τούτου, ἐφέτος ἡ εὐχαρίστησις τῶν προσελθόντων ὑπῆρξε βαθυτέρα, καὶ ἡ ἱκανοποίησις ἦτο οἰκοδομητική. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ἡ ὕπαρξις εἰς τὴν ἡμετέραν Σχολήν, ὅπως εἰς ἑκάστην Σχολήν, μεγάλης Αἰθούσης Τελετῶν. Ἡ Τελετὴ ἡμῶν προσλαμβάνει καὶ μίαν ὅλως ἰδιαιτέραν σφραγῖδα καὶ ἐπιβλητικότητα, λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας θέσεως καὶ ἀποστολῆς τῆς Σχολῆς. Προσθέτει τὸ γαλήνιον εἰς τὴν Χάλκην, τὴν θερινὴν αὐτὴν ἐποχήν, καὶ ἡ ἀνάβασις τοῦ γραφικοῦ λόφου. Προσθέτει ἡ παρατιθεμένη τὴν μεσημβρίαν κοινὴ Τράπεζα. Ὁ κόσμος διψᾷ πάντοτε κάτι τὸ ὀργανωμένον μὲ προσοχήν, καὶ ἐκλεκτόν, καὶ δέχεται μὲ συγκίνησιν τὴν προσφοράν, καὶ τὸ καλόν. Παρακολουθεῖ μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν τὴν πρόοδον, καὶ ξεύρει νὰ ἐνισχύῃ τοὺς ἐργαζομένους.

Η ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΚΑΘΟΣΙΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΙΟΔΙΔΑΚΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΥΠΟ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ ΕΝ ΤΩ ΙΕΡΩ ΝΑΩ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ.

Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τοὺς ἁγίους Μαθητὰς καὶ ἱεροὺς Ἀποστόλους, πρὸς τὸ κήρυγμα πορευομένους, διὰ τοῦ Παναγίου Σου Πνεύματος χάριτος καὶ δυνάμεως ἐμπλήσας, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ταπεινῶν δεομένων Σου καὶ ἐλέησον ἡμᾶς· ἔπιδε ἐν εὐμενείᾳ καὶ ἐπὶ τοὺς δούλους Σου

τούτους, εἰς διακονίαν τῇ Ἁγίᾳ Σου Ἐκκλησίᾳ νῦν καθοσιουμένους, καὶ κατάπεμψον ἐπ' αὐτοὺς τὴν εὐλογίαν καὶ τὰ ἐλέη Σου· φώτισον, ἐνίσχυσον καὶ κράτυνον αὐτοὺς τῇ Θεϊκῇ Σου ἐπιστασίᾳ καὶ δυνάμει, καὶ δὸς αὐτοῖς ὁσίως καὶ ἀμέμπτως πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν Σου, συνεργὸς γινόμενος ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν, ἵνα κατὰ τὸ θέλημά Σου ὑπουργοῦντες, ὅπου ἂν ταχθεῖεν καὶ λυσιτελῆ πάντοτε περὶ τοῦ λαοῦ Σου προνοούμενοι καὶ ἐργαζόμενοι, τύχωσι τοῦ μισθοῦ τοῦ φρονίμου δούλου τοῦ Εὐαγγελίου καὶ εὕρωσι χάριν ἐνώπιόν Σου, τοῦ χορηγοῦ πάντων τῶν ἀγαθῶν. Ἐλέη καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Μονογενοῦς Σου Υἱοῦ, μεθ' Οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ Παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΧΟΥ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ κ. ΙΑΚΩΒΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Σεβασμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,

Πανοσιολογιώτατοι καὶ ἐλλόγιμοι κ.κ. Καθηγηταί,

Ἐντιμολογιώτατοι,

Ἀγαπητοὶ μαθηταί,

Ἐν ἑορταστικαῖς ἐκδηλώσεσιν ἡ Τροφὸς Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ ἐν πολλῇ χαρᾷ καὶ ἐγκαυχήσει προσφέρει σήμερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸν πνευματικὸν ἀμητὸν τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους, δωδεκάδα ὑπὸ ἱεροῦ ζήλου διαφλεγομένων καὶ ἀρτίως συγκεκροτημένων διακόνων καὶ ὑπηρετῶν τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιστήμης καὶ εὐαγγελικῆς ἀληθείας. Καὶ ἐπὶ τῷ εὐσήμῳ τούτῳ γεγονότι δόξαν καὶ αἶνον ἀναπέμπει τῷ ἐν Τριάδι Θεῷ, τῷ καταξιώσαντι αὐτήν, ἵνα καὶ τὸ ἔτος τοῦτο ἀπροσκόπτως διανύσῃ, καὶ ἴδῃ στεφανουμένας τὰς προσπαθείας καὶ τοὺς κόπους αὐτῆς, ἀπολαύσῃ δὲ τὴν ἐπὶ τῇ πλουσίᾳ πνευματικῇ καρποφορίᾳ μυχίαν τῆς μητρὸς χαρὰν καὶ ἱκανοποίησιν. Ἐκφράζουσα, δ' ἅμα, ἡ Σχολὴ τὴν βαθεῖαν αὐτῆς εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μητέρα Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν σεπτὸν αὐτῆς Προκαθήμενον, τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα, μετὰ τῆς περὶ Αὐτὸν Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, διὰ τὸ ἀνύστακτον, ζωηρὸν καὶ εὐεργετικὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρον, τὸ πολλαχῶς καὶ πλουσίως πάντοτε ἐκδηλούμενον, ὡς καὶ πρὸς τὰς ἐκπαιδευτικὰς τῆς Χώρας ἡμῶν Ἀρχάς, χάρις εἰς τὴν εὐμένειαν καὶ ἀγαθὴν διάθεσιν τῶν ὁποίων, ἡ Σχολὴ ὁσημέραι ἀναπτύσσει ἔτι μᾶλλον τὴν δραστηριότητα αὐτῆς καὶ εὑρίσκει τὴν δυνατότητα ὅπως ἀνταποκρίνηται

πληρέστερον πρὸς τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν αὐτῆς προορισμόν, ἀποδίδει καὶ τὸν δίκαιον ἔπαινον πᾶσι τοῖς μοχθήσασι καὶ μοχθοῦσιν ὑπὲρ προαγωγῆς τοῦ ἔργου αὐτῆς, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸ σῶμα τῶν Πανοσιολογιωτάτων καὶ Ἐλλογίμων κυρίων καθηγητῶν, οἱ ὁποῖοι πάντα τὰ πνευματικὰ αὐτῶν κεφάλαια μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας, καὶ δὴ καὶ αὐταπαρνήσεως πολλάκις, ὑπὲρ τοῦ ἀρτιωτέρου καταρτισμοῦ τῶν μαθητῶν αὐτῶν διαθέτουσιν.

Ἡ ἡμετέρα Σχολή, τὸ προπύργιον τοῦτο τῆς κατὰ Ἀνατολὰς Ἐκκλησίας, τὸ πνευματικὸν καὶ παλαίφατον τοῦτο φυτώριον τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιστήμης, ἐν πολλῇ αἰσιοδοξίᾳ καὶ πίστει πρὸς τὴν ἱερὰν αὐτῆς ἀποστολήν, συνεχίζουσα τὸ ἔργον αὐτῆς, εἰς ἓν καὶ μόνον ἀποβλέπει καὶ ἀποσκοπεῖ, εἰς τὸν καταρτισμὸν ἀξίων λευϊτῶν τῆς Χάριτος καὶ ὑπηρετῶν τοῦ Εὐαγγελικοῦ Λόγου, εἰς τὴν ἀνάδειξιν μεμορφωμένων καὶ καλῶς κατηρτισμένων Κληρικῶν, πεπροικισμένων δι' ὅλων ἐκείνων τῶν ἀπαραιτήτων προσόντων, ἅτινα ἀπαιτοῦνται ἵνα ἀνταποκριθῶσιν οὗτοι πρὸς τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, τῆς τόσον κλυδωνιζομένης ὑπὸ παντοίων ἰδεολογικῶν ἀνέμων, απειλούντων ἵνα ἀπομακρύνωσιν αὐτὴν τῆς καθαρᾶς καὶ διαυγοῦς πηγῆς, τῆς μόνης ἀληθοῦς καὶ πραγματικῆς εὐτυχίας, τῆς πηγῆς τῆς ἀειρρόου καὶ ἀκενώτου πάσης χάριτος καὶ εὐλογίας, τῆς εἰς Θεὸν δημιουργὸν καὶ προνοητὴν πίστεως, ἀπειλούντων νὰ ἀνατρέψωσι τὰς ἀκαταλύτους ἠθικὰς ἀξίας τὰς ἐκ τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἐκπηγαζούσας, καὶ ἀποκαταστήσωσιν αὐτὰς διὰ νέων ἀξιῶν, ἀνταποκρινομένων μὲν πρὸς τὰ κατώτερα ἔνστικτα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ὑποθαλπόντων τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν ἰδιοτέλειαν αὐτοῦ, ὑποβιβαζόντων ὅμως αὐτὸν ἀπὸ τῆς [illegible] εἰς ἣν προώρισεν αὐτόν, ὡς κορωνίδα τῆς φύσεως, ὁ Δημιουργός, θέσεως εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀλόγων καὶ κατ' ἔνστικτον δρώντων δημιουργημάτων.

Ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης χωροῦσα ἡ Σχολή, καταβάλλει πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν ὅπως προικίσῃ τοὺς μαθητὰς αὐτῆς διὰ τῶν ἀπαραιτήτων πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν ἐφοδίων, ἅτινα θὰ παράσχωσιν αὐτοῖς τὴν δυνατότητα ὅπως ἀνταποκριθῶσι πρὸς τὰς τόσας ἀνάγκας ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία θὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτῶν χειραγωγίαν. Παραλλήλως πρὸς τὸν ἐπιστημονικὸν καταρτισμὸν τῶν τροφίμων αὐτῆς, ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐμφυσήσῃ αὐτοῖς πνεῦμα Χριστοῦ, νὰ ἐγκεντρίσῃ εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν τὰς μεγάλας χριστιανικὰς ἀρετὰς τῆς ἀγάπης, τῆς φιλαλληλίας, τῆς ἐξυπηρετικῆς πρὸς τὸν πλησίον διαθέσεως, νὰ ἐμπνεύσῃ αὐτοῖς πνεῦμα αὐτοθυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως, ἵνα πάσῃ δυνάμει διαθέσωσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν τῆς Εὐαγγελικῆς ἀληθείας, τῆς μόνης δυναμένης ἵνα ἀποκαταστήσῃ τὴν

ἐν τῷ κόσμῳ ἠθικὴν τάξιν καὶ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἁρμονικὴν καὶ ἐν ἀγάπῃ συμβίωσιν τῶν ἀνθρώπων, συντελέσῃ δ' οὕτως εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς πραγματικῆς ἐν τῷ κόσμῳ χαρᾶς καὶ εὐτυχίας.

Πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν μεγάλων καὶ ὑψηλῶν τούτων ἰδανικῶν, ἀπολύει μετ' ἐλπίδων χρηστῶν καὶ τοὺς ἐφετεινοὺς τελειοδιδάκτους αὐτῆς ἡ Σχολή, μετὰ πολλῆς ἐμπιστοσύνης ἀποβλέπουσα πρὸς αὐτοὺς καὶ μηδαμῶς ἀμφιβάλλουσα, ὅτι καὶ οὗτοι θὰ δικαιώσωσι τὰς ἐλπίδας καὶ προσδοκίας αὐτῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τῆς ὅλης αὐτῶν διακονίας θὰ ἀποδειχθῶσιν ἄξιοι συνεχισταὶ τοῦ ἔργου τῶν πρεσβυτέρων ἀδελφῶν αὐτῶν, διαθέτοντες πάντα τὰ ἐφόδια αὐτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν συνανθρώπων των, εἰς τὸν φωτισμόν, εἰς ἐνίσχυσιν, εἰς παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν αὐτῶν.

Ἐν ὄψει δὲ τῶν μεγάλων δυσχερειῶν καὶ κινδύνων πολλάκις τοῦ ἔργου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς σήμερον ἀποδύονται, ἐπιθυμεῖ ἡ Σχολή, ὅπως ἀπευθύνῃ αὐτοῖς τὰς τελευταίας αὐτῆς μητρικὰς ὑποθήκας καὶ συμβουλάς.

Ἀγαπητοὶ μαθηταί,

Μὲ ἐνδόμυχον χαράν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν λύπην ἀτενίζει πρὸς ὑμᾶς σήμερον ἡ Σχολή. Μὲ χαράν, διότι βλέπει ὑμᾶς συμπληρώσαντας αἰσίως τὸν δόλιχον τῆς μαθητείας ὑμῶν καί, ἀνδρωθέντας ἤδη ἐν τῇ γνώσει καὶ τῇ ἀρετῇ, ἑτοιμαζομένους, ὅπως ἀποδυθῆτε εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ὑψηλῆς ὑμῶν ἀποστολῆς, μὲ βαθεῖαν δὲ λύπην, διότι ἀποχωρίζεται τέκνων προσφιλῶν, ἅτινα στοργικῶς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν περιέθαλψεν εἰς τοὺς μητρικοὺς αὐτῆς κόλπους. Τὰ ἀνάμικτα ταῦτα συναισθήματα, ἀπότοκα τῶν μεταξὺ ὑμῶν καὶ τῆς Σχολῆς σφυρηλατηθέντων δεσμῶν, βαθέως ἀπηχοῦντα εἰς τὰς ψυχὰς πάντων ἡμῶν, προσδίδουσιν ἰδιαιτέραν αἴγλην καὶ ἱερότητα εἰς τὴν σημερινήν, συγκινητικὴν ὄντως προπεμπτήριον ἀναστροφήν, καὶ δημιουργοῦσι τὴν κατάλληλον ἀτμόσφαιραν πρὸς ἐσωτέραν ψυχικὴν προσομιλίαν καὶ ἀντίδοσιν σκέψεων, πρὸς ἔξαρσιν τοῦ ἱεροῦ ἔργου καὶ τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς σας διὰ τοῦ τίτλου τοῦ Διδασκάλου τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας τιμηθέντος ἀποφοίτου τῆς ἡμετέρας Σχολῆς.

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προσδίδει ἰδιαιτέραν ἀξίαν καὶ ὡραιότητα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐπιδίωξις ἑνὸς ἀνωτέρου καὶ ὑψηλοτέρου καὶ πνευματικωτέρου σκοποῦ, εἶναι ἡ τάσις αὐτοῦ, ὅπως ἐξαρθῇ ὑπεράνω τῆς ὕλης καὶ τοῦ συμφέροντος, ὑπεράνω τῆς συμβατικότητος τῆς καθημερι-

νῆς ζωῆς, καὶ προσατενίσῃ πρὸς [illegible] καὶ πνευματικωτέραν τινα σκοπιμότητα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ [illegible], οὐ μόνον [illegible] τοῦ πλησίον καὶ τοῦ [illegible] καὶ [illegible] εὐεργετικὴ [illegible] τοῦ ἐσωτέρου αὐτοῦ [illegible] εἰς [illegible] σιν καὶ πλουτισμὸν [illegible] αὕτη τάσις, ἡ ἀποσκοποῦσα [illegible] σκοποῦ, δύναται νὰ [illegible] ἡμῶν, να [illegible] νὰ [illegible] σῃ τὸν ψυχικὸν [illegible] μεγάλα καὶ ὑψηλά, ἔργα [illegible]. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, [illegible] αὐτῆς, ἐπιζητεῖ πάντοτε νὰ [illegible] τοῦ στενοῦ πλαισίου [illegible] καὶ [illegible] δημιουργημένης [illegible] πρὸς τὸν [illegible] νάνθρωπον, νὰ [illegible] ναντίληψις. Ἐν τῇ [illegible] δὲ [illegible] τῇ [illegible] πλησίον [illegible] χύσει, εὑρίσκει τὴν [illegible], ἥτις [illegible] τὴν μόνην πηγὴν τῆς [illegible] καὶ χαρᾶς. Ζωή, ἥτις δὲν περιαυγάζεται ὑπὸ τῆς [illegible], ζωὴ [illegible] δὲν ἀποβλέπει πρὸς μίαν [illegible], ζωὴ κεκλεισμένη ἐν [illegible] αυτῇ καὶ ἔχουσα [illegible] μένη νὰ ἀρθῇ [illegible] κληρωτικῶς εἰς τὴν [illegible] κοῦ, ζωὴ χωρὶς τὴν [illegible] γονος καὶ στεῖρα, [illegible] τῆς [illegible] ἀπογοητεύσεως καὶ τῆς δυστυχίας.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ προσήλωσις πρὸς [illegible] ἀποτελεῖ τὸ κύριον [illegible] τοῦ ἀνθρώπου [illegible] τὴν πηγὴν τῆς ἐσωτέρας τοῦ [illegible] καὶ [illegible] φοσίωσις εἰς τὸ ἰδανικὸν τὸ ὁποῖον [illegible] ἡ [illegible], καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς σήμερον καλεῖσθε [illegible] τὴν ὅλην [illegible] τικὴν δραστηριότητα, ἀποτελεῖ [illegible] τῆς [illegible] τῆς [illegible] παρχούσης ἐν ὑμῖν πρὸς τὰ ἄνω [illegible] καὶ [illegible] ρει τὴν δυνατότητα ὅπως [illegible] τὴν γοητείαν [illegible] τῶν εὐγενεστέρων αὐτοῦ τάσεων καὶ ἐφέσεων.

Εἶναι δὲ τὸ ἔργον, [illegible] κλησία, ἔργον [illegible]

ὁποῖον θὰ καταστήσῃ ὑμᾶς ὄργανα τῆς Θείας ἐν τῷ κόσμῳ βουλῆς. Καλεῖσθε νὰ γίνητε ἐργάται τῆς διαδόσεως καὶ ἐμπεδώσεως παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ γίνητε οἰκονόμοι τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ καὶ πνευματικοὶ ὁδηγοὶ καὶ ποδηγέται τοῦ πληρώματος. Ἡ ἐξυγίανσις τῆς ἀθανάτου ἀνθρωπίνης ψυχῆς κατὰ τὰς σωτηριώδεις ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ φορέως καὶ ταμιούχου τῆς Χάριτος Αὐτοῦ, εἶναι οἱ κύριοι στόχοι πρὸς οὓς δέον νὰ κατατείνῃ ἐφεξῆς πᾶσα σκέψις καὶ προσπάθεια ὑμῶν. Ὑπάρχει ἔργον τιμιώτερον καὶ ὑψηλότερον ; Ὑπάρχει ἀποστολὴ ἁγιωτέρα καὶ ἱερωτέρα;

Πῶς ὅμως θὰ δυνηθῆτε νὰ ἀνταποκριθῆτε πρὸς τὰς μεγάλας εὐθύνας, ἃς συνεπάγεται τὸ τιμητικὸν τοῦτο ἔργον καὶ πῶς θὰ ὑπερνικήσητε τοὺς εἰς αὐτὸ παρομαρτοῦντας φανεροὺς καὶ ἀφανεῖς κινδύνους ; Πῶς ἄλλως, εἰμὴ διὰ τῆς ὁλοψύχου ὑμῶν ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ἱερὰν ὑμῶν ἀποστολήν, διὰ τῆς ὁλοκληρωτικῆς ὑμῶν ἐντάξεως ὑπὸ τὴν ἔνδοξον σημαίαν τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, πῶς ἄλλως, εἰμὴ «περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσησθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι ;»

Τεθεμελιωμένοι ἐπὶ τῆς ἀρραγοῦς πέτρας τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ὁμολογίας καὶ ἀκοίμητον φέροντες ἐν ἑαυτοῖς τὸ πῦρ τῆς ἀληθοῦς πίστεως, μεταλαμπαδεύσατε αὐτὸ εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων, τοὺς ὁποίους θὰ ἀναθέσωσιν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ὑμῶν μέριμναν. Ἡ θερμουργὸς εἰς Θεὸν πίστις, ἡ ἀπαραίτητος αὕτη προϋπόθεσις, πάσης δράσεως καὶ ἐνεργείας, ἂς κατακτήσῃ τὸν ὅλον ὑμῶν ψυχικὸν κόσμον καὶ ἂς ἀποτελέσῃ τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸν κύριον στόχον τῆς ὅλης ὑμῶν δραστηριότητος. Διότι ἡ πίστις εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία θὰ ἀναδείξῃ ὑμᾶς πραγματικοὺς «συνεργοὺς Θεοῦ», θὰ διανοίξῃ πρὸ ὑμῶν εὐρυτάτην ἀκτῖνα δράσεως, θὰ ἀποκαλύψῃ εἰς ὑμᾶς τὴν δύναμιν, ἡ ὁποία θὰ Σᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὴν νίκην. Ἔχοντες ὡς ὁδηγὸν τὴν πίστιν, τὴν συνδέουσαν τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ, θὰ ἴδητε νὰ διανοίγωνται οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν, θὰ ἀντλήσητε δύναμιν καὶ θάρρος, θὰ ἀνακαλύψητε ἐν ἑαυτοῖς πηγὰς κεκρυμμένας, δυνάμεις ἀγνώστους, δυνατότητας ὑπολανθανούσας.

Γινώσκοντες ἐκ τῆς μακραίωνος ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν τὴν ἀκατάλυτον αὐτῆς δύναμιν, σπεύσατε ἐκεῖ ὅπου θὰ καλέσῃ ὑμᾶς ἡ ἐπιτακτικὴ αὐτῆς φωνή, ἐμψυχώσατε τοὺς ἀγωνιζομένους, στηρίξατε τοὺς κλονιζομένους καὶ φρονηματίσατε τοὺς ἀδιαφόρους καὶ ψυχρούς. Μὴ δειλιάσητε, μηδὲ ἀποθαρρυνθῆτε πρὸ τοῦ κρατοῦντος ὑλόφρονος πνεύματος

ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων μέσων, ἅτινα διαθέτουσιν οἱ ὑπεναντίοι τῆς πίστεως ἡμῶν. Πολλάκις μέχρι σήμερον ὁ κόσμος παρέστη μάρτυς τῆς νίκης ὀλίγων μὲν καὶ ἀδυνάτων, διαπνεομένων ὅμως ὑπὸ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν, ἐναντίον μυριάδων, τῶν ὁποίων τὰ στήθη δὲν διέφλεγε καὶ διεθέρμαινε ἡ πρὸς τὰ ἰδεώδη ἀγάπη καὶ ἡ πρὸς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσις. Ὁσάκις δὲ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος αἰσθάνεσθε νὰ ἐγκαταλείπῃ ὑμᾶς τὸ θάρρος, ἀνατείνατε πλήρεις πίστεως καὶ ἐλπίδος τὰ ὄμματα ὑμῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀντλήσατε θάρρος καὶ δύναμιν ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν μυριάδων μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν τῆς πίστεως ἡμῶν, οἵτινες ἐκ μικρῶν καὶ εὐτελῶν ὁρμηθέντες ὑπέταξαν τὴν οἰκουμένην ὑπὸ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἐσταυρωμένου σύμβολον.

Ἐκεῖνο ὅμως, εἰς τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ ἐπιστήσητε τὴν προσοχὴν ὑμῶν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέραν θὰ προσδώσῃ εἰς τὸ ἔργον ὑμῶν ἀξίαν καὶ σημασίαν καὶ θὰ καταστήσῃ προσφορώτερον τὸ κυρίως ἔργον ὑμῶν, τὴν κατὰ τὰς σωτηριώδεις ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου ἐξύψωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἶναι ὁ ἐνάρετος καὶ ἀνεπίληπτος, ὁ ἐνηρμονισμένος πρὸς τὰ ὑφ' ὑμῶν διδασκόμενα βίος ὑμῶν. Ἄνευ ἁρμονίας λόγων καὶ πράξεων κινδυνεύετε νὰ συντριβῆτε ἐπὶ τῶν ὑφάλων τῆς ἀποτυχίας. Ἡ ἐλαχίστη ὑμῶν παρέκκλισις ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς δύναται νὰ ἀνατρέψῃ ὅλας τὰς εἰς τὰ λοιπὰ πεδία τῆς δράσεως ὑμῶν ἐπιτυχίας καὶ νὰ καταστήσῃ ματαίας καὶ ἀκάρπους ὅλας τὰς προσπαθείας ὑμῶν. Πολλάκις ἡ κοινωνία θὰ κρίνῃ μετὰ συμπαθείας καὶ ἐπιεικείας τὰς περὶ τὰ ἄλλα ἀτελείας καὶ ἐλλείψεις ὑμῶν, οὐδέποτε ὅμως θὰ παρίδῃ καὶ θὰ συγχωρήσῃ οἱανδήτινα ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς ἐκτροπήν, παρακολουθοῦσα πάντοτε μετὰ βλέμματος αὐστηροῦ πᾶσαν κίνησιν καὶ πρᾶξιν ὑμῶν. Μὴ λησμονῆτε ὅτι ἡ ἁρμονία τοῦ βίου πρὸς τὴν διδασκαλίαν ὑμῶν θὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν οὐ μόνον νὰ ἀφοπλίζῃ τοὺς πολεμίους ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ ποδηγετῇ, οἰκοδομῇ καὶ διδάσκῃ τοὺς ἀνθρώπους καρποφορώτερον πάσης ἀνθρωπίνης σοφίας. Παραστήσατε ἑαυτούς, τὸν βίον ὑμῶν καὶ τὰς πράξεις μάρτυρα μεγαλόφωνον καὶ κήρυκα διαπρύσιον τῆς ἀληθείας τῶν ὑφ' ὑμῶν κηρυττομένων, ὅπως εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἑλκύσητε ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς ἀρετῆς.

Μὲ τοιαύτας μητρικὰς νουθεσίας καὶ εὐχὰς διαπύρους προπέμπει σήμερον ὑμᾶς, ἐν πολλῇ συγκινήσει ἡ Σχολή. Ἀποχωρίζεται ὑμῶν, ἔχουσα ἀπόλυτον πεποίθησιν ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐν πλήρει συναισθήσει καὶ ἐκτιμήσει τοῦ ἱεροῦ ἔργου εἰς ὃ εὐχαῖς τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς σήμερον ἀποδύεσθε, θὰ καταβάλητε πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν, θὰ διαθέσητε ὅλα τὰ πνευ-

μικρὰ καὶ ψυχικὰ ὑμῶν ἐφόδια, ὅπως συντελέσητε ὅση ὑμῖν δύναμις εἰς [illegible] τοῦ Ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς γῆς προορισμοῦ. Ἡ Μήτηρ Σχολή, ἡ στοργικῶς περιθάλψασα καὶ θερμῶς ἀγαπήσασα ὑμᾶς, [illegible] θὰ παρακολουθῇ ὑμᾶς πάντοτε καὶ θὰ χαίρῃ [illegible] ἐν τῷ Ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου καρποφορίαν. [illegible] ἐν τῇ [illegible] ἐν τῇ [illegible] τῆς ἑορτῆς, διαφλεγόμενοι [illegible] τοῦ Εὐαγγελίου ἐνθουσιασμοῦ, πορεύθητε ἐκεῖ ὅπου θέλει [illegible] ἡ Ἐκκλησία, [illegible] νὰ [illegible] ὅσα ἐδῶ, εἰς τὸν [illegible] τόπον, ὅπου ἡ ψυχὴ [illegible] προσορμεῖ πρὸς τὸν Θεόν, [illegible] καὶ [illegible]. Ἀναπτύξατε τὴν κλῆσιν ὑμῶν καὶ ἀφοσιώθητε ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὴν ἱερὰν ὑμῶν ἀποστολήν. Μὴ Σᾶς ἑλκύουν [illegible] αἱ ἐκ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ κρατοῦντος ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑλο[illegible] προερχόμεναι φωναί. Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἢ ἐν τῇ ἱερᾷ ὑμῶν ἀποστολῇ θὰ εὕρητε τὴν ἐσωτέραν ἐκείνην ἠθικὴν ἱκανοποίησιν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς πραγματικῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ εὐρύτερον πλήρωμα σᾶς ἀναμένει. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου διψᾷ. Πορεύθητε ἐν εἰρήνῃ. Φιλοπόνως ἐργάσθητε ἵνα αὐξήσητε τὸ δοθὲν ὑμῖν τάλαντον καὶ διὰ τοῦ ὅλου ὑμῶν ἔργου, τοῦ βίου καὶ τῆς ἀρετῆς ὑμῶν συντελέσατε καὶ ὑμεῖς εἰς οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Τιμήσατε τὸ ὄνομα τῆς Σχολῆς καὶ δικαιώσατε τὰς ἐλπίδας καὶ προσδοκίας αὐτῆς. Αἱ εὐχαὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ σεπτοῦ αὐτῆς Προκαθημένου, αἱ εὐχαὶ τῆς Σχολῆς καὶ πάντων ἡμῶν ἔστωσαν σύνδρομοι καὶ βοηθοὶ ἐν τῷ ἔργῳ ὑμῶν, πρὸς πλουσίαν αὐτοῦ καρποφορίαν καὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ κ. ΡΕΤΖΕΠ ΟΥΛΚΕ

Ἀξιοσέβαστοι Ἐπίσημοι

καὶ Ἀξιότιμοι κεκλημένοι !

Εἶμαι εὐτυχής, διότι εὗρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπευθύνω ὑμῖν ὀλίγας λέξεις καὶ [illegible], διότι ἐτιμήσατε τὴν συγκέντρωσιν ταύτην.

Ὡς ἀντάλλαγμα τῶν πολυτίμων κόπων, τοὺς ὁποίους κατέβαλον οἱ μαθηταὶ ἐπὶ ἑπταετίαν εἰς τὴν ἑστίαν ταύτην τῶν γραμμάτων, τοῖς ἀπονέμομεν τὸ δίπλωμα, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἑρμηνεύεται ἡ σημασία τῆς ἡμέρας αὐτῆς.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ νέοι, οἵτινες [illegible] μορφώθησαν, μὲ τὴν φιλόστοργον μέριμναν τοῦ [illegible] καὶ τῶν ἄλλων Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς, ρίπτονται εἰς τὴν ζωὴν μὲ μίαν φωτισμένην προσωπικότητα ἕκαστος.

Σήμερον οὗτοι [illegible] τὴν Σχολήν, τὴν φιλτάτην ταύτην, ἥτις περιέθαλψεν αὐτοὺς ἐπὶ τόσα ἔτη, τὸν [illegible] Διευθυντὴν καὶ τοὺς Διδασκάλους αὐτῆς, οἵτινες [illegible] ἦσαν πατέρες, ὡσὰν ἀδελφοί, καθὼς καὶ τοὺς συμμαθητάς των, μὲ τοὺς ὁποίους τοὺς συνέδεον ἀδελφικοὶ δεσμοί.

Ἀλλὰ ἡ χαρά [illegible] ἀπομακρύνονται [illegible] πεποτισμένοι μὲ θετικὰς καὶ μεταφυσικὰς ἐπιστήμας.

Λέγω, θετικὰς καὶ [illegible] μορφωθῇ καὶ συμπληρώσῃ [illegible] ἐπιστήμας, εἶναι [illegible] ἄνθρωπος, διότι [illegible] δόγματα, ἀνεξαρτήτως [illegible] ὅλας τὰς θρησκείας [illegible] τὴν Πατρίδα αὐτοῦ. Ἡ Σχολὴ [illegible] διότι [illegible] τοιούτους νέους.

Οἱ δὲ μαθηταί, οἵτινες ἀποχαιρετοῦν σήμερον τὴν σχολήν, εἶναι, καθὼς ἐτόνισα καὶ [illegible] Θεολόγοι, εἶναι δὲ καὶ [illegible] τὴν Πατρίδα καὶ τὸ Ἔθνος. Εὔχομαι εἰς αὐτοὺς [illegible] τῶν συναδέλφων μου, [illegible] τοῦ βίου αὐτῶν.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΙΟΔΙΔΑΚΤΩΝ

Εὐλογητός [illegible] Σεβασμιώτατε [illegible] Σεβασμία τῶν [illegible] Σχολάρχα, Σεβαστοὶ Καθηγηταί, ἀγαπητοὶ Συσπουδασταὶ καὶ [illegible] Ἕλληνες, εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς νὰ [illegible] τὸ στάδιον τῆς μαθητείας ἡμῶν καὶ νὰ φθάσωμεν [illegible] τὴν [illegible] καὶ πολυπόθητον ταύτην ἡμέραν, καθ᾽ ἣν ἡ [illegible] Θεολογικὴ Σχολή, ἐκθρέψασα τῷ γάλακτι τῆς εὐσεβείας, καὶ διδάξασα πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι», καὶ διανοίξασα τὸν νοῦν ἡμῶν τοῦ συνιέναι τὰς Γραφάς, καὶ ἐμπιστευθεῖσα καθαρὰν καὶ [illegible] τὴν καλὴν τῆς πίστεως παρακαταθήκην, ἀποστέλλει ἡμᾶς [illegible] ἐργάτας τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου.

εἰς τὸν δρόμον τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀρετῆς, εἰς τὸ ἀεικύμαντον πέλαγος τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ζωῆς.

Ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολή, ἐὰν τὴν παροῦσαν ἡμέραν καὶ δὴ καὶ τὴν παροῦσαν στιγμὴν ἐχαρακτηρίζομεν ὡς τὴν σπουδαιοτέραν, ὡς τὴν ἐπισημοτέραν τῆς ζωῆς ἡμῶν. Διότι πράγματι εἶναι στιγμὴ τῆς ἐντονωτέρας ἡμῶν χαρᾶς, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τῆς ἐντονωτέρας ἡμῶν λύπης. Χαρᾶς μέν, καθ' ὅσον ἀξιούμεθα νὰ λάβωμεν τὸν στέφανον πολυετοῦς ἡμῶν ἀγῶνος, λύπης δὲ καθ' ὅσον ἀποσπώμεθα ἀπὸ τὰς στοργικὰς ἀγκάλας τῆς πνευματικῆς ἡμῶν Μητρὸς Σχολῆς, ἀφ' ἧς ὡς ἀπὸ φωτογόνου πηγῆς ἐφωτίσθημεν καὶ ἐσοφίσθημεν ἐν τῇ κατὰ Θεὸν καὶ τῇ θύραθεν σοφίᾳ. Ναί, λυπούμεθα, διότι γνωρίζομεν, ὅτι ἡ σκληρὰ βιοπάλη δὲν συγκρίνεται πρὸς τοὺς ὡραίους μαθητικοὺς ἀγῶνας. Ἡ ἀδυσώπητος πραγματικότης δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς ἰδανικοὺς κόσμους τῆς νεανικῆς φαντασίας. Ὅ,τι μᾶς ἐνεθουσίασεν, ἐμάθομεν, ὅτι πολλάκις θὰ χλευασθῇ. Ὅ,τι ἀπερρόφησε τόσας δυνάμεις ἡμῶν, τόσους μόχθους, τόσας θυσίας, γνωρίζομεν, ὅτι θὰ θεωρηθῇ πολλάκις χωρὶς καμμίαν ἀξίαν. Ἡ κοινωνία θὰ θελήσῃ νὰ μᾶς ἀπορροφήσῃ. Ὁ κόσμος νὰ μᾶς νικήσῃ. Καὶ ὅμως χαίρομεν καὶ εἴμεθα ὑπερήφανοι καὶ θαρραλέοι, διότι ἐξερχόμεθα εἰς ἕνα τοιοῦτον ἀγῶνα. Μᾶς ἐμψυχώνει ἡ νικηφόρος φωνὴ τοῦ Κυρίου : «θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον». Ἡ ἐποχή μας εἶναι περισσότερον πάσης ἄλλης δυσήνιος. Αὐτὸ μᾶς κάνει ὑπερηφάνους, διότι θὰ κρατήσωμεν τὰ ἡνία εἰς μίαν ἀποφασιστικὴν καμπήν, εἰς ἣν εἰσέρχεται ἡ ἀνθρωπότης. Μᾶς κάμνει αἰσιοδόξους προσέτι ἡ διαπίστωσις, ὅτι τὰ ἁγνότερα ἰδανικὰ καὶ οἱ βαθύτεροι πόθοι τῆς ἐποχῆς μας, ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἡ ἐλευθερία, ἡ ἰσότης, ἡ ἀδελφοσύνη, ἡ εἰρήνη τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἡ ἕνωσις τῶν πάντων, εἶναι ὅλα ἰδανικὰ τῆς Θείας ἡμῶν Θρησκείας, ὑπὲρ τῶν ὁποίων νυχθημερὸν δέεται ἡ Μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία. Τῆς τοιαύτης ἡμῶν χαρᾶς καὶ συγκινήσεως συμμετέχουσα καὶ ἡ ἐκθρέψασα ἡμᾶς Τροφὸς Σχολή, περιβεβλημένη ἔνδυμα χαρᾶς καὶ πανηγύρεως ἀγάλλεται καὶ χαίρει, ὡς ἐκτελέσασα καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος τὴν ὑψηλὴν αὐτῆς ἀποστολήν, καὶ ἐφοδιάζουσα διὰ τῶν τελευταίων αὐτῆς ὑποθηκῶν ἀποστέλλει ἡμᾶς μέχρι τῶν περάτων τῆς Οἰκουμένης, μὲ τὸν

Ὦ φιλτάτη Σχολή ! Παρέλαβες ἡμᾶς ἐκ τῶν περάτων τοῦ κόσμου καὶ μᾶς περιέθαλψες ὡς ἡ ὄρνις τὰ νοσία ἑαυτῆς. Ἔδωκας εἰς ἡμᾶς τὰ ἀληθῆ καὶ γνήσια πνευματικὰ βρώματα τῆς αὐτογνωσίας καὶ αὐτοαγωγῆς. Ἔρανας ἐφ' ἡμᾶς τὸ ἡδὺ νᾶμα τῆς ἀληθοῦς καὶ κατὰ Χριστὸν παιδείας. Ἐπότισας ἡμᾶς τὸ καθαρὸν ὕδωρ, ἵνα καθαρισθῶμεν τῶν εἰδώλων τῆς ἀπαιδευσίας καὶ ἀπολιτευσίας. Ἐμάλαξας τὰς καρδίας

ἡμῶν, εἰσαγαγοῦσα ἐν ἡμῖν πνεῦμα Εὐαγγελίου, πνεῦμα χρηστότητος Κυρίου. Ἐμόρφωσας καὶ ἡγίασας τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, καταστήσασα αὐτὴν ἱκανήν, ἵνα μεταδίδῃ τὰ διδάγματα τοῦ Εὐαγγελίου ὑγιᾶ καὶ καθαρὰ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν. Δι' ὅλα ταῦτα ἐκφράζομεν τὴν βαθεῖαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς Σέ, τὴν Τροφὸν ἡμῶν Σχολήν, καὶ τῇ Μητρὶ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, τῇ θεοτεύκτῳ ταύτῃ τῆς Ἁγιωτάτης ἡμῶν πίστεως κιβωτῷ, ἥτις διέσωσεν ἡμᾶς ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαθείας καὶ ἐγκατέστησεν ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ Ἀραρὰτ τῆς κατὰ Χριστὸν παιδείας, ὅπου καὶ παραδοῦσα εἰς χεῖρας ἡμῶν τὴν σφενδόνην τοῦ πνεύματος, ἀποστέλλει ἡμᾶς, ὅπως σφενδονοφόροι ἀντεπεξέλθωμεν κατὰ τῶν πολυειδῶν αὐτῆς πολεμίων. Ἀλλὰ καὶ ἐγκαταλείποντες τὸν γαλήνιον τοῦτον λιμένα καὶ ἀναλαμβάνοντες τὸν τῆς πίστεως ἀγῶνα, δεόμεθά Σου, Μῆτερ Ἐκκλησία, ἐπιδαψίλευσον ἡμῖν ἄνωθεν πλουσίαν τὴν χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ὅπως δυνηθῶμεν ἐπιτυχῶς νὰ ἀντιπαλαίωμεν κατὰ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν Σου καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων Σου πάντοτε φυλαττόμενοι, [illegible] ἀνταποκριθῶμεν πρὸς τὸν ἀληθῆ ἡμῶν προορισμόν. Ἡμεῖς δέ, ἀντὶ τῶν μεγάλων Σου δωρεῶν, τὰς ὁποίας ἐπεδαψίλευσας καὶ ἐπιδαψιλεύεις ἡμῖν, ὑποσχόμεθα ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὅτι πάντοτε θὰ ὑποτασσώμεθα τῇ μητρικῇ Σου φωνῇ, λόγῳ κηρύττοντες καὶ ἔργῳ ἐκφράζοντες τὰ ἀποφθέγματα καὶ ἀπόρρητα ῥήματα τοῦ Θείου Σου Νυμφίου, μέχρις ὅτου διαφύγῃ τοῦ φραγμοῦ τῶν ὀδόντων ἡ τελευταία ἡμῶν πνοή.

Πρὸς Σὲ δέ, Πανιερώτατε Δέσποτα, διατρανοῦντες τὴν ἀΐδιον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην, εἰς τὴν σεπτότητα καὶ τὴν ποιμαντορικὴν σύνεσιν τοῦ ὁποίου ὀφείλομεν καὶ ὅλα μὲν ὅσα ἀγαθὰ ἐπὶ τῆς εὐκλεοῦς Πατριαρχίας τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ἀπηλαύσαμεν, πρὸς δὲ τήν τε τακτικὴν λειτουργίαν τῆς Σχολῆς καὶ τὴν ἡμετέραν εὐτυχίαν τοῦ νὰ ἀναγορευθῶμεν σήμερον Διδάσκαλοι τῆς Ὀρθοδόξου χριστιανικῆς Θεολογίας. Προσβεβαιοῦμεν συγχρόνως, ὅτι θὰ εἴμεθα πάντοτε μνήμονες τῆς πατρικῆς Σου στοργῆς καὶ ἀγαθότητος, μὲ τὴν ὁποίαν περιέβαλες ἡμᾶς. Οὐδέποτε θὰ λησμονήσωμεν τὰς πολυτίμους συμβουλάς Σου, ὅσας ἐν εὐκαιρίᾳ, εἴτε πρὸς ὅλους, εἴτε πρὸς ἕνα ἕκαστον ἡμῶν, φιλοστόργως ἀπηύθυνας. Ἀπερχόμενοι τῆς Σχολῆς, θὰ εἴμεθα πάντοτε ὑπὸ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς γλυκύτητος καὶ τῆς στοργῆς Σου. Κύριος ὁ Θεὸς διαφυλάττοι Σε σῶον, ὑγιᾶ, μακροημερεύοντα καὶ κλεΐζοντα τὸν Ἁγιώτατον Οἰκουμενικὸν Θρόνον.

Θερμὴν πάντοτε εὐγνωμοσύνην ὀφείλομεν πρὸς τὴν Σεπτὴν Ἱεραρχίαν καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Ἐφορίαν τῆς Σχολῆς, διὰ τὰς

[illegible] φροντίδας, πρὸς συντήρησιν καὶ προαγωγὴν τῆς Σχολῆς καὶ ἡμετέρας προόδου.

Καὶ ἤδη ἀπευθύνοντες τὸν λόγον πρὸς Σέ, Σεβαστὲ Σχολάρχα καὶ [illegible] Πάτερ, ἀνάδρομήν τινα ποιούμεθα καὶ ἀναμιμνησκόμεθα, κα[illegible] στιγμήν, [illegible] ἱερὰν ὑπόσχεσιν, ἣν ἔδωκας πρὸ [illegible] Σχολῆς [illegible] Κορυφὴ μετὰ τῆς περὶ Αὐτὴν Ἁγίας [illegible] Συνόδου [illegible] Σοι τὴν διευθέτησιν τοῦ [illegible] τούτου [illegible] ἔλεγες τότε, [illegible] μόχθον, πρὸς δικαί[illegible] τῆς Ἐκκλησίας οὐδ᾽ ἄλλην θέλω ἀ[illegible] τῆς Ἱερᾶς Σχολῆς σπουδαζο[illegible] ἡμεῖς [illegible] τῶν καθ[illegible] Σου [illegible] ὁ τέρμα ἤγαγεν, διαβεβαιοῦμεν, ὅτι [illegible] πλήρως [illegible] εἰς τὰς ὑποσχέσεις Σου [illegible] ἀλλὰ καὶ [illegible] ἀντιξοότητα, ὅπερ δυσκόλως οἱ τὰ καθ᾽ [illegible] καὶ δεόντως ἐκτιμήσουσι. Εἰς τό [illegible] Σου εὕρομεν [illegible] Πατέρα, τὸν πᾶσαν ἀνάγκην ὑλικήν τε [illegible] Καὶ παιδεύων καὶ νουθετῶν ἡμᾶς [illegible] καὶ νὰ καταστήσῃς ἡμᾶς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ ἀληθεῖς, ἐν [illegible] ἀπὸ Θεοῦ ὑψηλῆς κλήσεως καὶ ἀ[illegible] τοῦ Εὐαγγελίου ἐργάτας, ἐκεῖνο μόνον προσέχον[illegible] στοιχοῦντας, μηδὲν τὰ τοῦ κόσμου λο[illegible] τῶν [illegible] τῆς ζωῆς καὶ τῶν [illegible] καὶ [illegible] τὴν Ἱεράν [illegible] τὴν καθ᾽ ἡμέραν διδάσκουσαν διὰ τοῦ παραδείγματός Σου [illegible] καὶ τὴν [illegible] πρὸς τὸ καθῆκον [illegible]. [illegible] πολλάκις [illegible] ἐδεί[illegible] τῆς πνευματικῆς Σου [illegible] καὶ τοῦ[illegible] ἀληθὴς Πατήρ. «Παιδεύει γὰρ Κύριος ὃν ἀ[illegible] πάντα [illegible]... τίς γάρ ἐστιν υἱὸς ὃν οὐ [illegible] πατήρ; εἰ δὲ [illegible] παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, [illegible] καὶ οὐχὶ υἱοί» (Ἑβρ. ιβ΄. 5-7). Οὐχ οὕτως ὅμως [illegible] τέκνα καὶ [illegible] ἡμῖν ἐδείχθης [illegible] ἡμᾶς ἐξ ἀγάπης. Πλὴν καὶ συγγνωμικὸς [illegible] ἐχαρίζεσο [illegible] ἡλικίας ἀπερισκεψίας [illegible], ὅταν τοῦτο [illegible] τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς Σχολῆς παρεθεώρημεν. ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἀφίων ἡμῖν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παραγγελίαν. Τί [illegible] καὶ τί ὕστερον νὰ μνημονεύσωμεν; Εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς σὲ

δι᾽ ὅ,τι ἔπραξας δι᾽ ὅλους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν. Εὐγνωμονοῦμέν σε διὰ τὴν πατρικήν σου μέριμναν καὶ στοργήν, τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀνιδιοτελῆ πατρικήν σου ἀγάπην. Εὐχαριστοῦμέν σοι διὰ τοὺς πατρικοὺς λόγους καὶ τὰς μετ᾽ ἀγάπης νουθεσίας, ἃς ἑκάστοτε καὶ πρὸ ὀλίγου ἀκόμη, μετὰ περισσῆς ἀγάπης, ἀπηύθυνας πρὸς ἡμᾶς, προπέμπων ὡς ἐργάτας εἰς τὸν Ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου στοχαζόμενος πάντοτε τῆς εὐαγγελικῆς ἡμῶν μορφώσεως καὶ ἠθικῆς τελειώσεως. Ἔπειθα εὐγνώμονες διὰ τοὺς κόπους καὶ μόχθους, τοὺς ὁποίους κατέβαλες πρὸς πνευματικὴν ἡμῶν διάπλασιν καὶ ὁλοκλήρωσιν τῆς Χριστιανικῆς ἡμῶν προσωπικότητος.

Δικαίως, λοιπόν, ἡ Ἱερά σου μορφὴ καὶ τὸ ζῶν παράδειγμά σου τῆς αὐστηρᾶς καὶ ἀνελλιποῦς τοῦ καθήκοντος ἐκπληρώσεως θὰ μένουν ἐς ἀεὶ ἀνεξίτηλα εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν καὶ αἱ ὑποθῆκαι καὶ νουθεσίαι σου ἐναύλοι θέλουσιν ἠχεῖ εἰς τὰ ὦτα ἡμῶν στηρίζουσαι καὶ φωτίζουσαι ἡμᾶς κατα τὰς ζοφώδεις στιγμὰς τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Ἡ Σχολαρχία σου Σεβ. Σχολάρχα καὶ Πνευματικὲ Πάτερ, ἡμῖν μὲν δεῖγμα Χριστιανικοῦ βιώματος, τῇ δὲ ἱστορίᾳ τῆς Σχολῆς καύχημα καὶ σέμνωμα καὶ παράδειγμα πρὸς μίμησιν, καθ᾽ ὃ ἐπὶ τὰ ἴχνη ἐκλεκτῶν προκατόχων Σου ἐβάδισας. Μὴ λογίσεις ταῦτα ὡς κατὰ συνθήκην, ἀλλ᾽ ὡς τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἐλάχιστον ἀπότισιν τῶν ὅσων ὑπὸ σοῦ ηὐεργετήθημεν. Ἐὰν δὲ ποτέ, Σεβαστὲ Πάτερ, σὲ παρεπικράναμεν, ἐὰν ποτὲ τὴν πατρικήν σου καρδίαν ἐθλίψαμεν, εἴτε ἐν γνώσει, εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ, ἄφες ἡμῖν αἰτουμένοις μετὰ συντετριμμένης καρδίας τὴν πρόθυμόν σου συγγνώμην.

Ἀλλὰ διὰ ποίων λόγων νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν καὶ πρὸς ὑμᾶς, ὦ σεβαστοὶ καὶ πεφιλημένοι ἡμῶν καθηγηταί, οἵτινες ὡς πνευματικοὶ σπορεῖς ἐκαλλιεργήσατε καὶ διηυλακώσατε τὴν ἀκατέργαστον γῆν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοὸς ἡμῶν, οἵτινες ἐθέσατε ἐν ἡμῖν τὰς βάσεις τῆς μελλοντικῆς δράσεως καὶ ὑπεδείξατε ἡμῖν ὁποίαν ὁδὸν δέον νὰ βαδίσωμεν ἵνα ἐπιτύχωμεν τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν ; Πράγματι ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν τὸ πραγματικὸν μέγεθος τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστίας ἡμῶν, ἣν αἰσθανόμεθα πρὸς ὑμᾶς, οἵτινες ὡς λύχνοι καιόμενοι καὶ φαίνοντες καταδαπανῶντες τὴν ζωὴν καὶ τὰς δυνάμεις ὑμῶν διὰ τὴν ἡμετέραν πνευματικὴν πρόοδον καὶ τὸν ἡμέτερον ἠθικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν καταρτισμόν, ἔχετε ἤδη ἐναποθέσῃ εἰς τὰ μύχια τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἀνεξάλειπτον τὴν σφραγίδα τῶν φωτεινῶν ὑμῶν μορφῶν, σφραγίδα, ἧς τὰ ἴχνη θέλουσι διατηρηθῇ ἀναλλοίωτα ἀνὰ πάντα χρόνον, εἰς πάντα τόπον καὶ κατὰ τὰς ἀντιξόους συνθήκας καὶ περιστάσεις τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ἡ καθηγητικὴ ἕδρα παρέστη δι᾽ ὑμᾶς ὡς ἓν εἶδος Ἁγίας Τραπέζης ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκλήθητε νὰ μετουσιώσητε τὸ γήϊνον εἰς οὐράνιον, τὸ χῶμα εἰς αἰθέρα, τὸν πηλὸν

εἰς πνεῦμα, τὸν νεανίαν «εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ». Πρὸς ὑμᾶς ὅθεν κατὰ τὴν συγκινητικὴν ταύτην στιγμὴν ὅτε ἐσήμανε καὶ δι' ἡμᾶς ἡ ὥρα τοῦ σωματικοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ παντὸς ὅ,τι ἐνταῦθα ἠγαπήσαμεν καὶ κλείεται πλέον ὁ Παράδεισος τοῦ μαθητικοῦ σταδίου, παρέχομεν ρητὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ἡμεῖς μὲν εὐγνωμονοῦμεν καὶ θὰ εὐγνωμονῶμεν, ὁ δὲ δίκαιος καὶ βραβευτὴς τῶν ἀγαθῶν ἐργατῶν Θεὸς θὰ ἀμείψῃ γενναίως τοὺς κόπους καὶ τοὺς μόχθους ὑμῶν.

Καὶ σεῖς νεώτεροι ἀδελφοὶ καὶ φίλοι συσπουδασταί, συναθληταὶ τῶν πλέον δυσκόλων ἀλλὰ καὶ τῶν πλέον εὐχαρίστων ἀγώνων τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, μετ' ὀλίγον θὰ εἶσθε δι' ἡμᾶς μία γλυκυτάτη ἀνάμνησις τοῦ μαθητικοῦ ἡμῶν παρελθόντος. Μαζύ σας μᾶς συνδέουν τόσα κοινά: ἔνθεος ζῆλος καὶ εὐγενῆ ἰδανικά, ἀγῶνες καὶ περιπέτειαι, ἀγρυπνίαι καὶ προσευχαί, χαραὶ καὶ λύπαι, ἀπογοητεύσεις καὶ ἐλπίδες καὶ ὅσα ἄλλα ἔπλεξαν τὰ ὡραιότερα ἔτη τῆς ζωῆς ἡμῶν. Οἱ δεσμοὶ ἡμῶν ἔχουσι θείαν τὴν γένεσιν διὸ καὶ εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἀφιστάμενοι σωματικῶς μόνον, πνευματικῶς θὰ διατελῶμεν ἡνωμένοι πάντοτε μαζύ σας· Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ὅπως εὔχεσθε πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὰς πρὸς τὸν Κύριον ἐντεύξεις σας, ἵνα ἐνισχύῃ ἡμᾶς ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἡμετέρας ἀποστολῆς. Ἡμεῖς δὲ χεῖρας ἱκέτιδας πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν ἀνατείνομεν ὅπως ὑγιεῖς κατ' ἄμφω διακρατῇ ὑμᾶς καὶ καταξιώσῃ νὰ φθάσητε ἐπὶ τὸ τέρμα τῶν σπουδῶν ὑμῶν πλήρεις γνώσεως ἀληθοῦς καὶ συναισθήσεως τοῦ ὑψηλοῦ ἡμῶν προορισμοῦ. Ἀκολουθήσατε ὅ,τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἀφῆκεν εἰς τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἡ μεθ' ἡμῶν ἀναστροφὴ καὶ μείνατε κάτω ἀπὸ τὴν σκιὰν τοῦ Χριστοῦ «ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Θεοῦ», σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες καὶ τὸ ἓν πράττοντες μέχρι τῆς καὶ δι' ὑμᾶς ποθητῆς ταύτης στιγμῆς.

Καὶ νῦν στρεφόμεθα πρὸς Σὲ φιλτάτη Μήτηρ Σχολή, ἵνα ἀποδώσωμεν τὸν ὕστατον χαιρετισμὸν καὶ τὴν ὑστάτην ὑπόσχεσιν.

Διψαλέοι προσήλθομεν εἰς τὴν πηγὴν τῶν σωτηρίων ναμάτων Σου καὶ ἤδη ἀπερχόμεθα ἀφθόνως ἀρυσάμενοι ἐξ αὐτῶν. Ἀποσπώμεθα τῶν στοργικῶν σου κόλπων ἀποκομίζοντες ὅ,τι ἀφειδῶς παρέσχες εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν κατ' ἄμφω ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν ἡμῶν. Ἐκκινοῦμεν ἀπὸ τὸ πρᾶον, τὸ γλυκὺ καὶ ἅγιον περιβάλλον σου, μὲ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι αἱ ἀναμνήσεις, αἱ ἐντυπώσεις καὶ αἱ συμπάθειαί σου, τῶν ὁποίων ἡ ἄρρητος μελῳδία ἡδέως θὰ ἐναποστάζῃ εἰς τὰ ὦτα ἡμῶν ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων τῶν θλίψεων τοῦ κόσμου, τῶν δυσχερειῶν καὶ τῶν ἀπογοητεύσεων ἡμῶν, κεχαραγμέναι ἀνεξιτήλοις γράμμασιν εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν θὰ διεγείρουν τὴν ἄπειρον πρὸς σὲ ἀγάπην καὶ θὰ κλείσουν τὸ ὕστατον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν. Ἀποχωριζόμεθα προσώπῳ ἀλλ' οὐ καρδίᾳ, διότι μακράν σου εὑρισκόμενοι θὰ

σὲ περικλείωμεν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν πάντοτε, αἰσθανόμενοι ἀδιαλείπτως εἰς τὰ ἐσώτατα τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν τὴν παρουσίαν σου, τὰς μυστικὰς παρορμήσεις καὶ τὰς ἠθικὰς ἐνισχύσεις Σου.

Ὦ φιλτάτη Σχολή. Διεσκορπισμένοι ἀνὰ τὴν γῆν πρὸς σὲ θὰ στρέφωμεν τὰ βλέμματα τῆς ψυχῆς καὶ θὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ σοῦ εἰς τὴν Παναγίαν Τριάδα.

Σὺ δὲ σεβασμία μορφή, Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα, ἔκτεινόν Σου τὴν χεῖρα καὶ εὐλόγησον ἡμᾶς. Ἔκτεινόν Σου τὴν δεξιὰν καὶ ἀπόστειλον ἡμᾶς. Ἔπαρόν Σου τὸ ὄμμα καὶ ἰδὲ ὅτι «αἱ χῶραι λευκαὶ πρὸς θερισμόν εἰσιν ἤδη». Ἀπόστειλον ἡμᾶς ὡς ἐργάτας ἐν τῷ Ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου καὶ δεήθητι Αὐτοῦ, ἵνα καὶ ἄλλους ἀναδείξῃ ἐργάτας τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ, ὅτι ὀλίγοι καὶ ταπεινοί ἐσμεν.

Δεήθητι τοῦ Πατρὸς τῶν Φώτων ἵνα παράσχῃ ἡμῖν ἄφθονον τὴν Θείαν Αὐτοῦ Χάριν, φωτίζουσαν καὶ ἐνισχύουσαν ἡμᾶς ὅπως πιστῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἐκπληρῶμεν τὸν θεῖον ἡμῶν προορισμὸν καὶ γίνωμεν «τὰ πάντα τοῖς πᾶσιν ἵνα τοὺς πάντας κερδίσωμεν» καὶ θαρρούντως μετὰ τοῦ οὐρανοβάμονος Παύλου εἴπωμεν: «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνισάμεθα, τὸν δρόμον τετελέκαμεν, τὴν πίστιν τετηρήκαμεν, λοιπὸν ἀπόκειται ἡμῖν ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσῃ ἡμῖν ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος Κριτής».

Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀπόστειλον ἡμᾶς.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΡΙΓΚΗΠΟΝΝΗΣΩΝ κ. ΔΩΡΟΘΕΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα,

καὶ ἡ λοιπὴ φιλόμουσος ὁμήγυρις,

Ο ΠΥΡΓΟΣ ΟΥΤΟΣ, ἐδῶ, ἡ ἀγαπημένη μας Σχολή, εἶναι κραυγὴ ἐλπίδος διὰ μίαν καλυτέραν Αὔριον. Κραυγή, ὅτι θὰ φθάσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν εἰς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπομεν, νὰ βοηθήσωμεν τὸν κόσμον εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ σωθῇ. Εἶναι κραυγὴ τῆς πίστεώς μας, ἡ ὁποία ἔχει τὰς ρίζας της εἰς τὴν Ἁγίαν μας Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος κατέβη Λυτρωτὴς ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Κραυγὴ ἐλπίδος, ἡ ὁποία μᾶς ἀνανεώνει. Τῆς ἐλπίδος διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἠσαΐας εἶπεν : «Εἰς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸν Κύριον, ὁ Κύριος θὰ δώσῃ νέαν δύναμιν. Θὰ φυτρώσουν εἰς αὐτοὺς φτερά, ὡσὰν εἰς τοὺς ἀετούς. Θὰ πορεύωνται, χωρὶς κάματον. Θὰ ταξειδεύουν, χωρὶς κόπωσιν.» Καὶ δὲν εἶναι τυχαία ἡ σύμπτωσις ὅτι ὁ ὡραῖος

μας αὐτὸς λόφος ὠνομάσθη ἀπὸ τὴν Δημαρχίαν λόφος ἐλπίδος.

Ἀγαπητοὶ μαθηταί ! Ὁ λόφος μας, καὶ ὁ πύργος μας, καὶ οἱ ἀετοί μας, καὶ ἡ ἐλπίδα μας, καὶ ἡ ἀνανέωσίς μας, καὶ ἡ δύναμις τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας, εἶσθε Σεῖς. Σεῖς εἶσθε ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀποστέλλεσθε, καὶ θὰ πορεύεσθε ἀπὸ χώραν εἰς χώραν, καὶ θὰ πετᾶτε εἰς τὴν πορείαν σας μὲ φτερά, ὡσὰν τοῦ ἀετοῦ, καὶ ἡ νύχτα εἰς τὴν πορείαν σας θὰ εἶναι ἱερή. Σεῖς εἶσθε ἡ κραυγή μας : «Τίς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν!»

Ἠκούσατε εἰς αὐτὸν τὸν λόφον θεῖες φωνές, καὶ χειμῶνα καὶ καλοκαῖρι, καὶ ὁ θαυμασμός σας ἀνέβαινεν ὁλονὲν ὑψηλότερα, ὅταν ἡ ὀμορφιὰ καὶ ἡ γλυκύτητα ἐχύνονταν εἰς τὴν ψυχήν σας, καὶ ἔδιναν δύναμιν εἰς τὰ φτερά της, ἐμπνεύσεις εἰς τὴν καρδίαν σας, εὐφροσύνην εἰς τὸ σῶμά σας. Καὶ ἄλλες τόσες φωνὲς ἀνεδίδοντο ἀπὸ τὸ εἶναί σας. Καὶ ἐμαζεύατε ἀρωματώδη ἔλαια, καὶ πτητικά, καὶ ἀλειπτικά, τοῦ ἥλιου καὶ τῆς ψυχῆς, τοῦ ὑπαίθρου καὶ τῆς καρδίας, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς μελέτης, διὰ νὰ τὰ κάμετε ἐμπιστοσύνην καὶ δύναμιν καὶ οἰκοδομήν, καὶ διὰ νὰ ἔχετε νὰ δίδετε εἰς τὸ σπίτι σας, εἰς τοὺς μαθητάς σας, εἰς τὸ ἐκκλησίασμά σας, εἰς τοὺς ἀρρώστους σας, εἰς τὸν χαιρετισμὸν καὶ εἰς τὸ μειδίαμα, εἰς τοὺς γνωστοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀγνώστους, εἰς τοὺς χαρούμενους καὶ εἰς τοὺς τσακισμένους.

Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης ! Ἔχεις τὴν ὡραιοτέραν θέσιν τοῦ κόσμου. Εὑρίσκεσαι μεταξὺ δύο Ἠπείρων, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὸ παλαιόν σου κτίριον εἰς τὴν μίαν πλευρὰν ἦτο γραμμένον «Δέρκεο Ἀσίην», καὶ εἰς τὴν ἄλλην «Δέρκεο Εὐρώπην». Εἶσαι ὡς μία γέφυρα, ὡς ἕνα οὐράνιον τόξον, τῆς μεγάλης ἑνότητος τοῦ κόσμου, τῆς καθολικότητος τῆς ἀγάπης. Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης ! Περιβεβλημένη μὲ πορφύραν καὶ ὑάκινθον καὶ ἀτλάζι, κούρη ἀνθεμόεσσα ! Πλησίον σου, ἡ γλυκύτητα δὲν εἶναι χωρὶς ἁγνότητα, ἡ ἡδύτητα δὲν εἶναι χωρὶς εὐγένειαν, καὶ ἡ ἔξαρσις δὲν εἶναι χωρὶς ἀνύψωσιν. Σοῦ δίδομεν πηλόν, καὶ παίρνομεν χρυσόν. Μητέρα μας Θεολογικὴ Σχολή, πολυαγαπημένη ! Τὸ καλύτερό σου ἀτλάζι, καὶ ἡ πορφύρα, καὶ ὁ ὑάκινθος, κἄτι γλυκύτερο καὶ ἀπὸ τὸ ἀγκάλιασμα ποὺ σοῦ κάμνει εἰς αὐτὰ ἐδῶ τὰ κρυστάλλινα νερὰ καὶ ἡ Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη, εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ στοργὴ μὲ τὴν ὁποίαν σὲ περιπτύσσει ἡ Σύνοδος καὶ ὁ Πατριάρχης. Καὶ εἰς τὴν ἀνασυγκρότησίν σου, καὶ εἰς τοὺς προϋπολογισμούς σου, καὶ εἰς ὅ,τι χρειάζεται τὸ ὡραῖον κτίριόν σου, τὸ μωλωπισμένο, ὅμως, ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας, εἶναι πάντοτε ἕτοιμος νὰ πλειοδοτῇ. Ἦλθεν ἡ ὥρα, ἡ Ἐφορία νὰ ἐκφράσῃ καὶ δημοσίᾳ τὴν πρὸς Αὐτὸν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην της, διὰ τὴν γενναίαν καὶ ἀφειδῆ παράστασίν Του εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Σχο-

λῆς ὀφειλετικὰς προσπαθείας της καὶ ἐνεργείας, νὰ διατρανώσῃ τὴν ἀλάλητη αὐτὴν χαρὰν τῆς Θεολογικῆς μας Σχολῆς.

Μιᾶς τέτοιας πολυαγαπημένης καὶ ὀνειρεμένης Σχολῆς εἶσθε Μαθηταὶ ὅσοι τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀποφοιτᾶτε καὶ ἀποστέλλεσθε εἰς τὴν θείαν διακονίαν τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὁποῖος σᾶς στέλνει εἰς τὸν κόσμον, καὶ σᾶς καθιστᾷ ὑπευθύνους διὰ τὴν σωτηρίαν πλήθους ἀδελφῶν. Ἡ Σχολή σᾶς ἐβοήθησε νὰ καλλιεργήσετε προοδευτικὰ εἰς τὴν ψυχήν σας τὴν συνείδησιν τῆς εὐθύνης αὐτῆς, καὶ τὴν ἄνθησιν τῆς πνευματικῆς σας ζωῆς, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Ἂν δὲν σᾶς ἐγεννήθη ζῆλος σημαίνει ὅτι εἶσθε χρεωκοπημένοι εἰς τὰς ἐδῶ σπουδάς σας.

Πρόκειται περὶ τῆς μελλοντικῆς σας ἀποστολῆς. Αἱ σπουδαί σας, αἱ προσευχαί σας, ἡ πειθαρχία σας, ὀφείλουν νὰ ἔχουν ἑτοιμάσῃ εἰς τὸν καθένα σας τὸν ἀπόστολον τῆς Αὔριον. Ἡ πρόθεσίς σας πρέπει βαθμηδὸν νὰ γίνεται περισσότερον συγκεκριμένη καὶ ὡρισμένη, διὰ να γίνεσθε ὁλονὲν περισσότερον ἰσχυροὶ εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ βαθύτεροι εἰς τὴν προσευχήν.

Προσέξατε, ὑπάρχει κίνδυνος λιποψυχίας. Προσέξατε, ἕως τώρα σᾶς ἐστήριζεν ἡ παιδικὴ εὐαισθησία, ἡ ὁποία ὅμως μὲ τὸν χρόνον ἀμβλύνεται. Ἡ θερμότης, τὰ μεγάλα ὄνειρα, ἔδιδαν θέλγητρον, τώρα ἀρχίζει ἡ μονοτονία τῆς καθ' ἡμέραν ζωῆς, μὴ ἀποθαρρυνθῆτε. Μὴ προσμετρεῖτε τὴν ἀδυναμίαν σας πρὸς τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνετε, ἐπιστρατεύσατε ὅλην τὴν γενναιότητά σας, στραφεῖτε ὁλόκληροι πρὸς τὸν Χριστόν.

Ὀφείλετε νὰ λάβετε ὑπ' ὄψιν σας τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας, ὀφείλετε νὰ μὴ κλείσετε τὰ ὦτά σας εἰς τὴν κραυγὴν τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ζητεῖ σωτηρίαν, ἡ ἀληθινὴ ἀποκάλυψίς σας θὰ εἶναι νὰ κατατοπισθῆτε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Περνᾶτε, ἢ θὰ περάσετε, μίαν κρίσιν, θὰ διστάσετε μεταξὺ τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ κόσμου. Ὁ δισταγμὸς νὰ μὴ σᾶς κλονίσῃ, νὰ τὸν νικήσετε. Πρέπει νὰ ἐξέλθετε ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σας. Ἡ ἐποχὴ αὐτή, ἡ σημερινή σας τελετή, τὸ καλοκαῖρι μὲ τον θερισμὸν ὁ ὁποῖος εἶναι πολύς, καὶ οἱ ἐργάται ὀλίγοι, ἡ ἐπιστροφὴ εἰς τὴν πατρίδα σας, ὅλα εἶναι ὑποβλητικὰ νὰ σᾶς βοηθήσουν εἰς τὴν μεγάλην ἀπόφασιν, ἐὰν ἡ ψυχή σας ἔχῃ ζύμην. Ἕνα μάτι μεγάλο εἶναι ὁ λαὸς ποὺ σᾶς κοιτάζει. Ἕνα ὅραμα αἰωνιότητος εἶναι οἱ κάμποι, καὶ ἡ θάλασσα, ποὺ σᾶς καλοῦν. Γλυκεῖα μητέρα εἶναι ἡ Σχολὴ ἡ ὁποία σᾶς προπέμπει. Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, τὸ λίκνον τῶν ὀνείρων σας, ἡ λήκυθος τῶν δακρύων σας, ἡ ἠχὼ τῶν στεναγμῶν σας !

Δὲν θὰ ἀφήσετε τὸν κόσμον μας νὰ μείνῃ χωρὶς ἱερεῖς καλούς. Δὲν

θὰ τὸν ἀφήσετε νὰ ἀποχριστιανισθῇ. Δὲν θὰ ἀφήσετε τὴν πηγὴν νὰ ξηρανθῇ. Δὲν θὰ ἀφήσετε νὰ σχηματισθῇ διὰ σᾶς ἡ ἰδέα ὅτι εἶσθε τύποι φτωχοί, σβυσμένοι, ποὺ εἰσήλθετε εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολήν, διότι ἤσασθαν ἀνίκανοι νὰ κάμετε κἄτι ἄλλο. Παίζεται ἡ ἀξιοπρέπειά σας, ἡ ὑπερηφάνειά σας, τὸ πνεῦμά σας, ὁ ἐνθουσιασμός σας.

Θὰ γυρίσετε τὸν κόσμον, οὐχὶ ὡς περιηγηταί, ἀλλ' ὡς ἱεραπόστολοι. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλεῖόν μας, αὐτὸ εἶναι τὸ νέον μας, ἡ ἀγάπη μας. Εἴμεθα οἱ παντοτεινοὶ σύγχρονοι τῶν πονεμένων. Ὑπάρχουν πονεμένοι μὲ χίλιους πόνους, μὲ δίψες ἀκαταδίγαστες, μὲ ἀγωνίες ποὺ πλαταίνουν τὸν πόνον καὶ τοῦ δίνουν τὴν εὐρύτητα τοῦ σύμπαντος. Ὑπάρχουν — ὅπως λέγει ὁ Ποιητής — κάτισχνα ὀρφανὰ ποὺ ξηραίνονται ὡσὰν ἄνθη. Ὑπάρχουν ναῦται ποὺ λησμονήθηκαν εἰς ἕνα νησί. Ὑπάρχουν αἰχμάλωτοι ποὺ δὲν ἐγύρισαν, ὑπάρχουν νικημένοι, καὶ χιλιάδες ἄλλοι ἀκόμη. Ὅλοι αὐτοὶ ἐσᾶς περιμένουν.

Θὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, δὲν θὰ σταθῶμεν μακράν. Θὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰς ὑποθέσεις των, θὰ γνωρίσωμεν τὰς διασκεδάσεις των, τὰς ἀπασχολήσεις των, δὲν εἴμεθα ἕνας ἀναχρονισμός. Εἴμεθα πάντοτε ἀνανεωμένοι, εἴμεθα πάντοτε εἰς τὴν πραγματικότητα, γνωρίζομεν ὅτι ὁ αἰῶνάς μας εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς διαλεκτικῆς, τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν πλαστικῶν ὑλῶν. Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ὅμοιοι πρὸς τοὺς ἄλλους, εὐαίσθητοι εἰς ὅ,τι ἔχει ἡ ζωή. Ξεύρομεν τὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ χρῆμα. Ἀλλ' ἡ πρώτη ἀξία δὲν εἶναι ὁ κόσμος, ἀλλ' Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. Ὑπάρχει πραγματικότης ἡ ὁποία περνᾷ, καὶ πραγματικότης ἡ ὁποία μένει. Ὑπάρχει εὐτυχία ἡ ὁποία περνᾷ, καὶ εὐτυχία ἡ ὁποία μένει. Ἡ μεγάλη πραγματικότης εἶναι ὁ Θεός, ἀπὸ τὸν Ὁποῖον ὅλα κατευθύνονται. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι κατὰ τοσοῦτον πραγματικά, καθόσον τοποθετοῦνται εἰς τὴν ἀληθινήν των θέσιν ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν.

Φίλοι Μαθηταί !

Εἶναι μεγάλη ἡ ἀποστολή σας, εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἡ βασιλεία διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Χριστὸς ὅτι εἶναι ὁμοία πρὸς ἔμπορον ὁ ὁποῖος ἐζήτει ὡραῖα μαργαριτάρια, καὶ ὅταν εὑρῆκεν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, πῆγε καὶ ἐπώλησεν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του, καὶ τὸν ἠγόρασε (Ματθ. 13, 44—46).

Ἀλλά, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν λόγια πολλά. Ὁ Χριστὸς γνωρίζει τὰ πρόβατά Του. Τὰ γνωρίζει, καὶ Τὸν ἀκολουθοῦν. Καὶ δίδει εἰς αὐτὰ τὴν αἰώνιον ζωήν. Δι' αὐτὰ λέγει ὁ ἴδιος : «Δὲν θὰ ἀπολεσθοῦν πο-

τε, καὶ κανένας δὲν θὰ μοῦ τὰ ἁρπάσῃ ἀπὸ τὰ χέρια μου.» Ὁ Ἰησοῦς γνωρίζει ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν κάτι διὰ νὰ γίνουν μαθηταί Του κατάλαβαν πρὸ πολλοῦ περὶ τίνος πρόκειται, καὶ ἀπεφάσισαν. Οἱ ἄλλοι, ποτὲ δὲν θὰ πεισθοῦν μὲ τὰ λόγια.

Ἡ ὥρα τώρα εἶναι ἐπίσημη καὶ σοβαρὴ καὶ ἱερή, καὶ ἡ καρδιά μας εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀγάπην καὶ συγκίνησιν, καὶ δὲν ἔχει θέσιν εἰς αὐτὴν ἐνδοιασμὸς καὶ στενοχώρια. Εἶναι ἡ μεγάλη ἡμέρα τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ καὶ τῆς προπομπῆς, καὶ οἱ νέοι εἶναι ἀποφασιστικοὶ καὶ ὑπερήφανοι καὶ εὐγενεῖς. Οἱ νέοι εἶναι ἡ φρουρά μας. Ἡ φρουρὰ δὲν παραδίδεται. Σήμερον οἱ ἑορτάζοντες ἀπόφοιτοί μας ἐξύπνησαν, καὶ εἶδαν πλάγι των τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἐξύπνησεν ὁ Ἀδάμ, καὶ εἶδε πλάγι του τὴν Εὔαν. Ἡ Ἐκκλησία δὲν θὰ τοὺς ἀφήσῃ, οὔτε αὐτοὶ θὰ ἀφήσουν τὴν Ἐκκλησίαν.

Φίλοι μαθηταὶ ὅσοι προπέμπεσθε τὴν στιγμὴν αὐτήν, καὶ πετᾶτε ἀπὸ τὴν θερμὴν φωλεάν σας, τὴν μητέρα Σχολήν, καὶ οἱ περισσότεροι δὲν ἔχετε ἀκόμη στέγην, καὶ δὲν ξεύρετε ποῦ θὰ μείνετε. Ὁμοιάζετε σεῖς, καὶ κατὰ τοῦτο, τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν νὰ κλίνῃ. Εἴπατε ἕνας ἕκαστος εἰς τὴν πίστιν του : Ποῦ μένεις, διὰ νὰ μείνω μαζύ σου ; Ποῦ μένει τὸ σύννεφον ποὺ φέρνει τὴν βροχήν ; Ὁ ἀέρας, ἡ ἡλιακὴ ἀκτῖνα ; Ποῦ ἔχει τὸ σπίτι της ; Ἡ πορεία σας εἶναι πρὸς τὸ ἀληθινόν σας ἐγώ, νὰ ἐξέλθετε ἀπὸ τὸ ἄτομον, τὸ ὁποῖον ἔχει καὶ ὅρια καὶ χρόνον καὶ τόπον, νὰ εἰσέλθετε εἰς κοινωνίαν μὲ τὸ πνεῦμα τὸ καθολικὸν καὶ αἰώνιον, καὶ νὰ ἑνωθῆτε μὲ τὴν ὁλοκληρωτικὴν συνείδησιν, ἡ ὁποία ἀγκαλιάζει τὸν πόνον καὶ τὴν ἀγάπην ὅλων. Αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ ἀνάβασίς σας καὶ ἡ δόξα σας, εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΠΙΤΤΑΚΙΟΝ

† ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Τῷ ....

τοῦ .... ὁρμωμένῳ, ἐκ .... παρακολουθήσαντι μὲν ἀνελλιπῶς τὰ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἱερᾷ Θεολογικῇ ἐν Χάλκῃ Σχολῇ μαθήματα τῆς Ἱερᾶς Θεολογίας, ὑποστάντι δὲ ἐπιτυχῶς καὶ τὴν νενομισμένην τελικὴν δοκιμασίαν, ἀπενείμαμεν, ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας, τὸν τίτλον τοῦ «Διδασκάλου τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας» μεθ' ἁπάντων τῶν παρομαρτούντων τῷ τίτλῳ τούτῳ δικαιωμάτων.

Ὅθεν, εἰς ἔνδειξιν, ἀπελύθη καὶ ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι.......... Διδασκάλῳ τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας, καὶ τὸ παρὸν Πατριαρχικὸν ἡμῶν Γράμμα, μετ' εὐχῶν διαπύρων ὑπὲρ δοκίμου καὶ καρποφόρου ἐν τῷ τοῦ Κυρίου Ἀμπελῶνι διακονίας αὐτοῦ, πρὸς δόξαν Θεοῦ.

Ἐν μηνὶ ...., τοῦ .... σωτηρίου ἔτους

† Ὁ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης.

ΤΟ ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ

Εὐχαῖς τῆς Ἐκκλησίας ἀναγορεύομεν ὑμᾶς Διδασκάλους τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας καὶ ἀπονέμομεν ὑμῖν τόδε τὸ Πατριαρχικὸν ἡμῶν Γράμμα ὡς στέφανον τῆς φερεπονίας ὑμῶν, ὑπόμνησιν δὲ τῆς εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην ἐφ᾽ ὑμῶν ὀφειλομένης εὐγνωμοσύνης. Σπουδάσατε οὖν φανῆναι δόκιμοι ἐν παντὶ ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως ὑπερμαχόμενοι ὅπου περ ἂν ἦτε πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν.

Η ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΤΕΛΕΙΟΔΙΔΑΚΤΩΝ

Ἀσπαζόμεθα εὐλαβῶς, τίμιε Πάτερ, τὸ παρὰ τῆς Ὑμετέρας προσκυνητῆς ἡμῖν Παναγιότητος προσφερόμενον ἡμῖν Πατριαρχικὸν Γράμμα. Ἀνακηρύττοντες δὲ ἑαυτοὺς ὀφειλέτας ἁπάσης εὐγνωμοσύνης πρός τε τὴν Ἱερὰν ἡμῶν Τροφὸν Σχολὴν καὶ τὴν Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν, καθυπισχνούμεθα σήμερον ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀξίως διαβιώσειν τοῦ ἱεροῦ ἐπαγγέλματος καὶ μηδέποτε καταρραθυμήσειν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἱερῶν ἡμῶν καθηκόντων, ἀλλὰ παντὶ σθένει σπουδάσωμεν φανῆναι δόκιμοι κατὰ πάντα, ἀκηλιδώτους ἑαυτοὺς διατηροῦντες, καὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εὐαγγελιζόμενοι καὶ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως ὑπερμαχόμενοι, ὅπου περ ἂν ὦμεν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, εἰς δόξαν Χριστοῦ.

ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1954—1955

Πρεσβύτ. Διονύσιος Χατζηβασιλείου : Ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος ὁ Μέγας καὶ ἡ ἐπισκοπικὴ αὐτοῦ δρᾶσις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρείας.

Διάκονος Τιμόθεος Κ. Κοντομέρκος : Ἡ περὶ Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως διδασκαλία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Διάκονος Ἀρίσταρχος Μαυράκης : Ἡ ἠθικὴ διδασκαλία Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως.

Διάκονος Ἰάκωβος Χατζηϊγνατίου : Σελίδες Βυζαντινῆς Μαριολογίας.

Ἀθανάσιος Παπανικολάου : Ἡ περὶ ἀπολυτρώσεως διδασκαλία τοῦ Ἠλία Μηνιάτη, κατὰ τὰς Διδαχὰς αὐτοῦ.

Ἀναστάσιος Παρμαξίτης : Ἡ ἡμερομηνία τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου (25 Δεκεμβρίου), ἐν τῇ παραδόσει τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀνδρέας Μιτσίδης : Ἡ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου καὶ ἡ θεολογικὴ αὐτῆς συμπαράστασις εἰς τὸν ὑπὲρ τῶν Ἱ. Εἰκόνων ἀγῶνα τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἀντών. Μ. Γεωργιάδης : Ἡ Φιλοσοφία Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Κων)τῖνος Χαλκιᾶς : Ἡ περὶ Ἀγγέλων διδασκαλία Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως κατὰ τὸ «Θεολογικὸν» αὐτοῦ.

Νικόλαος Ε. Ἀναγνώστου : Ἡ περὶ Θεοῦ καὶ κόσμου διδασκαλία κατὰ τοὺς Πατέρας τοὺς ἐν τῇ «Δογματικῇ Πανοπλίᾳ» Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνοῦ περιλαμβανομένους.

Χρῆστος Χριστοφόρου: Ἡ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ διδασκαλία Διονυσίου Ψευδοαρεοπαγίτου, κατὰ τὸ «περὶ Θείων ὀνομάτων» αὐτοῦ.

Φειδίας Καρυόλαιμος : Ἡ ἔναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ στάσις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Η ΣΧΟΛΑΡΧΙΑ
ΤΗΣ Ι. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ κ. ΙΑΚΩΒΟΥ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΧΟΛΑΡΧΙΑΣ.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ τῆς Ἐφορείας τῇ 15ῃ Ἰουλίου, ὁ Μητροπολίτης Ἰκονίου κ. Ἰάκωβος ὑπέβαλε, λόγῳ ὑγείας, παραίτησιν ἀπὸ τῆς Σχολαρχίας. Ἡ Ἐφορεία ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης διὰ τῶν ἐξόχων αὐτῆς προσόντων καὶ ἱκανοτήτων συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τῆς Σχολῆς εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῆς περιωπὴν καὶ ἀξίαν, παρεκάλεσε τὸν Μητροπολίτην Ἰκονίου ὅπως τοὐλάχιστον συνεχίσῃ δι' ἓν ἀκόμη ἔτος τὴν Σχολαρχίαν αὐτοῦ, ἀποδειχθεῖσαν καρποφόρον εἰς ἀνασυγκρότησιν καὶ ἀνάδειξιν τῆς Σχολῆς. Ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ἐπέμεινε, καὶ ἡ Ἐφορεία ἐδέχθη μετὰ λύπης τὴν παραίτησιν, καὶ ἐξέφρασε θερμὰς εὐχαριστίας εἰς αὐτὴν διὰ τὴν εὔορκον καὶ γόνιμον ὑπηρεσίαν της πρὸς τὴν Σχολὴν κατὰ τὸ τετραετὲς διάστημα τῆς ἐνασκήσεως τῶν καθηκόντων τῆς Σχολαρχίας. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Μητροπολίτης Ἰκονίου ἐξέφρασε θερμὰς εὐχαριστίας διὰ τὰ ἀγαθὰ αἰσθήματα τῆς Ἐφορείας, εἶπεν ὅτι ὀφειλετικῶς πρὸς τὴν Σχολὴν ἔπραξεν ἁπλῶς τὸ καθῆκόν του, καὶ διεβεβαίωσεν ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον, ὡς ἱδρυτὴς τῆς Σχολῆς, οὐδενὸς κόπου θέλει φεισθῇ ἐν τῇ ἐξυπηρετήσει αὐτῆς.

ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜ. κ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΡΕΠΑΝΕΛΛΗ ΩΣ ΣΧΟΛΑΡΧΟΥ

Ἐν συνεχείᾳ, ἡ Ἐφορεία εἰς τὴν κενωθεῖσαν θέσιν τῆς Σχολαρχίας διορίζει τὸν ἐκ τῶν Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς Ἀρχιμανδρίτην κ. Μάξιμον Ρεπανέλλην συγκεντροῦντα τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ἐν τῇ Σχολῇ. Τὰς ἀποφάσεις δὲ αὐτῆς ταύτας ὑποβάλλει κατὰ τὴν τάξιν εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον πρὸς ἐπικύρωσιν.

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 19ης Ἰουλίου, ἐγκρίνει καὶ ἐπικυρώνει τὰς δύο ταύτας ἀποφάσεις τῆς Ἐφορείας τῆς Σχολῆς, καὶ ἀποφασίζει ὅπως πρὸς ἀμφοτέρους ἀποσταλῇ σχετικὸν Πιττάκιον.

Ἡ δὲ ἐνταῦθα Διεύθυνσις τῆς Παιδείας, εἰς ἣν ὑπεβλήθησαν αἱ ἀποφάσεις, δι' ἐγγράφου αὐτῆς ὑπ' ἀριθ. 274 καὶ ἡμερομηνίαν 20-7-1955 ἀνακοινοῦται ὅτι ἐγκρίνει τὸν διορισμὸν τοῦ Ἀρχιμανδρίτου κ. Μαξίμου Ρεπανέλλη ὡς Σχολάρχου τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς. Καὶ οὕτω οὗτος ἀνέλαβεν ἐπισήμως τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἀπὸ 21-7-1955.

Η ΕΝ ΜΑΛΑΜΠΑΡ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ ΣΥΡΙΑΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ (*)

Η ΕΝ ΜΑΛΑΜΠΑΡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΑΡΤΟΜΙΚΟΝ ΣΧΙΣΜΑ

Ὁ Ἰακωβίτης Πατριάρχης Ἀντιοχείας Μὰρ Ἰγνάτιος Πέτρος ὁ Γ΄. ἐπωφελούμενος τῆς μακρᾶς ἐν Malabar παραμονῆς αὐτοῦ καὶ δὴ τῆς ἐπιδεικνυομένης ἀπὸ μέρους τῆς Βρεττανικῆς Διοικήσεως ἰδιαιτέρας πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ προσοχῆς καὶ τιμῆς ἐπεδίωξεν ὅπως διασφαλίσῃ κατὰ τρόπον νόμιμον τὴν ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, συνεκάλεσε δὲ πρὸς τοῦτο ἐν Mulanthuruth καὶ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1876 Σύνοδον, καθ' ἣν :

α΄.) ἡ ἐν Malabar Ἐκκλησία, ἀνακηρυχθεῖσα εἰς ἐπαρχίαν τοῦ ἰακωβιτικοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, διῃρέθη εἰς ἑπτὰ ἐπισκοπὰς τῶν περιοχῶν Quilon, Thumpaman, Niranam, Kottayam, Cochin, Kantanad καὶ Angamali.

β΄.) ἡ διαποίμανσις τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας Quilon ἀνετέθη εἰς τὸν Μὰρ Διονύσιον τὸν Ε΄., διὰ τὰς ὑπολοίπους δὲ ἐπισκοπὰς ἐξελέγησαν καὶ ἐχειροτονήθησαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἓξ ἕτεροι ἐπίσκοποι.

γ΄.) ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἀνεκηρύχθησαν ἰσότιμοι, πρώτου (primus inter pares) μεταξὺ αὐτῶν θεωρηθέντος τοῦ Μὰρ Διονυσίου τοῦ Ε΄., ὡς ἔχοντος καὶ τὰ πρεσβεῖα χειροτονίας.

δ΄.) ὅ τε Μὰρ Διονύσιος ὁ Ε΄. καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν ἔγγραφον πλήρους ὑποταγῆς εἰς τὸν Ἰακωβίτην Πατριάρχην Ἀντιοχείας 178).

Ὄπισθεν τῶν ἀποφάσεων τούτων τῆς ἐν Mulanthuruth Συνόδου, δι' ὧν ἀνεγνωρίζετο καὶ κατωχυροῦτο ἡ ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν δικαιοδοσία τοῦ Ἰακωβίτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ὑπῆρχε καὶ ὁ ἀπώτερος σκοπὸς ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποκλεισθῇ εἰς τὸ μέλλον πᾶσα ἀπὸ μέρους τῆς Πο-

---

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, τ. Β΄. 1955, σελὶς 218. καὶ τέλος.

178) G. M. Rea, The Syrian Church in India p. 304—326. F. E. Keay, A History of the Syrian Church in India, p. 76.

λιτείας ἀμφισβήτησις τῆς νομιμότητος τῶν ἐπισκόπων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιδιωχθῇ δι' αὐτῶν ἡ ὀργάνωσις λογίας ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Πατριαρχείου 179).

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐν Malabar ἐνεργειῶν τοῦ Ἰακωβίτου Πατριάρχου Μὰρ Ἰγνατίου Πέτρου Γ'. ὑπῆρξαν ὄντως εὐεργετικά. Ἐπὶ μίαν τριακονταετίαν ἡ ἐν Malabar Ἐκκλησία ἔζησε περίοδον εἰρήνης. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀπέθανον πέντε ἐκ τῶν ἑπτὰ αὐτῆς ἐπισκόπων, ὁ δὲ Μὰρ Διονύσιος ὁ Ε'. ἦτο ἀρκούντως προκεχωρημένης ἡλικίας, συνῆλθεν, ἐντολῇ αὐτοῦ, καὶ ἐν ἔτει 1908 Γενικὴ Κληρικολαϊκὴ Συνέλευσις καθ' ἣν ἐξελέγησαν ὡς ὑποψήφιοι ἐπίσκοποι οἱ Ἰακωβῖται ἱερεῖς Γκιβεργκὶζ καὶ Παῦλος, οἵτινες καὶ ἀποσταλέντες πρὸς τὸν Ἰακωβίτην Πατριάρχην Ἀντιοχείας Μορὰν Μὰρ Ἰγνάτιον Ἀπτάλλα Σαττοὺφ καὶ ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἐπισκόπους χειροτονηθέντες ὑπὸ τοὺς τίτλους Μὰρ Γκιβεργκὶζ Διονυσίου καὶ Μὰρ Κυρίλλου ἐπανέκαμψαν εἰς Malabar ἐν μέσῳ θερμῶν ἐκδηλώσεων.

Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1909, τελευτήσαντος τοῦ Μὰρ Ἰωσὴφ Διονυσίου τοῦ Ε'., εἰς διαδοχὴν αὐτοῦ ἐκλήθη ὁ πρῶτος ἐκ τῶν δύο νεοχειροτονηθέντων ὡς ἄνω ἐπισκόπων ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Μὰρ Γκιβεργκὶζ Διονυσίου τοῦ Στ'., οὗτινος ἡ ἐκλογὴ ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τοῦ ἰακωβίτου Πατριάρχου Μορὰν Μὰρ Ἰγνατίου Ἀπτάλλα Σαττούφ, εὑρισκομένου κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐν Λονδίνῳ δι' ὑποθέσεις τῆς ὑπ' αὐτὸν Ἐκκλησίας καὶ ἀφικομένου τρεῖς μῆνας ἀργότερον εἰς Travancore. Μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ ἐκ τῶν προκατόχων αὐτοῦ Ἰγνατίου Πέτρου τοῦ Γ'. ὁ ἰακωβίτης Πατριάρχης Μορὰν Μὰρ Ἰγνάτιος Ἀπτάλλα Σαττοὺφ ἠξίωσε παρὰ τοῦ Διονυσίου τοῦ Στ'. καὶ τῶν λοιπῶν ἐν Malabar ἱεραρχῶν ὅπως ὑποβάλωσιν αὐτῷ ἔγγραφον ὑποταγῆς. ἀποκρουσθεὶς ὅμως ἐντόνως ὑπὸ τοῦ Μὰρ Διονυσίου τοῦ Στ'., προῆλθεν ἀμέσως εἰς τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ, διορίσας δὲ ἀντ' αὐτοῦ τὸν μνημονευθέντα Μὰρ Κύριλλον, ἐχειροτόνησε δύο νέους ἐπισκόπους, τὸν Μὰρ Ἀθανάσιον διὰ τὴν ἐπαρχίαν Angamali καὶ τὸν Μὰρ Σεβέριον διὰ τὴν νεοσυσταθεῖσαν ἐπισκοπὴν Knanaya, οἵτινες καὶ ἔσπευσαν ὅπως ὑπογράψωσι τὸ ζητηθὲν ἔγγραφον ὑποταγῆς. Ἀντιθέτως ὅμως ὁ Μὰρ Διονύσιος ὁ Στ'. ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς πλειοψηφούσης μερίδος κλήρου καὶ λαοῦ καὶ ἀρνούμενος οἱανδήποτε ἐπ' αὐτοῦ δικαιοδοσίαν τοῦ Ἰακωβίτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον, τῆς ἐν Malabar Ἐκκλησίας

179) Vacant, Dictionnaire de Theologie Catholique, Tom. XIV, col. 3147.

διαιρεθείσης οὕτω εἰς δύο μερίδας, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀναγνωρίζουσα τὸν Πατριάρχην ἐκλήθη Πατριαρχικὴ μερὶς ἢ Ἰακωβιτικὴ Ἐκκλησία, ἡ δὲ ἀντιτιθεμένη πρὸς τὸν Πατριάρχην ὠνομάσθη μερὶς τοῦ Μητροπολίτου (Metran party) ἢ Ἰνδορθόδοξος Ἐκκλησία 180).

Μετὰ τὴν ἐξ Ἰνδιῶν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰακωβίτου Πατριάρχου Μοράν Μὰρ Ἰγνατίου Ἀπτάλλα Σαττούφ, ἡ ὑπὸ τὸν Μὰρ Διονύσιον τὸν Στ΄. μερίς, πρὸς κατοχύρωσιν τῆς θέσεως αὐτῆς, προσεκάλεσεν εἰς Malabar τὸν ἀπελαθέντα ὑπὸ τῆς Πολιτείας τρίτην Ἰακωβίτην Πατριάρχην Μὰρ Ἀπτὰλ Μεσσίαχ, ὅστις, ἀφικόμενος εἰς Ἰνδίας ἐν ἔτει 1912, ἔσπευσεν ὅπως χορηγήσῃ πλήρη αὐτονομίαν εἰς τὴν καλέσασαν αὐτὸν με-

---

180) Περιπετείας ἐγνώρισεν ἐπίσης καὶ ἡ προσχωρήσασα ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ρώμης μερὶς τῶν ἐν Malabar ἰθαγενῶν, ἣν ἀπὸ τοῦ 1678 μέχρι τοῦ 1887 ἐποίμαναν δέκα πέντε κατὰ σειρὰν καρμηλῖται ἐπίσκοποι. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ Ρώμη εὑρέθη πολλάκις ἐνώπιον ἀνυπερβλήτων διοικητικῶν δυσχερειῶν. Κυρίως ἡ ἀπὸ τοῦ 1674 μέχρι τοῦ 1750 περίοδος ὑπῆρξε λίαν ταραχώδης. Ὀξεῖαι ἀντιθέσεις ἐξεδηλοῦντο ἑκάστοτε μεταξὺ τῶν καρμηλιτῶν καὶ Πορτογάλων κληρικῶν, οἵτινες ἐχόμενοι στερρῶς τῶν προνομίων τοῦ πορτογαλικοῦ Padroodo ἐζήτουν ὅπως παραμερίσουν τοὺς καρμηλίτας καὶ ἐπιβάλουν τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν. Ἐνώπιον τῆς καταστάσεως ταύτης ὁ Πάπας Ἰνοκέντιος ὁ XII ἠναγκάσθη ὅπως ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ὀλλανδῶν διὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδου τοῦ Α΄. Κατὰ τὴν γενομένην τὴν 1ην Ἀπριλίου τοῦ 1698 συμφωνίαν, ὁ μὲν Πάπας ἀνελάμβανεν ὅπως ἐξασφαλίσῃ εἰς τοὺς καλβινιστὰς τῆς Οὐγγαρίας τὴν ἐλευθέραν ἄσκησιν τοῦ δόγματος αὐτῶν, οἱ δὲ Ὀλλανδοὶ ὅπως ἐπιτρέψουν τὴν εἴσοδον καὶ ἐγκατάστασιν ἐν Malabar Βέλγων, Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν καρμηλιτῶν μοναχῶν. (Vacant, Dictionnaire de Theologie Catholique, T. XIV, col. 3125).

Αἱ μεταξὺ ὅμως καρμηλιτῶν καὶ Πορτογάλων κληρικῶν ἀντιθέσεις ἐξηκολούθουν καὶ μετὰ ταῦτα, μόλις δὲ ἐν ἔτει 1751 ἡ Ρώμη ἐπέτυχεν ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην διὰ τῆς ἐκλογῆς ὡς ἐπισκόπου τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς ἰθαγενῶν τοῦ Πολωνοῦ Nicolas Szostak, ὅστις καὶ ἐδικαίωσε πλήρως τὰς προσδοκίας αὐτῆς, ἀναπτύξας ὄντως ἀξιόλογον ἱεραποστολικὴν δρᾶσιν. Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἡ Ρώμη προσεπάθει νὰ ἀποφύγῃ, κατὰ τὸ δυνατόν, πᾶσαν ἀφορμὴν δυναμένην νὰ προκαλέσῃ τὴν δυσαρέσκειαν τῶν ἰθαγενῶν, ὅσον καὶ ἂν διέρρευσαν αἰῶνες ὁλόκληροι ἀφ' ἧς διερράγησαν οἱ μετὰ

ρίδα, χειροτονήσας τρεῖς νέους ἐπισκόπους καὶ ἀπονείμας τὸν τίτλον τοῦ Καθολικοῦ εἰς τὸν Μὰρ Ἰβάνιον, ὅστις ἦτο ὁ μόνος ἐπιζῶν ἐκ τῶν χειροτονηθέντων ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰγνατίου Πέτρου τοῦ Γ΄. ἓξ ἐπισκόπων. Τὸν Μὰρ Ἰβάνιον, μετονομασθέντα εἰς Μὰρ Βασίλειον τὸν Α΄., διεδέχθησαν κατὰ σειρὰν ἐν τῇ ἡγεσίᾳ τῆς ἀντιτιθεμένης πρὸς τὸν Πατριάρχην μερίδος δύο ἐκ τῶν χειροτονηθέντων ὑπὸ τοῦ Μὰρ Ἀπτὰλ Μεσσίαχ τριῶν ἐπισκόπων, ἐξ ὧν ὁ δεύτερος, ἐκλεγεὶς ἐν ἔτει 1954, εἶναι ὁ ἤδη ἐν ἐνεργείᾳ καὶ τρίτος κατὰ σειρὰν Καθολικὸς τῶν Ἰνδορθοδόξων Μὰρ Βασίλειος Γκιβεργκὶζ ὁ Β΄.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ τελευταίου τούτου, τὸ μεταξὺ τῶν δύο μερίδων σχίσμα κατέστη ὁριστικόν, ἤρξαντο δὲ καὶ συνεχίζονται ἴσως, σκληροί,

---

τῆς Βαβυλῶνος δεσμοὶ αὐτῶν, οὐχ ἧττον εἰς τὰ βάθη τῆς συνειδήσεως τῶν ἰθαγενῶν παρέμεινε πάντοτε ἄσβεστος ἡ παράδοσις ὅτι ἔκπαλαι καὶ μέχρι τῆς πορτογαλικῆς κατοχῆς, οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν ἀπεστέλλοντο ἐκ Μεσοποταμίας. Διὸ καὶ εἰς πᾶσαν μετὰ τῶν Λατίνων σύγκρουσιν ἢ ἀντίθεσιν, ἡ σκέψις αὐτῶν ἐστρέφετο πάντοτε πρὸς τὴν Βαβυλῶνα. Ἀφορμὴν ὅπως ἐκδηλωθῇ ἡ τάσις αὕτη τῶν ἰθαγενῶν ἔδωκε τὸ ἀκόλουθον ἐπεισόδιον, μεθ' οὗ συνδέεται ἡ ἐπανεμφάνισις τοῦ Νεστοριανισμοῦ ἐν Malabar. Ἐν ἔτει 1858, ἱερεύς τις ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ρώμης τελούντων ἰθαγενῶν, ὀνόματι Ἀντώνιος Τοντανάτα ἐζήτησε παρὰ τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου Bacinelli ὅπως χειροτονήσῃ εἰς ἱερεῖς δέκα πέντε ἰθαγενεῖς νέους ἐκ τῆς Κοινότητος αὐτοῦ, λαβὼν ὅμως παρ' αὐτοῦ ἀρνητικὴν ἀπάντησιν, μετέβη, ὁμοῦ μετὰ δύο ἑτέρων ἱερέων καὶ δώδεκα μαθητῶν αὐτοῦ, εἰς Μουσούλην παρὰ τῷ Οὐνίτῃ Νεστοριανῷ Πατριάρχῃ Joseph Audo VI, ὅστις καὶ ἐνημερωθεὶς παρὰ τοῦ Ἀντωνίου Τοντανάτα ἐπὶ τῆς ἐν Malabar ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ἔγραψε πρὸς τὸν Πάπαν τὴν 12ην Δεκεμβρίου 1859, ἐξαιτούμενος τὴν ἔγκρισιν τῆς Ρώμης ὅπως χειροτονήσῃ καὶ ἀποστείλῃ εἰς Malabar ἐπίσκοπον. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Πάπα ὑπῆρξεν ὄχι μόνον ἀρνητική, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμητικὴ διὰ τὸν Οὐνίτην Πατριάρχην καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν Χαλδαίους ἐπισκόπους, οἵτινες καὶ διετάσσοντο ὅπως μὴ ἀναμιγνύωνται εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἐν Malabar Ἐκκλησίας. Ὁ Joseph Audo VI θεωρήσας τὴν στάσιν ταύτην τῆς Ρώμης ὡς ἀφόρητον παραβίασιν τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, διεμαρτυρήθη ἐντόνως, παρακινούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Μαλαμπαρίτου ἱερέως Ἀντωνίου Τοντανάτα ἐχειροτόνησε τῇ 30ῇ Σεπτεμβρίου τοῦ 1860 καὶ ἀπέστειλεν εἰς Malabar τὸν ἐπίσκοπον Μὰρ Ρόκον, ὅστις ὅμως, καίπερ γενόμενος δεκτὸς

μακροχρόνιοι δικαστικοὶ ἀγῶνες, ὀλεθρίως ἐπιδρῶντες ἐπὶ τῶν συνειδήσεων τῶν πιστῶν καὶ παρέχοντες πρόσφορον ἔδαφος εἰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας τῶν ἐν Ἰνδίαις δρώντων ποικίλης δογματικῆς ἀποχρώσεως ἱεραποστόλων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τόσον πρὸ τῆς ὁριστικῆς ῥήξεως, ὅσον καὶ μετ' αὐτὴν ἐγένοντο πλεῖσται ὅσαι ἀπόπειραι πρὸς ἕνωσιν τῶν ἀντιμαχομέ-

---

μετὰ θερμῶν ἐκδηλώσεων ἀπὸ μέρους μεγάλης μερίδος τῶν ἰθαγενῶν, ἠναγκάσθη, μετὰ τριετῆ ἐν Malabar παραμονὴν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Μουσούλην, ἀνακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Οὐνίτου Πατριάρχου Joseph Audo. Μετὰ τὴν ἐκ Malabar ἀποχώρησιν τοῦ Μὰρ Ρόκου, ὁ ἱερεὺς Ἀντώνιος Τοντανάτα ἐπανελθὼν εἰς Μουσούλην ἐπεδίωξε τὴν εἰς ἐπίσκοπον προαγωγὴν αὐτοῦ, ἀποκρουσθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ Οὐνίτου Χαλδαίου Πατριάρχου Joseph Audo VI, ἐπέτυχεν ὅπως χειροτονηθῇ εἰς ἐπίσκοπον ὑπὸ τοῦ Νεστοριανοῦ Καθολικοῦ, Συμεὼν ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Μὰρ Abedjesus. Ἐπιστρέψας εἰς Malabar ἠναγκάσθη, φαίνεται, ὅπως προσχωρήσῃ καὶ αὖθις ἐν ἔτει 1865 ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ρώμης, ἀποσυρθεὶς ὡς ἁπλοῦς μοναχὸς εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Mannanam. Ἐν ἔτει 1874, ὁ Οὐνίτης Πατριάρχης Joseph Audo. ἐπαναστατήσας ἐναντίον τῆς Ρώμης, ἀπέστειλεν εἰς Malabar τὸν Μὰρ Μέλλους, ὅστις καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Trihur καὶ διαμείνας μέχρι τοῦ 1877, προσεπάθησεν ὅπως ἀνανεώσῃ τὸ σχίσμα, ἐξ οὗ καὶ οἱ ἐν Malabar νεστοριανοὶ ἀποκαλοῦνται ἔκτοτε καὶ Μελλουσιανοί. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Οὐνίτης Χαλδαῖος Πατριάρχης συμφιλιωθεὶς μετὰ τῆς Ρώμης, διέταξε τὸν Μὰρ Μέλλους, ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὸ Malabar. Τοῦ Μὰρ Μέλλους συμμορφωθέντος πρὸς τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Πατριάρχου καὶ ἐπανακάμψαντος εἰς Μεσοποταμίαν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Μελλουσιανῶν ἐτέθη καὶ αὖθις ὁ μνημονευθεὶς Ἀντώνιος Τοντανάτα ὑπὸ τὸν γνωστὸν τίτλον Μὰρ Abedjesus. Ἐν ἔτει 1908 οἱ Μελλουσιανοί, ἀνερχόμενοι εἰς 8.000 ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Νεστοριανοῦ Πατριάρχου, ὅστις καὶ χειροτονήσας εἰς ἐπίσκοπον τὸν Ἀρχιδιάκονον αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Μὰρ Ἀμπίμελεχ Τιμοθέου, ἀπέστειλε τοῦτον εἰς Trihur ὡς Μητροπολίτην «Malabar, καὶ πασῶν τῶν Ἰνδιῶν». Εὐθὺς ὅμως ὡς οὗτος ἐζήτησε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν νεστοριανὴν διδασκαλίαν καὶ λατρείαν, οἱ πλεῖστοι τῶν πιστῶν προσεχώρησαν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ρώμης, σήμερον δὲ οἱ γνωστοὶ νεστοριανοὶ ἢ surayees ἀνέρχονται μόλις εἰς 2.000 μὲ ἕνα ἐπίσκοπον καὶ ἑπτὰ ἱερεῖς. J. C. Pahjikaran, Christianity in Malabar ἐν τῇ Oributaba Christiana. T. VI, Fase 2, p. 113.

νων δύο ἐκκλησιαστικῶν μερίδων, δυστυχῶς ὅμως αἱ καταβληθεῖσαι ἀπὸ μέρους αὐτῶν προσπάθειαι εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν, συνεχιζομένου ἄχρι τοῦ νῦν τοῦ μεταξὺ αὐτῶν σχίσματος 181).

Μεταξὺ τῶν δύο ὡς ἄνω ἀπεσχισμένων ἀπ' ἀλλήλων ἐκκλησιαστικῶν μερίδων τῆς ἐν Malabar Ἰακωβιτικῆς Ἐκκλησίας οὐδεμία ὑφίσταται οὐσιώδης διαφορά. Ἔχουν τὴν αὐτὴν δογματικὴν καὶ λειτουργικὴν διδασκαλίαν, τὴν αὐτὴν ἐπισκοπικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὰ αὐτὰ ἐκκλησιαστικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, ἀποκλείουν δ' ἀμφότεραι τὴν μετὰ τῶν ἀγγλικανῶν μυστηριακὴν κοινωνίαν.

Δι' ἀμφοτέρας τὰς ἐκκλησιαστικὰς μερίδας ὑφίστανται αἱ ὑπὸ τοῦ Ἰακωβίτου Πατριάρχου Μοράν Μὰρ Ἰγνατίου Πέτρου τοῦ Γ'. συσταθεῖσαι 7 ἐπισκοπαί, ἐξ ὧν τινὲς μὲν ἔχουν ἐπισκόπους ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερίδων, ἄλλαι δὲ τελοῦσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν χηρείᾳ.

Καὶ ἡ μὲν πατριαρχικὴ μερίς, ἧς οἱ πιστοὶ κατοικοῦν κυρίως τὰ βόρεια μέρη τοῦ Travancore, ἀναγνωρίζουσα ὡς κεφαλὴν αὐτῆς τὸν Ἰακωβίτην Πατριάρχην Ἀντιοχείας, ἔχει σήμερον, ἐκτὸς τοῦ παρ' αὐτῇ Πατριαρχικοῦ ἀπεσταλμένου, ὅστις φέρει τὸν τίτλον τοῦ Μαφριάν, τέσσαρας ἐπισκόπους, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Μητροπολίτου τοῦ Malabar, ὅστις καὶ θεωρεῖται, ὡς ἐλέχθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, πρῶτος μεταξὺ ἴσων, 300 ἱερεῖς, 6 γυναικείας καὶ ἀνδρῴας μονάς, ἱερατικὴν Σχολὴν καὶ ἀρτίως ὠργανωμένα Σχολεῖα Μέσης Παιδεύσεως. Ἡ δὲ μερὶς τοῦ Καθολικοῦ, ἧς οἱ πιστοὶ κατοικοῦν κυρίως τὰ νότια μέρη τοῦ Travancore, ἔχει πέντε ἐπισκόπους, 350 ἱερεῖς, 10 γυναικείας καὶ ἀνδρῴας Μονάς, ἱερατικὴν Σχολὴν καὶ ἰδιαίτερον γυναικεῖον ἱεραποστολικὸν Σῶμα.

---

181) Ἐν ἔτει 1930 ὁ Μὰρ Ἰβάνιος, Μητροπολίτης τῆς ὑπὸ τὸν Καθολικὸν μερίδος, μετὰ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Μὰρ Θεοφίλου καὶ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἱερέων καὶ πιστῶν προσεχώρησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ἥτις καί, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1932 ἵδρυσεν ἰδιαιτέραν δι' αὐτοὺς ἀρχιεπισκοπὴν μὲ τὴν Μητροπολιτικὴν περιφέρειαν τοῦ Trivandrum καὶ τὴν ἐπισκοπικὴν τῆς Tiruvalla, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη, κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1940, εἶχε 43 ἱερεῖς καὶ 35.048 πιστούς, ἡ δὲ δευτέρα 47 ἱερεῖς καὶ 9.411 πιστούς. Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1937 προσεχώρησεν ἐπίσης εἰς τὴν Ρώμην καὶ ὁ ἄλλοτε ἐπίσκοπος Niranam Μὰρ Σεβέριος. Vacant, Dictionnaire de Theologie Catholique, Tom. XIV, col. 3149.

ΔΟΓΜΑ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΙΑ ΠΑΡΑ ΤΗ ΕΝ ΜΑΛΑΜΠΑΡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ ἐν Malabar Ἐκκλησία καίπερ ἀποχωρισθεῖσα ἀπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς Ὀρθοδοξίας πολὺ πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅταν εἰσέτι δὲν εἶχε τερματισθῆ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς δογματικῆς καὶ κανονικῆς ἀναπτύξεως, διετήρησεν ὅμως εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως, εἰς τὴν λατρείαν, εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ εἰς τὴν καθόλου αὐτῆς ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν καὶ ζωὴν πολύτιμα στοιχεῖα τῆς Ἀρχαίας Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Αἱ χριστολογικαὶ ἔριδες ἀργότερον δὲν ἔσχον οὐσιαστικὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπίδρασιν. Εὑρισκομένη εἰς ἰδιαιτέρως πολύπλοκον θρησκευτικόν, ἐθνικὸν καὶ πολιτικὸν περιβάλλον καὶ ἀπομεμακρυσμένη ἀπὸ τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ἐνεφανίσθησαν αἱ περὶ τὸ χριστολογικὸν πρόβλημα ὀξεῖαι συζητήσεις καὶ διαμάχαι, περιεπλάκη μᾶλλον εἰς ἀγῶνας πρὸς ἐπιβίωσιν αὐτῆς ἢ εἰς δογματικοὺς τοιούτους. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Νεστοριανισμοῦ, τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ καὶ ἀργότερον τοῦ Καθολικισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἀφῆκαν ἴχνη τινα καὶ κυρίως εἰς τὰς τελετὰς αὐτῆς. Καίτοι ἐκ παραδόσεως ἀπορρίπτει τὴν ἐν Χαλκηδόνι Δ΄. Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, καταδικάζει οὐχ' ἧττον τὸν Εὐτυχῆ καὶ παραδέχεται τόσον τὴν περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς «τελείου Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου» ὅσον καὶ τὴν περὶ Παρθένου Μαρίας ὡς «Θεοτόκου» διδασκαλίαν. Δέχεται τὰ ἑπτὰ Μυστήρια, τὰς ἐπικλήσεις τῆς Παρθένου καὶ τῶν Ἁγίων, καὶ ἀναφέρει εὐχὰς ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων 182) Ἀναγνωρίζει 16 Λειτουργίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀρχαιοτέρα ἡ Λειτουργία τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, ἡ Λειτουργία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου, τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων, Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου, τοῦ Ρώμης Κλήμεντος, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἰουλίου Πάπα Ρώμης. Ὁ ἱερουργῶν συνήθως ἐκλέ-

---

182) Τὰ Μυστήρια τελοῦνται καθ' ὅμοιον σχεδὸν καὶ ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τρόπον. Τὸ Βάπτισμα τόσον τῶν νηπίων ὅσον καὶ τῶν ἐνηλίκων τελεῖται διὰ τριττῆς ἐπιχύσεως, ἐκ λατινικῆς, προφανῶς, ἐπιδράσεως. Παρὰ τοῖς Συρομαλαμπαρίταις κρατεῖ ἡ συνήθεια ὅπως τὸ 1)10 τῆς προικὸς προσφέρηται τῇ Ἐκκλησίᾳ, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀποτελεῖ ἕνα ἐκ τῶν σημαντικῶν πόρων τῆς συντηρήσεως τοῦ ἱεροῦ κλήρου. (Περιοδικὸν Πατριαρχείου Μόσχας, Τεῦχος Φεβρουαρίου 1948, σελ. 58—59).

γει τὴν Λειτουργίαν κατὰ τὴν ἰδίαν κρίσιν, ἐξαιρουμένων τῶν ἡμερῶν τῆς μνήμης τοῦ συγγραφέως ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς Λειτουργίας. Αἱ μεταξὺ τῶν Λειτουργιῶν διαφοραὶ εἶναι σχεδὸν ἀσήμαντοι καὶ ἀνάλογοι πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν παρὰ τῇ κατ' Ἀνατολὰς Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ διαφορὰν μεταξὺ τῶν Λειτουργιῶν Ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ Μεγάλου Βασιλείου. Ἡ διαφορὰ τῆς μᾶλλον τηρουμένης Λειτουργίας τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἐν χρήσει Λειτουργίας τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου δὲν εἶναι μεγάλη. Ὑπάρχουν σχεδὸν ἀσήμαντοι ἀλλαγαὶ εἰς τὸ 8 καὶ τὰ μετ' αὐτὸ ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Τρισάγιον μετὰ τῆς προσθήκης «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς», ἔλλειψις ἐκτενῶν, ἃς ἀντικαθιστοῦν εὐχαί, ἐκφωνούμεναι ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ ἡ χρῆσις κατὰ τὴν προσκομιδὴν προσφορῶν, χωριζομένων διὰ σταυρῶν εἰς 12 μέρη. 183) Κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ Μυστηρίου, γίνεται ὁ καθαγιασμὸς (μετουσίωσις) ὅλης τῆς προσφορᾶς τῆς παριστώσης τὸν ἀμνόν. Ἡ Θεία Λειτουργία τελεῖται ἐπὶ Ἁγίας Τραπέζης. Ἐπιτρέπεται ἡ ταυτόχρονος τέλεσις τριῶν Λειτουργιῶν ἐπὶ τριῶν Τραπεζῶν, ἐκ λατινικῆς ἀσφαλῶς ἐπιδράσεως. Συνήθως ἡ Λειτουργία τελεῖται καθ' ἡμέραν, κατὰ τὴν Μεγάλην δὲ Τεσσαρακοστὴν μόνον κατὰ Σάββατον καὶ Κυριακήν. Αἱ Δεσποτικαὶ καὶ Θεομητορικαὶ ἑορταὶ εἶναι αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τελοῦνται καθ' ὅμοιον καὶ παρ' αὐτῇ τρόπον 184). Αἱ ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τῶν Ἀποστόλων, τῶν Προ-

---

183) Αἱ ἐν τῷ Συμβόλῳ Νικαίας — Κωνσταντινουπόλεως ὑπάρχουσαι διαφοραί, ὀφειλόμεναι ἴσως εἰς μετάφρασιν αὐτοῦ γενομένην ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου εἰς τὴν Συριακὴν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι, καὶ ἐντὸς παρενθέσεως σημειώμεναι προσθῆκαι :

α΄.) «...καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου (Μητρὸς τοῦ Θεοῦ) καὶ ἐνανθρωπήσαντα».

β΄.) «... καὶ παθόντα (καὶ ἀποθανόντα) καὶ ταφέντα».

γ΄.) «...καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ (κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ). Ἐλλείπει ἐπίσης τὸ «κατὰ τὰς Γραφάς».

δ΄.) «... τὸ κύριον τὸ (ζωοποιοῦν πάντα), ἀντὶ τοῦ «ζωοποιόν».

ε΄.) «... τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν (καὶ τῶν Ἀποστόλων).

Πρβλ. The Order of the Holy Qurbana of the Syrian Orthodox (Jacobite) Church. C. M. S. p. 20.

184) Ἡ ἐν Malabar Ἐκκλησία κατήργησε τὸ λατινικὸν ἑορτολόγιον καὶ ἐπανέφερεν εἰς χρῆσιν τὸν ἔνζυμον ἄρτον κατὰ τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν.

φητῶν, τῶν Ἁγίων τῶν πρώτων αἰώνων, εἶναι καθωρισμέναι κατὰ διάφορον ἢ παρ' ἡμῖν τρόπον. Τιμῶνται ὡς ἅγιοι ὁ Διόσκουρος, ὁ Σευῆρος, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Βαραδαῖος, ὁ Βαρσουμᾶς. Αἱ νηστεῖαι διαρκοῦν 190 ἡμέρας κατ' ἔτος. Σπουδαιότεραι θεωροῦνται ἡ νηστεία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὑπάρχει δὲ καθιερωμένη καὶ νηστεία εἰς μνήμην τοῦ Προφήτου Ἰωνᾶ. Τὰ Λειτουργικὰ βιβλία κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι χειρόγραφα. Βάσιν ὅλων τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν ἀποτελεῖ ὁ ἱερὸς Ψαλτήρ. Αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι εἶναι λίαν πανηγυρικαί, ἡ δὲ ψαλμῳδία ἔχει ἀρχαίαν, παρατεταμένην καὶ ἁρμονικὴν μελῳδίαν 185).

Ἡ ἐν Malabar Συριανὴ Ἐκκλησία ἔχει σαφῆ ἔννοιαν περὶ ἱεραρχίας ἥτις, κατὰ τὴν σύνθεσιν αὐτῆς, εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἱεραρχίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας 186).

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ναῶν τῆς ἐν Malabar Ἐκκλησίας, εἶναι λίαν ἀρχαία κατὰ τὴν μορφήν. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν διάταξις πολὺ ὀλίγον διαφέρει τῆς τῶν Ὀρθοδόξων ἱερῶν ναῶν. Ἔχουν περιωρισμένον ἀριθμὸν παραθύρων. Εἰκόνες καὶ εἰκονοστάσια δὲν ὑπάρχουν, ἐνίοτε ὅμως συναντᾷ τις εἰκόνας, ἀνηρτημένας, ὡς διακοσμητικὰ στοιχεῖα, εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἱερῶν ναῶν. Τὸ ἀντιμήνσιον ἀντικαθιστᾷ καθαγιασμένη λιθίνη πλὰξ μετὰ ἀναγλύφων ἱερῶν κειμένων. Κηροῦ καὶ θυμιάματος γίγνηται χρῆσις ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ σκεύη σχεδὸν ὅμοια πρὸς τὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οἱ ἀρχιερεῖς φέρουν ἐπὶ τοῦ φελωνίου ὠμόφορον, ἐγκόλπιον καὶ σταυρὸν ἐπὶ τοῦ στήθους, τιάραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ κρατοῦν ποιμαντορικὴν ῥάβδον.

Οὕτως ἔχουσιν ἐν λιταῖς γραμμαῖς τὰ δογματικὰ καὶ λειτουργικὰ δεδομένα τῆς πρεσβυγενοῦς ἐν Malabar Ἐκκλησίας, μεθ' ἧς τοσαῦτα εἰσέτι τὰ συνδέοντα, ἐλάχιστοι δὲ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ παρεξηγήσεων καὶ ἄλλων περιστατικῶν λόγων προελθοῦσαι, αἱ ὑπάρχουσαι διαφοραὶ πρὸς τὴν κατ' Ἀνατολὰς Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Διὰ τὴν ἐμπρέπουσαν ἐκτίμησιν τῶν διαφορῶν τούτων δὲν ἀρκεῖ, νομίζομεν, μόνον ἡ

185) Περιοδικὸν Πατριαρχείου Μόσχας, τεῦχος Φεβρουαρίου 1948, σ. 58—59.

186) Οἱ ἀρχιερεῖς φέρουν τὸν τίτλον τοῦ Μάρ, οἱ δὲ ἱερεῖς τοῦ Cathanar ἐκ τοῦ Carthan, (Κυβερνήτης) καὶ τοῦ Nathar (Κύριος), τοῦθ' ὅπερ σημαίνει οἱ Κύριοι οἱ κυβερνῶντες (ποιμαίνοντες) τὸν λαόν.

θεωρητικὴ μελέτη τῆς δογματικῆς καὶ λειτουργικῆς διδασκαλίας τῆς πολυπαθοῦς ταύτης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δέον νὰ ἀποδοθῇ ἡ προσήκουσα σημασία κυρίως εἰς τὴν ψυχολογίαν αὐτῆς, ὡς ἱστορικοῦ καὶ κοινωνικοῦ φαινομένου, διότι πολλαὶ ἀπόψεις τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἐσχηματίσθησαν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν συνθέτων ἱστορικῶν ὅρων, ὧν ἡ ἀμερόληπτος καὶ ἀντικειμενικὴ μελέτη καὶ διακρίβωσις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ὀρθὴν ἀποτίμησιν τῆς τε ἱστορικῆς καὶ ἐνεστώσης καταστάσεως καὶ θέσεως αὐτῆς.

† Ὁ Σάρδεων ΜΑΞΙΜΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΜΑΤΘΑΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ, ΣΤΙΧ. 19—33

ΤΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΔΙΔΑΧΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΔΙΔΑΣΚΩΝ ὁ Κύριος ἡμῶν τοὺς περὶ αὐτὸν εὑρισκομένους καὶ ἀκούοντας τὴν διδαχὴν αὐτοῦ, εἶπεν· ὦ ἄνθρωποι, ἀντὶ πάντων τῶν ἄλλων, ἐκεῖνα ἰδίως πρέπει νὰ προτιμᾶτε καὶ ἐκεῖνα νὰ θησαυρίζητε, ὅσα εἶναι τῷ ὄντι πολύτιμα, τῷ ὄντι ἄξια τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ ἡμῶν, καὶ τα ὁποῖα δύνασθε νὰ ἔχητε αἰωνίως, ἄνευ φόβου μήπως ἡμέραν τινὰ ἀπολέσητε αὐτά. Μετὰ τούτων πρέπει νὰ εὑρίσκηται ἡ καρδία ὑμῶν στενῶς συνδεδεμένη πρὸς αὐτὰ διαπαντὸς νὰ ἐνατενίζητε καὶ τούτων τὴν ἀπόλαυσιν νὰ ἐπιποθῆτε. «Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσι»· διότι, ἐὰν οἱ θησαυροὶ τοὺς ὁποίους συνάγετε εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, τότε, καὶ καὶ ὁ νοῦς ὑμῶν καὶ ἡ καρδία, καὶ οἱ πόθοι καὶ αἱ ἐπιθυμίαι ὑμῶν, θὰ περιορίζωνται εἰς τὴν γῆν, καὶ οὐδόλως θὰ ὑψοῦνται ὑπεράνω τῆς γηΐνης ατμοσφαίρας· τοὐναντίον δέ, ἐὰν οἱ θησαυροὶ ὑμῶν εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ, τότε καὶ ὁ νοῦς, καὶ ἡ καρδία ὑμῶν θὰ εἶναι ἐστραμμένα πρὸς τὸν οὐρανόν· «ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν».

Ταῦτα διδάξας ὁ Κύριος, ἐξηκολούθησε τὸν λόγον αὐτοῦ εἰπών· «ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται· εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον ;» 1)

Ἄνευ ὀφθαλμῶν τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εὑρίσκεται εἰς τὸ σκότος. Τὰς κινήσεις αὐτοῦ καὶ ἐνεργείας, τότε μόνον τὸ σῶμα ἐκτελεῖ τακτικῶς, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἁπλοῦς, τουτέστιν ὑγιεῖς· ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι τυφλὸς ἢ ἔχῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πονηρούς, τουτέστι βεβλαμμένους καὶ πάσχοντας, τότε καὶ αἱ σωματικαὶ αὐτοῦ κινήσεις κωλύ-

---

1) Τὴν σχέσιν τῶν λόγων τούτων πρὸς τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν, θὰ σημειώσωμεν κατόπιν· ἤδη ἑρμηνεύομεν αὐτούς, ἐν οἷς ἰδοὺ τί λέγει ὁ Κύριος.

ονται. Ἐὰν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὑγιεῖς, τότε οὗτος καὶ περιπατεῖ χωρὶς νὰ προσκόπτῃ, καὶ ποῦ διευθύνεται γινώσκει, καὶ εἰς ποῖα πράγματα καὶ ἀντικείμενα τὰς χεῖρας ἐκτείνει οὐδόλως ἀγνοεῖ, καὶ πᾶσαν ἐν γένει σωματικὴν κίνησιν, ἀπταίστως ἐκτελεῖ. Ὁ ἄνθρωπος ὁ τυφλὸς ἢ ὁ πάσχων τοὺς ὀφθαλμούς, δεν δύναται νὰ κινῆται ἐλευθέρως· οὗτος ποῦ διευθύνεται καὶ ποῦ ὑπάγει ἀγνοεῖ· καθ' ἑκάστην δὲ ὥραν καὶ στιγμὴν προσκόπτει καὶ κινδυνεύει νὰ κατακρημνισθῇ καὶ καταπεσὼν ν' ἀπολέσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ.

Ἐὰν λοιπὸν τοῦτο συμβαίνῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ φυσικὸν λόγον, ὅταν οὗτος στερῆται τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμούς, πολλῷ μᾶλλον, λέγει ὁ Κύριος, συμβαίνει τοῦτο ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν, ὅταν τὸ φῶς τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τουτέστιν ὁ νοῦς αὐτοῦ, ἐπισκοτισθῇ· διότι ὅ,τι εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς εἰς τὸ σῶμα, τοῦτο εἶναι καὶ ὁ νοῦς εἰς τας ἠθικὰς κινήσεις καὶ ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο ἐγνωμάτευσε καί τις τῶν ἀρχαίων σοφῶν εἰπών· «ὅπερ νοῦς ἐν ψυχῇ, τοῦτο ὀφθαλμὸς ἐν σώματι» (Φίλων ο Ἰουδ. ἐν τῷ περὶ δημιουργίας κόσμου I. σ. 12).

Καὶ ἀληθῶς· ὅστις δὲν ἔχει τὸν νοῦν αὐτοῦ καθαρὸν καὶ φωτεινόν, ἀλλ' ἐσκοτισμένον, τούτου καὶ ἡ καρδία εἶναι διεφθαρμένη· καὶ καθὼς ὁ τυφλός, οὕτω καὶ αὐτὸς οὔτε πόθεν ἔρχεται, οὔτε ποῦ ὑπάγει γινώσκει, οὔτε τί θέλει, οὔτε τί ζητεῖ, ἀλλ' οὐδὲ τί πράττει ἐπίσταται.

Ὦ ἄνθρωπε, λέγει ὁ Κύριος· ὅταν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ ἀποβῇ σκότος, ὅταν δηλονότι τὸ λογικόν σου σκοτισθῇ, ὅταν ὁ νοῦς σου τυφλωθῇ, τότε πόσον ἆρά γε μεγάλη εἶναι ἡ τύφλωσίς σου ; Φῶς ἐξωτερικὸν εἶναι ὁ ὀφθαλμός· αὐτὸς φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς σωματικάς αὐτοῦ κινήσεις, ὅταν εἶναι ὑγιής· φῶς ἐσωτερικὸν εἶναι ὁ νοῦς, τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ ἐνεργείας, ὅταν εἶναι καθαρὸς καὶ φωτεινός. Εἶναι μέγα δυστύχημα διὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴ ἔχῃ τὸν λύχνον τοῦ σώματός του, τοὺς σωματικοὺς δηλονότι ὀφθαλμούς· ἀλλ' ἐὰν τοῦτο εἶναι μέγα δυστύχημα, πόσον ἆρά γε μέγα δυστύχημα εἶναι, τὸ νὰ εἶναί τις τυφλὸς κατὰ τὸν νοῦν ; «Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον ;» Καὶ διατί ἆρά γε εἶναι μέγα δυστύχημα ἡ νοερὰ τύφλωσις τοῦ ἀνθρώπου ; Διότι ὁ ἄνθρωπος καθίσταται τότε ἀνεπίδεκτος τῆς θείας ἀληθείας, ἡ ὁποία δύναται νὰ διαφωτίσῃ καὶ καθαγιάσῃ αὐτὸν ὁλοτελῶς.

Ὄντως ἡ κατάστασις αὕτη, ἡ πνευματικὴ δηλονότι καὶ ἠθικὴ αὕτη διασκότισις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας εἶναι μεγάλη καὶ φοβερά. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐστερημένος τοῦ φυσικοῦ φωτός, ὁ ἔχων τὸν νοῦν ἐσκοτισμένον καὶ τὴν καρδίαν ἑπομένως διεφθαρμένην καὶ πεπωρωμένην, εἶναι

πολλῷ δυστυχέστερος τοῦ τυφλοῦ τοῦ ἐστερημένου τῶν φυσικῶν ὀφθαλμῶν· διότι ὁ μὲν τυφλὸς δὲν ἀπολαμβάνει τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς καλλονὰς τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν κινδυνεύει νὰ ἀπολέσῃ τὸν πρόσκαιρον τοῦτον βίον· ἀλλ' ὁ τὴν νοερὰν καὶ ἠθικὴν τύφλωσιν πάσχων, στερεῖται τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν καλλονῶν τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς, καὶ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν κινδυνεύει νὰ ἀπολέσῃ διαπαντὸς τὴν αἰωνιότητα.

Ὁ μὴ ἔχων τὸ φυσικὸν αὐτοῦ πνεῦμα φωτεινόν, καθαρὸν καὶ διαυγές, δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν θείαν ἀλήθειαν καὶ καθὼς ὁ Πόντιος Πιλάτος, ἐρωτᾷ σκώπτων καὶ ἐμπαίζων, «τί ἐστιν ἀλήθεια ;» τ. ἔ., τί ἐστιν ἀρετή, τί δικαιοσύνη, τί σωφροσύνη, τί ἁγιότης, τί ἁγνότης καὶ καθαρότης τῆς συνειδήσεως, τί ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πλησίον, τί προσευχὴ καὶ ἐλεημοσύνη, τί ἐστιν ὃ σὺ μισεῖς ἑτέρῳ μὴ ποιήσῃς, ἑνὶ λόγῳ τί ἐστι θρησκεία καὶ ἠθική, ὁ τοιοῦτος ἀγνοεῖ· δι' αὐτὸν θρησκεία καὶ ἠθικὴ καὶ ὑψίστη ἀλήθεια εἶναι ἡ διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου μέσου ἐπιδίωξις τοῦ ὑλικοῦ συμφέροντος, καὶ ἡ ἀχαλίνωτος ἀπόλαυσις τῶν σαρκικῶν αὐτοῦ ὁρμῶν καὶ ὀρέξεων καὶ παθῶν. Οὗτοι εἶναι οἱ θησαυροὶ πρὸς τοὺς ὁποίους οὗτος ἀποβλέπει διαπαντός, καὶ τοὺς ὁποίους ἐπιμελῶς ἡμέραν καὶ νύκτα θησαυρίζει ἐπὶ τῆς γῆς· τί δέ ἐστι θησαυροὺς θησαυρίζειν ἐν οὐρανῷ, οὗτος παντάπασιν ἀγνοεῖ, ἀλλ' οὔτε θέλει νὰ μάθῃ. Ἡ τελειοτάτη ἠθική, ἡ ὑψίστη ἁγιότης καὶ ἀλήθεια ἵσταται ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ὅμως καθὼς οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἰουδαίων, οὔτε βλέπει, οὔτε ἀκούει, οὔτε κατανοεῖ αὐτήν, καὶ μὲ ἐλαφρὰν καρδίαν ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτῆς. Ὁποία τύφλωσις τοῦ φυσικοῦ νοός ! Ὁποία ἠθικὴ ἐξαχρείωσις ! «Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον ;»

Τὴν πνευματικὴν ταύτην τύφλωσιν ἔπασχον οἱ μήπω ἔτι τότε μυηθέντες τῆς Χριστιανικῆς πίστεως τὰ μυστήρια, πρὸς οὓς καὶ οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου ἰδίως ἀπέβλεπον. Εἰς τὴν τύφλωσιν ὅμως ταύτην δύναται νὰ καταντήσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ὁ πιστός, ἐὰν δὲν φροντίζῃ ἐπιμελῶς νὰ διατηρῇ πάντοτε τὸ ἐν αὐτῷ φυσικὸν φῶς καθαρὸν καὶ ἀσκότιστον. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία προσφέρει εἰς ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τούτου πλεῖστα ὅσα παραδείγματα. Ὁ προδότης Ἰούδας καὶ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης, κατέχουσι τὰς πρώτας θέσεις.

Ἤδη ἂς συνοψίσωμεν τὴν θείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν διδασκαλίαν, ἵνα κατανοήσωμεν καλῶς τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν αὐτῇ συνάφειαν καὶ ἀλληλουχίαν τοῦ λόγου.

Καθῆκον, λέγει ὁ Κύριος, ἱερώτατον ἔχει πᾶς ἄνθρωπος νὰ θησαυρίζῃ θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ

ὑπάρχῃ προσηλωμένη οὐχὶ εἰς τὰ γήϊνα, ἀλλ' εἰς τὰ οὐράνια πράγματα. Τὸ καθῆκον τοῦτο εὐκόλως ἐννοεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν τὸ φῶς, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ, ὁ φυσικὸς δηλονότι νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἐπιδεκτικὸς τῆς ἀληθείας, ὑπάρχῃ φωτεινός. Ὅταν ὁ νοῦς, ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δηλαδὴ ἐνυπάρχουσα πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ δύναμις, σκοτισθῇ καὶ ἐξαμαυρωθῇ, τότε καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ οἱ πόθοι καὶ αἱ ἐπιθυμίαι, λαμβάνουσι διάστροφον ὅλως διεύθυνσιν, καὶ ὁ ἄνθρωπος καταντᾷ νὰ θεωρῇ ὡς θησαυρούς, τοὺς μὴ ὄντας ἀληθῶς τοιούτους, καὶ ἑπομένως νὰ ἐπιθυμῇ νὰ θησαυρίζῃ πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάξια τῶν ὑψηλῶν καὶ εὐγενῶν πόθων τῆς καρδίας του, νὰ παραμελῇ δὲ ἢ καὶ παντάπασι νὰ ἀδιαφορῇ, περὶ τῶν ἀληθῶν καὶ πραγματικῶν αὐτοῦ θησαυρῶν.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην τοῦ φυσικοῦ φωτός, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς αὐτόν· διότι διὰ τοῦ φωτὸς τούτου δύναται, μέχρι τινὸς διακρίνων τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, τὸ πρόσκαιρον καὶ ἐφήμερον ἀπὸ τοῦ αἰωνίου, τὸ ψεῦδος καὶ ἀπατηλὸν ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς, νὰ καταστῇ μέτοχος τῆς θείας καὶ αἰωνίου ἀληθείας. Τὸ φῶς ἄρα τοῦτο, τὸν φυσικὸν αὐτοῦ νοῦν, καθῆκον ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ περιποιῆται, καὶ ἐκ παντὸς τρόπου καθαρὸν καὶ λάμπον ἐν ἑαυτῷ νὰ διατηρῇ, ἵνα καὶ οἱ πόθοι καὶ αἱ ἐπιθυμίαι τῆς καρδίας αὐτοῦ διευθύνωνται πρὸς τὰ αἰώνια καὶ ἀθάνατα καὶ διαπαντὸς μένοντα, οὐχὶ δὲ πρὸς τὰ πρόσκαιρα καὶ ἐφήμερα καὶ φθαρτά. Ἀλλ' ἆρά γε δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ συνάγῃ θησαυροὺς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ; Δὲν δύναται ἆρά γε νὰ τρέχῃ, ὡς λέγομεν, κατόπιν τοῦ Θεοῦ καὶ κατόπιν τῶν ἀπολαύσεων τοῦ κόσμου τούτου ; Τὴν ἔνστασιν ταύτην τὴν ὁποίαν ἠδύνατό τις νὰ ἐπιφέρῃ, ἀποκρούων ὁ Κύριος ἐπάγει·

«Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ τοῦ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ».

Πᾶσα ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου θεωρουμένη ὡς πρὸς τὴν ἀρχικὴν ἰδέαν καὶ τὸ πνεῦμα ἐξ οὗ πηγάζει, καὶ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος πρὸς ὃ ἀποβλέπει, γίνεται ἐν τῷ συμφέροντι καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἢ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ θελήματος, ἢ τοῦ μαμωνᾶ καὶ τοῦ ἀντιθέτου αὐτοῦ θελήματος. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κεκλημένος ἐπὶ τῆς γῆς νὰ δουλεύῃ, τουτέστι νὰ διανοῆται, νὰ γινώσκῃ, νὰ αἰσθάνεται, νὰ βούλεται, νὰ θέλῃ, νὰ ἐνεργῇ, νὰ κοπιάζῃ, ἀλλ' εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξῃ ἢ τὸν Θεὸν ἢ τὸν μαμωνᾶν· δὲν δύναται νὰ εἶναι δοῦλος καὶ τῶν δύο, καθὼς ἐπίσης εἶναι ἀδύνατον νὰ μισήσῃ ἀμφοτέρους· ἕνα ἐκ τῶν δύο ὀφείλει νὰ προτιμήσῃ, ἕνα ἐκ τῶν δύο νὰ ἐγκολπωθῇ καὶ παρ' αὐτῷ μόνον νὰ δουλεύῃ.

«Οὐ δύνασθε δυσὶ κυρίοις δουλεύειν... οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ».

Ὁ Χριστιανισμὸς ἐκήρυξε πόλεμον ἀμείλικτον καὶ αἰώνιον, οὐχὶ ἐναντίον τῆς φύσεως καὶ τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, ἄπαγε! ἀλλ' ἐναντίον τῆς ἀποθεώσεως τῶν γηΐνων καὶ κοσμικῶν πραγμάτων, τῶν ἀντιθέων φρονημάτων καὶ αἰσθημάτων, των ὀρέξεων καὶ παθῶν, καὶ ἀπολαύσεων τῆς διεφθαρμένης φύσεως καὶ κοινωνίας. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι πολέμιος τῆς ἀποθεώσεως πάντων τούτων, οὐχὶ τῆς χρήσεως καὶ ἀπολαύσεως τῆς δημιουργίας ἐν Κυρίῳ τῷ Θεῷ, τῷ ποιητῇ καὶ πλάστῃ τῶν ἁπάντων, διότι σαφῶς καὶ καθαρῶς λέγει ὁ μακάριος Ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι «πάντα ὑμῶν ἐστιν... εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν» (α΄. Κορ. γ΄, 22).

Τί δὲ σημαίνει «μαμωνᾶς» καὶ πῶς οὗτος ἀντίκειται τῷ Θεῷ;

Ἡ λέξις «μαμωνᾶς», εἶναι συροχαλδαϊκὴ καὶ σημαίνει πλοῦτον· ἐνταῦθα ὅμως μαμωνᾶς ὀνομάζεται γενικώτερον, πᾶν τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀντίθεον φρόνημα, ὅπερ ἀποθεοῖ πάντα τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ πάσας τὰς γηΐνους καὶ κοσμικὰς ἀπολαύσεις. Μαμωνᾶς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἐπιδείξας εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ· «ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι» (Ματθ. δ΄, 8). Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην Θεὸς καὶ μαμωνᾶς, οὐρανὸς καὶ γῆ, κόσμος καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, εἶναι δύο μεγάλαι ἀντιθέσεις, δύο ἐχθροὶ ἄσπονδοι καὶ ἀδιάλλακτοι· διότι ἄλλα τὰ ἀρέσκοντα τῷ Θεῷ, καὶ ἄλλα τὰ ἀρέσκοντα τῷ μαμωνᾷ· ἄλλη ἡ διδαχὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλη ἡ διδαχὴ τοῦ μαμωνᾶ· ἑκάτερος ἔχει τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον καὶ ἐναντίον πρὸς τὸ τοῦ ἑτέρου. Καθῆκον δὲ τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι ἡ ἡρωϊκὴ ἀντίστασις ἐναντίον τῶν ἀντιθέων τούτου ἰδεῶν καὶ φρονημάτων καὶ ἐνεργειῶν, καὶ ἡ τελεία καὶ ἀπόλυτος ὑποταγὴ καὶ ὑπακοὴ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν θεῖον αὐτοῦ νόμον.

Ὁ Θεὸς λέγει· ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· οὐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. Ὁ μαμωνᾶς λέγει· Κύριος καὶ Θεός σου ἔστιν ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος· τὸ συμφέρον καὶ αἱ ἄλογοι ὁρμαὶ καὶ ὀρέξεις τῆς σαρκός σου· ταῦτα σέβου, ταῦτα προσκύνει, ταῦτα ἀγάπα ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· ταῦτα θήρευε καὶ ζήτει πάντοτε καὶ πανταχοῦ, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο. Ὁ Θεὸς λέγει· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· ὁ μαμωνᾶς λέγει· μηδένα ἄλλον ἀγαπήσεις ὡς ἑαυτόν. Ὁ Θεὸς λέγει· μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ· λέγε πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ἀποστρέφου τὸ ψεῦδος· μηδέποτε βεβηλώσῃς τὴν τιμὴν τῆς ξένης οἰκογενεί-

ας. Κλέπτε, λέγει ὁ μαμωνᾶς, ἅρπαζε, ψευδομαρτύρει, πράττε κατὰ τοῦ πλησίον σου πᾶσαν ἀδικίαν καὶ βλάβην, ἵνα μὴ λιμοκτονήσῃς καὶ σὺ καὶ τὰ τέκνα σου· ποτὲ μὴ λέγῃς τὴν ἀλήθειαν, εἰμὴ μόνον ὅταν τοῦτο ἀπαιτοῦσι τὰ ὑλικά σου συμφέροντα ἢ ὅταν πρόκειται νὰ ἐκδικηθῇς τὸν ἐχθρόν σου· ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν τιμὴν τῆς ξένης οἰκογενείας, ποτὲ μὴ σεβασθῇς αὐτήν, προκειμένου νὰ κορέσῃς τὴν ὁρμὴν καὶ τὸ πάθος τῆς σαρκός σου· συντόμως δ' εἰπεῖν, ὁ μὲν Θεὸς λέγει· τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς σου μηδέποτε ἀθετήσῃς, κἂν πρόκηται νὰ κερδήσῃς ὅλον τὸν κόσμον μὲ ὅλα τὰ ἀγαθά του· ὁ μαμωνᾶς λέγει· καὶ χάριν δύο ὀβολῶν, μὴ διστάσῃς νὰ καταπατήσῃς αὐτήν· ὁ προορισμός σου εἶναι νὰ θησαυρίζῃς θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, οὐχὶ ἐν τῷ οὐρανῷ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τόσον ἀσυμβίβαστοι καὶ ἀντιφερόμενοι πρὸς ἀλλήλους εἶναι Θεὸς καὶ μαμωνᾶς· ἐπειδὴ ὁ μὲν θέλει τὸν δοῦλον αὐτοῦ νὰ ἔχῃ καὶ νοῦν καὶ καρδίαν προσηλωμένην εἰς τὸν οὐρανόν· ὁ δὲ μαμωνᾶς θέλει τὸν δοῦλον αὐτοῦ νὰ ἔχῃ ἀφιερωμένον καὶ νοῦν καὶ καρδίαν εἰς τὴν γῆν, διὰ τοῦτο ἀδύνατον εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος νὰ δουλεύῃ καὶ τοὺς δύο· «οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ», τουτέστιν, οὐ δύνασθε θησαυρίζειν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ.

Ἀλλ' ἐὰν ἀρνηθῶ, λέγει ὁ κοσμικὸς ἄνθρωπος, πᾶσαν πρὸς τὸν μαμωνᾶν σχέσιν, τότε κινδυνεύω νὰ λιμοκτονήσω καὶ μείνω γυμνός. Ἡ περὶ ἐμοῦ αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων μου μέριμνα ἀπαιτεῖ καὶ ἀναγκάζει με νὰ δουλεύω καὶ τῷ μαμωνᾷ, τουτέστι νὰ ψεύδωμαι, νὰ κλέπτω καὶ νὰ ἀδικῶ οὕτως ἢ ἄλλως τὸν πλησίον μου, ὅπως προσπορίζωμαι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα· ναί, ἀναγκάζομαι νὰ δουλεύω τῷ μαμωνᾷ, ἵνα διατηρηθῶ ἐν τῇ θέσει ἣν κατέχω ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἢ ὅπως καταλάβω ἑτέραν μᾶλλον προσοδοφόρον ἢ ὅπως κερδήσω τὴν εὔνοιαν τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου, ἐξ οὗ ἐλπίζω λαμπρὸν μέλλον καὶ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὰ τέκνα μου. Εἰς ταῦτα πάντα ἀναγκάζει με ἡ πτωχεία, βιάζει με ἡ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐμοῦ τε καὶ τῆς οἰκογενείας μου μέριμνα. Ταῦτα ὑποτίθεται ὅτι λέγει ὁ κοσμικὸς ἄνθρωπος· ὅθεν ὁ Κύριος ἐπιφέρει εὐθύς.

«Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν ; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα ; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε ; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ

Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι ; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα ; πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν».

Δύσκολα, δυσνόητα καὶ δυσκατάληπτα φαίνονται τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Κυρίου εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ἢ παντάπασιν ἀγνοοῦσι τὸ ὕψος καὶ τὴν καθαρότητα τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος· ἢ μικρὰν καὶ περιωρισμένην τούτου γνῶσιν ἔχουσι, κυριευόμενοι μᾶλλον ὑπὸ τῶν ποταπῶν ἰδεῶν καὶ φρονημάτων τοῦ κόσμου τούτου.

Παρόμοια φαίνονται εἰς τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, σκληρὰ δηλονότι καὶ ὑπερβαίνοντα τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας τὴν τάξιν, καὶ πολλὰ ἄλλα παραπλήσια τοῦ Κυρίου λόγια, καθὼς ἐκεῖνα: «ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον» (Ματθ. ε', 39) καὶ «εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε ἔξελλε αὐτόν» (αὐτ. 29) καὶ «εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι» (Λουκ. ιδ', 26)· καὶ «εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν» (Ματθ. ιθ', 24)· καὶ «εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι» (αὐτ. 21).

Ἤδη ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Κυρίου ὑπῆρχον πολλοί, οἵτινες ἀκούοντες τὰς τοιαύτας αὐτοῦ διδαχάς, ἐγκατελίμπανον αὐτὸν λέγοντες· «σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν ;» Οὕτω ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης διηγεῖται ὅτι τινὲς τῶν μαθητευθέντων καὶ ἀκολουθούντων τὸν Χριστόν, ἀκούσαντες αὐτὸν μίαν τῶν ἡμερῶν ὁμιλοῦντα περὶ τῆς κοινωνίας τοῦ σώματος καὶ αἵματος αὐτοῦ καὶ λέγοντα: «ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς... ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν» (Ἰωάν. στ', 55 -66), διότι τὰ λόγια ταῦτα μὴ κατανοήσαντες, ὑπέλαβον σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπα.

Ὅστις ἀκούει τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Κυρίου μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιπολαι-

ότητος, ἄνευ τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ ἐπιστασίας, οὗτος ἐπίσης σκανδαλίζεται, διότι ἐξάγει νοήματα ἀλλόκοτα καὶ ὅλως ἐναντία τοῦ ὑψηλοῦ πνεύματος τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Ὁ τοιοῦτος φαντάζεται ὅτι ὁ Κύριος οὐδὲν ἄλλο διδάσκει ἐν αὐτῷ, εἰμὴ τὴν ἀργίαν, τὴν ἀμεριμνησίαν, καὶ παντελῆ ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς τὰ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ χρειώδη, ὡς πρὸς τὰς σωματικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ὅμως πόσον ἀπατᾶται ὁ τοιοῦτος, μὴ ἐμβαθύνων εἰς τὸ ἀληθὲς νόημα τῶν λογίων τοῦ Κυρίου ! Αἱ Ἅγιαι Γραφαὶ διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὅτι ὁ Θεὸς πλάσας τὸν ἄνθρωπον, ἔθηκεν αὐτὸν ἐν τῷ Παραδείσῳ ὅπως ἐργάζηται ἐν αὐτῷ· αἱ αὐταὶ πάλιν ἅγιαι Γραφαὶ διδάσκουσιν ἡμᾶς σαφῶς καὶ ἀναντιρρήτως, ὅτι ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου νὰ φάγῃς τὸν ἄρτον σου. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους λέγει, ὅτι αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἔτρεφον καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ ὄντας, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον καταδικάζει τὴν ἀργίαν, ὥστε ἀναφανδὸν παραγγέλλει εἰς τοὺς πιστούς, ὁ μὴ ἐργαζόμενος νὰ μὴ ἐσθίῃ τὸν ἄρτον αὐτοῦ (πρβλ. β', Θεσ. γ', 10).

Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι τὰ λόγια τοῦ Κυρίου «μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε», διδάσκουσι τὴν ἀργίαν, τὴν ἀμεριμνησίαν καὶ ἀδιαφορίαν περὶ τῶν ἀναγκαίων τῆς ζωῆς ταύτης ἐφοδίων ;

Ὁ Κύριος λέγει ἀλλαχοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ, «μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν· ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς» (Ματθ. ι'., 34). Τίς λέγει ταῦτα ; Ὁ ἄρχων τῆς εἰρήνης· ἐκεῖνος, τὴν ἐπὶ γῆς γέννησιν τοῦ ὁποίου δοξολογοῦντες οἱ Ἄγγελοι ἔψαλλον· «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»· ἐκεῖνος, ὅστις ἔφερεν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀγάπης, εἰπὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, «ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» (πρβλ. Ἰωάν. ιγ'. 36).

Τὰ τοιαῦτα λοιπὸν λόγια τοῦ Κυρίου, τὰ ὁποῖα φαίνονται εἰς ἡμᾶς ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς παράδοξα καὶ ἀκατανόητα, ὡς ἐναντία εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεως, αὐτὰ οὐδόλως εἶναι τοιαῦτα, ἀλλὰ δεικνύουσι τὴν ὑψηλὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐτέθη ὁ Χριστιανός, καὶ τὴν ὁποίαν θέσιν ὀφείλει νὰ τηρῇ διαπαντός, ἀπέναντι τοῦ κόσμου τούτου καὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἀποκρίνεται ὁ Κύριος πρὸς τὸν φίλον τοῦ μαμωνᾶ, ὀφείλει κἂν ἐν τῇ ἐσχάτῃ πτωχείᾳ καὶ ἀπορίᾳ εὑρίσκεται, νὰ συ-

νάχῃ θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, οὐχὶ δ' ἐπὶ τῆς γῆς· ὀφείλει νὰ δουλεύῃ διαπαντὸς τῷ Θεῷ, οὐχὶ δὲ τῷ μαμωνᾷ. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει ὀφείλει νὰ θυσιάζῃ τὴν ἑαυτοῦ συνείδησιν καὶ τὸν θεῖον νόμον εἰς τὸν μαμωνᾶν· τοὐναντίον ὀφείλει νὰ ἐμμένῃ πάντοτε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ζητῶν καὶ ἐπιποθῶν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂς εἶναι βέβαιος ὅτι ὁ Θεὸς θέλει χορηγήσῃ αὐτῷ καὶ πάντα ὅσα ἀναγκαιοῦσι πρὸς διατροφὴν αὐτοῦ.

Δῆλον λοιπὸν ἐκ τούτων, ὅτι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς μερίμνης τὴν ὁποίαν πᾶς εὐσεβὴς καὶ φρόνιμος ἄνθρωπος, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ εὑρισκόμενος, λαμβάνει περὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἐπιδιδόμενος ἐπιμελῶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐργασίαν πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ἀλλὰ περὶ τῆς μερίμνης ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ φιλόκοσμος καὶ φιλόϋλος ἄνθρωπος ἀποφασίζει νὰ θυσιάσῃ τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολὰς εἰς τὸν μαμωνᾶν, τουτέστιν, ἀποφασίζει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς αὐτοῦ ἀρχάς, νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἑαυτοῦ συνείδησιν, ὅπως προσπορισθῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα ἢ καὶ ὅπως αὐξήσῃ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.

Ταύτην τὴν φιλόκοσμον μέριμναν ἐλέγχει ἐνταῦθα ὁ Κύριος, τὴν μέριμναν, ἥτις ἐκτροχιάζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ, καὶ φέρει αὐτὸν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ μαμωνᾶ ἤτοι εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀδικίας, τῆς παρανομίας καὶ ἁμαρτίας, οὐχὶ δὲ τὴν μέριμναν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν, ὡς εἴπομεν, ὀφείλει πᾶς ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ περὶ διατροφῆς ἑαυτοῦ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἐμμένων πιστὸς τῷ Θεῷ καὶ τῷ θείῳ αὐτοῦ νόμῳ.

Τὴν φιλόκοσμον ταύτην μέριμναν ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ Κύριος, διδάσκει λέγων· «μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε...»· στηρίζει δὲ ἡμᾶς εἰς τοῦτο διὰ πολλῶν καὶ διαφόρων λόγων τῆς θείας αὐτοῦ σοφίας.

Οὐδέποτε, λέγει, ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει πρέπει νὰ ἐγκαταλείψῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ, χάριν τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ἐνδύματος, πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων ἢ πρὸς πλουτισμὸν καὶ ἄφθονον ἀπόλαυσιν τῶν τοῦ κόσμου τούτου ἀγαθῶν.

Πρῶτον διότι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τιμιωτέρα τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τιμιώτερον τοῦ ἐνδύματος. Δεύτερον διότι ὑπάρχει θεία πρόνοια, καλῶς γινώσκουσα τὰς ἀνάγκας ἡμῶν καὶ πατρικῶς περὶ ἡμῶν μεριμνῶσα.

Ἐὰν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ὁποῖα οὔτε σπείρουσιν, οὔτε θερίζουσιν, οὔτε συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, ὁ οὐράνιος καὶ πανάγαθος ἡμῶν

πατὴρ τρέφει, πόσῳ μᾶλλον θέλει διαθρέψῃ ἡμᾶς, τοὺς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ πλασθέντας ;

Ἐὰν τὰ κρίνα καὶ τὰ ἄνθη τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα οὔτε κοπιῶσιν, οὔτε νήθουσι, καὶ τὰ ὁποῖα σήμερον ὑπάρχουσι καὶ αὔριον βάλλονται εἰς τὸν κλίβανον καὶ καίονται, ὁ Θεὸς ἐνδύει τοιουτοτρόπως, ὅπως καὶ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐνδυθῇ ὁ Σολομῶν, ὁ μεγαλοπρεπέστατος καὶ πλουσιώτατος ἐκεῖνος βασιλεύς, πόσῳ μᾶλλον δὲν θὰ προνοήσῃ περὶ τοῦ ἐνδύματος ὑμῶν, οἵτινες ἐστὲ εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις αὐτοῦ ;

Ὑπὸ τῆς τοιαύτης φιλοκόσμου μερίμνης δύνανται, λέγει ὁ Κύριος, νὰ βασανίζωνται καὶ ἕτοιμοι νὰ παρεκτρέπωνται μόνον οἱ ὀλιγόπιστοι, οἱ ἀμφιβάλλοντες καὶ διστάζοντες διὰ τὴν θείαν πρόνοιαν τοῦ παναγάθου Θεοῦ.

Ἡ τοιαύτη μέριμνα ἁρμόζει, λέγει, εἰς τὰ ἔθνη τὰ ἄπιστα, τὰ μὴ ἔχοντα Θεὸν πατέρα καὶ προνοητὴν πανάγαθον τοῦ παντός, ἀλλὰ πιστεύοντα εἰς τὴν εἱμαρμένην, εἰς τὸ πεπρωμένον, εἰς τὴν τύχην. Αὐτὰ μόνον δικαιοῦνταί πως νὰ δουλεύωσι τῷ μαμωνᾷ ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὸ μέλλον αὐτῶν 2).

Ὁ ἄνθρωπος ὁ θεοσεβὴς καὶ θεοφοβούμενος, καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ στερήσει εὑρισκόμενος, οὐδέποτε ὀφείλει νὰ παρεκτρέπεται τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν προσταγμάτων τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐργάζεται ἐπιμελῶς τὸ ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ, νὰ προσεύχεται διαπαντός, νὰ ἐπικαλῆται ἐφ' ἑαυτὸν τὸ θεῖον ἔλεος, τὰ δὲ περαιτέρω νὰ ἐγκαταλείπῃ εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

Ἂν δὲ τοιουτοτρόπως ὀφείλει νὰ διαλογίζηται καὶ νὰ πράττῃ ὁ παντάπασιν ἄπορος καὶ γυμνὸς καὶ παρὰ πάντων ἐγκαταλελειμμένος ἄνθρωπος, πῶς ἆρά γε ὀφείλει νὰ διαλογίζηται καὶ νὰ πράττῃ ὁ ὁπωσδήποτε εὔπορος; Συγχωρεῖται ἆρά γε εἰς αὐτὸν νὰ συνεταιρίζηται μετὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου, μετὰ τοῦ μαμωνᾶ, ἵνα αὐξάνῃ καὶ πολλαπλασιάζῃ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ; Οὐδαμῶς. Ἴσως οὗτος νὰ δύναται νὰ νομίζῃ, ὅτι ὁ πολὺς πλοῦτος, τὰ πολλὰ καὶ ἄφθονα καὶ ἀναρίθμητα ὑπάρχοντα, θὰ προσθέτουν εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ χρόνους πολλούς, καὶ θὰ καθίστων αὐτὸν μακροβιώτερον ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι μία ἀπάτη τοῦ ἀνθρώπου· διότι τίς ἐξ ὑμῶν, λέγει ὁ Κύριος, διὰ τῆς τοιαύτης περὶ τὰ γήϊνα καὶ κοσμικὰ πράγματα μερίμνης, δύναται νὰ προσθέσῃ

2) «Πάντα ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ, οἷς ὁ πόνος ἅπας κατὰ τὸν παρόντα βίον· οἷς λόγος οὐδεὶς πρὸς τῶν μελλόντων, οὐδὲ ἔννοια τῶν οὐρανῶν» (Χρυσ).

εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα ; τουτέστι, τίς δύναται νὰ προσθέσῃ εἰς τὰ ἔτη τῆς ζωῆς του καὶ ἕνα κἂν περισσότερον ἔτος ; Τοιουτοτρόπως ἐφαντάσθη ὁ ἄφρων ἐκεῖνος πλούσιος, ὅτι θὰ παρέτεινε τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, διότι ἀπήλαυσε πολλὰ ἀγαθά, καὶ ἔλεγε πρὸς ἑαυτόν· «Ψυχὴ ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά», ἀλλ' ὅτε μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ὁ θάνατος, τότε συνησθάνθη καὶ ἐγνώρισεν ὅτι ἦτο ἠπατημένος.

Μὴ στενοχωρεῖσαι λοιπὸν διὰ τὸ μέλλον σου, Χριστιανέ, μηδὲ παραδοθῇς ποτὲ χάριν τοῦ μέλλοντός σου εἰς τὰς χεῖρας τοῦ μαμωνᾶ, τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους, τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης τοῦ αἰῶνος τούτου. Τὸ μέλλον σου εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ. Ἐργάζου πάντοτε τιμίως, προσεύχου ἀδιαλείπτως πρὸς τὸν πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, μένε ἀκράδαντος ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ ἀρετῇ, ζήτει τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ μακαριότητα, καὶ ὁ Θεὸς θέλει φροντίσῃ περὶ τοῦ μέλλοντός σου. Αὐτὸς οὐδέποτε θὰ σὲ ἐγκαταλείψῃ πεινῶντα καὶ διψῶντα καὶ γυμνητεύοντα, ἀλλὰ θέλει διαθρέψῃ καὶ ἐνδύσῃ καὶ σὲ καὶ τὰ τέκνα σου, καθὼς αὐτὸς κρίνει συμφέρον εἰς σέ. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πανάγαθος πατήρ σου, αὐτὸς γινώσκει τὴν θλῖψιν καὶ τὴν στενοχωρίαν σου, ἀκούει τοὺς στεναγμούς σου, βλέπει τὴν πεῖναν καὶ τὴν γύμνωσιν τῶν τέκνων σου· τὰ δάκρυα καὶ οἱ ἀναστεναγμοὶ τῆς πτωχῆς σου οἰκογενείας ἀναβαίνουσι μέχρι τοῦ θρόνου αὐτοῦ· μὴ ἀμφιβάλλῃς λοιπὸν ὅτι αὐτὸς θέλει προνοήσῃ καὶ περὶ σοῦ. Εἶσαι δυστυχής, ἀλλ' εἶσαι τίμιος καὶ ἐνάρετος Χριστιανός, τοῦτο εἶναι μεγίστη διὰ σὲ εὐτυχία· μένε ἐν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ, φυλάττων ἀπαρεγκλίτως τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολάς· ἐργάζου ἡμέραν καὶ νύκτα πρὸς διατροφὴν τῆς ἀπόρου οἰκογενείας σου· τὰ λοιπὰ ἀνήκουσιν εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν.

Μὴ ταράττεσαι, μὴ φοβῆσαι, μὴ ἀσχάλλῃς καὶ ἀδημονῇς, διότι πορευόμενος ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Κυρίου, ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι καὶ δικαιοσύνῃ, δυστυχεῖς, στερούμενος καὶ αὐτῶν τῶν ἀπολύτως πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων· μηδέποτε εἴπῃς ἐν τῇ ψυχῇ σου· ἕως πότε ἔσομαι πενόμενος καὶ γυμνητεύων· μηδέποτε εἰπῇς· ζηλώσω κἀγὼ τὰς ὁδοὺς τῶν παρανόμων, τῶν ἀγαπώντων τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀδικίαν, ἵνα κἀγὼ πλουτίσω καὶ εὐτυχήσω ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μὴ ἐγκαταλείψω τὰ τέκνα μου πεινῶντα καὶ διψῶντα καὶ γυμνητεύοντα. Ἀλλὰ πορεύου, βάδιζε τὴν ὁδὸν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου εὐσταθῶς καὶ ἀταράχως, πλήρης πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης πρὸς αὐτόν· αὐτός ἐστι πατὴρ πανάγαθος· αὐτὸς οἶδε καὶ καλῶς γινώσκει τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς σου, αὐτὸς μεριμνᾷ περὶ σοῦ καὶ περὶ τῶν τέκνων σου· μὴ ἔσο ὀλιγόπιστος· ἔστω ἡ πίστις σου ἐγκάρδιος, θερμή, καθαρὰ καὶ τελεία, ἀπηλλαγμένη πάσης ἀμφιβολίας καὶ παντὸς δισταγ-

μοῦ, καὶ ἔσο βέβαιος, ὅτι ὁ οἶκός σου οὐδέποτε θέλει καταπέσῃ, οὐδέποτε θέλει ἐρημωθῇ, ἀλλὰ διασωθήσεται καὶ εὐτυχήσει, καὶ τὰ τέκνα σου εὐφρανθήσονται ἐν ἡμέραις ἀγαθαῖς, διότι ἰδοὺ τί λέγει ὁ Κύριος·

«Πᾶς ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὅμοιός ἐστιν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν· πᾶς δὲ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὅμοιός ἐστιν ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη!» (Ματθ. ζ', 24—27).

† Ὁ Προικοννήσου ΦΙΛΟΘΕΟΣ

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΤΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΣΧΟΛΗ (*)

Ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Λόγος Αὐτοῦ. «εἰκὼν δὲ τοῦ λόγου ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀληθινός, ὁ νοῦς ὁ ἐν ἀνθρώπῳ» 7).

Ὁ ἄνθρωπος συνίσταται ἐκ δύο φύσεων, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Τὸ σῶμα εἶναι «τῆς τιμιωτάτης τῷ Θεῷ ψυχῆς τὸ οἰκητήριον...» Ἡ ψυχὴ θεωρεῖται τελειοτέρα τοῦ σώματος. «Κρείττων μὲν τοῦ ἀνθρώπου ὡμολόγηται ἡ ψυχή, ἧττον δὲ τὸ σῶμα, ἀλλ' οὔτε ἀγαθὸν ἡ ψυχὴ φύσει οὔτε αὖ κακὸν φύσει τὸ σῶμα οὐδὲ μὴν ἔστιν ἀγαθόν, τοῦτο εὐθέως κακόν». 8)

Ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως, τὸ αὐτεξούσιον ἢ ἡ προαίρεσις χαρακτηρίζει τὴν λογικὴν ψυχήν. Ἡ περὶ τοῦ αὐτεξουσίου διδασκαλία εἶναι μία ἀπὸ τὰς πλέον ἀρεστὰς εἰς τὸν Κλήμεντα. Εἰς ἓν τεμάχιον ἐκ τοῦ ἔργου του περὶ Προνοίας, παρὰ τῷ Ἁγίῳ Μαξίμῳ, ἡ ἐλευθερία ὁρίζεται ὡς ἑξῆς :

Θέλησίς ἐστι φυσικὴ δύναμις τοῦ κατὰ φύσιν ὄντως ὀρεκτική. Θέλησίς ἐστι φυσικὴ ὄρεξις τῇ τοῦ λογικοῦ φύσει κατάλληλος. Θέλησίς ἐστι φυσικὴ αὐτοκράτορος νοῦ αὐτεξούσιος κίνησις ἢ νοῦς περί τι αὐθαιρέτως κινούμενος. αὐτεξουσιότης ἐστι νοῦς κατὰ φύσιν κινούμενος ἢ νοερὰ τῆς ψυχῆς κίνησις αὐτοκρατής. 9)

Τὸ αὐτεξούσιον ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκλέξῃ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ὀρθὸν τρόπον ζωῆς. «Νόμος γὰρ ἄνωθεν οὗτος αἱρεῖσθαι τὸν βουλόμενον ἀρετήν». 10) Χωρία ἐκ τῆς Βίβλου καὶ περιστατικὰ ἀπὸ τὴν καθ' ἡμέραν ζωὴν προβάλλονται πρὸς ἐπιστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης. Οἱ ἄνθρωποι μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀδὰμ οὐδόλως ἀπώλεσαν τὸ χάρισμα τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς. Θεωροῦνται ἀμέσως ὑπεύθυνοι πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἁμαρτήματά των. Εἰς μίαν σύγκρισιν μεταξὺ τῶν δύο Ἀδὰμ λέγονται ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς πτώσεως τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ἀλλὰ «τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα δὲν παίζει σπουδαῖον ῥόλον εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κλήμεντος»11).

---

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 189.

7) Προτρ., X, 98.

8) Στρωμ., IV, XXVI, 163. I XXVII, 171. IV, XXVI, 164.

9) Clement, Werke, III, 220. Ante—Nicene Fathers, II, 580.

10) Στρωμ., II, IV, 12. VII, II, 9.

11) Mc. Giffert, op. cit. I, pp. 197—8. Προτρ., XI, 111.

Ὁ Κλήμης ἀναπτύσσει μίαν ἀνθρωπιστικήν, ὑπὸ τὴν καλλιτέραν αὐτῆς μορφήν, ἐκδοχὴν περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Πάντοτε ἐκφράζεται ἐπαινετικῶς διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ εἶναι αἰσιόδοξος διὰ τὰς ἱκανότητας αὐτοῦ.

Εἰς τὴν Σκέψιν του οὐδεμίαν θέσιν κατέχει ἡ περὶ τῆς ἑτεραρχίας διδασκαλία (νεσέσσιτυ, ντετερμίνισμους). Καὶ ἐκεῖνος, καθὼς καὶ ὁ Ὠριγένης, σχεδὸν τὴν ἀπορρίπτουν. 12) Ἡ Θεία Χάρις οὐδόλως ἀποκλείεται ἀπὸ τὰ συστήματά των. Συναντῶνται χωρία ἐπὶ τοῦ ἔργου Αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἐκδηλοῦται ὡς συνέργεια μετὰ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. 13)

Ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τοῦ Ὠριγένους ἐπὶ τοῦ Σύμπαντος εἶναι ἓν ἀπέραντον δρᾶμα μὲ ἀρχήν, συνέχειαν καὶ τέλος. Διάφορα πρόσωπα καὶ παράγοντες λαμβάνουν μέρος εἰς τὸ μέγα τοῦτο δρᾶμα. Ὁ Θεός, ὁ Λόγος, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὰ πνεύματα, αἱ ψυχαί, οἱ ἄγγελοι, οἱ ἄνθρωποι, οἱ δαίμονες, ἕτερα λογικὰ ὄντα ὡς ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες καὶ ὅλη ἡ Δημιουργία.

Ἡ θεολογία, ἡ κοσμολογία καὶ ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Ὠριγένους συνδέονται στενῶς ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην καὶ δι' ἡμᾶς αἱ δύο τελευταῖαι ἀποτελοῦν ἴσως τὰ σπουδαιότερα μέρη τοῦ συστήματός του. 14)

Ἡ κοσμολογία του, ὡς καὶ παρὰ Πλάτωνι, δὲν εἶναι ἐπιστήμη ἀλλὰ μεταφυσική. 15) Δύο παράγοντες κατέχουν τὴν πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὸ σύστημά του : 1ον. Ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ δημιουργηθέντος ὄντος, καὶ 2ον. Ἡ ἰδέα τῆς ἀγάπης, ἐκφραζομένη ὡς Πρόνοια, Παιδαγωγία, καὶ Ἐκπαίδευσις, ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ.

Πηγαὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν του ταύτην εἶναι τὸ Περὶ Ἀρχῶν, ἡ ἀντ Ἄβιτους ἐπιστολὴ τοῦ Ἱερωνύμου, ἡ πρὸς Μηνᾶν ἐπιστολὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, οἱ Ἀναθεματισμοὶ τῆς Ε΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Ὠριγένους.

Εἶναι πολὺ προσεκτικὸς εἰς τὴν παρουσίασιν τῶν προβλημάτων τούτων. Ἐπαναλαμβάνει ἐκ νέου, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ κάμνει, «quae quidem etiam a nobis cum magno metu et cautela dicuntur, discutientibus magis et pertractantibus quam pro certo ac definito statuentibus» 16). Χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν γυμναστικῶς.

---

12) Bigg, op. cit., p. 80.
13) V. T. Stavridis, op. cit., pp. 24—25.
14) Inge, Annual Lecture... of the British Academy, p. 17.
15) Faye, Origène, III, 108.
16) Περὶ Ἀρχῶν, I, VI, 1.

Ἡ συνείδησις τῆς πέριξ αὐτοῦ ποικιλίας (πολλαπλότητος) τῶν πραγμάτων τὸν ὤθησεν εἰς τὰ συμπεράσματά του. Ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς τὴν ἑνότητα (τὴν Μονάδα), τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀρχικῶς δημιουργηθεῖσαν καὶ κατόπιν ἠρώτησε καὶ προσεπάθησε νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα «διατί ἡ ποικιλία αὕτη ;» Ἡ τελειωτικὴ φάσις τοῦ συστήματός του θὰ κλείσῃ διὰ τῆς ἐκ νέου ἐπιστροφῆς εἰς τὴν ἑνότητα ταύτην. Ἡ σκέψις του διαφωτίζεται πλήρως διὰ μιᾶς παραπομπῆς ἐκ τοῦ Περὶ Ἀρχῶν.

Hic cum «in principio crearet» ea, quae creare voluit, id est rationabiles naturas, nullam habuit aliam creandi causam nisi se ipsumo. id est bonitatem suam. Quia ergo eorum, quae creanda erant, ipse extitit causa, in quo neque varietas aliqua neque permutatio neque inpossibilitas inerat, aequales creavit omnes ac similes quos creavit, quippe cum nulla ei causa varietatis ac diversitatis existeret. Verum quoniam rationabiles ipsae creaturae, sicut frequenter ostendimus et in loco suo nihilominus ostendemus, arbitrii liberi facultate donatae sunt, libertas unumquemque voluntatis suae vel ad profectum per imitationem dei provocavit vel ad defectum per neglegentiam traxit. 17)

Ὁ Θεὸς διὰ μέσου τοῦ Λόγου Αὐτοῦ δημιουργεῖ τὸ Σύμπαν. Τὸ μόνον ἐλατήριον τῆς πράξεώς Του ταύτης ἦτο ἡ ἀγαθότης Αὐτοῦ. Τὸ Σύμπαν συνίστατο ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπήλαυον καὶ ἐλευθερίας. Δὲν ὑπῆρχεν ἡ ποικιλία ἀλλ' ἡ δυνατότης πρὸς τελείωσιν ἢ πτῶσιν. Τὰ πνεύματα ταῦτα εἶχον τὸ γνώρισμα τῆς αἰωνιότητος, ἀλλ' ἐδημιουργήθησαν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος (ἐκ τοῦ μηδενὸς) καὶ οὐδόλως μετεῖχον τῆς θείας οὐσίας. 18)

Ἡ πρώτη αὕτη δημιουργία παρουσιάζει τὴν εἰκόνα μιᾶς ἀπορροίας (Emanation) ἐκ τοῦ Θεοῦ, τὰ δύο ὅμως τελευταῖα σημεῖα θεωροῦνται ἀντίθετα πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην. Μολονότι παρατηρεῖται στενὴ σχέσις πρὸς τὰ Γνωστικὰ συστήματα, ἡ διαφορὰ εἰς τοιαῦτα σημεῖα προβάλλει ἀρκετὰ σαφής.

Πάντα τὰ πνεύματα δὲν παρέμειναν εἰς τὴν πρώτην ταύτην κατάστασιν τῆς μακαριότητος, ἀλλ' ὑπέπεσον. Ἡ κακὴ χρῆσις τοῦ αὐτεξουσίου αὐτῶν ἐπέφερε τὴν παροῦσαν ποικιλίαν.

---

17) Περὶ Ἀρχῶν, II, IX, 6.
18) Αὐτ., I, VII, 1. Εἰς Ἰω., I, XVII. Κατὰ Κέλσου, I, XXIII.

Et haec—libertas arbitrio—extitit, sicut et antea iam diximus, inter rationabiles creaturas causa diversitatis, non ex conditoris voluntate vel iudicio originem trahens sed propriae libertatis arbitrio. 19)

Ὅσα πνεύματα δὲν ἔπεσον παρέμειναν ἐν τῇ συνεχεῖ αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν κοινωνίᾳ. Τὰ ἐκπεσόντα ἀπέκτησαν σώματα διαφορετικὰ ποιοτικῶς, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς πτώσεως αὐτῶν.

Ὁ ὑλικὸς κόσμος ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οὐχὶ ἐν χρόνῳ, ἀλλ' ὁμοῦ μετὰ τοῦ χρόνου πρὸς τῷ σκοπῷ τῆς ἀποκαθάρσεως τῶν ψυχῶν. 20)

Ἡ δημιουργία τοῦ Μωυσέως ἐκλαμβάνεται πνευματικῶς. 21)

Ὁ περὶ τοῦ κόσμου ὁρισμὸς τοῦ Ὠριγένους εἶναι ἀξιοσημείωτος.

Mundum nunc dicimus omne quod est vel super caelos vel in caelis vel super terram vel in his, qui inferi apellantur, vel quaecumque usquam prorsus loca sunt, et hi, qui in ipsis aegere nominantur : totum ergo hoc mundus vocatur. 22)

Εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἐπουρανίων ὄντων, τῶν ἐχόντων οὐράνια σώματα καὶ διαβιούντων εἰς τόπους πλέον εὐτυχεῖς, συγκαταλέγονται οἱ ἄγγελοι, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα. Μεταξὺ τῶν ἐπιγείων εὑρίσκονται οἱ ἄνθρωποι, μὲ πολλὰς ποικιλίας, οἱ βάρβαροι, οἱ Ἕλληνες, οἱ ἄγριοι, οἱ πολιτισμένοι, οἱ δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, οἱ ἄρρωστοι καὶ οἱ ὑγιεῖς. Ὑπάρχουν καὶ κατώτεραι δυνάμεις, ὡς οἱ δαίμονες, τὰ ἄγρια ζῶα, τὰ πτηνὰ καὶ ἄλλα δημιουργήματα. 23)

Ἡ περὶ τῆς προσαρμογῆς τοῦ ἀνθρώπου διδασκαλία εἰς τὸ εὐρὺ τοῦτο σύστημα εἶναι πολύπλευρος. Ὑπάρχουν πολλὰ χωρία, ἔνθα ῥητῶς λέγεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος συνίσταται ἐκ τριῶν ἰδιαιτέρων στοιχείων: τοῦ πνεύματος, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. 24) Ἀλλαχοῦ πάλιν ὁ Ὠριγένης ὁμιλεῖ περὶ δύο μόνον στοιχείων, ἐμβλέπων εἰς τὸ πνεῦμα μίαν ἰδιότητα τῆς ψυχῆς. 25) Τὸ πνεῦμα εἶναι τὸ εὐγενέστερον, ἡ ψυχὴ μέσον καὶ τὸ σῶμα τὸ κατώτερον τοῦ ἀνθρώπου στοιχεῖον.

Χρησιμοποιεῖ τὴν ἔκφρασιν τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθρω

---

19) Περὶ Ἀρχῶν, II, IX, 6.
20) Αὐτ., III, V, 4. Inge, op. cit. p. 17.
21) Περὶ Ἀρχῶν, III, V, 1.
22) Αὐτ., II, IX, 3.
23) Αὐτόθι.
24) Αὐτ., IV, I, 1. III, IV, 1. Εἰς Ἰω., XXXII, XVIII.
25) Faye, op. cit., III, 172. Inge, Alex. Theology, op. cit., p. 317.

που, ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὸν Χριστόν. Ἡ εἰκὼν ἀναφέρεται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, οὐχὶ τοῦ πρώτου (τοῦ τελείου) ἀλλὰ καὶ παντὸς ἀνθρώπου, 26) ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὰς λειτουργίας τοῦ νοῦ: τὴν φρόνησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐγκράτειαν, τὸ θάρρος, τὴν σοφίαν, τὴν παιδαγωγίαν καὶ γενικῶς εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς. 27)

Τὸ σῶμα ἐδημιουργήθη ἐκ τοῦ χοός. 28) Εἰς τὸ Κατὰ Κέλσου τὸ σῶμα δὲν θεωρεῖται κακόν. «Φύσις δὲ σώματος οὐ μιαρά· οὐ γὰρ ἡ φύσις σώματός ἐστι, τὸ γεννητικὸν τῆς μιαρότητος ἔχει τὴν κακίαν. 29)

Ὁ ἄνθρωπος μετέχει ἐν τῷ Λόγῳ. 30) Ὁ Ὠριγένης ὅμως δὲν εἶναι τόσον αἰσιόδοξος ὅσον καὶ ὁ Κλήμης. Ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἱκανότης τοῦ σκέπτεσθαι (τὸ διανοητικὸν) καλεῖται ἡγεμονικόν. Τοῦτο κεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου. 31) Ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη τῶν ὅρων δὲν καταστρέφει τὰς ἀρχικὰς λειτουργίας τοῦ νοῦ, ὅστις πρὸς διανοητικὰ ἀντικείμενα συνδέεται, καὶ τῆς καρδίας, ἥτις συνιστᾷ τὸ κέντρον τῆς ἠθικότητος μὲ νόμους γεγραμμένους ἐν αὐτῇ. 32) Οἱ ἄνθρωποι εἶναι αὐτεξούσιοι καὶ τὸ αὐτεξούσιον εἶναι ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃ. 33) Τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως πρὸς τὸ Θεῖον Θέλημα φαίνεται νὰ ἀπησχόλησε τὴν σκέψιν τοῦ Ὠριγένους. Τὸ ἀναπτύσσει διεξοδικῶς εἰς τὸ Ὑπόμνημά του εἰς Ρωμ., εἰς τὸ περὶ Ἀρχῶν καὶ εἰς τὸ ἔργον του περὶ Εὐχῆς. Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἔθεσε τοὺς νόμους ἐν τῷ Σύμπαντι, γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων τὰ γεγονότα. Ἡ πρόγνωσις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἡ αἰτία τοῦ γίγνεσθαι καὶ δὲν προσδιορίζει αὐτὰ τὰ γεγονότα. 34) Ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς τὸν ἄνθρωπον πάσας τὰς ἱκανότητας, αἰσθήματα, ἔνστικτα) πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς. Καὶ ὡς ἐκ περισσοῦ τὴν δύναμιν τῆς σκέψεως καὶ τὴν ἱκανότητα πρὸς ἐκλογήν. 35) Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μᾶλλον συνεργάζονται, τοῦ ἀνθρώπου ἐπιζητοῦντος τὴν θείαν συναντίληψιν καὶ

---

26) Εἰς Ἰω., XX, XXII. Εἰς Ρωμ., VII, 7. Κατὰ Κέλσου, VII, LXVI.
27) Περὶ Εὐχῆς, XXII, 4. Περὶ Ἀρχῶν, IV, III, 10.
28) Εἰς Ἰω., XX, XXII.
29) Κατὰ Κέλσου, III, XLII.
30) Εἰς Ἰω., I, XXXVII.
31) Αὐτ., VI, XXXVIII.
32) Εἰς Ρωμ., II, 9. Tollinton, op. cit., p. 55. Κατὰ Κέλσου, VII, XXXIII.
33) Εἰς Ἰω., Frangm., XCII, p. 554. Εἰς Ἱερεμ., XVIII, XVIII, 3.
34) Περὶ Εὐχῆς, VI, 3, IV, 3.
35) Εἰς Ρωμ., III, VI.

τοῦ Θεοῦ παρέχοντος τὴν βοήθειάν Του. Ὁ Ὠριγένης προσπαθεῖ νὰ κρατήσῃ εἰς τὸ ὕψος της, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως.

Ἡ περὶ ἀγγέλων καὶ δαιμόνων διδασκαλία ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ συστήματός του. 36) Οἱ ἄγγελοι εἶναι λειτουργοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Λόγου ὡς πρὸς τὰς σχέσεις των πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ὑπηρέτησαν κατὰ τὴν Δημιουργίαν καὶ τὴν Ἀπολύτρωσιν. Εἶναι οἱ φύλακες τῶν ἐθνῶν, τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἀτόμων. Συμπαρίστανται καὶ βοηθοῦν τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς ἐνεργείας. 37) Ἀντιθέτως, οἱ δαίμονες ἀνθίστανται καὶ καταπολεμοῦν τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἀγγέλων Αὐτοῦ, προσπαθοῦντες ὅπως ἀπομακρύνουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς ζωῆς. 38)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 18ον.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Εἰς τὸ περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κεφάλαιον προεβλήθη, εἰς τὰς γενικὰς αὐτῆς γραμμάς, μία εἰκὼν τῆς ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς εὑρισκομένης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ παρὸν κεφάλαιον θὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἀτομικὰς γνώμας τῶν διδασκάλων ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν πρὸς αὐτὴν σχετιζομένων. Ἀμφότεροι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ συμβαίνει, χρησιμοποιοῦν ἀλληγορίας καὶ τάσεις πρὸς πνευματοποίησιν διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὰς περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλίας των. Ὁμιλοῦν μὲ ἀγάπην διὰ τὴν Ἐκκλησίαν.

Ὁ Κλήμης λέγει : «οὐ γὰρ νῦν τὸν τόπον, ἀλλὰ τὸ ἄθροισμα τῶν ἐκλεκτῶν ἐκκλησίαν καλῶ». «Σῶμα δὲ ἀλληγορεῖται ἡ Ἐκκλησία κυρίου, ὁ πνευματικὸς καὶ ἅγιος χορός». Ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία εἶναι μία. «μία δὲ μόνη μήτηρ παρθένος». 1) Ὁμοιάζει πρὸς ἄνθρωπον, διαμορφούμενον ἐκ πολλῶν μελῶν. Ἡ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία ἵσταται ὡς ἡ «εἰκὼν τῆς οὐρανίου Ἐκκλησίας».

---

36) Ὁ Daniélou ἀφιερώνει ὁλόκληρον κεφάλαιον διὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην μὲ καλὸν ὑλικὸν καὶ λεπτομερείας. op. cit., pp. 219—242.

37) Εἰς Ἱερεμ., X, VI. Περὶ Ἀρχῶν, I, V, 2. III, III, 2. Εἰς Ἰω., XIII, LIX. Περὶ Εὐχῆς, XXV.

38) Περὶ Ἀρχῶν, III, II, I.

1) Στρωμ., VII, V, 29. VII, XIV, 87. Παιδ., I, VI, 42. III, XII, 99.

Ἡ Ἐκκλησία, καθάπερ ἄνθρωπος ἐκ πολλῶν συνεστηκυῖα μελῶν, ἄρδεταί τε καὶ αὔξεται συγκροτεῖταί τε καὶ συμπήγνυται ἐξ ἀμφοῖν, σώματος μὲν τῆς πίστεως, ψυχῆς δὲ τῆς ἐλπίδος, ὥσπερ καὶ ὁ Κύριος ἐκ σαρκὸς καὶ αἵματος. 2)

παιδαγωγεῖται μὲν ὁ ἄνθρωπος, ἁγιάζεται δὲ ὡς Θεοῦ παιδίον, καὶ πολιτεύεται μὲν ἐν οὐρανοῖς ἐπὶ γῆς παιδαγωγούμενος, πατέρα δὲ ἐκεῖ λαμβάνει, ὃν ἐπὶ γῆς μανθάνει. 3)

Ἡ Ἐκκλησία πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ Ὠριγένους ἔχει τὰ σύμβολά της εἰς τὰς λατρευτικὰς πράξεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ εἶναι τὸ πλήρωμα αὐτῶν. 4) Ἀντιπροσωπεύει τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. Συνίσταται ἀπὸ ζῶντας λίθους. Εἶναι τὸ βασίλειον Ἱεράτευμα, ἔνθα πνευματικαὶ θυσίαι προσφέρονται ὑπὸ πνευματικῶν ἀνθρώπων πνευματικῶς. 5) Συμβολίζει τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ καλεῖται ἡ Νύμφη Αὐτοῦ. 6) Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος καὶ ἡ κινητήριος δύναμις τοῦ καθόλου σώματος καὶ τῶν ἐπὶ μέρους μελῶν. 7) Τὸ Ἆσμα Ἀσμάτων συμβολίζει τὴν ἀγάπην μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Κλήμης, ὁμιλῶν διὰ τὸν Πέτρον λέγει : «ὁ ἐκλεκτός, ὁ ἐξαίρετος, ὁ πρῶτος τῶν μαθητῶν» 8), ἀλλ' ὁ θρόνος τῆς Ρώμης οὐδέποτε μνημονεύεται. Ὁ Ὠριγένης λαμβάνων ἀνὰ χεῖρας τὸ χωρίον τοῦ Ματθαίου 16, 18 καὶ παραβάλλων τοῦτο πρὸς ἄλλα τῆς Καινῆς Διαθήκης, λέγει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν καὶ κάμνει μίαν εὐρυτέραν ἐφαρμογήν.

Πέτρα γὰρ πᾶς ὁ Χριστοῦ μαθητής... καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην πέτραν οἰκοδομεῖται ὁ ἐκκλησιαστικὸς πᾶς λόγος, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν πολιτεία· ἐν ἑκάστῳ γὰρ τῶν τελείων ἐχόντων τὸ ἄθροισμα τῶν συμπληρούντων τὴν μακαριότητα λόγων, καὶ ἔργων, καὶ νοημάτων, ἐστὶν ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οἰκοδομουμένη Ἐκκλησία. 9)

Ὄχι μόνον ὁ Πέτρος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦν τὴν πέτραν τῆς Ἐκκλησίας, κατ' αὐτόν.

---

2) Παιδ., I, VI, 38. Στρωμ., IV, VIII, 66.

3) Παιδ., III, XII, 99.

4) Εἰς Ἰησ. τοῦ Ναυῆ, II, 1. II, 1. Tollinton, op. cit. p. 52. Εἰς Ἰω., X, XVI.

5) Εἰς Ἰω., XIII, XIII, XIII, XVIII.

6) Εἰς Ἰω., X, XXXV. I, XXXV.

7) Εἰς Ἱερεμ., Ὁμ. IX, 178.

8) Τίς ὁ σωζόμενος Πλούσιος, XXI, 4.

9) Εἰς Ματθ., XII, 10—11, in Tollinton, op. cit., pp. 130—131.

Ἡ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία συμβολίζει μίαν ἄλλην, τὴν τῶν Ἀγγέλων.10) Γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως Ἐκκλησία ὄχι μόνον εἰς τὸν Ἑνικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Πληθυντικόν. Ἐφ' ὅλης τῆς γῆς ὑπάρχουν Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ, αἵτινες ἱδρύθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. «Αἱ δὲ τοῦ Θεοῦ Χριστῷ μαθητευθεῖσαι ἐκκλησίαι, συνεξεταζόμεναι ταῖς ὧν παροικοῦσι δήμων ἐκκλησίαις, «ὡς φωστῆρες εἰσὶν ἐν κόσμῳ». 11)

Ἡ μόνη ἀληθής, κατὰ τὸν Κλήμεντα Ἐκκλησία εἶναι ἡ Καθολική, ἡ ἀρχαία, ἥτις καὶ μόνη δύναται νὰ φέρῃ τὴν ὀνομασίαν ταύτην. Οἱ ἐξ αὐτῆς ἀποσχισθέντες δὲν καλοῦνται ἀρχηγοὶ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μόνον μιᾶς Σχολῆς. «Διατριβῆς μᾶλλον ἢ Ἐκκλησίας». 12)

Ὁ Ὠριγένης, συχνάκις ἀναφέρει τὴν φράσιν «ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας» 13), ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι ἀνήκομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἴμεθα τὰ μόνα μέλη αὐτῆς.

Ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Διοργάνωσιν, ὁ Κλήμης κατονομάζει τοὺς τρεῖς βαθμούς, τὰς χήρας καὶ τοὺς ἐκλεκτούς· «τοὺς ἐπισκόπους, πρεσβυτέρυος καὶ διακόνους». 14) Οἱ ἡγέται τῆς Ἐκκλησίας καλοῦνται ὑπ' αὐτοῦ ποιμένες, κατ' εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ. Ὑποδεικνύει εἰς αὐτοὺς τὸν Κύριον, τοὺς Μαθητὰς Αὐτοῦ καὶ τὰς μεθόδους των πρὸς μίμησιν. Οἱ Πρεσβύτεροι πολλάκις μνημονεύονται ὄχι μόνον ὡς βαθμὸς Ἐκκλησιαστικός, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν προβεβηκότων τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῶν φιλοσόφων. 15)

Προτοῦ κατακλείσωμεν τὰ περὶ Ἱερωσύνης λεγόμενα τοῦ Κλήμεντος θὰ πρέπῃ νὰ ἀναμνησθῶμεν καὶ τοῦ τελείου τύπου τοῦ Χριστιανοῦ, τοῦ Γνωστικοῦ, ὅστις καλεῖται Ἱερεὺς καὶ ἐπιτελεῖ τὰ χαρίσματα τῆς πνευματικῆς Ἱερωσύνης. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τοῦ τύπου τούτου θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἰς τὸ ἑπόμενον κεφάλαιον.

Οἱ τρεῖς βαθμοὶ μνημονεύονται καὶ ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους. Οἱ βαθμοὶ οὗτοι, δι' αὐτόν, ἐνέχουν μεγάλην σπουδαιότητα. Εἰς τοὺς κατέχοντας τούτους ὑποδεικνύει τὰ καθήκοντά των καὶ ἐνίοτε ὑποβάλλει εἰς κριτικὴν τὴν διαγωγὴν αὐτῶν. 16) Ἡ ἀρχή του και τῆς ὑπάρξεως Ἐκκλησίας

10) Περὶ Εὐχῆς, XXXI, V. Εἰς Λουκ., XXIII, IX, 1V7.
11) Κατὰ Κέλσου, I, LXII. III. XXIX.
12) Στρωμ., VII, XV, 92.
13) Κατὰ Κέλσου, II, VI. VIII, XV. Εἰς Ἰησ. τοῦ Ναυῆ, IX, 8.
14) Παιδ., III, XII, 97.
15) Προτρ., XI, 113. Στρωμ., VII, I, 2.
16) Εἰς Ἱερεμ., XIV, 210. Εἰς τοὺς Ἀριθμ., II, 1. XX, 4. Εἰς τὸν Ἡσ., VI, 1.

τῶν ἀγγέλων ἐκδηλοῦται καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ. Λέγει ὅτι ὑπάρχουν ἐπὶ κεφαλῆς κάθε Ἐκκλησίας δύο Ἐπίσκοποι, ὁ εἷς βλεπόμενος καὶ ὁ ἕτερος νοητός, «βλεπόμενον, νοητόν». 17) Ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς αὐτοὺς καὶ τὸ ὑπούργημα τοῦ διδασκάλου βαθέως ἐκτιμᾶται ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ οἱ διδάσκαλοι, ὡσὰν τοὺς Ἐπισκόπους, εἶναι διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων. 18)

Εἰς τὰ συστήματά των ἡ περὶ τῆς Χριστιανικῆς Παραδόσεως ἀντίληψις φέρει ὡρισμένα ἰδιάζοντα χαρακτηριστικά. Περιλαμβάνει τὰ μυστήρια, τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἀποκαλυφθέντα πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων μεταδοθέντα πρὸς τοὺς διαδόχους αὐτῶν. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Παράδοσις εὑρίσκεται κατατεθημένη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις κρατεῖ τὰς ἀληθεῖς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου διὰ μέσου τῶν Προφητῶν, τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Ἀποστόλων. 19) Ἐκ τῶν Ἀποστόλων τέσσαρες ὀνομάζονται κατέχοντες τὰ μυστήρια.

Ἀλλ' οἳ μὲν τὴν ἀληθῆ τῆς μακαρίας σώζοντες διδασκαλίας παράδοσιν εὐθὺς ἀπὸ Πέτρου τε καὶ Ἰακώβου, Ἰωάννου τε καὶ Παύλου τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεχόμενος (ὀλίγοι δὲ οἱ πατράσιν ὅμοιοι), ἧκον δὴ σὺν Θεῷ καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ προγονικὰ ἐκεῖνα καὶ ἀποστολικὰ καταθησόμενοι σπέρματα. 20)

Ἡ Παράδοσις αὕτη διαφυλάσσεται ὑπὸ τοῦ Κλήρου, τῶν Διδασκάλων καὶ τοῦ Γνωστικοῦ, ὅστις διατελεῖ «τὴν ἀποστολικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν σώζων ὀρθοτομίαν τῶν δογμάτων». 21)

Ὁ Ὠριγένης ὁμιλῶν περὶ τῶν διαφόρων Χριστιανῶν, δίδει, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, τὸν ὁρισμὸν τῆς Παραδόσεως.

Ita cum multi sint, qui se putant sentire quae Christi sunt, et non nulli eorum diversa a prioribus sentiant, servetur vero ecclesiastica praedicatio per successionis ordinem ab apostolis tradita et usque ad praesens in ecclesiis permanens, illa sola credenda est veritas, quae in nullo ab ecclesiastica et apostolica traditione discordat. 22)

Ἀνευρίσκει τὴν Ἀποστολικὴν καὶ Ἐκκλησιαστικὴν Παράδοσιν ἐν

17) Εἰς Λουκ., XIII, 131.
18) Αὐτ., XXXIV.
19) Στρωμ., V, IX, 61. VII, XVI, 95.
20) Αὐτ., I, I, 11.
21) Αὐτ., VII, XVI, 104.
22) Περὶ Ἀρχῶν, Πρόλ. 2. Εἰς Ἱερεμ. V 14.

τῇ Βίβλῳ καὶ τῇ χρήσει αὐτῆς. Εἰς τὸν ἴδιον Πρόλογον διακηρύττει ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἐξήγγειλαν τὸ κήρυγμά των κατὰ δύο τρόπους : 1. Ἀνέπτυξαν τὰς εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀναγκαίας καὶ κατανοητὰς διδασκαλίας, καὶ 2. Ἐξέθεσαν ἁπλῶς καὶ μόνον τὰ γεγονότα ὅπως εἶχον καὶ ἐτήρησαν σιωπὴν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν. 23) ἀφήσαντες οὕτω τὸ ἔργον τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν σοφίαν τῶν διαδόχων αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἀντίληψίν του λοιπόν, δύο εἴδη Παραδόσεων ἀνευρίσκονται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ : ἡ τοῦ ἁπλῶς πιστοῦ καὶ ἡ τοῦ Γνωστικοῦ, ὅστις διὰ τῆς πνευματικῆς ἑρμηνείας τῶν Ἁγίων Γραφῶν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀνεύρῃ καὶ ἐξηγήσῃ τὰ σπέρματα τῆς ἀληθείας. 24)

Ἐκ τῶν Μυστηρίων ὁ Κλήμης ἀναφέρει τὸ Βάπτισμα, τὸ ὁποῖον λαμβάνει διαφόρους ὀνομασίας. Καλεῖται Χάρις, Φωτισμός, Τελείωσις καὶ Λουτρόν. Λουτρόν, ὅπερ ἀποκαθαίρει τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Χάρις, διὰ τῆς ὁποίας ἀφίενται αἱ ἐκ τῶν παραβάσεων τιμωρίαι καὶ Φωτισμός, διότι βλέπομεν διὰ τοῦ φωτὸς τῆς σωτηρίας τὸν Θεόν. «βαπτιζόμενοι φωτιζόμεθα, φωτιζόμενοι υἱοποιούμεθα, υἱοποιούμενοι τελειούμεθα, τελειούμενοι ἀποθανατιζόμεθα». 25)

Ὁ Ντανιέλου εἰς τὸ περὶ τοῦ Βαπτίσματος κεφάλαιόν του, 26) παραθέτει ἐκ τῶν ἀρχικῶν πηγῶν τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπόψεις τοῦ Ὠριγένους. Τὸ Βάπτισμα εἶναι τὸ Λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας δι' ὕδατος, τὸ σύμβολον ἐξαγνισμοῦ τῆς ψυχῆς ἐξ ὅλων τῶν κακῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας. Συμβολίζει τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. Ὁ βαπτιζόμενος ἀποθνήσκει μετ' Αὐτοῦ τῇ ἁμαρτίᾳ. 28) Εἶναι τὸ Μυστήριον τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐνσαρκώσεως, τὸ Μυστήριον τῆς ἐξόδου ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ κακοῦ καὶ εἰσόδου εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀναγέννησις, καὶ μία αὔξησις τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. 29)

Ὁ Κλήμης ὁμιλεῖ διὰ τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν. «τῆς κυριακῆς μεταλαβεῖν ἀφθαρσίας». 30) Προσευχαὶ καὶ Ὕμνοι ἐλέγοντο πρὸ τοῦ Δεί-

---

23) Περὶ Ἀρχῶν, Πρόλ., 3.

24) Αὐτ., IV, I, 13. R. P. G. Hanson, Origen's Doctrine of tradition, The Journal of Theol. Studies, 49 (1948) 17—27.

25) Παιδ., I, VI, 26.

26) Op. cit., pp. 65—74.

27) Εἰς Ἰω., VI, 17. IV, 142.

28) Εἰς Ρωμ., VIII, 5.

29) Εἰς Ρωμ., IV, 9. VIII, 5.

30) Στρωμ., I, I, 5. Παιδ., II, II, 19, 20.

πνου καὶ μετ' Αὐτό. 31) Οἱ περὶ τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος λόγοι τοῦ Κυρίου πολλάκις ἐκλαμβάνονται ἀλληγορικῶς. Τὸ μὲν Σῶμα ἐξυπονοεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ δὲ Αἷμα τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνάμιξις τῶν δύο, τὸν Κύριον, τὴν τροφὴν τῶν μικρῶν παιδίων. «διττὸν δὲ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου· τὸ μέν ἐστιν αὐτοῦ σαρκικόν, ᾧ τῆς φθορᾶς λελυτρούμεθα, τὸ δὲ πνευματικόν, τουτ' ἔστιν ᾧ κεχρίσμεθα». 32)

Ὁ Ὠριγένης ἀποκαλεῖ τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν Μυστήριον. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὴν Τράπεζαν Αὐτῆς, ἁγιαζομένην ὑπὸ τοῦ πολυτίμου αἵματος τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἄρτος εἶναι ἡγιασμένος Ἄρτος. Ὁ Χριστιανὸς μεταλαμβάνει τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου καὶ μετέχει τοῦ Μυστηρίου τούτου. 33) Αἱ ἴδιαι πρὸς πνευματοποίησιν τάσεις συναντῶνται καὶ παρ' αὐτῷ. 34) Ἀλλαχοῦ ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος συνιστοῦν τὴν Εὐχαριστίαν τῶν ἁπλῶς πιστῶν καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ τὴν Εὐχαριστίαν τῶν τελείων. 35)

Ὁ ἴδιος ἀναφέρει τὸ ἔθιμον τοῦ Χριστιανικοῦ φιλήματος κατὰ τὴν ὥραν τῶν θρησκευτικῶν Ἀκολουθιῶν. Οἱ Χριστιανοὶ προσφέρουν τὸ πρὸς ἀλλήλους φίλημα ἐπ' Ἐκκλησίας καὶ μετὰ τὴν Προσευχήν. Ἐμβλέπει εἰς αὐτὸ τὸ σύμβολον τῆς ἀγάπης τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἁγνὴν καὶ τελείαν ψυχήν. 36)

Καὶ οἱ δύο διδάσκαλοι ἔχουν νὰ εἴπουν πολλὰ καὶ διὰ τὴν Νηστείαν, διὰ τὰς περιόδους, τὰς ἡμέρας καὶ τὴν πραγματικὴν σημασίαν αὐτῆς. Παροτρύνουν τοὺς ἀκροατὰς αὐτῶν ὅπως ἀπέχουν ἀπὸ τροφῶν, περισσότερον ὅμως πάντων ὅπως συνοδεύουν τὴν πρᾶξίν των ταύτην καὶ δι' ἔργων ἀγαθῶν, τῆς νηστείας τῆς ψυχῆς. Ἡ πνευματικὴ αὕτη νηστεία εἶναι γνώρισμα τοῦ Γνωστικοῦ. «Νηστεῖαι δὲ ἀποχὰς κακῶν μηνύουσιν πάντων ἁπαξαπλῶς, τῶν τε κατ' ἐνέργειαν, καὶ κατὰ λόγον καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν αὐτῶν». 37) Ὁ Ὠριγένης εἰς μίαν ἐκ τῶν Ἐπιστολῶν του λέγει ὅτι πραγματικὴ νηστεία εἶναι ὄχι μόνον ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῶν τροφῶν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἄλλων κακῶν. 38)

---

31) Στρωμ., VII, VII, 49.

32) Παιδ., II, II, 19.

33) Εἰς Ἰησ. τοῦ Ναυή, II, 1. X, 3. Εἰς τὴν Ἔξ., XIII, 3. Κατὰ Κέλσου, VII, XXXIII. Bigg, op. cit., pp. 219--222. Daniélou, op. cit., pp. 74—79.

34) Εἰς Ματθ., Σειραί, 85, Tollinton, op. cit., p. 32.

35) Εἰς Ἰω. XXXII, XXIV.

36) Εἰς τὸ Ἆσμα Ἀσμάτων, I. Εἰς Ρωμ., X. 33.

37) Στρωμ., VI, XII, 102.

38) Εἰς τὸ Λευϊτ., X, 2. Tollinton, p. 265.

Ἡ διαπραγμάτευσις τοῦ θέματος τῆς προσευχῆς ἀποτελεῖ τὸ καλλίτερον τμῆμα τῆς συγγραφικῆς των δράσεως. Ὁ Κλήμης κάμνει μίαν ὡραίαν περιγραφὴν αὐτῆς εἰς τὸ Ζ΄ κεφ. τοῦ Ζ΄ βιβλίου του τῶν Στρωματέων καὶ ὁ Ὠριγένης ἀφιερώνει ὁλόκληρον βιβλίον εἰς αὐτήν. Δίδουν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν προσευχήν θεωροῦντες αὐτὴν ὡς ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων μέσων ἐπικοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν.

Ἡ προσευχή, κατὰ τὸν Κλήμεντα, εἶναι μία συνομιλία καὶ ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ Θεοῦ. «ὁμιλία πρὸς τὸν Θεὸν ἡ εὐχή». 39) Ὁ Θεὸς γνωρίζει τὰς ἀνάγκας ἡμῶν. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ προσευχὴ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ὠφέλιμος διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκδηλοῦται ὡς αἴτησις καὶ εὐχαριστία. 40) Ὑπάρχουν καθωρισμένα ὧραι διὰ τὴν προσευχήν, ὡς ἡ τρίτη καὶ ἡ ἐνάτη. Παρὰ ταῦτα «Πᾶς οὖν καὶ τόπος ἱερὸς τῷ ὄντι, ἐν ᾧ τὴν ἐπίνοιαν τοῦ Θεοῦ λαμβάνομεν καὶ χρόνος». 41. Ἡ ἀνατολὴ ἐξεικονίζει τὴν γένεσιν τῆς ἡμέρας καὶ τὸ φῶς ἐξαπλοῦται κατὰ τῆς σκοτίας. «ἐπεὶ δὲ γενεθλίου ἡμέρας εἰκὼν ἡ ἀνατολή... κατὰ λόγον τοῦ ἡλίου, πρὸς τὴν ἑωθινὴν ἀνατολὴν αἱ εὐχαί». 42) Δυνάμεθα κατὰ διαφόρους τρόπους νὰ προσευχηθῶμεν.

Κἂν ψιθυρίζοντες ἄρα μηδὲ τὰ χείλη ἀνοίγοντες μετὰ σιγῆς προσλαλῶμεν, ἔνδοθεν κεκράγαμεν· πᾶσαν γὰρ τὴν ἐνδιάθετον ὁμιλίαν ὁ Θεὸς ἀδιαλείπτως ἐπαίει.

Ταύτῃ καὶ προσανατείνομεν τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν αἴρομεν τούς τε πόδας ἐπεγείρομεν κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς εὐχῆς συνεκφώνησιν, ἐπακολουθοῦντες τῇ προθυμίᾳ του πνεύματος εἰς τὴν νοητὴν οὐσίαν, καί, συναφιστάνειν τῷ λόγῳ τὸ σῶμα τῆς γῆς πειρώμενοι, μετάρσιον ποιησάμενοι «τὴν ψυχὴν ἐπτερωμένην» τῷ πόθῳ τῶν κρειττόνων, ἐπὶ «τὰ ἅγια» χωρεῖν βιαζόμεθα, τοῦ δεσμοῦ καταμ:γαλοφρονουνες τοῦ σαρκικοῦ. 43)

Ὁ Κλήμης παροτρύνει τοὺς ἀκροατάς του ὅπως προσεύχωνται εἰς τὸν Θεόν, ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, εἴτε καὶ ἀπ᾿ εὐθείας εἰς τὸν Λόγον.

Ὁ Ὠριγένης εἰς τὸ Περὶ Εὐχῆς, ἀναπτύσσει διεξοδικῶς τὸ θέμα τῆς προσευχῆς. Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν εἰς τὸ Λ΄ κεφάλαιον τῶν σχέσεων τῆς Γνώσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου, θίγεται τὸ ζήτημα τῆς ἀναγκαιότητος τῆς προσευχῆς. Ὁ Ἰησοῦς, οἱ Προφῆται καὶ

---

39) Στρωμ., VII, VII, 39.
40) Στρωμ., VII, VII, 41, 40.
41) Αὐτ., 43.
42) Αὐτόθι.
43) Αὐτ., 39, 40.

οἱ Ἀπόστολοι προσηύχοντο. Ἀκολούθως καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα κατὰ τὸ παράδειγμά των.

Ἡ δέησις, ἡ ἔντευξις καὶ ἡ εὐχαριστία εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπευθυνθοῦν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ἀλλ' ἡ προσευχὴ μόνον εἰς τὸν Θεόν, οὔτε δὲ καὶ εἰς τὸν Χριστόν. Παρακατιὼν ὅμως προσθέτει ὅτι πρέπει νὰ προσευχώμεθα εἰς ἀμφοτέρους, εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. 44) Εἰς τὸ Κατὰ Κέλσου ἐπὶ παραδείγματι.

Πᾶσαν μὲν γὰρ δέησιν καὶ προσευχὴν καὶ ἔντευξιν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπεμπτέον τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ διὰ τοῦ ἐπὶ πάντων ἀγγέλων ἀρχιερέως, ἐμψύχου εὐχαριστήσομεν καὶ προσευξόμεθα δέ, ἐὰν δυνάμεθα κατακούειν τῆς περὶ προσευχῆς κυριολεξίας καὶ καταχρήσεως. 45)

Εἰς τὰς προσευχάς μας, λέγει, θὰ πρέπῃ νὰ εἴμεθα· πολὺ προσεκτικοὶ ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα καὶ τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου προσευχόμεθα, «προσευχόμενοι μὴ βαττολογήσωμεν ἀλλὰ θεολογήσωμεν». 46) Ἡ ὅλη ζωὴ τοῦ ἁγίου ἀνθρώπου προβάλλει ὡς μία μεγάλη προσευχή, μέρος τῆς ὁποίας εἶναι ἡ καθημερινὴ προσευχή, ἥτις καὶ θὰ πρέπῃ τοὐλάχιστον τρὶς τῆς ἡμέρας νὰ τελῆται. 47)

Ἀνευρισκεί δύναμιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἄφωνον προσευχήν, ὅτε ἀλληγορικῶς ἑρμηνεύων τοὺς ἐν τῷ Ματθαίῳ 6, 8 λόγους τοῦ Κυρίου «σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι» λέγει νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας καὶ προσευχηθῶμεν τῷ Θεῷ. 48) καὶ εἰς τὴν ἐπ' Ἐκκλησίας κοινὴν προσευχήν, ὅτε πάντες οἱ πιστοὶ προσεύχονται ἐνώπιον τῶν Ἀγγέλων καὶ τοῦ Ἰησοῦ. 49) Ἐπαναλαμβάνει σχεδὸν τὰ τοῦ Κλήμεντος διὰ τὴν στάσιν τοῦ σώματός μας κατὰ τὴν προσευχήν. Ὁ καλλίτερος τρόπος εἶναι ὁ διὰ τῆς ὀρθοστασίας καὶ τῆς ἀνυψώσεως τῶν χειρῶν καὶ τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τὸν Θεόν. Οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ἐν θαλάσσαις, δύνανται νὰ κάθηνται. Ἡ γονυκλισία εἶναι καλὴ διὰ τοὺς ἐξομολογουμένους τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ ζητοῦντας συγγνώμην ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. 50) Ἡ πρὸς ἀνατολὰς στροφὴ τοῦ σώματος ἡμῶν εἶναι ἡ καλλιτέρα στάσις, ἡ συμβολίζουσα τὴν στροφὴν τῆς ψυ-

---

44) Περὶ Εὐχῆς, XIV, 6—XV, 1.
45) Κατὰ Κέλσου, V, IV.
46) Περὶ Εὐχῆς, XXI, 1.
47) Αὐτ., XII, 2.
48) Αὐτ., XX, 2.
49) Αὐτ., XXXI, 5, 7.
50) Αὐτ., 2, 3.

χῆς πρὸς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτός. 51) Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ συνιστᾷ τὸ καλλίτερον παράδειγμα προσευχῆς διότι προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν τὸν Κύριον. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην θρησκείαν καλεῖται ὁ Θεὸς Πατήρ. 52) Καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος τοῦ Θεοῦ ἀναπτύσσεται ἐν ἐκτάσει. Πρὸ τοῦ τέλους τοῦ πονήματός του ὑποδεικνύει ἕνα τρόπον προσευχῆς. Ἡ προσευχὴ θὰ πρέπη πρῶτον νὰ ἀρχίζῃ μὲ μίαν δοξολογίαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Κατόπιν νὰ ἐπακολουθῇ μία εὐχαριστία διὰ τὰ κοινὰ καὶ ἀτομικὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἔχομεν. Μετὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἁμαρτωλότητος καὶ ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν νὰ ἐπιζητῶμεν τὴν θεραπείαν τῆς ἁμαρτωλοῦ βουλήσεως καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, τὴν λῆψιν τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν καὶ τὸ καλὸν τῶν ἠγαπημένων ἡμῖν προσώπων. Τέλος δὲ νὰ κατακλείωμεν τὴν προσευχὴν ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος. 53)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 19ον.

ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΣΙΣ

Μίαν ἀπὸ τὰς πλέον ἐνδιαφερούσας πτυχὰς τῆς Ἀλεξανδρινῆς θεολογίας ἀποτελεῖ ἡ περὶ πίστεως καὶ γνώσεως διδασκαλία αὐτῆς. Καίτοι ὁ Ὠριγένης συμφωνεῖ μέχρις ὡρισμένου βαθμοῦ πρὸς τὸν προκάτοχόν του, ὅμως δὲν ἀναπτύσσει ἐκτενῶς τὰς ἰδέας ταύτας. Ὁ Κλήμης ἀφιερώνει πολλὰς σελίδας καὶ ἀρκετὴν σκέψιν πρὸς συζήτησιν ἑκάστης ἰδέας καὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς. Τὸ ὑλικὸν εὑρίσκεται διεσπαρμένον τῆδε κακεῖσε εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἡ πρὸς μεθοδικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Σκέψεώς του ἐνταῦθα προσπάθεια εἶχε νὰ ὑπερπηδήσῃ ὡρισμένα ἐμπόδια, καὶ δὴ τὴν ἔλλειψιν σαφηνείας εἰς τοὺς ὑπ᾽ ἐκείνου χρησιμοποιουμένους ὅρους καὶ τὴν ἐμφανῆ σύγχυσιν τῶν διανοημάτων αὐτοῦ. Αἱ διάφοροι, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, ἀναπτυσσόμεναι φάσεις, δὲν ἵστανται κεχωρισμέναι ἀλλήλων, ἀλλ᾽ ὡς καταστάσεις καὶ αἰσθήματα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

---

51) Περὶ Εὐχῆς, XXXII.
52) Αὐτ., XXI, 1.
53) Αὐτ., XXXIII, 1.

Συντόμως δίδει τὸν ὁρισμὸν τῆς πίστεως.

Πίστις... πρόληψις ἑκούσιός ἐστι, θεοσεβείας συγκατάθεσις..., ἡ μὲν πίστις ὑπόληψις ἑκούσιος καὶ πρόληψις εὐγνώμων πρὸ καταλήψεως, προσδοκία δὲ (δόξα) μέλλοντος.

Πίστις μὲν οὖν ἐνδιάθετόν τι ἐστιν ἀγαθόν, καὶ ἄνευ τοῦ ζητεῖν τὸν Θεὸν ὁμολογοῦσα εἶναι τοῦτον καὶ δοξάζουσα ὡς ὄντα. 1)

Αἱ πρὸς ἔκφρασιν τῆς πίστεως λέξεις : πρόληψις, ἐννοητικὴ συγκατάθεσις καὶ προαίρεσις παρουσιάζουν αὐτὴν ὡς μίαν διανοητικὴν ἐνέργειαν.

Συνιστᾷ ἐπίσης μίαν ἀρχὴν πρὸς δρᾶσιν. Ἤδη δὲ ἡ πίστις εἰ καὶ ἑκούσιος τῆς ψυχῆς συγκατάθεσις, ἀλλὰ ἐργάτις ἀγαθῶν καὶ δικαιοπραγίας θεμέλιος», καὶ ὡς ἀρετή, ἡ μήτηρ πασῶν τῶν ἄλλων ἀρετῶν. 2)

Ἡ πίστις δὲν γεννᾶται μεθ' ἡμῶν, ἀλλ' εἶναι μία «ὁρμή... ἐν χρόνῳ γεννωμένη, ἀφ' ἑτέρου δὲ δωρεὰ καὶ χάρις. 3)

Ἡ πίστις ἐπιφέρει τὴν σωφροσύνην, τὴν ζωήν, τὴν σωτηρίαν, τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τὴν τελείωσιν. 4) Εἶναι τὸ πρῶτον βῆμα καὶ μετ' αὐτὴν ἐπακολουθοῦν αἱ ἄλλαι, αἱ πρὸς τὴν γνῶσιν ἄγουσαι ἀρεταί.

Καὶ δὴ ἡ πρώτη πρὸς σωτηρίαν νεῦσις ἡ πίστις ἡμῶν ἀναφαίνεται, μεθ' ἣν φόβος τε καὶ ἐλπὶς καὶ μετάνοια σύν τε ἐγκρατείᾳ καὶ ὑπομονῇ προκόπτουσαι ἄγουσιν ἡμᾶς ἐπί τε ἀγάπην ἐπί τε γνῶσιν. 5)

Ἢ καὶ ἁπλούστερον,

Ὁ μὲν οὖν πρῶτος βαθμὸς τῆς σωτηρίας ἡ μετὰ φόβου διδασκαλία, δι' ἣν ἀπεχόμεθα τῆς ἀδικίας, δεύτερος δὲ ἡ ἐλπίς, δι' ἣν ἐφιέμεθα τῶν βελτίστων, τελειοῖ δὲ ἡ ἀγάπη, ὡς προσῆκόν ἐστι, γνωστικῶς ἤδη παιδεύουσα. 6)

Ἡ γνῶσις παρ' αὐτῷ φέρει διαφόρους ἐννοίας. Πᾶσαι ὅμως αἱ ἐκδοχαὶ στρέφονται πέριξ δύο ἀντικειμένων : διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν καὶ περιέχουν λεπτομερείας συνδεομένας πρὸς αὐτά.

Ὁ μὲν οὖν πρῶτος βαθμὸς τῆς σωτηρίας ἡ μετὰ φόβου διδασκαλία, δι' ἣν ἀπεχόμεθα τῆς ἀδικίας, δεύτερος δὲ ἡ ἐλπίς, δι' ἣν ἐφιέμεθα τῶν βελτίστων, τελειοῖ δὲ ἡ ἀγάπη, ὡς προσῆκον ἐστι, γνωστικῶς ἤδη παιδεύουσα. 6)

---

1) Στρωμ., II, II, 8. II, VI, 28. VII, X, 55.
2) Αὐτ., V XIII, 86. II, XII, 55. II, V, 23.
3) Στρωμ., I, VI, 38. Παιδ., I, VI, 28.
4) Προτρ., X, 96. X, 107. Στρωμ., II, XII, 53. Παιδ., I, VI, 27.
5) Σρωμ., II, VI, 31.
6) Αὐτ., IV, VII, 53.

Γνῶσις δὲ αὐτὸ τοῦτο, θέα τις ἐστι τῇς ψυχῆς τῶν ὄντων, ἤτοι τινὸς ἢ τινῶν, τελειωθεῖσα δὲ τῶν συμπάντων. 7)

Σοφία εἴη ἂν ἡ γνῶσις, ἐπιστήμη οὖσα καὶ κατάληψις τῶν ὄντων τε καὶ ἐσομένων καὶ παρῳχηκότων βεβαία καὶ ἀσφαλής. 8)

Ἔστι γάρ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡ γνῶσις τελείωσίς τις ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου, διὰ τῆς τῶν θείων ἐπιστήμης συμπληρουμένη κατά τε τὸν τρόπον καὶ τὸν βίον καὶ τὸν λόγον, σύμφωνος καὶ ὁμόλογος ἑαυτῇ τε καὶ τῷ θείῳ λόγῳ. 9)

Μία κατ' εὐθεῖαν σύγκρισις τῶν δύο τούτων ἰδεῶν θὰ διαφωτίσῃ καλλίτερον τὸ περιεχόμενόν των. Ὁ Κλήμης καταφερόμενος ἐναντίον τῶν Γνωστικῶν Αἱρετικῶν, τῶν ἀναφερόντων τὸν ὅρον γνῶσις εἰς αὐτοὺς μόνους καὶ τὴν πίστιν εἰς τὰ μέλη τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, 10) ἐναντίον ἐκείνων οἵτινες ἀποδίδουν τὴν γνῶσιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν πίστιν εἰς τὸν Υἱόν, 11) καὶ κατὰ μιᾶς τάξεως Χριστιανῶν, ἀρνουμένων τὴν ἀξίαν τῆς φιλοσοφίας ἢ λογικῆς καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐπιζητούντων τὴν χρῆσιν τῆς ἁπλῆς μόνον πίστεως, παρουσιάζει τὴν πίστιν καὶ τὴν γνῶσιν στενῶς συνδεομένας. «Πιστὴ τοίνυν ἡ γνῶσις, γνωστὴ δὲ ἡ πίστις». 12) Ἐὰν ἡ γνῶσις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ζωὴν ἑνὸς ἀνθρώπου, ἡ πίστις εἶναι ἡ ἀναπνοὴ τῆς ζωῆς. 13) «Πέπηγεν οὖν τῇ πίστει ὁ γνωστικός». 14) Εἰς μερικὰ χωρία, τῆς γνώσεως χαρακτηριστικὰ ἀποδίδονται εἰς τὴν πίστιν, ὅπως ἡ σοφία, ἡ μάθησις καὶ ἡ ἐπιστήμη. Ἡ πίστις ὁδηγεῖ πρὸς τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἐπιστήμης καὶ κριτήριον αὐτῆς καὶ τελειότης τῆς μαθήσεως. 15) οὐσιαστικῶς ὅμως ἡ γνῶσις θεωρεῖται ἀνωτέρα τῆς πίστεως. Ἡ πίστις φέρει πρὸς τὴν γνῶσιν καὶ τελειοῦται διὰ τῆς γνώσεως.

Ἡ μὲν οὖν πίστις σύντομός ἐστιν, ὡς εἰπεῖν, τῶν κατεπειγόντων γνῶσις, ἡ γνῶσις δὲ ἀπόδειξις τῶν διὰ πίστεως παρειλημμένων ἰσχυρὰ καὶ βέβαιος, διὰ τῆς κυριακῆς διδασκαλίας ἐποικοδομουμένη τῇ πίστει... 16)

---

7) Στρωμ., VI, VIII, 69.
8) Αὐτ., VI, VII, 61.
9) Αὐτ., VII, X, 55.
10) Στρωμ., II, III, 10, 11.
11) Αὐτ., V, I, 1.
12) Αὐτ., II, IV, 16.
13) Αὐτ., II, VI, 31.
14) Αὐτ., II, XI, 51.
15) Αὐτ., II, II, 4. II, IV, IV. Παιδ., I, VI, 29.
Στρωμ., II, XI, 48. V, I, 2. 11.
16) Αὐτ., VI, X VII, 152. VII, X, 55. 57.

Ἡ πίστις εἶναι «ἀγαθὸν δι' ἕτερα», ἀλλ' ἡ γνῶσις «ἀγαθὸν, αὐτὸ δι' αὐτὸ αἱρετόν». Ἡ γνῶσις ὀνομάζεται κατόρθωμα καὶ ἡ πίστις μέση πρᾶξις. 17)

Μετὰ τὴν σύντομον ταύτην ἔκθεσιν τῶν δύο ἰδεωδῶν ἂς προσπαθήσωμεν νὰ διαζωγραφίσωμεν τὴν εἰκόνα τοῦ γνωστικοῦ.

Οὗτός ἐστιν ὁ «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν», ὁ γνωστικός, ὁ μιμούμενος τὸν Θεὸν καθ' ὅσον οἷόν τε, μηδὲν παραλιπὼν τῶν εἰς τὴν ἐνδεχομένην ὁμοίωσιν, ἐγκρατευόμενος, ὑπομένων, δικαίως βιούς, βασιλεύων τῶν παθῶν, μεταδιδοὺς ὧν ἔχει, ὡς οἷός τε ἐστιν, εὐεργετῶν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ. 18)

Ἰδιαίτερα γνωρίσματα πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ εἶναι : ἡ ἀκριβὴς καὶ ἡ ἐκτενὴς μάθησις (γνῶσις), ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς συνανθρώπους ἀγάπη, ἡ προσωπική του θρησκεία καὶ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ἀπάθεια, ἡ θεωρία καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοίωσις.

Ὁ γνωστικὸς εὑρίσκει παραδείγματα πρὸς μίμησιν ἐν τῷ Χριστῷ, τοῖς Ἀποστόλοις καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐν τῷ Μωϋσῇ, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τοῖς Προφήταις, οἵτινες καὶ φέρουν τὴν προσωνυμίαν τοῦ γνωστικοῦ. 19)

Οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Ἀμφότεροι δύνανται νὰ φθάσουν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. 20) Ὁ γνωστικὸς δὲν γεννᾶται ἀλλὰ γίνεται.

ὡς δὲ οὐ συγγενᾶται τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἐπίκτητός ἐστιν ἡ γνῶσις καὶ προσοχῆς μὲν δεῖται κατὰ τὰς ἀρχὰς ἡ μάθησις αὐτῆς ἐκθρέψεώς τε καὶ αὐξήσεως, ἔπειτα δὲ ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου μελέτης εἰς ἕξιν ἔρχεται... 21)

Ὁ γνωστικὸς εἶναι ἐραστὴς τῆς ἀληθείας. Ἀσχολεῖται μὲ τὴν γνῶσιν, τὴν τροφὴν τῆς διανοίας. Κατέχει ὅλα τὰ εἴδη τῆς σοφίας. Ἡ γνῶσίς του ἐπεκτείνεται ἐπὶ τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, ἐπὶ τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν μαθημάτων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. 22) Ὁ γνωστικὸς θέτει τὴν γνῶσίν του εἰς ἐφαρμογήν. Ἐφόσον κατέχει μίαν ἀρετὴν κατὰ τὴν γνῶσιν, ἐφαρμόζει καὶ πάσας τὰς ἄλλας. 23)

17) Στρωμ., VI, XIV, 111.
18) Στρωμ., II, XIX, 97. VII, XI, 64, 65. II, X, 46.
19) Αὐτ., VI, IX, 71. IV, IX, 75. 74.
20) Αὐτ., IV, VIII, 59. IV, XIX, 118. Παιδ., I IV, 10.
21) Στρωμ., VI, IX, 78.
22) Αὐτ., IV, III, 9. V, XI, 70. I, XIII, 58. VI, VIII, 65. VI, 82. VI, IX, 78. VI, XI, 92. VI, X.
23) Στρωμ., VI, XI, 93. II, XVII, 80.

Ἰδιάζον τῷ γνωστικῷ γνώρισμα εἶναι ἡ ἀγάπη. Ἡ ἔννοια τῆς ἀγάπης ἀναπτύσσεται ἐπαρκῶς ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος. Ἡ ἀγάπη, ὡς καὶ ἡ γνῶσις, εἶναι «αὐτὴ δι' αὐτὴν αἱρετή», 24) ἔχουσα τὴν ἀξίαν της ἐν ἑαυτῇ. Εἰς ἓν χωρίον ἡ ἀγάπη θεωρεῖται ἀνωτέρα τῆς γνώσεως.

Καί μοι δοκεῖ πρώτη τις εἶναι μεταβολὴ σωτήριος ἡ ἐξ ἐθνῶν εἰς πίστιν, ὡς προεῖπον, δευτέρα δὲ ἡ ἐκ πίστεως εἰς γνῶσιν· ἣ δέ, εἰς ἀγάπην περαιουμένη, ἐνθένδε ἤδη φίλον φίλῳ τὸ γιγνῶσκον τῷ γιγνωσκομένῳ παρίστησιν.25)

Συνήθως ὅμως εἶναι μία κατάστασις ἐν συνδέσει πάντοτε πρὸς τὴν γνῶσιν εὑρισκομένη. Δεικνύει ἐὰν καὶ κατὰ πόσον τὰ ἀναγκαῖα τῷ γνωστικῷ καθήκοντα τίθενται εἰς ἐφαρμογήν. 26)

Ἡ ἀγάπη αὕτη ἔχει δύο ἀντικείμενα, τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Πάντα τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντα ἑδράζονται ἐπὶ τῆς ἀγάπης. Ὁ γνωστικὸς βοηθεῖ τοὺς ἄλλους.

Ὁ γνωστικὸς τοίνυν θεόθεν λαβὼν τὸ δύνασθαι ὠφελεῖν ὀνίνησι τοὺς μὲν τῇ παρακολουθήσει σχηματίζων, τοὺς δὲ τῇ ἐξομοιώσει προτρεπόμενος, τοὺς δὲ καὶ τῇ προστάξει παιδεύων καὶ διδάσκων. 27)

Ἡ τελειοτέρα μορφὴ τῆς βοηθείας ταύτης ἐκδηλοῦται ὡς διδασκαλία, σημεῖον τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν εἰς αὐτὴν ἀποδιδομένην σημασίαν ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος. 28) Ἡ ἀγάπη ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν.

Τὸ δὲ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς οὐκ ἀγαπᾶν τὸ κακὸν λέγει, οὐδὲ ἀσέβειαν ἢ μοιχείαν ἢ κλοπήν, ἀλλὰ τὸν κλέπτην καὶ τὸν ἀσεβῆ καὶ τὸν μοιχόν... καθὸ δὲ ἄνθρωπός ἐστι καὶ ἔργον Θεοῦ. 29)

Ὁ γνωστικὸς μετέχει τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς. Εἶναι ὁ μόνος εὐσεβής. «Γνωστικὸς μόνος θεοσεβής». 30) Ὁμοιάζει πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, πληρῶν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου καὶ διάγων βίον εὐαγγελικόν. Εἶναι ὁ Πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ Διάκονος τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ.

Ὁ γνωστικὸς ἄρα ἡμῖν μόνος ἐν αὐταῖς καταγηράσας ταῖς γραφαῖς, τὴν ἀποστολικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν σώζων ὀρθοτομίαν τῶν δογμάτων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ὀρθότατα βιοῖ, τὰς ἀποδείξεις ἃς ἂν ἐπιζητήσῃ ἀνευρίσκειν ἀνα-

---

24) Στρωμ., VII, XI, 67.
25) Αὐτ., VII, X, 57.
26) Αὐτ., VI, XV, 121.
27) Αὐτ., VI, XVII, 161.
28) Αὐτ., VII, IX, 52.
29) Στρωμ., IV, XIII, 93. II, XVIII, 87.
30) Αὐτ., VI, I, 1. VII. I, 1.

πεμπόμενος ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀπό τε νόμου καὶ προφητῶν. Ὁ βίος γάρ, οἶμαι, τοῦ γνωστικοῦ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἔργα καὶ λόγοι τῇ τοῦ κυρίου ἀκόλουθοι τῇ παραδόσει. 31)

Ἡ προσευχή του δεικνύει τὴν βαθεῖάν του πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβειαν. Μεταξὺ αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν εἶναι ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ ἀναμαρτησία διὰ τὸ μέλλον, ἡ δύναμις τοῦ καλῶς ποιεῖν καὶ ἡ κατάληψις τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου Δημιουργίας καὶ Διοικήσεως τοῦ κόσμου. «Ὁ γνωστικὸς δὲ ὧν μὲν κέκτηται παραμονήν, ἐπιτηδειότητα δὲ εἰς ἃ μέλλει ὑπερβαίνειν καὶ ἀϊδιότητα ὧν οὐ λήψεται, αἰτήσεται». 32) Προσεύχεται εἰς ὅλην του τὴν ζωήν, πανταχοῦ, μόνος καὶ μετὰ τῶν ἄλλων.

Ἅπαξ δὲ ὁ βίος αὐτοῦ πανήγυρις ἁγία. Αὐτίκα θυσίαι μὲν αὐτῷ εὐχαί τε καὶ αἶνοι καὶ αἱ πρὸ τῆς ἑστιάσεως ἐντεύξεις τῶν γραφῶν, ψαλμοὶ δὲ καὶ ὕμνοι παρὰ τὴν ἑστίασιν πρό τε τῆς κοίτης, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ εὐχαὶ πάλιν.33)

«Ἀγαθὸν προσευχὴ μετὰ νηστείας» 34) διὰ τὸν γνωστικόν. «Νηστεῖαι δὲ ἀποχὰς κακῶν μηνύουσιν πάντων ἁπαξαπλῶς, τῶν τε κατ' ἐνέργειαν καὶ κατὰ λόγον καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν αὐτήν». 35) Γνωρίζει τὰ αἰνίγματα τῶν ἡμερῶν τῆς νηστείας, ὅπως τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς. «Νηστεύει τοίνυν καὶ κατὰ τὸν νόμον ἀπὸ τῶν πράξεων τῶν φαύλων καὶ κατὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου τελειότητα ἀπὸ τῶν ἐννοιῶν τῶν πονηρῶν». 36

Ὁ γνωστικὸς λόγῳ τῆς πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἀγάπης του οὐδόλως φοβεῖται τὸ μαρτύριον. Ἐλευθέρως προσφέρει τὸ σῶμά του εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ τὸ φονεύσουν. «Αὐτίκα τελείωσιν τὸ μαρτύριον καλοῦμεν, οὐχ ὅτι τέλος τοῦ βίου ὁ ἄνθρωπος ἔλαβεν ὡς οἱ λοιποί, ἀλλ' ὅτι τέλειον ἔργον ἐνεδείξατο». 37)

Εἰς τὸν κύκλον τῶν τελευταίων πρὸς τελείωσίν του ἀρετῶν συγκαταλέγεται ἡ ἀπάθεια. Ὁ Κλήμης χρησιμοποιεῖ καὶ ἄλλας ἐκφράσεις παρομοίας ἢ καὶ ὁδηγούσας πρὸς αὐτήν. Ἀποχὴ ἁμαρτημάτων, παθῶν, ἁγνεία, μετριοπάθεια, ἐγκράτεια, ἠρεμία. Ἡ ἀποχὴ ἁμαρτημάτων ἐκδη-

---

31) Στρωμ., VII, XVI, 104. VII, XVI, 94.
32) Αὐτ., VI, XII, 102. VII, VII, 44.
33) Αὐτ., VII, VII, 49. VII, XII, 73.
34) Τωβὶτ 12, 8.
35) Στρωμ., VI, XII, 102.
36) Αὐτ., VII, XII, 75, 76.
37) Αὐτ., IV, IV, 14.

λοῦται ὡς ἀποχὴ ἐκ διαφόρων σφαλμάτων, ἁμαρτιῶν καὶ παθῶν τῆς ὁμιλίας, τῆς σκέψεως, τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν πράξεων. Ἡ ἁγνεία, ὡς μία τελεία ἁγνότης τῆς διανοίας καὶ τῆς βουλήσεως, τῶν σκέψεων καὶ τῶν πράξεων εἰς τὸν ὕψιστον βαθμόν, ὡς ἀναμαρτησία καὶ εἰς τὰ ὄνειρα ἀκόμη. Ἡ δὲ ἐγκράτεια, ὡς ἐνέργεια κατὰ λόγον (σύμφωνος τῷ λόγῳ). 38)

Ἡ ἀπάθεια ὅμως αὕτη σημαίνει καὶ κἄτι περισσότερον. Εἶναι ἡ «παντελὴς τῆς ἐπιθυμίας ἐκκοπή». 39) Εἰς μερικὰ χωρία γενικὴ ἀπάθεια ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸν Θεόν, περιλαμβάνουσα καὶ τὸν Χριστόν. 40) Ὁ γνωστικὸς διὰ τῆς ἀπαθείας γίνεται ὅμοιος τῷ Θεῷ, «εἰς ἀπάθειαν θεούμενος». 41)

Τούτῳ τέθνηκεν ἡ σάρξ, ζῇ δὲ αὐτὸς μόνος ἀφιερώσα τὸν τάφον εἰς ναὸν ἅγιον κυρίῳ, τὴν παλαιὰν ἁμαρτητικὴν ψυχὴν ἐπιστρέψας πρὸς θεόν. οὐκ ἐγκρατὴς οὗτος ἔτι, ἀλλ' ἐν ἕξει γέγονεν ἀπαθείας, σχῆμα θεῖον ἐπενδύσασθαι ἀναμένων. 42)

Ἡ ἀπάθεια αὕτη ἐπεκτείνεται ἐπὶ τῶν παθῶν ἀρνητικῆς μορφῆς, ὡς τοῦ φόβου, τοῦ πόνου, ἀσθενείας, πτωχείας καὶ τῶν ἀγαθῶν, τοῦ θάρρους, χαρᾶς, ζήλου καὶ εὐτυχίας. 43) Αἱ μόναι ἐπιθυμίαι, τὰς ὁποίας αἰσθάνεται ὁ γνωστικὸς εἶναι αἱ ἀναγκαῖαι διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅπως τῆς πείνης, τῆς δίψης καὶ τῶν παρομοίων. Εἰς αὐτὰς συγκαταλέγεται καὶ ὁ γάμος. 44)

Ἡ ἀπάθεια στενῶς συνδέεται πρὸς τὴν ἀγάπην. Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι ἐπιθυμία τις διὰ τὸν γνωστικόν, διότι ζῇ ἐν αὐτῇ. «Οὐ γάρ ἐστιν, ἔτι ὄρεξις τοῦ ἀγαπῶντος ἡ ἀγάπη, στερκτικὴ δὲ οἰκείωσις, εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως ἀποκαθεστηκυῖα τὸν γνωστικόν, χρόνου καὶ τόπου μὴ προσδεόμενον». 45) Τὸ ἴδιον εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὴν γνῶσιν, καθὼς καὶ διὰ τὴν τελευταίαν βαθμίδα τοῦ γνωστικοῦ, τὴν θεωρίαν.

Ὅταν τοίνυν ἐνδιατρίψῃ τῇ θεωρίᾳ, τῷ θείῳ καθαρῶς ὁμιλῶν, ὁ γνωστικῶς μετέχων τῆς ἁγίας ποιότητος, προσεχέστερον ἐν ἕξει γίνεται ταὐτότητος

38) Στρωμ., II, XI, 50. IV, XXII, 142. IV, XXV, 161. II, XVIII, 80.
39) Αὐτ., VI, IX, 74.
40) Αὐτ., II, XVIII, 81. VI, XVI, 137. VI, IX, 71.
41) Στρωμ., IV, XXII, 152.
42) Αὐτ., 137, 138.
43) Αὐτ., VI, III, 18, 19. VII, XII, 70. VI, IX.
44) Αὐτ., VI, IX, 71. VII, 70. VI, XII, 100.
45) Αὐτ., VI, IX, 73.

ἀπαθοῦς, ὡς μηκέτι ἐπιστήμην ἔχειν καὶ γνῶσιν κεκτῆσθαι, ἐπιστήμην δὲ εἶναι καὶ γνῶσιν. 46)

Ὁ ἀπώτατος σκοπὸς τοῦ γνωστικοῦ εἶναι ἡ ἐξομοίωσις ἢ ὁμοίωσις τῷ Θεῷ. Ὁ Κλήμης ἐγγίζει τώρα τὰ ἀνώτατα στρώματα τοῦ Μυστικισμοῦ. Χρησιμοποιεῖ λέξεις τοιαύτας ὡς θεωρία, ὁμιλία τῷ Θεῷ, ἐποπτεία, προσπαθῶν νὰ περιγράψη τὰ ὅσα συμβαίνουν ἐκεῖ. Ἀλλά, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι Μυστικοί, ἀποδεικνύεται ἀνίκανος νὰ πράξη τοῦτο. Ἡ θεωρία συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν γνῶσιν. Ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπίγειον καὶ τὴν ἄλλην ζωήν. Καθίσταται ὅμως ἀδύνατος ἡ εὕρεσις τῆς γραμμῆς, ἥτις καὶ χωρίζει τοὺς δύο τούτους κόσμους.

Ἡ γνῶσις καὶ ἡ σοφία, μὴ γεννώμεναι μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἔχουν ἀνάγκην διδασκαλίας, μορφώσεως, παιδαγωγίας καὶ ἀναπτύξεως διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἕξεως. «Ἡ γνῶσις... ἔπειτα δὲ ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου μελέτης εἰς ἕξιν ἔρχεται, οὕτως ἐν ἕξει τελειωθεῖσα τῇ μυστικῇ ἀμετάπτωτος δι' ἀγάπην μένει». 47) Ἡ ἕξις αὕτη, ἡ θεωρία, εἶναι αἰωνία καὶ ἀναλλοίωτος. 48) Εἶναι μία τελεία μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνία καὶ μία προσπάθεια πρὸς ἐξομοίωσιν τῷ Θεῷ ἢ τῷ Χριστῷ. «Ἡ ψυχὴ μελετᾷ εἶναι Θεός». 49) Εἶναι ἡ κατάστασις, κατὰ τὴν ὁποίαν

κορυφαιοτάτην προκοπὴν ἡ γνωστικὴ ψυχὴ λαμβάνει, καθαρὰ τέλεον γενομένη, «πρόσωπον», φησί, «πρὸς πρόσωπον» ὁρᾷν ἀϊδίως καταξιουμένη τὸν παντοκράτορα Θεόν. Πνευματικὴ γὰρ ὅλη γενομένη πρὸς τὸ συγγενὲς χωρήσασα ἐν πνευματικῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ μένει εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ Θεοῦ. 50)

Τὸ ἰδεῶδες τοῦτο τοῦ Κλήμεντος, καθὼς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου, δὲν εἶναι ἰδεῶδες Χριστιανοῦ ἐκτὸς τοῦ κόσμου τούτου ζῶντος ἢ εἰς μίαν κατάστασιν ἀδρανοῦς στασιμότητος εὑρισκομένου. Μία τελευταία παραπομπὴ θὰ διαφωτίση ἔτι περισσότερον τὴν σκέψιν του.

«Τὰ δὲ ἄλλα σιγῶ», δοξάζων τὸν κύριον. Πλὴν ἐκείνας φημὶ τὰς γνωστικὰς ψυχάς, τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς θεωρίας ὑπερβαινούσας ἑκάστης ἁγίας τάξεως τὴν πολιτείαν, καθ' ἃς αἱ μακάριαι θεῶν οἰκήσεις διωρισμέναι διακεκλήρωνται, ἁγίας ἐν ἁγίοις λογισθείσας καὶ μετακομισθείσας ὅλας ἐξ ὅλων, εἰς ἀμείνους ἀμεινόνων τόπων τόπους ἀφικομένας, οὐκ ἐν κατόπτροις ἢ διὰ κατόπτρων ἔτι τὴν θεωρίαν ἀσπαζομένας τὴν θείαν, ἐναργῆ δὲ ὡς ἔνι μάλιστα

46) Στρωμ., IV, VI, 40.
47) Στρωμ., VI, IX, 78.
48) Αὐτ., VI, VII, 61. VI, IX, 78. II, X, 47.
49) Αὐτ., IV, VI, 40. VI, XIV, 113.
50) Αὐτ., VII, XI, 68. VII, X, 56, 57.

καὶ ἀκριβῶς εἰλικρινῆ τὴν ἀκόρεστον ὑπερφυῶς ἀγαπώσαις ψυχαῖς ἑστιωμένας θέαν, ἀϊδίως ἀΐδιον εὐφροσύνην καρπουμένας εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας, ταυτότητι τῆς ὑπεροχῆς ἁπάσας τετιμημένας διαμένειν· αὕτη τῶν «καθαρῶν τῇ καρδίᾳ ἡ καταληπτικὴ θεωρία αὕτη τοίνυν ἡ ἐνέργεια τοῦ τελειωθέντος γνωστικοῦ, προσομιλεῖν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, ἐξομοιούμενον εἰς δύναμιν τῷ κυρίῳ διὰ πάσης τῆς εἰς τὸν Θεὸν θεραπείας, ἥτις εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων διατείνει σωτηρίαν κατὰ κηδεμονίαν τῆς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίας κατά τε αὖ τὴν λειτουργίαν κατά τε τὴν διδασκαλίαν κατά τε τὴν δι' ἔργων εὐποιίαν. Καὶ μὴν ἑαυτὸν κτίζει καὶ δημιουργεῖ πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἐπαΐοντας αὐτοῦ κοσμεῖ ἐξομοιούμενος Θεῷ ὁ γνωστικός, τῇ φύσει τὸ ἀπαθὲς κεκτημένῳ τὸ ἐξ ἀσκήσεως εἰς ἀπάθειαν συνεσταλμένον ὡς ἔνι μάλιστα ἐξομοιῶν, καὶ ταῦτα «ἀπερισπάστως» προσομιλῶν τε καὶ συνὼν τῷ κυρίῳ ἡμερότης δὲ οἶμαι, καὶ φιλανθρωπία καὶ μεγαλοπρεπὴς θεοσέβεια γνωστικῆς ἐξομοιώσεως κανόνες. 51)

Ὁ Ὠριγένης, ὡς καὶ ὁ προκάτοχός του, κάμνει τὴν ἰδίαν διάκρισιν μεταξὺ τῶν ἁπλῶς πιστῶν, τῶν ἐχόντων εἰς τὴν διάθεσίν των τὴν πίστιν καὶ ἐκείνων, οἵτινες ἔχουν τὴν ἀνωτέραν γνῶσιν. Κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην, οἱ ἁπλῶς πιστοὶ εἶναι οἱ Χριστιανοί, οἱ ἀναγινώσκοντες τὴν Βίβλον κατὰ λέξιν καὶ ἀνευρίσκοντες ἐν αὐτῇ τὴν γραμματικὴν ἔννοιαν. 52) Εἶναι οἱ Χριστιανοί, οἱ μὴ ἐκλαμβάνοντες μυστικῶς τὰ διάφορα ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ γεγονότα, τῆς Ἐκκλησίας κ.ο.κ. Τοιαῦτα παραδείγματα Χριστιανῶν ἔχουν ὑποδειχθῇ εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια.

«κυρίως γὰρ πίστις ἐστιν κατὰ τὸ βάπτισμα τοῦ ὅλῃ ψυχῇ παραδεχομένου τὸ πιστευόμενον». 53)

Εἰς τὸν Πρόλογον τοῦ Περὶ Ἀρχῶν ὑποβάλλει τὸ ἀναγκαῖον πρὸς σωτηρίαν σύμβολον, μὲ ἄρθρα περὶ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῶν ψυχῶν καὶ τῶν δι' αὐτὰς ἀνταμοιβῶν, τῶν ἀγγέλων καὶ δαιμόνων κ.τ.λ. Ἡ πίστις, κατ' αὐτόν, κέκτηται τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἔννοιαν, τὴν ἀποδοχὴν δηλ. τοῦ Συμβόλου, ὡς εὑρίσκετο τοῦτο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Εἰς διάφορα τμήματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἁπλῶς πιστούς, κάμνει χρῆσιν τῆς λέξεως ἡ μ ε ῖ ς, κυρίως εἰς τὰς ὁμιλίας του. Διὰ τῆς ἀντωνυμίας ταύτης καταλέγει τὸν ἑαυτόν του μεταξὺ τῶν

51) Στρωμ., VII, 11, 13.
52) Περὶ Ἀρχῶν, IV, 1, 137.
53) Εἰς Ἰω., X, XLIII.

προσώπων. «qui dignos se et capaces ad recipiendam sapientam praepararent». 54)

Ἡ ἐν τῇ Σχολῇ αὐτοῦ μέθοδος διδασκαλίας, ἀντανακλᾷ τὰς περὶ τῶν δύο τάξεων ἀρχὰς αὐτοῦ. Ἦτο ἓν ἵδρυμα, παρέχον κατ᾽ ἀρχὰς διδασκαλίαν εἰς τοὺς ἀρχαρίους καὶ κατόπιν τὴν τελείαν μόρφωσιν εἰς τοὺς ἐκλεκτούς, εἰς ὅσους ἦσαν δηλ. ἱκανοὶ δι᾽ αὐτήν. Ἡ πρὸς τὴν σοφίαν πρόοδος τῶν πιστῶν εἶναι συνεχής, δεῖται συγγυμνασίας, 55) καὶ στηρίζεται ἐπὶ ἐλευθέρων βάσεων, ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τοῦ συστήματός του. 56)

Ἡ Βίβλος περιέχει τὰ διὰ τὸν γνωστικὸν μυστήρια. Ἡ κλεὶς πρὸς κατανόησιν αὐτῶν εἶναι ὁ Σωτήρ. 57)

Ὁ δὲ τέλειος καὶ ὅμοιος τοῖς παρὰ τῷ ἀποστόλῳ λεγομένοις : «σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις... θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν» (Α΄ Κορ. 2, 6, 7), — οἰκοδομεῖται — ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ νόμου, σκιὰν περιέχοντος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. 58)

Ἡ γνῶσις εἰς ἓν χωρίον φέρεται ὡς ἡ ἐν ἐνεργείᾳ πίστις. Ἐὰν ἄνθρωπός τις δὲν θέτει εἰς ἐφαρμογὴν τὴν πίστιν αὐτοῦ, στερεῖται πίστεως κατὰ γνῶσιν. 59) Ὁ ὅρος γνῶσις καλεῖται σοφία, θεολογία καὶ θεωρία. Ἡ πίστις εἶναι ἡ πρώτη βαθμίς, ἀλλ᾽ ἡ θεωρία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἕπεται καὶ χαρακτηρίζει τὸν τέλειον. 60) Θεωρεῖ τὸν Παῦλον δεχόμενον κατὰ πρῶτον τὴν πίστιν καὶ ἔπειτα τὴν γνῶσιν καὶ σοφίαν καὶ ἀκολουθεῖ αὐτόν.

Ὁ Μυστικισμὸς τοῦ Ὠριγένους προβάλλει τρόπον τινὰ τελειότερον ἐκπεφρασμένος ὡς καὶ παρὰ τῷ Γρηγορίῳ Νύσσης, τῷ Ψευδοδιονυσίῳ καὶ εἰς μερικοὺς ἐκ τῶν Δυτικῶν. Ἡ διαφορὰ ἀπὸ τὸν Κλήμεντα ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι παρ᾽ αὐτῷ τὸ ἀνθρώπινον ἰδεῶδες δὲν ζῇ καὶ κινεῖται ἐντὸς τῆςκοινωνίας ἀλλὰ ἔχει τάσεις καὶ ῥοπὴν μᾶλλον πρὸς τὸν Μοναχισμόν. Ὁ τύπος τοῦ Ὠριγένους εἰσέρχεται εἰς τὸ ταμεῖόν του ἔνθα ὁ θη-

---

54) Περὶ Ἀρχῶν, Πρόλ. 3.
55) Εἰς Ἰω., XIII, XXIV.
56) R. Cadiou, op. cit., pp. 156—7.
57) Περὶ Ἀρχῶν, IV, 1, 10.
58) Αὐτ., 11.
59) Εἰς Ρωμ., VIII, 1. Tollinton, op. cit., p. 254.
60) Fragm. εἰς Ἰω., XCIII, pp. 556—7.
61) Περὶ Εὐχῆς, XX, 2.

σαυρός, ὁ πλοῦτος τῆς σοφίας καὶ γνώσεως, κλείει τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καὶ προσφέρει ἑαυτὸν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. 61)

Καὶ ἐκεῖνος ὁμιλεῖ διὰ τὴν θεοποίησιν, εἰδικῶς ἀναφερομένην εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. «Ἐπεὶ ὁ κεκαθαρμένος καὶ ὑπεραναβὰς πάντα ὑλικὰ νοῦς, ἵνα ἀκριβώσῃ τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς θεωρεῖ θεοποιεῖται». 62) Ἡ τελειότης τῆς καρδίας καὶ τῆς διανοίας εἶναι ἀναγκαῖοι ὅροι διὰ τὴν θέωσιν ταύτην.

Ὡς καὶ ὁ Κλήμης, παρομοιάζει τὴν ζωὴν τοῦ τελείου πρὸς μίαν συνεχῆ προσευχὴν καὶ ἕνα συνεχῆ ἑορτασμόν.

... ὁ μὲν τέλειος, ἀεὶ ἐν τοῖς λόγοις ὢν καὶ τοῖς ἔργοις καὶ τοῖς διανοήμασι τοῦ τῇ φύσει κυρίου λόγου Θεοῦ, ἀεί ἐστιν αὐτοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις καὶ ἀεὶ ἄγει κυριακὰς ἡμέρας. 63)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 20όν.

ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ὁ Κλήμης εἰς τὰ περὶ τῶν Ἐσχάτων ἀκολουθεῖ τὴν κατὰ Παράδοσιν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας. 1) Ὡς ἐκ τούτου, στρέφομεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν πρὸς τὸν Ὠριγένην. Οὗτος, χρησιμοποιῶν τὴν σκέψιν του εἰς τὸν τομέα τοῦτον, τὸν μὴ διαμορφωθέντα εἰσέτι εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἔφθασεν εἰς συμπεράσματα Πλατωνικῆς μορφῆς. Δυστυχῶς, εἰς πολλὰ σημεῖα, ἡ διδασκαλία του παρερμηνευθεῖσα καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν του, ἐγένετο αἰτία πολλῶν κατ᾽ αὐτοῦ ἀργότερον κατηγοριῶν καὶ ἐπιθέσεων.

Πηγὴν καὶ διὰ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ Περὶ Ἀρχῶν. Ὁ Ρουφῖνος εἰς τὰ σχετικὰ χωρία ἤλλαξε τὴν ἔννοιαν τοῦ πρωτοτύπου Ἑλληνικοῦ. Παρατηρεῖται μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῆς μεταφράσεώς του καὶ τῶν διασωθέντων σημείων εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Ὠριγένους Ἀναθεματισμοὺς τῶν δύο Συνόδων τοῦ ΣΤ΄ Αἰῶνος καὶ τῆς ad Avitus ἐπιστολῆς τοῦ Ἱερωνύμου. Ἕνεκα τούτου εἰς πολλὰ σημεῖα ἡ Σκέψις τοῦ Ὠριγένους προβάλλει ὀλίγον τι συγκεχυμένη. Καὶ ἐνταῦθα οὗτος χρησιμοποιεῖ τὴν μέθοδον τῆς πνευματοποιήσεως τῶν πάντων.

Αἱ ψυχαί, αἵτινες πρὸς τιμωρίαν καὶ θεραπείαν ἔλαβον σώματα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, μετὰ τὸν ἐντεῦθεν ἀποχωρισμὸν δὲν μεταβαίνουν εἰς τὰ αὐτὰ μέρη. Ὁ Ὠριγένης παραδέχεται τὴν ὕπαρξιν πολλῶν τόπων εἰς

62) Εἰς Ἰω., XXXII, XXVII.
63) Κατὰ Κέλσου, VIII, XXII.
1) Bigg, op. cit., pp. 111--114. McGiffert, op. cit., I, 200.

τὰς οὐρανίους περιοχάς. 2) Ἑκάστη ψυχή, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πράξεων καὶ τῆς ἀναλόγου πρὸς σωτηρίαν ἀνάγκην αὐτῆς, καταλαμβάνει μίαν διαφορετικὴν θέσιν. Ἀνευρίσκει ὁ Ὠριγένης εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου τούτου ἀξιωματικούς, οἵτινες ὡς καὶ οἱ φύλακες τῶν τελωνείων πράττουν, καθῆκον ἔχουν νὰ ἐρευνοῦν τὰς πράξεις τῶν ἀπερχομένων. 3)

Μνημονεύει τοῦ Παραδείσου, ὡς τόπου εὑρισκομένου ἐν τῇ γῇ, ἔνθα αἱ ψυχαὶ τῶν Ἁγίων μετὰ τὸν σωματικὸν αὐτῶν θάνατον μεταβαίνουν.

Puto enim quod sancti quique discedentes ex hac vita permanebunt in loco aliquo in terra posito, quem paradisum dicit scriptura divina, velut in quodam eruditionis loco est, ut ita dixerim, auditorio vel schola animarum, in quo de omnibus his, quae interris viderant doceantur, iudicia quoque qaedam accipiant etiam de consequentibus et futuris, sicut in hac quoque vita positi iudicia quaedam futurorum, licet per speculum et aenigmata, tamen ex aliqua parte conceperant, quae manifestius et lucidius sanctis in suis et locis et temporibus revelantur. 4)

Ἡ ἰδέα τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοιαύτην θέσιν κατέχει ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Παράδεισος ἀκόμη νὰ παρομοιάζηται πρὸς μίαν σχολικὴν παράδοσιν.

Ὑπάρχει, κατὰ τὰ φαινόμενα, μία ἀντίφασις εἰς τὰς σκέψεις αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῶν πνευμάτων πρὸς τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα. Εἰς ἓν μέρος ἡ ζωὴ ἄνευ σώματος εὕρηται μόνον ἐν τῇ Τριάδι. 5) Τὰ καθαρὰ ὅμως πνεύματα πρὸ τῆς πτώσεως, κατὰ τὴν θεωρίαν του, δὲν ἔφερον σώματα. Αἱ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀναχωρήσασαι ψυχαὶ δὲν εἶναι ἀσώματοι. Εἰς τὸ Κατὰ Κέλσου περιγράφει τὰς περὶ τούτου ἀπόψεις του.

ἀλλ' εἰδότες ὅτι ἡ τῇ ἑαυτῆς φύσει ἀσώματος καὶ ἀόρατος ψυχὴ ἐν παντὶ σωματικῷ τόπῳ τυγχάνουσα δέεται σώματος οἰκείου τῇ φύσει τῷ τόπῳ ἐκείνῳ· ὅπερ ὅπου μὲν φορεῖ ἀπεκδυσαμένη (τὸ) πρότερον ἀναγκαῖον μὲν περισσὸν δὲ ὡς πρὸς τὰ δεύτερα, ὅπου δὲ ἐπενδυσαμένη ᾧ πρότερον εἶχεν, δεομένη κρείττονος ἐνδύματος εἰς τοὺς καθαρωτέρους καὶ αἰθερίους καὶ οὐρανίους τόπους. 6)

Ἡ ψυχή, μία πνευματικὴ ὕπαρξις, ἀναπτύσσεται καὶ τελειοποιεῖται

2) Εἰς τοὺς ἀριθμούς, XXVIII, 2. in Tollinton, op. cit., pp. 241--44.
3) Εἰς Λουκ., XXIII, XXIII.
4) Περὶ Ἀρχῶν, II, XI, 6.
5) Αὐτ., II, II, 1.
6) Κατὰ Κέλσου, VII, XXXII.

εἰς ἑκάστην διαδοχικὴν βαθμίδα. 7) Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν τὴν θεωρίαν του περὶ πολλῶν κόσμων, διὰ τῆς ὁποίας δέχεται τὴν δημιουργίαν ἑνὸς κόσμου μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ παρόντος κ. ο. κ. διὰ τὴν παιδαγωγίαν τῶν ψυχῶν. 8)

Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη μᾶς μεταφέρει εἰς τὴν θεωρίαν τῆς Μετεμψυχώσεως .Δὲν εἶναι ὅμως ἀκριβῶς ἡ ἰδία. Εἰς πολλὰ μέρη τῶν ἔργων αὐτοῦ ὀνομάζει καὶ καταπολεμεῖ τὴν θεωρίαν ταύτην. 9) Ἡ ἄποψίς του, ὡς γίνεται ἀντιληπτὴ καὶ ἀναπτύσσεται ὑπὸ τοῦ Inge ἔχει ὡς ἑξῆς : Ἡ ψυχή, δὲν εἰσέρχεται εἰς ἄλλα σώματα, ἀλλὰ το σῶμα ἀποκτᾷ νέας ἰδιότητας, διὰ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὰς διαφόρους ἀλλαγάς». 10)

Ὁ Ὠριγένης χωρίζει τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀγαθοὺς καὶ κακούς. Ἀνευρίσκει δὲ διαφόρους δι' αὐτοὺς θέσεις μετὰ τὴν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀποδημίαν. Ὀλίγα τινὰ ἐλέχθησαν ἀνωτέρω διὰ τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων.

Ἡ μὲν καθαρὰ καὶ μὴ βαρουμένη - - ἀνθρωπίνη ψυχὴ --- ὑπὸ τῶν τῆς κακίας μολυβδίδων μετέωρος φέρεται ἐπὶ τοὺς τόπους τῶν καθαρωτέρων καὶ αἰθερίων σωμάτων, καταλιποῦσα τὰ τῆδε παχέα σώματα καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς μιάσματα, ἡ δὲ φαύλη καὶ ὑπὸ τῶν ἁμαρτάδων καθελκομένη ἐπὶ τὴν γῆν καὶ μηδ' ἀναπνεῦσαι δυναμένη τῆδε φέρεται καὶ καλινδεῖται, ἡ μέν τις ἐπὶ «τὰ μνήματα» ἔνθα καὶ ὤφθη σκιοειδῶν «φαντασμάτων», ἡ δέ τις ἁπαξαπλῶς περὶ τὴν γῆν. 11)

Διδάσκει τὴν τιμωρίαν, ἥτις ἀναμένει τὰς ἁμαρτωλοὺς ψυχάς. Ἡ τιμωρία διαρκῶς ἀποβλέπει εἰς τὴν θεραπείαν καὶ γίνεται ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐκπαιδεύσεως. 12) Ἡ Κόλασις εἶναι ὁ τόπος τῆς τιμωρίας. Συναντῶνται ἐκφράσεις ὡς τὸ αἰώνιον πῦρ, τὸ σκότος τὸ ἐξώτατον, ἀλλ' ὡς συνήθως ἐκλαμβάνονται ἀλληγορικῶς. 13)

Ἡ Β' Ἔλευσις τοῦ Κυρίου καὶ ἡ Ἀνάστασις τῶν Νεκρῶν ἐπίσης κατέχουν θέσιν ἐν τῷ συστήματι αὐτοῦ. Ὁ Ὠριγένης ἀντιτίθεται εἰς τὴν σωματικὴν ἐκδοχὴν τῆς Ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου, τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ καὶ πασῶν τῶν Χιλιαστικῶν Ἐσχατολογικῶν Ἐλπίδων. Ὅταν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ Αὐτοῦ θὰ ἐμφανισθῇ πανταχοῦ. Ἡ παρουσία Του θὰ γίνῃ ὡσὰν τὴν ἀστραπήν. Θὰ διαχωρίσῃ τοὺς καλοὺς ἀπὸ τῶν

7) Περὶ Ἀρχῶν, II, XI, 7.
8) Περὶ Ἀρχῶν, III, V, 3.
9) Κατὰ Κέλσου, I, XX. III, LXXV.
10) Igne, Annual Lecture of the British Academy, p. 16.
11) Κατὰ Κέλσου, VII, V.
12) Περὶ Ἀρχῶν, II, X, 6. III, I, 13. Κατὰ Κέλσου, IV, XV.
13) Περὶ Ἀρχῶν, II, X, 4.

κακῶν. 14) Αἱ ψυχαὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως θὰ ἐμφανισθοῦν ἐνδεδυμέναι διὰ σωμάτων. Ὡς πρὸς τὴν μορφὴν θὰ εἶναι ὅπως ἦσαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, μὲ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν στροφὴν πρὸς τὸ καλλίτερον. Ὁ Ὠριγένης ἐπαναλαμβάνει τὰ τοῦ Παύλου ἐκ τῆς Α΄ Κορ. κεφ. 15. (15) Λέγεται δύο Ἀναστάσεις. «Τὴν πρώτην τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν δευτέραν τῶν ζώντων ἐν δυστυχίᾳ». 16).

Ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως χαρακτηρίζει τὰς λογικὰς ψυχάς. Ἡ ἐν τῷ μέλλοντι κακὴ χρῆσις αὐτῆς ἴσως νὰ ἐπιφέρῃ καὶ ἑτέραν πτῶσιν. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι δυνατὸν νὰ ζητηθῇ ὡς ἀναγκαία ἴσως μία δευτέρα Ἔλευσις τοῦ Κυρίου ὁμοία πρὸς τὴν πρώτην. Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο τοῦ δυνατοῦ μιᾶς ἄλλης πτώσεως καὶ τῆς ἀναγκαιότητος μιᾶς Β΄ Ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου ὁ Ὠριγένης ἀπαντᾷ ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ παρελθόντος, παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος καὶ ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπουρανίων Δυνάμεων καὶ Τάξεων. 17)

Τὸ τέρμα τοῦ ὅλου τούτου σχήματος μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ κλείσιμον τοῦ Παγκοσμίου Δράματος. Τοῦτο ἐκφράζεται διὰ τῆς Ἀποκαταστάσεως τῶν Πάντων, ὅτε ὁ Θεὸς θὰ γίνῃ «τὰ πάντα ἐν πᾶσι». 18) Αἱ λογικαὶ φύσεις, ὕστερον ἀπὸ αἰῶνας ἐξαγνισμῶν καὶ τὴν ἀπόρριψιν κάθε εἴδους ἁμαρτιῶν καὶ ἀδυναμιῶν θὰ φθάσουν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην τῆς τελειότητος. 19) Ὁ ἐξαγνισμὸς οὗτος θὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὸν θάνατον καὶ πάσας τὰς τάξεις τοῦ διαβόλου.

«...cum iam nusquam mors, nusquam aculeus mortis, nusquam omnino malum : tuc vere deus omnia in omnibus erit.» 20)

Ἡ Ἀποκατάστασις τῶν Πάντων εἶναι ὁ τελειωτικὸς σκοπὸς τοῦ Θεοῦ, τοῦ μὴ Ἐπιζητοῦντος τὴν αἰωνίαν καταδίκην καὶ καταστροφὴν τῶν δημιουργημάτων Αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀγαθότητός Του. 21)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
Καθηγητής

---

14) Εἰς Ματθ. Σειραί, 70. in Tollinton, o. cit., pp. 226—7.

15) Α΄ Κορ. 15. Super Isaiam, Fragm., Pamphil. Apol., VII. in Tollinton, pp. 228—9. Select. in Psalmos, Ibid., pp. 230—5.

16) Εἰς Super Isaiam, Ibidem.

17) Εἰς Ρωμ., V, 10. Ibid., pp. 238—241.

18) Περὶ Ἀρχῶν, III, VI, 3.

19) Αὐτόθι. Ἀναθεματισμοὶ XI—XV Συνόδου Κ. Πόλεως.

20) Περὶ Ἀρχῶν, III, VI.

21) Αὐτόθι.

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΤΣΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ
ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

Β'

«ΤΜΗΜΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ Ι.ΜΟΝΗΣ ΑΓ.ΤΡΙΑΔΟΣ ΧΑΛΚΗΣ» *)

(86) ΑΡΙΘΜ. 93.

Ὀνομασία

Πανηγυρικὸν Ἰανουαρίου

Ἐποχή

ΧΙ αἰῶνος.

Χαρακτηρισμοί

Μεμβρ. 0,26Χ0,22. Φύλλα 280. Στίχοι σελίδων 26.

Περιεχόμενον

Περιέχονται ἐν τῷ Κώδικι, ὅστις εἶναι ἄναρχος καὶ ἀτελής.

1) Ὁ 50ὸς λόγος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 90 χειρογράφου τοῦ σωζομένου ἀρχομένου ἀπὸ τῶν λέξεων ἀφ' ὧν καὶ τὸ χειρόγραφον : «ἑαυτόν, ὅσος ἑξῆς ὁ μεταξὺ χρόνος».

2) Ὁ 52ος λόγος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 90 χειρογράφου.

---

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 206.

3) Ὁ 54ος λόγος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 90 χειρογράφου.

4) Ὁ 55ος » » » » » »

5) Ὁ 56ος » » » » » »

6) Ὁ 57ος » » » » » »

7) Ὁ 60ὸς » » » » » »

8) Ὁ 10ος » » » » 91 »

9) Ὁ 6ος » » » » » »

Προσήρτηνται διὰ νεωτέρας χειρός :

α) Ὁ 12ος λόγος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 89 χειρογράφου, σημειούμενος ὡς λόγος Γρηγορίου Νύσσης.

β) Ὁ 25ος λόγος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 90 χειρογράφου.

γ) Ἰανουαρίου κα' ἢ Αὐγούστου ιγ'. + Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ».

«Καὶ πάντων μὲν τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευσάμενον ὁ βίος».

δ) «Σαββάτῳ α'. τῶν νηστειῶν + Νεκταρίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, διήγησις δι' ἣν αἰτίαν τῷ πρώτῳ Σαββάτῳ τῶν νηστειῶν ἑορτάζομεν τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου καὶ περὶ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης».

«Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου».

ε) «Τῇ Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας + Διήγησις θαυμαστὴ περὶ τοῦ γενομένου θαύματος ἐν Βηρυττῷ παρὰ τῆς εἰκόνος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης».

«Βηρυττός ἐστι πόλις».

στ) Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ + Περὶ τοῦ γεγονότος μεγίστου θαύματος ἐν τῷ ἁγίῳ φρέατι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, παρὰ τῆς ἁγίας εἰκόνος καὶ σεβασμίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τοῦ πατρικίου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου Νοταρίου».

«Οὐδὲν οὕτως εὐφραίνειν οἶδε». Ἀτελής.

(87) ΑΡΙΘΜ. 94.

Ὀνομασία

Πανηγυρικόν Ἰανουαρίου

Ἐποχή

XI αἰῶνος.

Χαρακτηρισμοί

Μεμβρ. 0,31,5Χ0,25. φ. 201. Στίχοι σελίδων 27. Σελίδες δίστηλοι.

Περιεχόμενον

Κῶδιξ ἀκέφαλος, τοῦ σωζομένου ἀρχομένου τῶν λέξεων : «ἡ καὶ ἀληθὴς φιλοσοφία λέγεται καὶ πιστεύεται».

Περιέχονται ἐν αὐτῷ λόγοι πανηγυρικοί :

1) Ὁ 43ος λόγος τοῦ ὑπ᾽ ἀριθ. 90 χειρογράφου.

2) Ὁ 44ος » » » » » »

3) Ὁ 45ος » » » » » »

4) Ὁ 46ος » » » » » »

5) Ὁ 47ος » » » » » »

6) Ὁ 48ος » » » » » »

7) Ὁ 49ος » » » » » »

Καὶ ἀκολουθοῦν :

α) φ. 138 -143 β : «Τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου ἑρμηνεία εἰς τὸ κατὰ μάρκον εὐαγγέλιον. Ὁμιλία α΄.».

«Ὀψίας δὲ γενομένης».

β) φ. 143 β- 159 α : «Τοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ κατὰ μάρκον εὐαγγέλιον, περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μύρῳ : «Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας».

γ) φ. 159 α—167 α : «Τοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον».

«Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος».

δ) φ. 167 α—174 α : «Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον».

«Ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς».

ε) φ. 174 α—180 β : «Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον».

«Ἦν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκβάλλων δαιμόνια».

62) φ. 180 β—185 α : «+ Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον».

«Προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι λέγουσι τῷ ἰ(ησο)ῦ.

ζ) φ. 185 α—190 α : «+ Εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον».

«Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου».

η) φ. 190 α—198 β : «+ Εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον».

«Ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων».

θ) 198 β—201 β : «Τοῦ ἐν ἁγίοις Τίτου ἐπισκόπου Βοστρῶν καὶ ἄλλων τινῶν ἑρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν ἀζύμων ὅ,τι ἤγγιζεν καὶ ὅτι ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς ἀνελεῖν αὐτούς». Ἀτελής.

ΑΡΙΘΜ. 95.

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 95 χειρόγραφον (ὡς Ἱ. Μονῆς ἁγ. Τριάδος Χάλκης δὲν εὑρίσκεται σήμερον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου.

(88) ΑΡΙΘΜ. 96.

Ὀνομασία

Μηναῖον Ἰουνίου - Ἰουλίου - Αὐγούστου

Ἐποχή

ΧΙΙ αἰῶνος.

Χαρακτηρισμοί

Μεμβράνη καὶ χάρτης 0,32Χ0,23. Φύλλα μεμβράϊνα 240, φύλλα χάρτινα 44. Στίχοι σελ. μεμβρ. 30. Σελ. δίστηλοι. Στάχωσις νεωτέρας ἐποχῆς. Γραφὴ καλή.

Περιεχόμενον

Περιέχονται ἐν αὐτῷ λόγοι καὶ βίοι ἁγίων κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον ἑορταζομένων. Κῶδιξ ἄνευ ἀρχῆς, τοῦ σωζομένου ἀρχομένου ἀπὸ τῶν λέξεων :

«τύπον μένει ἐν εὐφροσύνῃ ἐπὶ πολλὰς ἀσκῶν χρόνους». Ἐν ἀρχῇ ἑκάστου βίου φέρει καὶ κοσμήματα, ὧν τινα ἀφηρέθησαν.

Ἐν ἀρχῇ, ἐν τῷ πρώτῳ ἀγράφῳ φύλλῳ, ὑπάρχει σημείωσις :

«αψοη : Σεπτεμβρίου κδ΄. ἐδέθη τὸ παρὸν βιβλίον δαπάνῃ μὲν τοῦ χοτζᾶ Ἀναστάση, υἱοῦ χατζῆ Λαζαρῆ Σαράφη, (αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ τε καὶ τῶν γονέων) συνδρομῇ δε καὶ παρακινήσει τοῦ ταπεινοῦ διδασκάλου τῆς ἱερᾶς αὐτῆς μονῆς τῆς παναγίας Τριάδος Διονυσίου ἱερομονάχου κτλ.».

Ὁ Κῶδιξ διήρηται εἰς τετράδια ἠριθμημένα καὶ σεσημασμένα κάτωθεν. Τούτων ὅμως, τινὰ μὲν ἐλλείπουσιν, ἄλλα δὲ ἀνεπληρώθησαν ὑπὸ νεωτέρας χειρὸς διὰ χαρτίνων φύλλων.

1) φ. 1—8 «Βίος τοῦ ὁσίου Ὀνουφρίου τοῦ Αἰγυπτίου» ἄναρχος.

2) φ. 8—16β «Ὑπόμνημα τῆς θεαρέστου πολιτείας τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν μεθοδίου ἀρχιεπισκόπου κωνσταντινουπόλεως».

«Ἱεράρχην καὶ ἀσκητὴν ἅμα καὶ Χ(ριστο)ῦ μάρτυρα».

3) φ. 16β—26β «+ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἰουλιανόν».

«Εἰ ἐν τῇ γῇ τοιαῦτα τοῖς μάρτυσιν αἱ τιμαί».

4) φ. 26β—31β : «+ Ἀντιπάτρου ἐπισκόπου βοστρῶν εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ Προδρόμου καὶ εἰς τὸν ἀσπασμὸν τῆς θεοτόκου».

«Ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδένα Ἰωάννου μείζονα».

5) φ. 32—34 : «+ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, λόγος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Προδρόμου : «Οὐδένα τοῖς δεσποτικοῖς ἀνυπόστακτον ὅροις».

6) φ. 35—38 β : «+ Τοῦ αὐτοῦ, ἐγκώμιον εἰς τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου».

«Οὐρανοῦ καὶ γῆς ἅμιλλαν».

7) φ. 38 β—43 α : «Τοῦ αὐτοῦ, εἰς τοὺς δώδεκα ἀποστόλους».

«Εἰκότως καὶ σήμερον τῇ ἐπιφοιτήσει».

8) φ. 43 β—67 β : «Βίος τῆς ἁγίας μακρίνης ρηθεὶς ὑπὸ γρηγορίου ἐπισκόπου νύσσης».

«Τὸ μὲν εἶδος τοῦ βιβλίου».

9) φ. 67 β—72 β : «Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ἐγκώμιον εἰς τὸν προφήτην Ἠλίαν».

«Πρότερον μὲν τῶν ἰουδαίων ὁ δῆμος».

10) φ. 72 β—79 α : «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ συνασκητοῦ αὐτοῦ».

«Συμεώνην τὸν πάνυ».

11) φ. 79 α—100 β : «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου Ἀντιγόνου, καὶ τῆς τούτου γυναικὸς Εὐπραξίας καὶ τῆς τούτων θυγατρὸς Εὐπραξίας».

«Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Θεοδοσίου».

12) φ. 100 β—100 β : «Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας καὶ μακαρίας καὶ δικαίας Ὀλυμπάδος διακόνου γενομένης τῆς ἁγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως».

«Ἡ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰ. Χριστοῦ βασιλεία».

13) φ. 110—113 β : «Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους».

«Ἅπαντας μὲν ἐγκωμιάσαι τοὺς ἁγίους μάρτυρας».

14) φ. 114—116 β : «Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον».

«Πάντες μὲν οἱ τῶν μαρτύρων ἀγῶνες».

15) φ. 116 6—130 6 : «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Ἰσαακίου, ἡγουμένου μονῆς δαλμάτων».

«Μετὰ τὴν προσκύνησιν τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ».

16) φ. 130 6—146 6 : «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιμανδρίτου Δαλμάτου».

«Ἡ θεία χάρις τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος». Ἀτελής, τοῦ σωζομένου λήγοντος εἰς τὰς λέξεις: «ἀσθενοῦντας θεραπεύουσι πάντας».

Τὸ φύλλον 147 α λευκὸν ἐκ χάρτου.

17) φ. 147 6—162 α : «Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου, ὁμιλία εἰς τὴν σωτήριον μεταμόρφωσιν».

«Δεῦτε πανηγυρίσωμεν σήμερον».

18) φ. 162 α—165 6 : Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν».

«Ο μὲν εὖ εἰδότες ἀθλεῖν».

19) φ. 165 6—173 α : «Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτήν».

«Ἐπειδὴ πολλὰ περὶ κινδύνων».

20) φ. 173 α—177 6 : «Τοῦ ὁσίου Ἐφραὶμ εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτήν».

21) φ. 178—189 6 : «Ἀνδρέου Κρήτης, ἐλλιπές, εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτήν.

φ. 189 6, 190, 191.

22) φ. 1192 -198 6 : «Ἀνδρέου Κρήτης, εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου».

«Οἱ τὴν πνεύματι θεωρίαν».

23) φ. 198 6—209 : Ἰωάννου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου τοῦ Δαμασκηνοῦ, εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτήν».

«Ἔστι μὲν ἀνθρώπων οὐδείς, ὃς κατ' ἀξίαν».

24) φ. 210—219 α : Ἰωάννου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου τοῦ Δαμασκηνοῦ, εἰς τὴν ἰδίαν ἑορτήν».

«Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων».

25) φ. 219—226 β : «Ἀνδρέου ἐπισκόπου Κρήτης εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτήν».

«Μυστήριον ἡ παροῦσα πανήγυρις».

26) φ. 226 β—237 β : «Τοῦ αὐτοῦ εἰς αὐτὴν ἑορτήν».

«Ὅσοι τὸ σεπτὸν τοῦτο τῆς Θεοτόκου».

27) φ. 237 β—242 β : «Μαρτύριον τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας».

«Μαξιμιανοῦ τοῦ τυράννου τῶν τῆς βασιλείας σκήπτρων».

28) φ. 242 β—248 β : «Ἐκ τῶν ἀββᾶ Ποιμένος κεφαλαίων ἀπανθίσματα ἐγκωμιαστικῶς λεχθέντα παρὰ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου».

«Ἀλλ' εἰ κἀγὼ περὶ ποιμαντικῆς».

29) φ. 248 β—252 : «Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου, ἐγκώμιον ἐκ μέρους εἰς τὸν ἐν ἀσκήσει διαλάμψαντα ὅσιον πατέρα ἡμῶν Μωσῆν τὸν αἰθίοπα».

«Ὥσπερ ἀδύνατον τό, κατὰ τὴν παροιμίαν, σμήχειν τὸν αἰθίοπα».

30) φ. 253 α—261 β : «Ἀνδρέου ἐπισκόπου Κρήτης εἰς τὴν ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου».

«Πηδᾷ καὶ γῆρας».

31) φ. 261 β—272 α : «Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλία εἰς τὴν Ἡρωδιάδα».

«Πάλιν Ἡρωδιὰς μαίνεται».

32) φ. 272 α—284 β : «Τοῦ αὐτοῦ, λόγος περὶ πολιτείας καὶ εἰς τὴν ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου».

«Φέρε δὴ καὶ τῶν ἡμετέρων κρότων».

(89) ΑΡΙΘΜ. 97.

Ὀνομασία

Διήγησις ψυχοφελὴς (οὕτω) μετενεχθεῖσα ὑπὸ τῆς τῶν αἰθιόπων ἐσσωτέρας χώρας εἰς τὴν τῶν ρωμαίων γῆν καὶ μεταβληθεῖσα ἀπὸ τῆς τῶν αἰθιόπων διαλέκτου ἐπὶ τὴν ἑλληνίδα γλῶσσαν, παρὰ Ἰωάννου μοναχοῦ τοῦ Δαμασκηνοῦ».

Ἐποχή

XI αἰῶνος.

Χαρακτηρισμοί

Μεμβράνα μετρίας ποιότητος. φύλλα τινα ἀνεπληρώθησαν διὰ χαρτίνων, 0,29X0,22.

Φύλ. 131. Στίχοι σελ. 29. Σελίδες δίστηλοι. Στάχωσις ἐκ δέρματος ἐρυθροῦ ἐπὶ ξυλίνων πλακῶν.

Περιεχόμενον

Περιέχει κατὰ πλάτος (φ. 1 131 β) τὸν βίον τοῦ ὁσίου Ἰωάσαφ υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰνδίας Ἀβενὴρ (Αὐγούστου 26) ἀρχομένου οὕτω : «Ὅσοι πνεύματι Θεοῦ ἄγονται».

Ἐν τῷ φ. 1 α σεσημείωται :

«βηβλήον καλούμενον βαρλαάμ».

Κάτωθεν ἀκολουθεῖ ἡ γνωστὴ ἔμμετρος σημείωσις τοῦ Μητροφάνους μετὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ.

(Συνεχίζεται)

Η Β' ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ
ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (*)

ΕΝ ΕΒΑΝΣΤΟΝ (15—31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1955)

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΤΗΣ Β΄. ΓΕΝ. ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ Η ΕΛΠΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

III. Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ.

Α. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΛΠΙΣ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

65) Τὸ κέντρον τῆς παγκοσμίου ἱστορίας εἶναι ἡ ἐπίγειος ζωή, ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐν αὐτῷ ὁ Θεὸς εἰσῆλθεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ νὰ κρίνῃ καὶ νὰ συγχωρήσῃ. Ἐν αὐτῷ ἀπεκαλύφθη ἡ παροῦσα κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ σκοπὸς πρὸς τὸν ὁποῖον βαίνει ὁ κόσμος. Ὁ πλήρης χαρακτὴρ καὶ ἡ σημασία τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τυγχάνουσι γνωστὰ τῷ Θεῷ μόνῳ. Ἀλλ' ἐν τῇ ζωῇ, τῷ θανάτῳ καὶ τῇ Ἀναστάσει τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι θεῖος σκοπὸς ἐπιστεγάζει ὁλόκληρον τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν, τόσον τὴν πρὸ Χριστοῦ ὅσον καὶ τὴν μετὰ Χριστόν.

66) Ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργὸς τοῦ Κόσμου καὶ πᾶς ὁ χρόνος εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν αἰωνίων αὐτοῦ βουλῶν. Οἱ Χριστιανοὶ ἀπορρίπτουν τὰς παλαιοτέρας ἢ νεωτέρας φιλοσοφίας, αἵτινες θεωροῦσι τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν χρόνον ὡς ψευδῆ καὶ ἄνευ σημασίας. Ἡ ἱστορία δημιουργεῖται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν διὰ τῶν πράξεων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θείου σκοποῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ τελικῶς θὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ πλήρης σημασία τῆς ἱστορίας. Γνωρίζουσι τὴν σχετικὴν καὶ πρόσκαιρον φύσιν τῶν γηΐνων πραγμάτων. Ἄλλωστε γνωρίζουν ὅτι ἡ ἱστορία εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ δύναμις καὶ ἡ σοφία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι περιωρισμέναι. Ὁ ἄνθρω-

---

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τ. Β΄. 1955, σελὶς 171.

πος πολιορκεῖται ὑπὸ παντοίων παραλόγων δυνάμεων. Ἀλλ' ὁ Χριστιανὸς γνωρίζει ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ πᾶσαι αἱ δυνάμεις τοῦ κόσμου τούτου εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις εἶναι ἀπεριόριστοι.

67) Ὁ Θεὸς οὐχὶ μόνον ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ συντηρεῖ αὐτόν, ἀλλ' ἐπὶ πλέον κινεῖται καὶ ἐνεργεῖ ἐν αὐτῷ ὡς αἰώνιος Θεός. Ὑπάρχει μία θεία τάξις τῆς ἱστορίας, ἐνεργητικὴ καὶ σκόπιμος, ὅσον καὶ ἂν εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνωμεν τοῦτο εἰς τὰ διάφορα γεγονότα. Ταυτοχρόνως ἡ Γραφὴ διδάσκει τὴν ἠθικὴν εὐθύνην τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ διαπράξει τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ κακοῦ. Ὁ Θεὸς συνῆψε μετὰ τῶν ἀνθρώπων μίαν Διαθήκην, μίαν ζωντανὴν σχέσιν ἐντολῆς καὶ ὑποσχέσεως, δι' ἧς καλοῦνται ὡς ὑπεύθυνοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες νὰ ζήσωσιν ἐν ὑπακοῇ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἡ ἐντολὴ εἶναι ὅπως οἱ ἄνθρωποι ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον. Ἡ ὑπόσχεσις εἶναι τὸ δῶρον τῆς μακαρίας ζωῆς τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα ἀκούουν καὶ ἀκολουθοῦν τὴν θείαν κλῆσιν.

68. Ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἱστορίας αἱ εὐθύναι τῶν ἀνθρώπων διαστρέφονται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς. Οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι μόνον ἀμαθεῖς, ἀσθενεῖς καὶ εὐάλωτοι, ἀλλ' ἐπὶ πλέον διὰ τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἐπαναστάσεως παραβαίνουν τὴν Διαθήκην, ἡ ὁποία δίδει κατεύθυνσιν καὶ σημασίαν ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν. Τόσον ἐν τῇ ἀτομικῇ ὅσον καὶ ἐν τῇ κοινωνικῇ δράσει, προτιμῶντες τὸ ψεῦδος ἀντὶ τῆς ἀληθείας, τὴν χειροδικίαν ἀντὶ τῆς δικαιοσύνης, τὴν σκληρότητα ἀντὶ τῆς εὐσπλαγχνίας, προσπαθοῦν νὰ ἐκμηδενίσωσι τὴν θείαν ἐντολὴν καὶ νὰ ἐπιτύχωσι μίαν πλουσίαν ζωὴν κατὰ τὸν ἀρέσκοντα αὐτοῖς τρόπον. Οὐχὶ μόνον εἰδικαὶ ἁμαρτίαι, ἀλλ' ἐν γένει βαθεῖα καὶ συνεχιζομένη ἁμαρτωλότης, διαφθείρουσα τὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν θέλησιν ἑκάστου ἀνθρώπου, παραμορφώνει τὸν κόσμον τοῦ Θεοῦ. Ὅσον ὑπάρχει ἀνθρωπίνη ζωὴ ἐπὶ τῆς γῆς ἐξακολουθεῖ εἷς συνεχὴς ἀγὼν μεταξὺ Θεοῦ καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ παντὸς ἀνθρώπου καὶ πάσης ὁμάδος. Ὁ ἀγὼν διεξάγεται ἐναντίον τοῦ κακοῦ· οὐχὶ ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀπὸ μέρους αὐτῶν καὶ ὅταν ἀκόμη οὗτοι τάσσωνται ἑκουσίως παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ μόνον ὁ Θεὸς ὁ ἐτάζων τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, δύναται νὰ ἴδῃ ἀκριβῶς ποῦ κλίνει ἡ πλάστιγξ.

69) Ἡ ἱστορία εἶναι πλήρης ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα δὲν προέρχονται μόνον ἐκ τῆς ἀγνοίας καὶ ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς κακῆς χρήσεως τῆς δυνάμεως καὶ τῆς γνώσεως, τὰς ὁποίας ἔδωσεν ὁ Θεός. Ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἐπαναστάσεως εἶναι βεβαία. Τὰ

ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, διὰ τὰ ἄτομα καὶ τὰς κοινωνίας. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι φιλέκδικος, ἀλλ᾽ εἶναι ὁ ἀδυσώπητος Θεὸς τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου. Οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοὶ παραβιάζουν τὰ προστάγματα τῆς ἁγίας Αὐτοῦ θελήσεως διὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν. Ἀλλ᾽ ἡ ὑπομονὴ τοῦ Θεοῦ διαρκεῖ. Εἶναι πιστὸς ἀκόμη καὶ πρὸς τοὺς ἀπίστους. Ἐνῷ οὗτοι παραβαίνουν τὴν Διαθήκην, Ἐκεῖνος ἐτήρησε καὶ ἐπεβεβαίωσεν αὐτὴν ἅπαξ διὰ παντὸς ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ.

70) Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Κύριος τῆς Ἱστορίας, οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἀπορρίπτωσι πάσας τὰς περὶ αὐτομάτου προόδου ἢ μοιραίας καταπτώσεως διδασκαλίας. Ἡ ἐλπὶς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εὑρίσκεται ἐν οἱαδήποτε προόδῳ ἢ ἱστορικῷ γεγονότι. Εὑρίσκεται ἐν τῷ Θεῷ. Δὲν δύναται ἵνα γένηται οὐδεμία παρομοίωσις οἱασδήποτε ἀνθρωπίνης πράξεως ἢ ὀργανισμοῦ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Κατέχομεν τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐνεργεῖ ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων τῶν περὶ ἡμᾶς, ὅτι παρέχει εἰς ἡμᾶς τὸ δῶρον τῆς συμμετοχῆς ἐν τῇ Βασιλείᾳ Αὐτοῦ ἀκόμη καὶ τώρα, καὶ ὅτι συνεχῶς μετανοοῦντες καὶ συγχωρούμενοι, δυνάμεθα νὰ χωρῶμεν ἐπ᾽ ἐλπίδι πρὸς τὴν τῶν πάντων τελείωσιν ἐν Χριστῷ. Ἡ τελείωσις αὕτη θὰ εἶναι ἀφ᾽ ἑνὸς κρίσις καὶ μεταβολὴ τῆς ἱστορίας καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου λύτρωσις καὶ ἐκπλήρωσις αὐτῆς. Τὸ φῶς τῆς τελικῆς ταύτης νίκης φαίνει ἀπὸ τοῦδε ἐν τῇ σκοτίᾳ ἡμῶν.

Β΄. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΛΠΙΣ ΚΑΙ ΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΗΜΩΝ.

71) Ἡ ἀνθρωπότης τῆς σήμερον εἶναι ἀβεβαία περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς. Πλεῖστοι ἄνθρωποι εὑρίσκονται ἐν συγχύσει. Πολλοὶ ἀδημονοῦν. Τινὲς εὑρίσκονται ἐν ἀπογοητεύσει. Θὰ ἦτο ὅμως μέγα λάθος νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πλεῖστοι ἄνθρωποι παραμένουν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλπίδος. Τοὐναντίον πολλαὶ ἐλπίδες διαφόρων εἰδῶν, τινὲς νεωστὶ ἐμφανισθεῖσαι, τινὲς ἀναζήσασαι καὶ ἄλλαι μὴ καθορισθεῖσαι εἰσέτι σαφῶς, διεκδικοῦν τὴν πίστιν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Ἡ Ἐκκλησία, ἐπιζητοῦσα νὰ διακηρύξῃ τὴν ἐν Χριστῷ ἐλπίδα αὐτῆς, πρέπει νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ λάβῃ ὑπ᾽ ὄψιν τὰς λοιπὰς ἐλπίδας τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

72) Οὕτως ἢ ἄλλως ἑκάστη τῶν ἐλπίδων τούτων εὑρίσκεται μακρὰν τῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν ἐπιβεβαιοῖ τὸ χριστιανικὸν Εὐαγγέλιον. Τινὲς δανείζονται στοιχεῖα ἀπ᾽ εὐθείας ἐκ τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως ἢ παρεκτρέπονται ταύτης. Πᾶσαι αἱ ἐλπίδες αὗται ὑπόσχονται νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰς ἀνθρωπίνους ἐπιθυμίας τὰς ὁποίας οἱ Χριστιανοὶ πολλάκις ἠγνόησαν καὶ οὕτω ἡ ὕπαρξις τῶν ἐλπίδων τούτων ἀποτελεῖ κατάκρισιν

ἡμῶν. Ἀλλ' ἑκάστη τούτων κατά τινα τρόπον διαστρέφει τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει ἀληθῆ προοπτικὴν καὶ προσφέρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους οὐχὶ ἀσφαλὲς ἔδαφος ἐλπίδος, παραπλανητικοὺς δρόμους καὶ ἀπατηλὰ ὄνειρα. Πᾶσαι αἱ ἐλπίδες αὗται καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν ἵστανται μεθ' ἡμῶν ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ὀφείλομεν νὰ ὁμιλήσωμεν εἰς ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ὅσον δυνάμεθα σαφέστερον.

73) Εἶναι σαφὲς ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ἀπαριθμήσωμεν ἐνταῦθα πάσας τὰς διαφόρους ἐλπίδας τῆς ἐποχῆς ἡμῶν. Προεκρίναμεν νὰ ὁμιλήσωμεν περί τινων ἐλπίδων, αἱ ὁποῖαι ἐφελκύουν τὴν ἀφοσίωσιν πολλῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι μᾶλλον ἀντιπροσωπευτικαί. Ὁ Ἐθνικισμός, ὁ ἀναζῶν Φασισμός, ἡ προσήλωσις πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην μορφὴν τῆς οἰκονομικῆς καὶ τεχνολογικῆς τάξεως πρὸς ἐξεύρεσιν τρόπου σωτηρίας, αἱ νοσταλγικαὶ προσπάθειαι πρὸς ἐπανάκτησιν τῆς ὑποτιθεμένης δόξης μιᾶς παρελθούσης ἐποχῆς, ἡ πίστις εἰς τὴν πολιτικὴν δύναμιν ἢ τὴν στρατιωτικὴν ἰσχύν, αὗται καὶ ἄλλαι ἀπατηλαὶ ἐλπίδες θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξετασθῶσι καὶ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῶσιν ἐν πνεύματι Χριστοῦ ὁπουδήποτε ἐμφανίζονται αὗται. Ἤδη θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τεσσάρων ἀντιπροσωπευτικῶν ἐλπίδων τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

74) (α) Δημοκρατικὸς ἀνθρωπισμός. Μέχρι πρό τινος εὐρέως ἐνομίζετο ὅτι ἡ ἐξάπλωσις τῆς Δημοκρατίας ἐξησφάλιζε βαθμιαίως μίαν ἀσφαλῆ, δικαίαν καὶ εἰρηνικὴν τάξιν ἐν τῇ ζωῇ τῆς ἀνθρωπότητος. Προσέτι αἱ κινήσεις ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι σήμερον εὑρίσκονται εἰς ὀξύτατον ἀνταγωνισμὸν πρὸς τὴν «δυτικὴν δημοκρατίαν», διεκδικοῦν τὴν ἀληθῆ δημοκρατικὴν πίστιν καὶ ὑπόσχονται νὰ δημιουργήσωσι μίαν «λαϊκὴν δημοκρατίαν». Μολονότι αἱ κινήσεις αὗται περιεστάλησαν ὑπὸ πολέμων καὶ οἰκονομικῶν κρίσεων, ἐν τούτοις ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὴν δημοκρατίαν, ὑφ' οἱανδήποτε ἔννοιαν, παραμένει δι' ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἡ μόνη βεβαία ἐλπὶς διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας. Ἡ ἐμπιστοσύνη αὕτη δὲν περιορίζεται μεταξὺ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται ἢ ἀγνοοῦν τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Πολλοὶ Χριστιανοὶ ταυτίζουν ἐσφαλμένως τὴν δημοκρατικὴν ἐλπίδα πρὸς τὴν χριστιανικὴν περὶ κοινωνίας ἐλπίδα. Δι' αὐτοὺς δημοκρατία εἶναι χριστιανισμός, ἐκφραζόμενος εἰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς ὀργανώσεις.

75) Ἱστορικῶς, πράγματι, ἡ σχέσις μεταξὺ χριστιανικῆς πίστεως καὶ δημοκρατικοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἶναι πολὺ στενή. Ἡ νεωτέρα δημοκρατία ἐγεννήθη καὶ ἔσχε τὴν πλήρη ἐξέλιξιν αὐτῆς μεταξὺ λαῶν, ἐχόντων

χριστιανικὴν παράδοσιν. Ἡ δημοκρατία κατὰ τὰς βασικὰς αὐτῆς ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις εἶναι φυσικὸν τέκνον ἢ υἱοθετημένον τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ εὐσπλαγχνίας. Κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ὀφείλει εἰς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου, τῆς θεμελιώδους ἰσότητος πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, τῆς ἀλληλοεξαρτήσεως καὶ τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ὑποχρεώσεως.

Ὡσαύτως χάρις εἰς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν ἡ δημοκρατία κατανοεῖ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἀνθρώπων πρὸς κατάληψιν τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν κατάχρησιν αὐτῆς, τὸν κίνδυνον τῆς ἐναποθέσεως τῆς ἐξουσίας εἰς τὰς χεῖρας ὀλίγων, καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τῶν Κυβερνήσεων νὰ ἐξασφαλίζωσι τοὺς πολίτας ἔναντι τῆς ἀδικίας, τυραννίας καὶ χειροδικίας καὶ νὰ ἐπιζητῶσι τὴν εὐημερίαν οὐχὶ μιᾶς προνομιούχου τάξεως ἀλλὰ πάντων.

76) Ἀλλ' ὁ νεώτερος δημοκρατικὸς ἀνθρωπισμὸς ἔχει πολλαπλᾶς ἀρχάς. Ὀφείλει δὲ εἴς τινας μὴ χριστιανικὰς πηγάς,—μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ κλασσικὸς ἀνθρωπισμός, ἡ ἀναγέννησις, ἡ διαφώτισις, ὁ ρωμαντισμὸς καὶ ὁ νεώτερος ἐπιστημονικὸς καὶ πνευματικὸς ἀνθρωπισμὸς—ἕτερα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα παραφθείρουν τὴν περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀντίληψιν. Ἐκ τῶν ἑτέρων πηγῶν τούτων ἀπορρέουν ἡ πίστις εἰς τὴν δυναμικότητα τῆς παιδείας καὶ τῆς τεχνικῆς πρὸς ἐπίλυσιν πάντων τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων, ἡ πίστις εἰς τὴν ἀναπόφευκτον πρόοδον, καὶ πρὸ παντός, ἡ παραθεώρησις ἢ ἄρνησις τῆς ἐξουσίας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ κόσμου καὶ ἡ μὴ κατανόησις τοῦ ἀτελοῦς, προσκαίρου καὶ μεταβατικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων. Κατὰ τὸν δημοκρατικὸν ἀνθρωπισμὸν ὁ ἄνθρωπος εἶναι κύριος τῆς τύχης του καὶ δύναται νὰ δημιουργήσῃ μίαν τελείαν κοινωνίαν. Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ βασίζωνται ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν δυνάμεων διὰ τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς καλυτέρας ζωῆς δι' ἑαυτοὺς καὶ τὰς κοινωνίας, τῶν ἐλπίδων αὐτῶν μὴ ἐπεκτεινομένων πέραν τῆς γηΐνου ὑπάρξεως. Αἱ πεποιθήσεις αὗται εἶναι πλάναι. Ὑποστηρίζων τὰς πεποιθήσεις ταύτας ὁ δημοκρατικὸς ἀνθρωπισμὸς καθίσταται εὐρέως μία χριστιανικὴ αἵρεσις καὶ ὅταν ἀκόμη ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν χριστιανικήν.

77) Αἱ πλάναι τῶν δημοκρατικῶν ἀνθρωπιστῶν περιέχουν ἐπίσης σύγχυσιν ἰδεωδῶν καὶ γεγονότων. Ὑποστηρίζουν τὰ ἰδεώδη τῆς ἰσότητος, ἐλευθερίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ὑποθέτουν εὐκόλως ὅτι εἰς τὰς ὑπὸ δημοκρατικὸν καθεστὼς κοινωνίας οὐδὲν τῶν ἰδεωδῶν τούτων στερεῖται. Ἀλλ' ἡ ἀνισότης, ἡ διάκρισις, ἡ ἀδικία, ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς ἀνύπαρκτον ἐξουσίαν, ἡ χειροδικία καὶ ἡ ἐπίθεσις δὲν σπανίζουν εἰς τὰς δημοκρατι-

ας καὶ μόνον ἡ ἀνθρωποκεντρικὴ αὐτοδικαιοσύνη δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι σπανίζουν.

78) Εἰδικῶς λόγῳ τῶν ἱστορικῶν δεσμῶν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας μετὰ τῆς δημοκρατίας, οἱ Χριστιανοὶ οἵτινες εὑρίσκονται εἰς δημοκρατικὰς κοινωνίας, ἔχουν τὴν εὐθύνην νὰ ἐπιφέρουν τὴν χριστιανικὴν κρίσιν καὶ νὰ ἀποκαθάρουν τὰς κοινωνίας τῶν ψευδῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν ἀστηρίκτων ἐλπίδων. Πρέπει νὰ πιστοποιοῦν τὸ πρὸς τὸν Θεὸν χρέος τῶν ἀνθρώπων χάριν τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς αὐτῶν, τὴν ἣν ἔχουν οἱ ἄνθρωποι ὑποχρέωσιν νὰ κρατοῦν τὰς ἀνθρωπίνους κατακτήσεις καὶ τὰ ἐπιτεύγματα ὡς ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐξυπηρετήσει τῶν βουλῶν αὐτοῦ χάριν τῶν τέκνων Του, καὶ τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξάρτησιν τῶν ἀνθρώπων ἵνα, ἐμπνεόμενοι σύνεσιν, ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς πταίοντας μετὰ δικαιοσύνης καὶ συγγνώμης. Δύνανται νὰ συμμερισθῶσι τὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ κοινωνικαὶ ὀργανώσεις θὰ καταρτισθῶσι πληρέστερον διὰ νὰ προστατεύσωσι καὶ θεραπεύσωσι τὰς ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζωσι καὶ διακηρύττωσιν ὅτι μόνον ἐν ἀπολύτῳ πρὸς τὸν Θεὸν ἐμπιστοσύνῃ καὶ ὑπακοῇ αἱ νόμιμοι γήϊνοι ἐλπίδες δύνανται νὰ διακριθῶσιν ὀρθῶς καὶ νὰ τηρηθῶσι δικαίως. Καὶ πρέπει νὰ ἐπιμένωσιν ὅτι πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἐπιτεύγματα, ὡς πάντες οἱ ἄνθρωποι, πρέπει νὰ ὑποστῶσι τὸν θάνατον καὶ τὴν τελικὴν κρίσιν. Ἡ μόνη βεβαία ἐλπὶς τῶν ἀνθρώπων εὑρίσκεται ἐν τῇ δυνάμει, δικαιοσύνῃ καὶ εὐσπλαγχνίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ.

79) (β) Ὁ ἐπιστημονικὸς ἀνθρωπισμός. Ἡ ἐλπὶς τοῦ ἐπιστήμονος ἀνθρωπιστοῦ συγκεντροῦται ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ὁ ἄνθρωπος, διὰ τῆς ἐπιστήμης, τεχνολογίας καὶ ἀγωγῆς, δὲν δύναται μόνον νὰ μετριάσῃ καὶ σχεδὸν νὰ ἐξαλείψῃ τὴν πεῖναν, τὴν δυστυχίαν, τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν ἄγνοιαν, ἀλλ' ἀκόμη νὰ δημιουργήσῃ μίαν κοινωνικὴν τάξιν, ἥτις θὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς βαθυτέρας ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου καὶ θὰ διαλύσῃ τὰς βασικὰς αὐτοῦ διαμάχας.

80) Ὁ ἐπιστήμων ἀνθρωπιστής, ὡς ὀνομάζομεν αὐτόν, δὲν εἶναι ἀπαραιτήτως εἷς ἐπιστήμων καθ' ἑαυτόν. Οὗτος βλέπει ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὡς αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ὑποθέσεις, τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνθρωπότητος. Παραδέχεται τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον ὡς τὴν ἀσφαλεστέραν ὁδὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐκτιμᾷ μεγάλως τὴν ἀλήθειαν ἣν παρέχει ἡ ἐπιστήμη. Πιστεύει δὲ ὅτι αἱ μεγαλύτεραι ἀνάγκαι τῶν ἀνθρώπων σήμερον εἶναι αἱ ἀνάγκαι τὰς ὁποίας μόνη ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ.

81) Ὁ ἐπιστήμων ἀνθρωπιστὴς στηρίζει τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ εἰς τὰ

ἀνθρώπινα ἐπιτεύγματα κατὰ τὸ παρελθόν. Ὁ ἄνθρωπος ὑπέταξε τὴν φύσιν, ἀνέπτυξε τὰς διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ ἐδημιούργησεν ἐν τῇ πεπολιτισμένῃ κοινωνίᾳ ἕνα ειδικῶς ἀνθρώπινον κόσμον ἐν τῷ μέσῳ τῆς φύσεως. Ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἡ ἅλυσις ἀγκύρας τῆς ἐλπίδος τοῦ ἐπιστήμονος ἀνθρωπιστοῦ. Ἐαν ὁ πολιτισμὸς ἐξαφανισθῇ πᾶσα ἐλπὶς συναπόλλυται. Ἀλλ᾽ ἐὰν ὁ πολιτισμὸς ἐξακολουθεῖ νὰ προάγηται δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ ὅλας τὰς νομίμους ἀνθρωπίνους ἀνάγκας.

82) Αἱ ἐλπίδες τοῦ ἐπιστήμονος ἀνθρωπιστοῦ λαμβάνουσιν ἐνίοτε παράδοξον μορφήν, ἀλλὰ συνήθως χαρακτηρίζονται ὑπὸ νηφαλιότητος καὶ σκληρᾶς ἐργασίας. Ὁ Χριστιανὸς δύναται νὰ δεχθῇ ἕνα νηφάλιον ἀνθρωπιστὴν ὡς συνεργάτην εἰς πολλὰ κοινὰ καθήκοντα καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀνθρωπίνην συμπάθειαν καὶ τὴν ἀνυστερόβουλον ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. Ἀλλ᾽ ὁ ἐπιστήμων ἀνθρωπιστής, συγκεντρῶν πάσας αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας εἰς τὸν ἄνθρωπον, πρέπει νὰ παύσῃ θεωρῶν τὴν χριστιανικὴν πίστιν ὡς ἐχθρικήν. Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ὀφείλει νὰ βαστάζῃ ἐπὶ τῶν ὤμων του, τὴν τύχην τοῦ κόσμου, ὡς ὁ Ἄτλας, ἀλλ᾽ ὁ Χριστιανὸς κρατεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ πρὸς τὸν Θεὸν ὁδηγοῦν νῆμα. Ἐπὶ πλέον κατηγορεῖ τὸν Χριστιανὸν ὅτι σκέπτεται τόσον σοβαρῶς περὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς θλίψεως, τὴν ὁποίαν ἐξουδενοῖ διὰ τῆς καλῆς διαθέσεως καὶ ὑπομονῆς. Θεωρεῖ τὴν χριστιανικὴν περὶ ἁμαρτίας διδασκαλίαν ὡς νοσηρὰν ἐπίδρασιν ψυχοπαθοῦς διαθέσεως. Πρὸ παντὸς λέγει ὅτι ὁ Χριστιανὸς δὲν φροντίζει διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ πολιτισμοῦ, διότι αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ δὲν στηρίζονται εἰς τὸν παρόντα κόσμον.

83) Ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ δεχθῇ τοιαύτην κριτικήν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπιμένῃ ἀφόβως ὅτι ἡ ἐλπὶς τοῦ ἀνθρώπου εὑρίσκεται ἐν τῷ Θεῷ καὶ οὐχὶ ἐν ἑαυτῷ. Ἡ ἐλπὶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἐπωμισθῇ τὸ βάρος τοῦ κόσμου εἶναι μία πλάνη, ἥτις ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἀγωνίας εἰς τὴν ἀπελπισίαν. Ρίζα εἶναι ἡ νεκρὰ ἁμαρτία τῆς ὑπερηφανείας, ἥτις δὲν παραδέχεται τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξάρτησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἥτις δύναται νὰ περιπλέξῃ αὐτὸν εἰς ὅλα τὰ κακὰ μιᾶς ἐρεύνης δι᾽ ἀχαλίνωτον ἐξουσίαν. Ἡ χαρὰ τοῦ Χριστιανοῦ ἐν τῇ πίστει ὅτι ὁ Θεὸς βασιλεύει εἶναι ἀδύνατος δι᾽ ἕνα ἐπιστήμονα ἀνθρωπιστήν.

84) Ἀλλαχοῦ ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς τάσεως τοῦ Χριστιανοῦ πρὸς ἀνακούφισιν καὶ παρεμπόδισιν τῆς θλίψεως. Ὅτε ὁ ἐπιστήμων ἀνθρωπιστὴς θεωρῇ τὴν θλῖψιν ὡς τι ἐξαλειπτέον, δὲν βλέπει τὸ γεγονὸς ὅτι ἀνθρωπίνη ὕπαρξις σημαίνει ὑποφέρειν καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς προσήνεγκε διὰ μέσου τῆς θλίψεως τὴν χαρμόσυνον ἐλπίδα εἰς χιλιάδας ἀνθρώπων, πρὸς

τοὺς ὁποίους ὁ ἐπιστήμων ἀνθρωπιστὴς δύναται νὰ ὁμιλῇ μόνον περὶ στωϊκῆς ὑπομονῆς.

85) Ἡ χριστιανικὴ περὶ ἁμαρτίας διδασκαλία, μὴ οὖσα πεπαλαιωμένη τις ἢ νευρωτικὴ θεωρία, περιγράφει ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται ἕκαστος ἄνθρωπος, ὁ ἀνθρωπιστὴς μετὰ τῶν ἄλλων. Τὸ καλὸν ὡς καὶ τὸ κακὸν πηγάζουσιν ἐκ τῶν ἀγαθῶν προθέσεων διὰ νὰ ἀντιτάσσωσι τὰς προσωπικὰς προσπαθείας καὶ νὰ ὠθῶσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰς τυραννίας καὶ τοὺς πολέμους, τὸ πολιτικὸν χάος καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀπελπισίαν. Ἡ χριστιανικὴ ἐλπὶς ἐνισχύει τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἀντιμετωπίζουν τὴν ἀνθρωπίνην κατάστασιν ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ τραγικότητι. Οὐδὲν ἀνθρώπινον ἐπίτευγμα δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀσφαλῆ βάσιν ἐλπίδος. Ἀλλ' ὁ Χριστιανὸς γνωρίζει ὅτι ἡ ἁμαρτία καὶ τὸ κακόν, ἅτινα καταβάλλουν τὸν ἀνθρωπιστὴν καὶ ματαιοῦν τὰς ἐλπίδας του, ἀντιμετωπίζονται καὶ ὑποτάσσονται διὰ τῆς δαψιλοῦς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστιανός, ἐλπίζων εἰς τὸν Θεὸν δύναται νὰ ἐργασθῇ εὐχαρίστως ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος.

86) (γ) Ὁ Μαρξισμός. Ὁ Μαρξισμὸς εἶναι μία φιλοσοφία τῆς ἱστορίας, ἓν πρακτικὸν πρόγραμμα, καί, διὰ πολλοὺς ἐκ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, εἶναι μία ἰσχυρὰ κοσμικὴ θρησκεία, πλήρης ἐλπίδος. Ἡ ἁπλουστάτη ἔκκλησις τοῦ Μαρξισμοῦ ἀπευθύνεται πρὸς τὰ ἁπανταχοῦ ἀπόκληρα πλήθη, ἅτινα στεροῦνται τροφῆς, ἐνδυμάτων, κατοικίας καὶ ἐπαρκοῦς ἀσφαλείας καὶ ἐλευθερίας διὰ μίαν ἀξιοπρεπῆ διαβίωσιν. Οὗτοι ἀποτελοῦν τὸ Προλεταριάτον, τὸν ἐκλεκτὸν λαὸν τῆς Μαρξιστικῆς θεωρίας. Ἀλλ' ὁ Μαρξισμὸς ἀποτείνεται ὡσαύτως πρὸς τοὺς μᾶλλον εὐημεροῦντας ἐργάτας, οἵτινες θεωροῦσιν ἑαυτοὺς περιοριζομένους καὶ ταπεινουμένους εἰς τὴν ἐργασίαν των, πρὸς τοὺς ἐνθέρμους φίλους τῶν πιεζομένων, πρὸς ἄνδρας καὶ γυναῖκας, φιλοδοξοῦντας νὰ ἠγηθῶσι ἢ καὶ νὰ πεινάσωσι χάριν τῆς συναδελφώσεως καὶ πρὸς μεμορφωμένους ἐπιστήμονας, στρατιώτας, πατριώτας καὶ πολιτικοὺς ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ἀνησυχοῦν διὰ μίαν νέαν ἡμέραν. Πρὸς πάντας τούτους τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας πολλῶν χωρῶν ὁ Μαρξισμὸς προσφέρει δελεαστικοὺς λόγους ἐλπίδος.

87) Πρὸ πάντων ὁ Μαρξισμὸς εἶναι μία φιλοσοφία τῆς ἱστορίας, συγχέουσα τὴν θεωρίαν μετὰ τῆς πράξεως. Εὑρίσκει ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς κινητηρίου πρὸς πρόοδον δυνάμεως καὶ τῆς πηγῆς τοῦ ἐξαλειπτέου κακοῦ. Διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν κέκτηται προσδιωρισμένην φύσιν, ἀλλ' ὅτι δημιουργεῖται καὶ ἀναδημιουργεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας βοηθεῖ διὰ νὰ δημιουργήσῃ. Ὁ Θεὸς καὶ ἡ θεία ἐξουσία δὲν ἀναγνωρίζονται.

Ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ὕπαρξις ὡσαύτως ἀρχίζουν ὅτε, ἐν τῷ ἀγῶνι ἐναντίον τῆς φύσεως, ὁ ἄνθρωπος παράγει τὰ διὰ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ μέσα καὶ οὕτω ἀντιδιαστέλλει ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἄλλων ζώων. Ὁ κομμουνισμὸς — καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν αὐτοῦ — ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἐργάτην καὶ διακηρύττει ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας ὁ ἄνθρωπος ἐπιτυγχάνει τὸν ἀνθρωπισμόν του καὶ τελειοποιεῖ τὴν ἱστορίαν. Οὕτω ὁ ταπεινότατος ἐκ τῶν ἐργατῶν ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ οὐσιῶδες ἔργον.

88) Ἀλλ' ἡ ἱστορία εἶναι τὸ λίκνον τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι ὡσαύτως εἷς ἀγὼν ἐν τῷ ὁποίῳ ἐμφανίζεται ἡ ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἑκάστου ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποξένωσις. Διότι τὰ ἀντικείμενα ἅτινα παράγει ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐργασίας του καὶ τὰ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ στοιχεῖα τῆς φύσεως διανέμονται ἀνίσως μεταξὺ τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τοῦ ἀδυνάτου καὶ οὕτω ἀρχίζει ταξικὸς ἀνταγωνισμός. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ οἰκονομικαὶ ἐνέργειαι καὶ σχέσεις εἶναι θεμελιώδεις, ἡ ἐχθρότης μεταξὺ τῶν ἐχόντων καὶ στερουμένων δηλητηριάζει τὰς μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν τάξεων ἀνθρωπίνους σχέσεις. Εὐτυχία, δικαιοσύνη καὶ ἀγάπη δὲν εἶναι πλέον δυνατὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ ταξικῷ ἀνταγωνισμῷ δὲν εἶναι πλέον ἀληθὴς ἄνθρωπος. Τοιουτοτρόπως οὐχὶ μόνον τὰ ἄτομα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ἱστορία διαφθείρονται.

89) Ὁ ἀνταγωνισμὸς καὶ ἡ κρίσις τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ καθίστανται ὀξύτερα ἐν τῇ κεφαλαιοκρατικῇ κοινωνίᾳ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐμβαθύνονται. Ἀλλ' ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ ἀγωνίᾳ ἀναδύει μία μεγάλη ἐλπίς. Διότι τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς ἐγγίζει, τουτέστιν εἷς τελικὸς ἐπαναστατικὸς κατακλυσμός, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ καταπιέζουσα κοινωνία θὰ καταπέσῃ καὶ οἱ πιεζόμενοι θὰ ἐλευθερωθῶσιν. Τὸ Προλεταριάτον, οἱ στερούμενοι περιουσίας, χώρας καὶ οἰκογειακῆς ζωῆς ἐργάται, διδασκόμενοι καὶ κατευθυνόμενοι ὑπὸ ἑνὸς ὠργανωμένου Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καὶ ἡνωμένοι ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν συνόρων, δύνανται νὰ προκαλέσωσιν ἐπανάστασιν εἰς κατάλληλον στιγμὴν καὶ οὕτω νὰ ἐκπληρώσουν ἓν μεσσιανικὸν δι' ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα καθῆκον.

90) Εἰς τὴν οὑτωσὶ δημιουργουμένην ἄνευ ταξικῶν διακρίσεων κοινωνίαν, τὸ ἔργον τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ συμφιλίωσις. Οἱ ἄνθρωποι, μὴ χωριζόμενοι πλέον διὰ τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας των ἢ διὰ τῆς ἀτομικῆς χειροδικίας, θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐπικοινωνῶσι πρὸς ἀλλήλους ἐλευθέρως καὶ νὰ καταστῶσι πραγματικοὶ γείτονες, ὡς ἀληθεῖς κοινωνικοὶ ἄνθρωποι. Ὁ ἐλεύθερος συνεταιρισμὸς τῶν παραγωγέων θὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ ἀναγκαῖα εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀγαθά. Καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ φύσις θὰ παύσῃ νὰ εἶναι ὁ ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν θὰ ὑπάρχωσι πλέον οὔτε

κοινωνικαὶ τάξεις, οὔτε κοινωνικὸς ἀνταγωνισμὸς καὶ ὡς ἐκ τούτου οὔτε καταπιέζουσα κυβέρνησις, οὔτε ἑτέρα ἀφορμὴ βίας. Πᾶς δὲ ὁ συναχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ μέσου τῶν αἰώνων πλοῦτος θὰ συναθροισθῇ καὶ θὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν πάντων.

91) Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι τὸ περὶ οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης αἴτημα εἶναι τοιοῦτον ὥστε χρήζει τῆς ἀπὸ μέρους πάντων τῶν Χριστιανῶν ὑποστηρίξεως, ἄνευ ἐριστικότητος ἢ ἰδιοτελείας ἀλλὰ καὶ ἄνευ συμβιβασμῶν. Ἐπὶ πλέον ἡ Ἐκκλησία καὶ πᾶς Χριστιανὸς ὀφείλουν νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν πλήρη ἐνοχὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἀνεπαρκὲς κήρυγμα καὶ τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τῆς δικαιοσύνης, ἅτινα ἤνοιξαν τὸν δρόμον εἰς τὰς κομμουνιστικὰς προσβολάς. Πρέπει ἐπίσης νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἰσχυρὰν γοητείαν ἣν ἐξασκεῖ ἡ ὑπὸ ἐπιφανῶν Μαρξιστῶν ἀνάλυσις τῆς ἱστορίας καὶ ἡ ὑπόσχεσις ὅτι ἐγγίζει τὸ τέλος τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς ἀποξενώσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἡ χριστιανικὴ περὶ τῆς ἱστορίας ἀντίληψις δὲν ἀνεπτύχθη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἡμῶν μετὰ τῆς δεούσης πειστικότητος καὶ δυνάμεως.

92) Ἀφ᾽ ἑτέρου τὰ χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν ἡγετικῶν κομμουνιστικῶν στελεχῶν μέτρα πρὸς κατάληψιν καὶ διατήρησιν τῆς ἐξουσίας ἐξ ὀνόματος τοῦ Προλεταριάτου καὶ ἡ σαφὴς διδασκαλία ὅτι πάντα τὰ ἀπαραίτητα πρὸς κατάλυσιν τῆς ἐξουσίας τῶν ἐχθρῶν τῶν τάξεων ἐπιτρέπονται, ἀπώθησαν πολλοὺς οἵτινες διέκειντο εὐμενῶς πρὸς τὸν κομμουνισμόν, λόγῳ τοῦ κομμουνιστικοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης αἰτήματος. Ἐπὶ πλέον ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ κομμουνιστικὴ περὶ δικτατορίας τοῦ Προλεταριάτου διδασκαλία ὡδήγησε πολλάκις πρὸς ὁλοκληρωτικὴν δικτατορίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲν ἀναγνωρίζεται ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ ἀνθρωπίνη ἐλευθερία.

93) Ἀλλ᾽ ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ στιγματίσῃ τὰς πλάνας διὰ τῶν ὁποίων διαφθείρεται καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ Μαρξιστικὴ θεωρία. Πρῶτον ἡ ἄρνησις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀπόρριψις τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ ἐφ᾽ ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας διανοίγει τὴν ὁδὸν πρὸς εἰδωλοποίησιν τοῦ κόμματος ἢ τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος. Δεύτερον, ἡ μαρξιστικὴ πίστις εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ προλεταρίου διὰ νὰ κατευθύνῃ τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν πρὸς τὴν τελείωσιν αὐτῆς καὶ νὰ καταστῇ ὁ μεσσίας μιᾶς νέας ἐποχῆς, διαψεύδεται ὑπὸ τῶν δεδομένων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὡς γνωρίζομεν ταύτην. Τρίτον, δὲν ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς παρούσης μαρξιστικῆς τακτικῆς ἡ πεποίθησις ὅτι ἁπλῆ ἐξάλειψις τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν δύναται νὰ καταργήσῃ τὴν πάλην καὶ τὸν ἐγωϊσμόν, ἅτινα χαρακτηρίζουν τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν. Ἡ χριστιανικὴ περὶ ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ

προορισμοῦ διδασκαλία ἵσταται ἐπὶ θετικωτέρου ἐδάφους.

94) (δ) Ἐθνικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀναγέννησις. Σήμερον εἰς πολλὰς χώρας καὶ εἰδικῶς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, ὁλόκληροι λαοὶ εὑρίσκονται ἐν μέσῳ μιᾶς κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἀπέραντος αὕτη ἀναστάτωσις ἀνεπτύχθη μεγάλως κατὰ τὴν παρελθοῦσαν δεκαετίαν. Ἂν καὶ ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος ἐπήνεγκεν ἀνειπώτους θλίψεις εἰς πολλούς, ἐν τούτοις διήνοιξεν εἰς αὐτοὺς ἕνα νέον κόσμον καὶ ἡ ἱστορία, ἥτις ἄλλοτε ἦτο κουραστικὴ ἐπανάληψις παρομοίων γεγονότων, κατέστη δι' αὐτοὺς αἰφνιδίως ζῶσα.

95) Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων καὶ κωμοπόλεων καὶ ἰδίως οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν, ἐγνώρισαν καλῶς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐφηρμοσμένης ἐπιστημονικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας.

Ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῶν ἀπομεμακρυσμένων ἐρήμων ἔλαβον γνῶσιν τῶν ἀγαθῶν τούτων διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τῶν πολεμούντων εἰς τὰς χώρας αὐτῶν στρατευμάτων. Ἐπὶ πλέον ἡ ταχύτης μεθ' ἧς κατελύθη εἰς πολλὰς χώρας ἡ δυτικὴ κυριαρχία μετὰ τὸν πόλεμον παρέσχεν εἰς τοὺς ἁπανταχοῦ ὑποδούλους λαοὺς μίαν νέαν αἴσθησιν δυνάμεως καὶ ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἐνῷ οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ὡς οἱ Ἰνδοὶ ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν κυρίως διὰ μεθόδων τῆς μὴ βίας εὗρον εἰς τὴν ἔκβασιν μίαν αὐτοπεποίθησιν εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικάς των δυνάμεις.

96) Ταυτοχρόνως αἱ θρησκευτικαὶ καὶ πνευματικαὶ μορφαὶ τῆς διαβιώσεως αὐτῶν ἀναδεικνύουν τὰς συγκρούσεις τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ τοῦ ὑπὸ διαφόρους μορφὰς κομμουνισμοῦ καὶ ἀνθρωπισμοῦ. Εἰς πολλὰς χώρας οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ βλέπωσι τὰς δυνατότητας μιᾶς νέας καὶ καλυτέρας ζωῆς. Τόσον ὁ χριστιανισμὸς ὅσον καὶ οἱ ἀνταγωνισταὶ αὐτοῦ ὑπεβοήθησαν τὸν σχηματισμὸν μιᾶς νέας ἀντιλήψεως περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον εὐθύνης τοῦ ἀνθρώπου. Ὡσαύτως ὑπεβοήθησαν νὰ προκληθῇ ὁ μέγας ἰσχυρισμὸς τῶν ἀρχαίων θρησκειῶν ὅτι αὗται εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὰ προβλήματα τῆς περιπεπλεγμένης γενεᾶς ἡμῶν.

97) Συνέπεια τούτου εἶναι, εἷς ἰσχυρὸς καὶ αὐξανόμενος ἐθνικισμός, καθὼς ἐπίσης καὶ μία ἀναβίωσις τοῦ περὶ πνευματικῆς καὶ θρησκευτικῆς κληρονομίας ἐνδιαφέροντος ἑκάστου λαοῦ. Ὑπάρχει μία νέα πεποίθησις μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Βουδδισμοῦ, Ἰνδουϊσμοῦ καὶ Ἰσλαμισμοῦ ὅτι αἱ θρησκεῖαί των κατέχουν τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀσθενείας τοῦ κόσμου.

Οἱ Βουδδισταὶ σήμερον σχεδιάζουν μίαν εὐρεῖαν ἱεραποστολικὴν ἀποστολήν. Ὁ νεο - ἰνδουϊσμὸς οὐδέποτε παύει κηρύττων ὅτι αὐτὸς μόνον δύναται, διὰ τῆς ἱκανότητος ἣν ἔχει νὰ ἀναγνωρίζῃ τὴν ἀλήθειαν ὁπουδήποτε εὑρίσκεται, νὰ συνοψίσῃ τὴν ἀρίστην τῶν παραδόσεων. Ὁ Ἰσλαμισμὸς ἀνακτᾷ τὸν ἱεραποστολικόν του ζῆλον καὶ προσφέρει συνεργασίαν διὰ μίαν παγκόσμιον ἀδελφοσύνην, ἥτις διαπερᾷ τὰ ὅρια τῆς φυλῆς καὶ τῆς ἐθνικότητος. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀφρικῆς ἐπιδιώκουν τὴν ἀναβίωσιν τῆς γηγενοῦς αὐτῶν πίστεως πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν συγχρόνων ἀναγκῶν.

98) Χαίρομεν μετὰ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς διὰ τὴν ἣν εὗρον νέαν πηγὴν δυνάμεων καὶ συμμεριζόμεθα τὴν ἀγωνίαν τὴν ὁποίαν ἔχουν διὰ νὰ χρησιμοποιήσωσι τὰς δυνάμεις ταύτας πρὸς ἀπόλυτον ὄφελος τῶν ἰδίων αὐτῶν χωρῶν καὶ ἐπ' ἀγαθῷ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Εἶναι καλὸν ὅτι ἐνίοτε ὑπάρχει σοβαρὰ ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιῶν φροντὶς — ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τῶν καλυτέρων ὅρων διαβιώσεως, τῆς διατηρήσεως τῆς πνευματικῆς κληρονομίας — ἰδιαιτέρως ἐκεῖ ὅπου τὰ πράγματα ταῦτα εἶχον ἐπὶ μακρὸν παραμεληθῆ. Εἶναι καλὸν ὅτι ἡ πνευματικὴ ἐν Ἀσίᾳ ἀφύπνισις ἐδημιούργησε καὶ διάθεσιν ἐπιμόνου δραστηριότητος, ἥτις ζητεῖ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ σημερινὰ αἰτήματα καὶ νὰ ἀνατινάξῃ τὸν λήθαργον, ὃν ἔθρεψεν ἡ μακραίων πρὸς μοιρολατρείαν τάσις.

89) Ἐὰν τονισθῇ μετά τινος δικαιοσύνης ὅτι τοιαύτη ἐνέργεια τυγχάνει ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν ἀρνουμένων τὸν κόσμον θρησκειῶν ὡς ὁ Ἰνδουϊσμὸς καὶ ὁ Βουδδισμός, πρέπει ἐπίσης νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι αἱ θρησκεῖαι αὗται ἀποδίδουν σχετικὴν καὶ προσωρινὴν μέριμναν ὑπὲρ τῆς προσωπικῆς ἀξίας, τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινότητος. Θεωροῦν μετ' αἰσιοδοξίας τὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἱστορία στερεῖται ὑψίστου κύρους. Ἡ ἐνυπάρχουσα αὕτη ἀπαισιοδοξία ἀπορρίπτεται, κατὰ σειράν, ὑπὸ μιᾶς ὑπερφυσικῆς αἰσιοδοξίας, ἡ ὁποία ἐν τῇ ὑψίστῃ πραγματικότητι, εὑρισκομένη πέραν πάσης μεταβολῆς, δράσεως καὶ σκοποῦ, διαβλέπει τὴν διάλυσιν πάντων τῶν ἀνταγωνισμῶν, φόβων καὶ ματαιοτήτων.

100) Ὁ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ διεσπαρμένος Ἰσλαμισμὸς παρέχει πλέον θετικὴν τοποθέτησιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν. Εἶναι ἡ μόνη ἐκ τῶν μεγάλων παγκοσμίων θρησκειῶν, ἥτις ἔχει τὴν ῥίζαν αὐτῆς ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ φέρει σαφῆ ἴχνη τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, λατρείᾳ, ἐν τῷ χαρακτηριστικῷ τρόπῳ ἐκφράσεως καὶ ἀκόμη ἐν τῇ σφοδρᾷ ἀπορρίψει τοῦ σταυροῦ ὡς βλασφήμου σκανδάλου.

Τὸ κοράνιον, ἰσχυριζόμενον ὅτι εἶναι ἡ τελικὴ θεία ἀποκάλυψις, ἀρχίζει διὰ τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ ὡς κυρίου τοῦ κόσμου καὶ βασιλέως τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως. Τὰς ἐσχάτους ἡμέρας εἷς καλῶς καθοδηγούμενος Μεσσίας, ὁ Μαχδί, θὰ ἔλθῃ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ Θεοῦ νὰ ἀνακαινίσῃ τὸν κόσμον κατὰ τὰ μουσουλμανικὰ ἰδεώδη. Ταῦτα ἐκτίθενται ἐν τῷ ἱερῷ νόμῳ (σαριάτ), τὸ ὁποῖον διατείνεται ὅτι εἶναι ἐρριζωμένον ἐν τῇ δοθείσῃ πρὸς τὸν προφήτην ἀποκάλυψιν καὶ ὅτι ζητεῖ παρὰ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ συνειδητὴν ὑπακοήν.

Ἀλλ᾽ ἡ ἐξαπλουμένη σήμερον διὰ μέσου τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου πραγματικὴ δύναμις δὲν εἶναι ἡ προσδοκία τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ καλῶς κατευθυνομένου Μεσσίου, ἀλλ᾽ ἡ δύναμις τοῦ ἀναπτυσσομένου ἐθνικισμοῦ. Διὰ τοῦ τύπου τούτου, ὅστις εἶναι συγχρόνως πολιτικός, πνευματικὸς καὶ θρησκευτικός, ὁ Ἰσλαμισμὸς διεκδικεῖ πάλιν τὴν ἐμπιστοσύνην ὅτι δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπότητος. Κάτω ἀπὸ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ὑπάρχει ἓν βαθὺ αἴσθημα ματαιότητος καὶ ἀμηχανίας. Θεωρεῖται ὅτι τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἰδεώδους μουσουλμανικῆς κοινωνίας κεῖται ἐν τῷ ἀναλλοιώτῳ ἱερῷ νόμῳ, καίτοι ἡ πραγματικὴ ζωὴ ὀφείλει νὰ συνεχίζηται ἐν τῷ σημερινῷ κόσμῳ. Ὁ νεώτερος Ἰσλαμισμὸς ζῇ εἰς κατάστασιν συνεχοῦς θρησκευτικῆς κρίσεως, ἐντάσεως μεταξὺ τῶν τηρητῶν τοῦ ἀρχαίου καὶ τῶν διαφόρων ὁμάδων τῶν συγχρόνων προοδευτικῶν μουσουλμάνων. Οἱ μουσουλμανικοὶ λαοὶ αἰωρούμενοι μεταξὺ τῆς βιαίας διεκδικήσεως καὶ τῆς παραλυτικῆς ματαιοπονίας, χρήζουσι βαθείας ἀπὸ μέρους τοῦ δυτικοῦ κόσμου κατανοήσεως.

102) Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἡ Ἐκκλησία καλεῖται νὰ ἀναλάβῃ σοβαρώτερον τὸ ἱεραποστολικὸν αὐτῆς καθῆκον. Τὸ καθῆκον τοῦτο πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ πραγματικὴν προσπάθειαν πρὸς κατανόησιν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος, δι᾽ ὧν πολλὰ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ ἑκατομμύρια ζητοῦν νὰ δώσωσι μορφὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν καὶ προσωπικὴν αὐτῶν ζωήν. Πρέπει πράγματι νὰ ὑπομνήσωμεν αὐτοῖς ὅτι ὁ ὄλεθρος ἀκολουθεῖ διὰ τὰ ἔθνη καὶ τὴν πρόοδον ἐκεῖ ὅπου διατυποῦνται ἀπόλυτοι ἀξιώσεις. Ἀλλὰ ταυτοχρόνως δὲν δυνάμεθα νὰ ἱστάμεθα ἀκίνητοι, καθ᾽ ὃν χρόνον οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἄλλων θρησκειῶν ἀγωνίζονται νὰ ἐπιτύχωσι κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ κοινὸν ἀγαθὸν τῶν λαῶν των. Πρέπει νὰ προειδοποιηθῇ ἡ Ἐκκλησία νὰ μὴ συγκαλύψῃ τὴν μαρτυρίαν της καὶ νὰ μὴ ἀμελήσῃ τὸ παρὸν καθῆκόν της διὰ μιᾶς δυσαναλόγου ἐξάρσεως τῶν λοιπῶν κοσμικῶν ἐλπίδων. Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ πρέπει νὰ συσχετισθῇ πρὸς τὸ ἄμεσον καὶ ἐπιτακτικὸν ἡμῶν καθῆ-

κον ὅπως πράττωμεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ βασιλεία εὑρίσκεται ἐν δράσει εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον.

103) (ε) Ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπηλπισμένων. Ὡμιλήσαμεν περί τινων ἐλπίδων εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἡμῶν ζητοῦν καταφύγιον. Ἀλλὰ τί δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ ἐκείνων, οἵτινες μὴ ἔχοντες τοιοῦτον καταφύγιον, στεροῦνται οἱασδήτινος ἐλπίδος ;

104) Ὑπάρχουν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔχουν τοσαύτην πικρὰν περὶ τῆς ζωῆς πεῖραν, ὥστε νομίζουν ὅτι δὲν ὑπελείφθη τίποτε τὸ σοβαρὸν καὶ ἐνδιαφέρον. Σκυθρωποὶ ἐκ τῆς θλίψεως, διαψευσθέντες εἰς τὰ ὄνειρά των καὶ συντριβέντες ὑπὸ τῆς ἀδικίας καὶ ἀσπλαγχνίας, θεωροῦν ὅτι εἶναι τὰ θύματα μιᾶς τυφλῆς τύχης ἢ ὅτι τὰ πάντα ἔχουν διευθετηθῆ ὑπὸ ἑνὸς κακεντρεχοῦς παίκτου πρὸς ὄλεθρον καὶ καταστροφήν των. Ἐνατενίζοντες εἰς τὸ μέλλον τὸ μὲν καλὸν τὸ ὁποῖον βλέπουν εἶναι μία ψυχρὰ καὶ μελαγχολικὴ προσδοκία, τὸ δὲ κακὸν μία προσδοκία ἀφορήτου βασάνου καὶ ἀθλιότητος. Ἡ πολιτικὴ καὶ ὅλα τὰ διὰ τὴν κοινωνικὴν βελτίωσιν σχέδια ἐμφανίζονται εἰς τὰς πικραμένας ταύτας ψυχὰς ὡς ἓν μάταιον παίγνιον, ἐπινοηθὲν διὰ νὰ ἀποσύρῃ τὴν προσοχήν των ἐκ τῆς βαθείας τραγωδίας τῆς ζωῆς.

Ἐνθυμούμενοι τὰς τρομερὰς δοκιμασίας μεγάλου ἀριθμοῦ προσφύγων καὶ ἐκτοπισμένων προσώπων εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, δὲν πρέπει νὰ ἀπορῶμεν διατί πολλοὶ τούτων περιέπεσαν εἰς τοιαύτην ἀπελπισίαν.

105) Ὑπάρχουν ἄλλοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ δὲν ὑπῆρξε τόσον ἄστοργος, ἀλλ' οἱ ὁποῖοι, ἐνισχυθέντες πρὸς στιγμὴν ὑπό τινος ἀνθρωποκεντρικῆς ἐλπίδος, περιέπεσον ἤδη εἰς ἀπογοήτευσιν. Ἐγκαταλειφθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ των ἀπεμονώθησαν. Δυσκόλως ὑπερβάλλει τις τὴν μεγάλην εὐκολίαν, μεθ' ἧς ὁ δυτικὸς ἄνθρωπος, ὅστις ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος ἀπώλεσε τὴν πατροπαράδοτον χριστιανικὴν πίστιν, προσεκολλήθη εἰς ἕτερα προοδευτικὰ ἢ οὐτοπιστικὰ δόγματα, ἅτινα ἐνίσχυσαν αὐτὸν νὰ ἀτενίζῃ τὸ μέλλον μετ' ἐμπιστευτικῆς προσδοκίας. Δυσκόλως ἐπίσης ὑπερβάλλει τις τὸν συνεκτικὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐπεβλήθησαν τὰ δόγματα ταῦτα ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον. Εἰς τὴν ἡμετέραν ὅμως ἐποχήν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τὴν πίεσιν καταστρεπτικῶν γεγονότων καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς καλυτέρας ἐρεύνης ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων, πολλοὶ τῶν συγχρόνων ἐγκαταλείπουν τὰς ἐλπίδας ταύτας, μολονότι δὲν δύνανται νὰ τὰς ἀντικαταστήσωσιν. Ὑπάρχει ἐνταῦθα μία ἀξιοσέβαστος τιμιότης σκέψεως, ἀλλ' αὕτη ἐμφανίζεται εἰς μίαν κατάστασιν, προκαλοῦσαν βαθυτάτην συμπάθειαν καὶ ἐξέγερσιν. Ὁσονδήποτε σαφῶς καὶ ἂν βλέπωμεν τὴν κενότητα

τῶν τοιούτων ἀνθρωπιστικῶν ἐλπίδων, οὐχ ἧττον πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν εὐθύνην ἡμῶν ὅταν ἀναλαμβάνωμεν τὸ ἀρνητικὸν ἔργον τῆς καταστροφῆς των, ἵνα μὴ ἡ δευτέρα κατάστασις εἶναι χείρων τῆς πρώτης.

106) Εἰς ὡρισμένας περιοχὰς ἔχουν ἐπιτευχθῆ περισσότερα. Ὑπάρχουν τινὲς μεταξὺ ἡμῶν, οἵτινες, ἀποκαθάραντες αὐστηρῶς τὰς σκέψεις καὶ τὰ φιλοσοφικά των συστήματα πάσης καιροσκοπικῆς καὶ ἀβασίμου αἰσιοδοξίας, πάσης περὶ προόδου πλάνης, πάσης οὐτοπιστικῆς προσδοκίας, παντὸς πλαστοῦ καὶ σκιώδους ἰδεαλισμοῦ, καὶ ἰδόντες τὴν ἐν μέσῳ ἑνὸς ἀθέου κόσμου ἀνθρωπίνην ἀπελπιστικὴν κατάστασιν, εὗρον νέον θάρρος, προερχόμενον ἐκ τῆς προδήλου καὶ βαθείας αὐτῶν ἀπελπισίας. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἄθεοι ὑπαρξισταί, οἱ ὁποῖοι εἴς τινας χώρας ἀκούονται τόσον εὐρέως καὶ πολλοὶ τῶν ὁποίων γράφουν μετὰ μεγάλης ἱκανότητος καὶ πραγματικῆς λογοτεχνικῆς χάριτος. Οὗτοι εἶναι ἄθεοι, ἀλλ' ἄθεοι ὑπὸ νέαν μορφήν. Δὲν χλευάζουν τὰ θέματα περὶ ἃ ἀσχολεῖται ἡ χριστιανικὴ πίστις, ἀλλ' ἐκλαμβάνουν αὐτὰ σοβαρῶς. Δὲν χαίρουν ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ θεωροῦν ταύτην ὡς τοποθετοῦσαν ἡμᾶς εἰς μίαν τρομερὰν καὶ σοβαρὰν κατάστασιν. Ἕκαστος ἡμῶν εἶναι ἀπολύτως μόνος, περιβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ κενοῦ, οὕτως ὥστε ἐὰν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ζωὴ ἡμῶν ἔχει ἔννοιαν τινὰ ἢ ἀξίαν, πρέπει νὰ δημιουργήσωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ τοιαύτην ἔννοιαν καὶ ἀξίαν, μὴ λησμονοῦντες ὅτι ὁ θάνατος θέτει τέρμα εἰς πάντα. Ὑπάρχει εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην θετική τις ἀντιμετώπισις τῆς ζωῆς, θάρρος τι, τὸ ὁποῖον δυσκόλως δύναται νὰ πηγάσῃ ἐκ μιᾶς πλήρους ἀρνήσεως, ἐκ τοῦ θανάτου τῆς ἐλπίδος. Ἐνταῦθα ἔχομεν τὴν τιμιωτάτην καὶ ἴσως τὴν περιεκτικωτάτην μορφὴν τοῦ ἀνθρωποκεντρισμοῦ. Ὁ ἀνθρωποκεντρισμὸς οὗτος, ἐν πλήρει κατανοήσει τῆς ἀπελπιστικῆς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἄνευ Θεοῦ ἀνθρώπων καταστάσεως, ἐπαναλαμβάνει τὴν κεντρικὴν χριστιανικὴν διαβεβαίωσιν, ἐφ' ὅσον φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ περὶ θάρρους προερχομένου ἐκ τοῦ σκότους τῆς πλήρους ἀπαρνήσεως τῆς ἐλπίδος, ἔστω ὑπὸ διεστραμμένην μορφήν, τὸ δὲ θάρρος τοῦτο εἶναι ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία ὅτι ἡ ἐλπὶς δύναται νὰ ἀναγεννηθῇ διὰ μέσου τοῦ σκότους τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς κραυγῆς τῆς ἐγκαταλείψεως.

107) Τὸ μοναδικὸν περὶ ἐλπίδος μήνυμα ἡμῶν πρὸς πάντας τοὺς ζῶντας ἐν τῷ κόσμῳ ἄνευ ἐλπίδος εἶναι ὅτι ὑπάρχει Εἷς ὁ ὁποῖος κατανοεῖ αὐτοὺς καλύτερον παρ' ὅ,τι αὐτοὶ ἑαυτούς. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἠρεύνησε τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Πρὶν ἀναστῇ ἐνδόξως ἐκ τνῶ νεκρῶν καὶ τοῦ Ἅδου διῆλθε διὰ μέσου τῆς πλέον σκο-

τεινῆς νυκτὸς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, διὰ μέσου τῆς ἀπολύτου μονώσεως καὶ ἐγκαταλείψεως. Ἀπευθύνοντες πρὸς αὐτοὺς τὸ μήνυμα τοῦτο, πρέπει νὰ ὁμιλῶμεν ὡς ἐκεῖνοι οἵτινες ἐξηκολούθησαν νὰ σταυρώνουν τὸν Χριστόν, διότι καὶ ἡμεῖς συμμετέχομεν τῆς εὐθύνης διὰ τὴν παροῦσαν ἀπελπισίαν τόσων συνανθρώπων, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανεν. Ὁ Θεὸς παρέχει εἰς ἡμᾶς χάριν καὶ σοφίαν διὰ νὰ ἀπευθύνωμεν τὸν λόγον τῆς ἐλπίδος καὶ νὰ ἐκδηλῶμεν αὐτὴν διὰ πράξεων ἀγάπης οὕτως ὥστε καὶ ἐκεῖνοι νὰ ἀντιληφθῶσι.

108) Διεξήλθομεν ἐν συντομίᾳ τινὰς ἐκ τῶν μὴ χριστιανικῶν ἐλπίδων τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, πρὸς τὰς ὁποίας εἶναι ἐστραμμένα τὰ ὄμματα πολλῶν. Διακρίνομεν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν, τὴν παρουσίαν τοῦ ἀνυψωθέντος Κυρίου ἡμῶν, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐπίγειον ἀποστολήν Του ἐκινεῖτο μεταξὺ τῶν ταπεινῶν τῶν προσφύγων, τῶν πολιτικῶν ταραξιῶν καὶ ζηλωτῶν, τῶν σοφιστῶν διανοουμένων, τῶν ἁπλῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν, μεθ' ὅλων τῶν ἀπηλπισμένων καὶ τῶν ἀποτεθαρρημένων. Ἐδέχθη τὴν καταφρόνησιν, τὴν θλῖψιν καὶ τὸν θάνατον ἐκ τῶν χειρῶν ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἦλθε νὰ σώσῃ καὶ προσηυχήθη ὑπὲρ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Ὡς ὁ ὑπερυψωθεὶς Κύριος κελεύει τὴν Ἐκκλησίαν Του, ἡ ὁποία σήμερον ἀντικρύζει πανταχοῦ ἀνθρώπους τῶν ὁποίων αἱ ἐλπίδες διεψεύσθησαν ἢ ἐξεμηδενίσθησαν ἢ ἐστηρίχθησαν ἐπὶ ψευδῶν Θεῶν, διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν δρόμον Του, διότι μόνον ὅταν ἡ Ἐκκλησία ὁδεύσῃ τὴν ὁδὸν τοῦ Σταυροῦ θὰ δυνηθῇ νὰ προσφέρῃ μίαν ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν ἐλπίδα ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ.

(Συνεχίζεται) † Ὁ Φιλαδελφείας ΙΑΚΩΒΟΣ

ΟΣΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ

ΑΙ ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΝΑΡΙΘΜΗΣΕΙ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΟΛΟΓΙΩ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΙΕΡΑΙ ΤΕΛΕΤΑΙ. Η ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ.

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος προελθοῦσα εἰς τὴν ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ κατάταξιν Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, ἐνέκρινε τὴν σχετικὴν πρᾶξιν, ἣν ὥρισεν ὅπως κομίσῃ εἰς Ἅγιον Ὄρος εἰδικὴ ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Δέρκων κ. Ἰακώβου καὶ Ροδοπόλεως κ. Ἱερωνύμου Ἐπιτροπή, ἥτις θὰ προΐστατο τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει τελετῶν ἐπὶ τῷ πρώτῳ ἑορτασμῷ τῆς μνήμης τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου, τῇ 14ῃ Ἰουλίου, ἡμέρᾳ τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει τῷ 1809.

Ὡσαύτως ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἐν τῇ Συνοδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 5ης Ἰουλίου ἑ. ἔ. ἐνέκρινε τὴν Ἀσματικὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Ὁσίου, ποιηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐν Μοναχοῖς Ὁσιωτάτου κ. Γερασίμου Μικρογιαννανίτου.

Ὁ ἑορτασμὸς ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ.

Ἐπὶ τῷ πρώτῳ ἑορτασμῷ τῆς μνήμης τοῦ Ὁσίου διεξήχθησαν, ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ, ἱ. τελεταί.

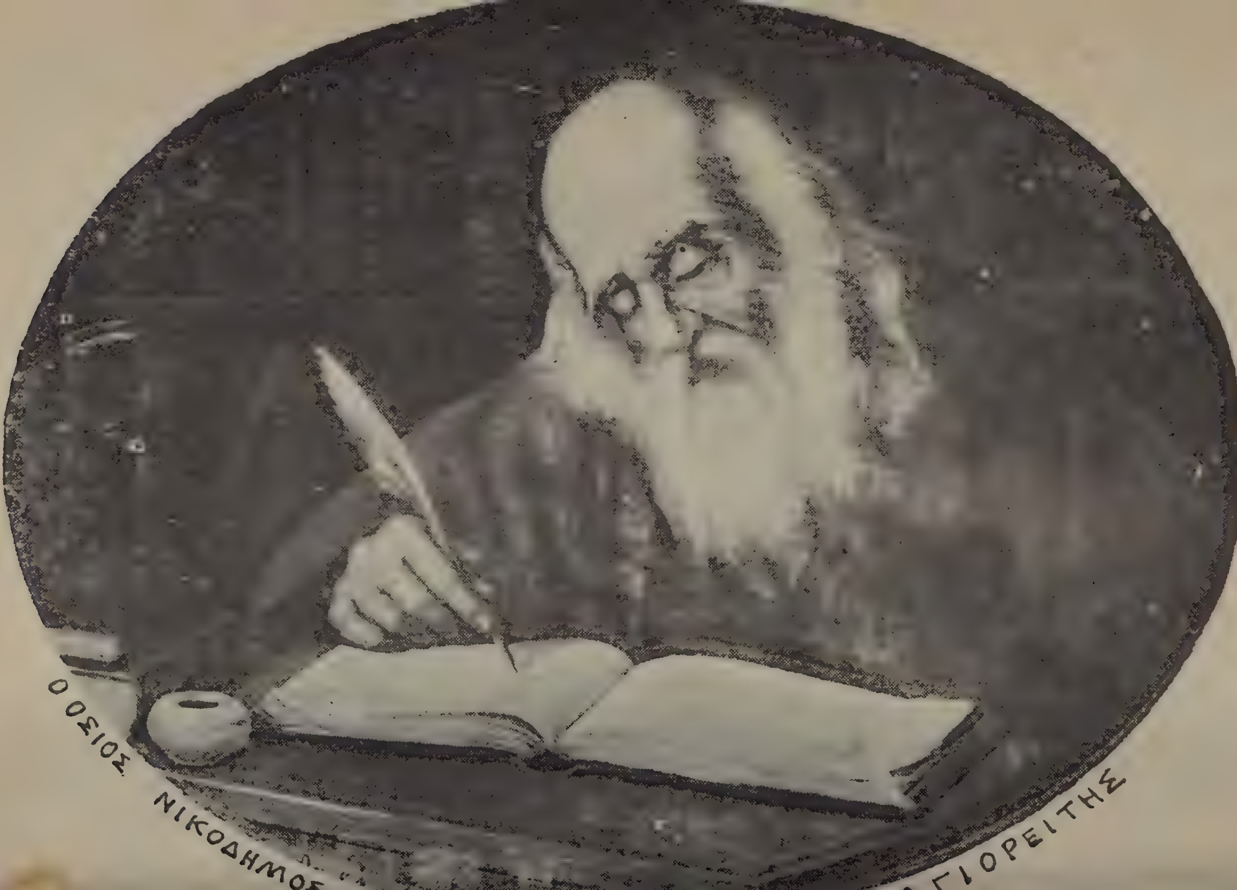
Οὕτω συμφώνως πρὸς ἀπόφασιν τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ πρὸς καταρτισθὲν πρόγραμμα, τὴν παραμονὴν ἐτελέσθη ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Ἑορτῆς, ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ, χοροστατούσης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Κατὰ τὴν κυριώνυμον ἡμέραν, ἐτελέσθη μετὰ πάσης ἐκκλησιαστικῆς μεγαλοπρεπείας ἡ Θεία Λειτουργία, προεξάρχοντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δέρκων κ. Ἰακώβου, Προέδρου τῆς Συνοδικῆς ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἐπιτροπῆς, καὶ συλλειτουργοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ροδοπόλεως κ. Ἱερωνύμου.

Ὁ ἑορτασμὸς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει.

Τοὺς Πατριαρχικοὺς Ἀπεσταλμένους Σεβ. Μητροπολίτας Δέρκων καὶ Ροδοπόλεως, ἀναχωρήσαντας ἐντεῦθεν σιδηροδρομικῶς τῇ 22ᾳ Ἰουλίου, ἀπεχαιρέτησαν ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ Σιρκετζῆ ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ Πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Αἰμιλιανὸς καὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ὁ Πανοσ. Ὑπογραμματεὺς αὐτῆς κ. Συμεών.

Εἰς τὰς Καρυὰς ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Μηλι-

Ο ΟΣΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ
ΓΙΟΡΕΙΤΗΣ

τουπόλεως κ. Ἱερόθεος, ἡ Ἱερὰ Ἐπιστασία ἐν σώματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν ἀπουσιάζοντα Γεν. Διοικητὴν Ἁγίου Ὄρους Γεν. Γραμματεὺς τῆς Διοικήσεως, οἱ Ἀντιπρόσωποι τῶν εἴκοσι Ἱ. Μονῶν καὶ ὁ Διευθυντὴς τῆς Χωροφυλακῆς καὶ πλῆθος Μοναχῶν καὶ λαϊκῶν.

Ὁ Ἑσπερινὸς τῆς ἑορτῆς ἐτελέσθη μετὰ πάσης ἱερᾶς μεγαλοπρεπείας καὶ λαμπρότητος ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τοῦ Ἀντιπροσωπείου τῆς Ἱ. Μονῆς Βατοπεδίου, λόγῳ τῶν ἀναστηλωτικῶν ἐργασιῶν ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τοῦ Πρωτάτου, κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἁγιορειτικὴν τάξιν, καθ᾽ ἣν ἐγένετο, προεξάρχοντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δέρκων, συνιερουργούντων αὐτῷ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ροδοπόλεως καὶ τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Μηλιτουπόλεως, ἡ λιτάνευσις τῆς Ἱ. Εἰκόνος τῆς Θεοτόκου τοῦ «Ἄξιόν ἐστιν» μετὰ τῆς τιμίας κάρας τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου. Τὴν ἐπομένην, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, ἐτελέσθη ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω Σεβ. Πατριαρχικῶν Ἀπεσταλμένων, μετὰ τῆς εἰθισμένης ἐκκλησιαστικῆς εὐπρεπείας καὶ κατανύξεως, ἡ θεία Λειτουργία, εἰς ἣν παρέστησαν συμπροσευχόμενοι ἔκτακτοι ἀπεσταλμένοι τῶν Ἱ. Μονῶν, αἱ Πολιτικαὶ καὶ Στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ τοῦ Ἱ. Τόπου καὶ ἄπειρον πλῆθος Μοναχῶν καὶ Λαϊκῶν προσκυνητῶν, ἐλθόντων ἐπὶ τούτῳ εἰς Ἅγιον Ὄρος.

Μετὰ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἀνεγνώσθη ἀπ᾽ ἄμβωνος, ὑπὸ τοῦ Πρωθιερέως, ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πρᾶξις τῆς ἐν τῇ χορείᾳ τῶν Ἁγίων ἐντάξεως Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, καταχωριζομένη κατωτέρω.

Τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ ἐπηκολούθησεν ἡ ἐν λιτανεύσει καὶ αὖθις ἄνοδος τῆς Πατριαρχικῆς Ἀντιπροσωπείας καὶ ἁπάσης τῆς μεγαλοπρεποῦς πομπῆς εἰς τὴν ἱεροκοινοτικὴν αἴθουσαν, ἔνθα ὡμίλησεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Δέρκων, ἀναπτύξας διὰ μακρῶν τὴν σημασίαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὡς παγκοσμίου Κιβωτοῦ ἠθικῶν ἀξιῶν, ὡς Προσκυνήματος, ὡς Μουσείου καὶ ὡς Διδασκαλείου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔδρασαν, διακριθέντες ἐπὶ ἁγιότητι βίου σοφοὶ Μοναχοί, ἐν οἷς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων καὶ ὁ ἑορταζόμενος Ὅσιος Νικόδημος, ἐξ οὗ θὰ ἐμπνέωνται οἱ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν ἀποτελοῦντες πατέρες, εἰς δόξαν τοῦ Παναγίου ὀνόματος τοῦ Θεοῦ.

Τὴν ὅλην ἱστορικὴν ταύτην Ἱ. Τελετὴν ἐσφράγισεν ὁ πανηγυρικὸς λόγος τοῦ Καθηγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Διονυσίου Πανοσ. Ἀρχιμ. κ. Γαβριήλ, ἐξάραντος προσηκόντως τὸ γεγονὸς τῆς ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς Ἐκκλησίας συγκαταριθμήσεως τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου, ἀναλύσαντος τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ καὶ διατρανώσαντος τὴν πρὸς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀφοσίωσιν τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει βιούντων Πατέρων καὶ Μοναχῶν.

Η ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ.

† ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΤΟΙΣ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΙΣ, ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ ΕΛΕΟΣ ΠΑΡΑ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τοὺς ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ κατορθώμασιν ἀρετῆς διαπρέψαντας, καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν εὐλαβεῖσθαι καὶ τιμᾶν, ἐτησίοις τε τελεταῖς καὶ ἐγκωμίων ὕμνοις γεραίρειν, ὅσιον καὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματι λυσιτελέστατον πέφυκεν· ἐκεῖνο μέν, ὅτι ὁ τοῖς κατ' ἀρετὴν βεβιωκόσιν ἀπονεμόμενος ἔπαινος εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀναφέρεται, παρ' Οὗ πᾶσα ἀρετὴ εἰς ἀνθρώπους, ὥς που θεολογῶν ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος ἀποφαίνεται Γρηγόριος, τοῦτο δ' ἐπειδὴ ὁ περὶ τὰ καλὰ ἔπαινος τοὺς μὲν ῥαθύμους καὶ ὀκνηροὺς πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς κατόρθωσιν παραζηλοῖ καὶ προτρέπεται, τοὺς δὲ φιλοπόνως πρὸς αὐτὴν φερομένους ἀκμαιοτέρους ἐργάζεται.

Ἐπειδὴ τοίνυν τοιούτοις ἐξόχοις ἀρετῆς κατορθώμασι διακέκριται καὶ ὁ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῇ Ἱερᾷ Β. Πατριαρχικῇ καὶ Σταυροπηγιακῇ Μονῇ τοῦ Διονυσίου, ἐν ᾗ καὶ τὸ ἱερὸν ἐδέξατο σχῆμα, ἀκολούθως δ' ἐν τῇ Ἱερᾷ Β. Πατριαρχικῇ καὶ Σταυροπηγιακῇ Μονῇ τῆς Μεγίστης Λαύρας καὶ ἀλλαχοῦ, βιώσας Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὁσιότητι μὲν καὶ ἁγιότητι βίου τύπον τοῦ κατὰ Χριστὸν πολιτεύματος καὶ ζῶσαν ἀρετῆς εἰκόνα, ποικίλοις δ' ὀρθοδόξοις καὶ ψυχωφελέσι συγγράμμασι διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ χριστωνύμου πληρώματος ἑαυτὸν παραστήσας καὶ ἀναδείξας, ἡ Μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, πρὸς τὴν θεάρεστον πολιτείαν καὶ τὰς πράξεις καὶ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ ἀποβλέψαντες καὶ τῆς κοινῆς τῶν

πιστῶν ὠφελείας προνοούμενοι πρὸς δὲ λαβόντες ὑπ᾽ ὄψιν καὶ ὅσα δι᾽ ἀναφορᾶς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐξ ὀνόματος καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ Ἁγιωνύμῳ Ὄρει ἐνασκουμένων ὁσιωτάτων μοναχῶν, ὑπέβαλεν ὁ τοῦ ἐν Καρυαῖς Κελλίου Λαυριώτης Γέρων Ἀνανίας, αἰτούμενος, ὅπως ἡ ἐπέτειος τοῦ θανάτου αὐτοῦ καθιερωθῇ ἐν τιμῇ ἁγίου, ἔγνωμεν, συνῳδὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν θείοις πατράσι τῷ κοινῷ τῆς Ἐκκλησίας ἔθει κατακολουθοῦντες, τὴν προσήκουσαν τοῖς θείοις ἀνδράσιν ἀπονεῖμαι αὐτῷ τιμήν.

Διὸ καὶ θεσπίζομεν συνοδικῶς καὶ διοριζόμεθα καὶ ἐν Ἁγίῳ διακελευόμεθα Πνεύματι, ὅπως, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης συναριθμῆται τοῖς ὁσίοις καὶ ἁγίοις τῆς Ἐκκλησίας ἀνδράσιν, ἐτησίοις ἱεροτελεστίαις καὶ ἁγιστείαις τιμώμενος καὶ ὕμνοις ἐγκωμίων γεραιρόμενος τῇ ιδ᾽ Ἰουλίου, ἐν ᾗ μακαρίως πρὸς τὸν Κύριον ἐξεδήμησεν.

Εἰς ἔνδειξιν δὲ τούτου καὶ βεβαίωσιν ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα Πατριαρχικὴ ἡμῶν καὶ Συνοδικὴ Πρᾶξις, καταστρωθεῖσα μὲν καὶ ὑπογραφεῖσα ἐν τῷδε τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ᾽ ἡμᾶς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐν ἴσῳ δὲ καὶ ἀπαραλλάκτῳ ἀποσταλεῖσα τῇ Ἱερᾷ τοῦ Ἁγίου Ὄρους Κοινότητι, πρὸς κατάθεσιν ἐν τοῖς οἰκείοις ἀρχείοις.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ᾳϡνε᾽, κατὰ μῆνα Μάϊον (λα᾽). Ἐπινεμήσεως Η᾽.

† Ὁ Κων)πόλεως ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ ἀποφαίνεται
† Ὁ Χαλκηδόνος ΘΩΜΑΣ.
† Ὁ Δέρκων ΙΑΚΩΒΟΣ
† Ὁ Πριγκηποννήσων ΔΩΡΟΘΕΟΣ.
† Ὁ Ἡλιουπόλεως ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ.
† Ὁ Θεοδωρουπόλεως ΛΕΟΝΤΙΟΣ.
† Ὁ Εἰρηνουπόλεως ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.
† Ὁ Κυδωνιῶν ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ.
† Ὁ Σάρδεων ΜΑΞΙΜΟΣ.
† Ὁ Ἰκονίου ΙΑΚΩΒΟΣ.
† Ὁ Ἴμβρου καὶ Τενέδου ΜΕΛΙΤΩΝ.
† Ὁ Ροδοπόλεως ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ.
† Ὁ Φιλαδελφείας ΙΑΚΩΒΟΣ.

ΤΑ ΑΝΤΑΛΛΑΓΕΝΤΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην
Κύριον Ἀθηναγόραν

Ἐπὶ τῇ μνήμῃ Ὁσίου Νικοδήμου συλλειτουργήσαντες μετὰ Μηλιτουπόλεως εἰς Ναΐδριον Βατοπεδίου Καρυῶν προέστημεν σεμνῆς τελετῆς Ἱερᾶς Κοινότητος. Ὑποβάλλομεν εὐγνώμονα αἰσθήματα Ἱερᾶς Κοινότητος ἀντιπροσώπων Μονῶν Ἁγίου Ὄρους.

Ἅγιον Ὄρος, 27-7-1955 Δέρκων ΙΑΚΩΒΟΣ

Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην

Αἰσίως ἀφιχθείσῃ Πατριαρχικῇ Ἐξαρχίᾳ ἐπεφυλάχθη θερμὴ ὑποδοχή. Συγκεκινημένοι ἐδέχθημεν εὐλογίας. Διεξαγωγὴ τελετῶν Ὁσίου Νικοδήμου ἐξαιρετικῶς παναγιορειτική. Πανευλαβῶς ηὐχήθημεν Ὁσίῳ Νικοδήμῳ ὑπὲρ δόξης μακαριότητος Ὑμετέρας Θειοτάτης Σεπτῆς Κορυφῆς.

Ἅγιον Ὄρος, 27-7-1955 ΙΕΡΑ ΚΟΙΝΟΤΗΣ

Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Δέρκων

Ἅγιον Ὄρος.

Εὐλαβῶς ἐνατενίζοντες μετὰ Ἁγίων Ἀδελφῶν καὶ εὐσεβοῦς Πληρώματος πρὸς Ἅγιον Ὄρος ἑορταῖς Ὁσίου Νικοδήμου, συγχαίρομεν ἀγαπητοῖς Πατριαρχικοῖς Ἀπεσταλμένοις, Ἱερᾷ Κοινότητι, εὐχόμεθα Κύριος πρεσβείαις Ὁσίου εὐλογοῖ, σκέποι Ἱερὸν Τόπον ἐπ' ἀγαθῷ Ἐκκλησίας, μοναστικῆς Πολιτείας.

Ἰσταμπούλ, 29-7-1955 † Πατριάρχης ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΟΥΝΙΟΥ - ΙΟΥΛΙΟΥ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ὁ Νομάρχης εἰς τὰ Πατριαρχεῖα

Τὴν 14ην Ἰουλίου ἐπεσκέφθη τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα, καὶ παρεκάθησεν εἰς γεῦμα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ὁ Ἐξοχώτατος Νομάρχης καὶ Ἀναπληρωτὴς Δήμαρχος τῆς Πόλεως Καθηγητὴς Δόκτωρ Φαχρεττὶν Κερὶμ Γκιοκάϋ. Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ἐγένετο δεκτὴ μετὰ τῶν νενομισμένων τιμῶν καὶ βαθείας ἀγάπης. Εἰς τὸ γεῦμα παρεκάθησαν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολῖται, Χαλκηδόνος κ. Θωμᾶς, Δέρκων κ. Ἰάκωβος, Πριγκηποννήσων κ. Δωρόθεος, Σάρδεων κ. Μάξιμος, Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Μελίτων καὶ Φιλαδελφείας κ. Ἰάκωβος, ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Αἰμιλιανός, οἱ Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες Μέγας Ρήτωρ κ. Βλ. Μιρμίρογλου καὶ Μέγας Χαρτοφύλαξ κ. Ἀχ. Μόσχος, ὁ Βουλευτὴς κ. Ἀλ. Χατζόπουλος καὶ ὁ κ. Ἰωάννης Κολοζώφ, ἐκ Μαϊάμι Φλωρίδος.

Διεθνὲς Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον

Τὴν 28ην, 29ην καὶ 30ὴν συνῆλθεν εἰς τὴν Πόλιν, ἐν τῷ Λυκείῳ Γαλατᾶ Σαράϋ, τὸ Συνέδριον Παγκοσμίου Ὁμοσπονδίας Διδασκαλικῶν Ἑνώσεων Πρώτης καὶ Μέσης Παιδεύσεως. Ἀντεπροσωπεύθησαν εἴκοσι δύο Χῶραι. Τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου ἤνοιξεν ὁ Ἐξοχώτατος Νομάρχης καὶ Ἀναπληρωτὴς Δήμαρχος τῆς Πόλεως Δόκτωρ Φαχρεττὶν Κερὶμ Γκιοκάϋ, μὲ χαιρετιστήριον ὁμιλίαν. Οἱ ὁμιλήσαντες Σύνεδροι ἐξέφρασαν τὴν χαρὰν καὶ τὰς εὐχαριστίας των, διότι φιλοξενοῦνται εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἡ ὁποία προσέφερεν ὑψίστας ὑπηρεσίας εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Οὐνέσκο ἀνέλυσε τὸν πρωτεύοντα ρόλον τῆς Παιδείας εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Τὰ ἀπασχολήσαντα τὸ Συνέδριον θέματα ἐξῆλθον τοῦ στενοῦ ἐπαγγελματικοῦ κύκλου καὶ ἔφθασαν ἕως εἰς τὰ εὐρύτατα ὅρια τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς τῆς Παιδείας. Οὕτως, ἐκτὸς τῆς ἀνάγκης βελτιώσεως τῶν Σχολείων, τῶν βιβλίων καὶ τῆς οἰκονομικῆς θέσεως τῶν Διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς καταρτίσεως αὐτῶν, συνεζητήθησαν τὰ θέματα τῆς προστασίας τῶν ἀναπήρων παιδιῶν, τῆς ἀναπροσαρμογῆς καὶ ἐντάξεως εἰς τὴν κανονικὴν ζωὴν τῶν ἐλαττωματικῶν παιδιῶν καὶ τῆς ἐπωφελεστέρας ὀργανώσεως τῶν μαθητικῶν κατασκηνώσεων, κατὰ τὰς θερινὰς διακοπάς.

Ὁ Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως Γεννάδιος

Τὴν 3ην Ἰουλίου ἀνεχώρησε δι' Εὐρώπην, χάριν μελετῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος. Ἐπεσκέφθη τὸ πρῶτον τὴν Ἱσπανίαν, ὅπου εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Μαδρίτης εὗρε χειρόγραφον τοῦ Ἰωάννου Κουροπαλάτου Σκυλίτση, κεκοσμημένον διὰ θαυμασίων μικρογραφιῶν. Εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Ἐσκωριὰλ παρέμεινε περὶ τὰς εἴκοσιν ἡμέρας, τυχὼν μεγάλων περιποιήσεων καὶ διευκολύνσεων διὰ τὴν μελέτην τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ πολυτίμων Ἑλληνικῶν Χειρογράφων. Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βαρκελώνης εὗρε διαπιστευτήρια Γράμματα τοῦ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου καὶ ἄλλων Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Ἐκ Βαρκελώνης μετέβη εἰς Μασσαλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τουλούζην. Ἀκολούθως ἦλθεν εἰς Παρισίους καὶ συνεχίζει τὰς μελέτας αὐτοῦ.

Ὁ Παπικὸς Ἀπεσταλμένος ἐν Πριγκήπῳ

Ὁ διὰ τὸ θέρος ἐν Πριγκήπῳ διαμένων Σεβασμιώτατος Παπικὸς Ἀπεσταλμένος ἐν Τουρκίᾳ κ. Ἰάκωβος Τέστα, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Εὐλαβεστάτου Προϊσταμένου τοῦ ἐν Πέραν Ἱεροῦ Καθολικοῦ Ναοῦ τῆς Παναγίας κ. Ἰουλίου Μπεδρινέλλη, Φραγκισκανοῦ, ἐπεσκέφθη τὴν 20ὴν Ἰουλίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Πριγκηποννήσων κ. Δωρόθεον, παρ' οὗ καὶ ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πάσης τιμῆς καὶ ἀγάπης. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης ἀνταπέδωκε τὴν ἐπίσκεψιν πρὸς τὴν Αὐτοῦ Σεβασμιότητα, τὴν 27ην Ἰουλίου, εἰς τὸ ἐν Πριγκήπῳ θερινὸν Αὐτῆς μέγαρον, γενόμενος δεκτὸς ἐν βαθείᾳ ἀγάπῃ καὶ τιμῇ.

Πνευματικὴ Διακονία.

Ὑποτροφίαι:

Εἰσηγήσει τῆς ἐπὶ τῆς Πνευματικῆς Διακονίας Ἐπιτροπῆς, ἀπεφασίσθη συνοδικῶς ἡ πρὸς ἐκμάθησιν ξένης γλώσσης ἢ μετεκπαίδευσιν, εἰς διαφόρους Θεολογικὰς Σχολὰς τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ἀποστολὴ τῶν ἐκ τῶν Κληρικῶν ἀποφοίτων τῆς Ἱ. Θεολ. Σχολῆς Χάλκης, Ἱερομ. κ. Διονυσίου Χατζηβασιλείου εἰς Γαλλίαν, Διακόνων Κων)τίνου Χαριτσιάδου εἰς Ἀγγλίαν, Τιμοθέου Κοντομέρκου εἰς Αὐστρίαν, Ἀριστάρχου Μαυράκη καὶ Νικοδήμου Ἀναγνώστου εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ἰακώβου Χατζηϊγνατίου εἰς Παρισίους.

Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς.

Κατόπιν συντόνων ἀπὸ μέρους τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς προσπαθειῶν ἐπετεύχθη ἐσχάτως, ὅπως ἡ ἐν Ἀμερικῇ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἀμύνης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὡς μία τῶν τεσσάρων μειζόνων θρησκευτικῶν ὁμολογιῶν.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὡς καὶ ἡ ὑπὸ μεγάλου μέρους τῶν Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας ἀναγνώρισις τῆς θέσεως ταύτης τῆς Ὀρθοδόξου ἐν Ἀμερικῇ Ἐκκλησίας, θέτει ταύτην εἰς θέσιν πλεονεκτικὴν ἔναντι καὶ τῶν λοιπῶν Ὁμολογιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ γενικωτέρας καθόλου ἐπόψεως.

Ὅλως ἰδιαιτέρως πρὸς τὴν τοιαύτην ἀναγνώρισιν συνέβαλον ὁ Γερουσιαστὴς κ. Λέβερετ Σαλτονστὼλλ καὶ ἐκ τῶν Ὁμογενῶν οἱ κ. κ. Τὸμ Πάππας καὶ Σπ. Σκούρας, πρὸς οὓς καὶ ἐξεφράσθη ἡ εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας.

Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Θυατείρων

Ὀρθόδοξος Παροικία Παρισίων.

Διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν

τῆς ἐν Εὐρώπῃ Ὁμογενείας, ἔγινε, τῇ 24ῃ Ἰουνίου, συγκέντρωσις τῶν νέων τῶν περισσοτέρων ἑλληνικῶν Παροικιῶν ἐν Γαλλίᾳ, ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων κ. Ἀθηναγόρα καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ρηγίου κ. Μελετίου.

Ἡ συγκέντρωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸν ἐν Παρισίοις Ὀρθόδοξον Ἑλλην. Σύλλογον «Ἡ Ὀλυμπιὰς» καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν ρέκτην Πρόεδρον αὐτῆς κ. Γρηγόριον Καμπουράκην.

Δαπάναις τοῦ Συλλόγου τούτου προσεκλήθησαν περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα νέοι, ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν Παροικιῶν, Λυῶνος, Μπορντῶ, Μασσαλίας, Γρενόβλης, Νάντης, Λίλλης καὶ Ρένς. Τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς 26ης λ.μ. Ἰουνίου, ἐκκλησιάσθησαν εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, λειτουργοῦντος τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ρηγίου μετὰ τῶν Κληρικῶν μας.

Οὗτος ἐν ὁμιλίᾳ ἐξῆρε τὴν σημασίαν τῆς δράσεως τῶν νέων ἐν Γαλλίᾳ. Τὸ ἀπόγευμα ἐγένετο ποδοσφαιρικὴ συνάντησις τῶν διαφόρων ὁμάδων τῶν Παροικιῶν, παρουσίᾳ τῆς Α. Ε. τοῦ κ. Ραφαήλ, τοῦ Ἐπισκόπου, τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος κ. Πανοπούλου, πολλῶν ἄλλων προσωπικοτήτων καὶ πλήθους λαοῦ. Τὸ ἑσπέρας ἐδόθη ἑορτὴ καὶ τὴν ἑπομένην γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν ἄνω τῶν τριακοσίων προσώπων. Μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν ἐγένετο φιλικὴ ὅλων τῶν ἀντιπροσώπων, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, συγκέντρωσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἀντηλλάγησαν σκέψεις καὶ ἐλήφθησαν ἀποφάσεις πρὸς τὴν καλλιτέραν καὶ στενωτέραν συνεργασίαν ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλ. νέων τῆς Γαλλίας, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας καὶ τοῦ Γένους.

Ἐπιστρέψαντες εἰς τὰ ἴδια οἱ ἀντιπρόσωποι ἔσπευσαν δι' ἐπιστολῶν καὶ τηλεγραφημάτων νὰ ἐκφράσουν τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν βαθεῖαν αὐτῶν ἱκανοποίησιν πρὸς τοὺς σχόντας τὴν πρωτοβουλίαν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ὡραίου τούτου γεγονότος.

Ἐξαρχία τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ρωσσικῶν Παροικιῶν.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Βλαδίμηρος, Ἔξαρχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ρωσσικῶν Παροικιῶν, διὰ γράμματος αὐτοῦ ἀνεκοίνωσε τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, ὅτι τὸ προσεχὲς ἔτος συμπληροῦται 25ετία ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως, ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Οἰκουμ. Πατριάρχου Φωτίου τοῦ Β'., τῆς ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ρωσσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐξαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καὶ ὅτι πρόκειται νὰ ἑορτασθῇ πανηγυρικῶς τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὅπερ ἀποτελεῖ μεγάλης σημασίας σταθμὸν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ τούτου ὀργανισμοῦ.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θέλει συμμετάσχῃ καταλλήλως τοῦ ἑορτασμοῦ τούτου.

Ἅγιον Ὄρος.

α'. Πανήγυρις Ἱ. Μονῆς Μεγίστης Λαύρας :

Ἡ Ἱ. Κοινότης τηλεγραφικῶς ᾐτήσατο τὴν ἄδειαν μεταβάσεως εἰς Ἅγιον Ὄρος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονος, ἵνα τελεταρχήσῃ τῆς ἐτησίας πανηγύρεως τῆς Ἱ. Μονῆς Μεγίστης Λαύρας.

β'. Ἄδειαι μεταβάσεως εἰς Ἅγιον Ὄρος :

Παρεσχέθη ἄδεια μεταβάσεως εἰς Ἅγιον Ὄρος τοῖς κάτωθι :

Τοῖς Σεβ. Μητροπολίταις Ἐδέσσης

καὶ Πέλλης κ. Διονυσίῳ καὶ Γρεβενῶν κ. Φιλίππῳ.

Τῷ Ἀρχιμ. κ. Εἰρηναίῳ Γαλανάκῃ, Ὑποδιευθυντῇ τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Χανίων.

Τῷ Ἀββᾷ Φραγκίσκῳ Misonne, Διευθυντῇ τοῦ ἐν Corteberg τοῦ Βελγίου Ἀββαείου.

Τοῖς Ρωμαιοκαθολικοῖς Ἱερεῦσι Μαρσὲλ Ρισάρ, τοῦ ἐν Παρισίοις Ἰνστιτούτου Ἐρεύνης καὶ Ἱστορίας τῶν κειμένων, Ἰωάννῃ Λαμπὼ καὶ Παύλῳ Δεσέρ, Καθηγηταῖς ἐκ Βελγίου.

Τῷ Ἀγγλικανῷ Ἱερεῖ κ. Μιχαὴλ Ντόμπυν.

Τοῖς κ.κ. Κυριακῷ καὶ Χαραλάμπει Μυρτιλιάδου.

Τῷ κ. I. Kirchmeyer, ἐκ τῶν συνεργατῶν τοῦ ἐν Βελγίῳ ἐκδιδομένου «Dictionnaire de Spiritualité».

Τοῖς Αἰθιόποις Ἱεροσπουδασταῖς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς κ.κ. Λοῦλε Μελάκου καὶ Μόγκας Ζάσυγκε.

Τῷ Αἰδεσιμ. Οὐΐλλιαμ Πάϊπερ, Προϊσταμένῳ τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικανικῆς Παροικίας.

Τῷ Δρι Βερνάρδῳ Φοντερλάγκε, καθηγητῇ ἐν Ἀμβούργῳ τῆς Γερμανίας.

Τοῖς κ.κ. Ζηνοβίῳ Κυριακίδῃ καὶ Κων)τίνῳ Χρηστίδῃ, Ἐφοροεπιτρόποις τῆς Κοινότητος Τσεγκέλκιοϊ.

— Διὰ γράμματος αὐτῆς ἡ Ἱ. Κοινότης διεβίβασε διαμαρτυρίαν τῆς Ἱ. Μονῆς Διονυσίου ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἄνευ κανονικῆς Μοναστηριακῆς ἀδείας ἢ ἀπολύσεως ἀνάληψιν ἐφημεριακῶν θέσεων· ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ ἁγιορειτῶν Μοναχῶν, πρᾶγμα ὅπερ ὁσημέραι ἀποβαίνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς βάρος αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεως τῶν Ἱ. Σκηνωμάτων, καὶ ἐξῃτήσατο ὅπως ἡ Ἐκκλησία λάβῃ τὴν δέουσαν μέριμναν καὶ ἀποσοβήσῃ τὸν ἐπαπειλοῦντα τὰς Ἱ. Μονὰς κίνδυνον.

Τὸ ὡς ἄνω γράμμα παρεπέμφθη τῇ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἐπιτροπῇ πρὸς μελέτην καὶ εἰσήγησιν.

Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμου.

Ἡ Ἱ. Βασιλική, Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ, διὰ γράμματος αὐτῆς, ὑπέβαλε εὐγνώμονας εὐχαριστίας διὰ τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τῶν αὐτὴν ἀπασχολούντων ζητημάτων ἐπιδεικνυόμενον ἑκάστοτε ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, ὅπερ καὶ τελευταίως ἐξεδηλώθη διὰ τῆς εἰς αὐτὴν πρό τινος ἐπισκέψεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως κ. Γενναδίου, ὡς Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων, 12ην τ.μ. ἡ Α. Μακαριότης ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας κ. Ἀλέξανδρος ἀπένειμεν εἰς τὸν Ἐξοχ. Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας τοῦ Λιβάνου κ. Καμὶλ Σαμοὺν τὸ ἐκκλησιαστικὸν παράσημον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

Ἡ ἀπονομὴ ἔγινε κατὰ τὴν διάρκειαν γεύματος, παρατεθέντος, ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ Μελεμεντίου Τριπόλεως, ὑπὸ τοῦ Ἡγουμένου αὐτῆς, πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου, τοῦ Προέδρου, τῆς κ. Σαμοὺν καὶ 200 ἄλλων προσκεκλημένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἓξ Μητροπολῖται τοῦ Κλίματος Ἀντιοχείας.

Μετὰ τὰς σχετικὰς προσφωνήσεις καὶ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ Παρασήμου, ἔψαλεν ἡ Χορῳδία τοῦ Σεμιναρίου Μελεμεντίου, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κα-

θηγητοῦ τῆς Σχολῆς κ. Εὐστρατίου Χατζηπαναγιώτου.

Χιλιάδες λαοῦ ὑπεδέχθησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸν Πατριάρχην, τοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, ὅστις ὡς γνωστὸν εἶναι Μαρωνίτης, τὸν Πρωθυπουργόν, ὅστις εἶναι Μουσουλμᾶνος καὶ τοὺς Ὀρθοδόξους Βουλευτάς, οἵτινες συνώδευαν αὐτούς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΣΙΑΣ

Τὴν 18ην Ἰουλίου ἤρχισαν ἐν Μόσχᾳ αἱ Θρησκευτικαὶ Ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Σεργίου, ἱδρυτοῦ τῆς Μεγάλης Λαύρας τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς Ζαγκόρσκι, κειμένης πλησίον τῆς Μόσχας. Τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ Μοναστήριον τοῦ 14ου αἰῶνος περιλαμβάνει δώδεκα Ναούς, Θεολογικὴν Ἀκαδημίαν, Ἱεροδιδασκαλεῖον, Βιβλιοθήκην, Ἐκκλησιαστικὸν Μουσεῖον καὶ Ἐργαστήρια ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀντικειμένων. Θεωρεῖται δὲ ὁ Ὅσιος Σέργιος ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἅγιος τοῦ Ρωσσικοῦ λαοῦ. Οἱ προστρέξαντες ἀνῆλθον εἰς τριάκοντα πέντε καὶ πλέον χιλιάδας, ψάλλοντες καθ' ὁμάδας καθ' ὁδὸν θρησκευτικοὺς ὕμνους. Εἰς τὰς ἑορτὰς παρέστησαν οἱ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας κ. Χριστοφόρος, Ρωσσίας κ. Ἀλέξιος, καὶ Ρουμανίας κ. Ἰουστινιανός, οἱ Ἀρχιεπίσκοποι Βαρσοβίας κ. Μακάριος, Ἰβηρίας καὶ Γεωργίας κ. Μελχισεδέκ, καὶ Ἐκπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀντιοχείας, Βουλγαρίας καὶ Τσεχοσλοβακίας, πρὸς δὲ καὶ δώδεκα Μητροπολῖται μετὰ πολλῶν ἱερέων καὶ διακόνων. Τὸ πρόγραμμα τῶν Ἑορτῶν ἦτο πλούσιον, καὶ ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ διεξήχθη μὲ θρησκευτικὸν μεγαλεῖον ἀρχαίας ἐποχῆς. Τὴν παραμονήν, 17ην Ἰουλίου ἐτελέσθη εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν τῆς Θεοτόκου «Τῶν θλιβομένων ἡ χαρὰ» Θεία Λειτουργία. Μετ' αὐτὴν ἐψάλη Παράκλησις ἐνώπιον τῆς θαυματουργοῦ Εἰκόνος τῆς «Παναγίας τῆς Πορταϊτίσσης» τῶν Ἰβήρων. Τὴν ἑσπέραν ἐτελέσθη πανηγυρικὸς Ἑσπερινός, προεξάρχοντος τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Τὴν 18ην Ἰουλίου, κυριώνυμον ἡμέραν ἐτελέσθη Θ. Λειτουργία, καθ' ἣν συνελειτούργησαν ὁ Πατριάρχης Μόσχας μετὰ δώδεκα Μητροπολιτῶν καὶ ἑκατὸν περίπου Ἱερέων καὶ διακόνων. Τὴν μεσημβρίαν παρετέθη γεῦμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Πατριάρχης τῆς Ρωσσίας προσεφώνησε τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀντεφώνησε δὲ ἐκ μέρους αὐτῶν ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, καλέσας τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὅπως συνεργασθῶσιν, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς πίστεως, καὶ πραγματοποιήσωσι τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἑπομένης ἡμέρας ἐψάλη ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν καὶ τῶν Ἀρχιερέων Τρισάγιον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μάρτυρος Πατριάρχου Τύχωνος. Τὴν 20ὴν τοῦ μηνὸς ἐτελέσθη εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τῶν Θεοφανείων τῆς Μόσχας, μέγας Ἑσπερινός, τὴν δὲ ἑπομένην Θεία Λειτουργία. Τὴν μεσημβρίαν παρετέθη γεῦμα εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Μέγαρον. Ὁ Πατριάρχης Μόσχας ἐκάλεσε τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς συνεννόησιν καὶ συνεργασίαν. Οἱ Προκαθήμενοι ἀπέστειλαν τηλεγράφημα πρὸς τοὺς ἐν Γενεύῃ συνεδριάζοντας τέσσαρας Μεγάλους, προτρεπομένους ὅπως καταβάλωσι πᾶσαν προσπάθειαν,πρὸς μόνιμον ἐγκαθίδρυσιν εἰς τὸν κόσμον τῆς εἰρήνης. Καὶ προσεφέρθησαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου πλούσια δῶ-

ρα. Εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας ἐδωρήθησαν πολύτιμον Ἐγκόλπιον, πλήρης Ἀρχιερατικὴ Στολή, ἱερὰ σκεύη Προσκομιδῆς, καὶ ἀρχαία εἰκὼν μετὰ λειψανοθήκης.

Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας κ. Χριστοφόρος, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ρωσσίας, ἀνεχώρησε τὴν 16ην Ἰουλίου ἀεροπορικῶς εἰς Μόσχαν. Εἰς τὸ ἐνταῦθα ἀεροδρόμιον, ὅπου τὸ ἀεροπλάνον SAS ἐστάθμευσεν ἐπὶ 40 λεπτά, ἐχαιρέτησε τὴν Αὐτοῦ Μακαριότητα ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος κ. Θωμᾶ καὶ Σάρδεων κ. Μαξίμου. Ὁ Πατριάρχης δὲν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἀεροπλάνου, ὁμιλήσας δὲ πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ ἐπισήμου «Πρακτορείου Ἀνατολῆς» ἐδήλωσεν ὅτι μεταβαίνει εἰς Μόσχαν ἀποκλειστικῶς διὰ λόγους ἐκκλησιαστικούς, οὐδεμίαν δὲ ἔχει σχέσιν τὸ ταξείδιόν του μὲ πολιτικὰ ζητήματα, διότι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀναμιγνύεται εἰς τὴν πολιτικήν.

— Προσκλήσει τοῦ Μητροπολίτου Κρουτίνσκυ κ. Νικολάου, Διευθυντοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, 5μελὴς ὁμὰς ἐκκλησιαστικῶν προσωπικοτήτων τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας Ρηνανίας θὰ μεταβῇ εἰς Μόσχαν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁμάδος εὑρίσκεται ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας Ρηνανίας Δρ. Χάϊνριχ Χέλμ, ὅστις ἐδήλωσεν, ὅτι θὰ θίξῃ τὸ θέμα τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ τῶν αἰχμαλώτων πολέμου, θὰ ἐπισκεφθῶσι δὲ καὶ τὰς ἐν Ρωσσίᾳ Λουθηρανικὰς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τὰς ὀργανώσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας.

ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἀντιπροσωπεία τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀγγλίᾳ.

—Τὴν 12ην Ἰουλίου ἤρχισαν ἐν τῷ Λάμπεθ Πάλας προκαταρκτικαὶ συνομιλίαι ἐπὶ τῆς δυνατότητος «πλήρους μυστηριακῆς κοινωνίας» μεταξὺ τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας.

Τὴν Ἐκκλησίαν Μόσχας ἀντεπροσώπευσαν ἐν προκειμένῳ ὁ Μητροπολίτης Μὶνσκ καὶ Βυελορρωσσίας Πιτιρίμ, ὁ καὶ ἀρχηγὸς τῆς ὀκταμελοῦς «Ὀρθοδόξου - Διαμαρτυρομένης» Ἀντιπροσωπείας, ἥτις ἐπισκέπτεται τὴν Ἀγγλίαν. Τὰ ἕτερα ἑπτὰ μέλη τῆς Ἀντιπροσωπείας εἶναι : Ὁ Πρωθιερεὺς Κωνσταντῖνος Ἰβάνοβιτς Ρουζίνσκυ, κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας Μόσχας, ὁ Νικόλαος Δημητρίεβιτς Οὐσπένσκυ, Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λένινγραδ καὶ ὁ Ἱερομόναχος Φιλάρετος Δενισένσκο, Ὑφηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας Μόσχας, δύο Βαπτισταί, οἱ Ζίδκωφ καὶ Λεβεντάτο, καὶ δύο Λουθηρανοί.

Τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν θὰ ἀντεπροσώπευον εἰς τὰς συζητήσεις οἱ Ἐπίσκοποι Ντιόραμ καὶ Ντέρμπυ, ὡς καὶ πέντε ἄλλοι, Κληρικοὶ καὶ Λαικοὶ Θεολόγοι.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας, ἀναφερόμενος εἰς τὰς συζητήσεις, εἶπεν ὅτι ἡ σύσφιγξις τῶν δεσμῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, μέχρι μάλιστα τοῦ σημείου «διακοινωνίας - ἰντερκομμούνιον», ἀποτελεῖ ὑποκάρδιον πόθον καὶ εὐχὴν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁμιλῶν ἐξ ἄλλου πρὸς τὸν τύπον ὁ Μητροπολίτης Πιτιρὶμ εἶπε τὰ ἑξῆς: «Σκοπὸς τῆς ἐπισκέψεώς μας τυγχάνει ἡ τόνωσις τῆς πατροπαραδότου φι-

λίας μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν». Καὶ προσέθεσεν: «ἀφ' ἧς εὑρισκόμεθα εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἠρχίσαμεν νὰ κατανοῶμεν πληρέστερον τὴν ἀνάγκην, ὅπως ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εὑρισκόμεθα εἰς στενωτέραν ἐπαφὴν καὶ κοινωνίαν μεταξὺ ἀλλήλων. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, συνέχισε, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ σημαντικὴ ὕφεσις εἰς τὰς ἐντεταμένας διεθνεῖς σχέσεις, καὶ νὰ σωθῇ ὁ κόσμος ἀπὸ τὰς καταστρεπτικὰς συνεπείας ἑνὸς ἄλλου πολέμου».

***

Ἀπαντῶν εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν ὁ Μητροπολίτης Πιτιρὶμ εἶπεν, ὅτι τὰ 85—90 % τῶν Χριστιανῶν τῆς Ρωσσίας παρέμειναν πιστοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν των. Δὲν ἦτο εἰς θέσιν ἐδήλωσε, νὰ εἴπῃ πόσαι Ἐκκλησίαι κατεστράφησαν, ἀλλὰ γεγονὸς τυγχάνει παρετήρησεν ὅτι 20 χιλ. Ἐκκλησίαι λειτουργοῦν σήμερον ἀνελλιπῶς καὶ εἶναι πλήρεις πιστῶν.

Εἰς τὸ ἐρώτημα ἐὰν αἱ ἀντιθρησκευτικαὶ ραδιοεκπομπαὶ εἶναι τὸ ὄργανον τοῦ «γραφείου ἀντιθρησκευτικῆς προπαγάνδας» ὁ Μητροπολίτης Πιτιρὶμ ἀπήντησε—καὶ ἡ πλειονότης τῶν διερμηνέων συνεφώνησεν — ὅτι «ἡ ἀντιθρησκευτικὴ προπαγάνδα τώρα ἀπαγορεύεται διὰ νόμου, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ὑπάρχει, δὲν γίνεται πλέον. Ὑπάρχει μεγάλη ἀναζωογόνησις, καὶ ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ρωσσίας εἶναι πλήρεις πιστῶν. Τὰ μοναστήρια καὶ τὰ θρησκευτικὰ σχολεῖα προοδεύουν. Εἰς τὰ Σεμινάρια καὶ τὰς Θεολογικὰς Ἀκαδημίας φοιτοῦν σήμερον 2.000 περίπου νέοι, διὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Ἱερωσύνην».

Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ δημοσιογράφου περὶ τοῦ ὅπερ ἔφερε χρυσοῦ, ἀδαμαντοποικίλτου ἐγκολπίου, ἀπήντησεν, ὅτι τὸ προσέφερον εἰς αὐτὸν πιστοὶ τῆς περιοχῆς του, ὡς καὶ τοὺς 7 ἀδάμαντας αὐτοῦ, καθὼς καὶ 6 χρυσοῦς Σταυροὺς καὶ 2 αὐτοκίνητα. Ἀπεκάλυψε προσέτι, ὅτι μελετᾶται ἡ ἀποδοχὴ αἰτήματος τοῦ Ἀμερικανοῦ Ἱεροκήρυκος Μπίλυ Γκράχαμ, τῆς Ὁμολογίας τῶν «Βαπτιστῶν» ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν Ρωσσίαν.

Φαίνεται ὅτι αἱ συνομιλίαι αὗται ἀποτελοῦν τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὴν προετοιμαζομένην ἀναγνώρισιν τῶν Ἀγγλικανικῶν Χειροτονιῶν ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, τὰς ὁποίας τοῦτο ἔχει καταπολεμήσει τῷ 1948.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν συνεκρότησεν, ἀπὸ τῆς 25ης Ἰουλίου μέχρι τῆς 8ης Αὐγούστου ἐ. ἔ., συνεδριάσεις Ἐπιτροπῶν καὶ Ὑποεπιτροπῶν του, ἐν Νταβὸς Πλὰζ τῆς Ἑλβετίας, ὡς ἑξῆς:

Α) Τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀντεπροσώπευσαν: οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Θυατείρων κ. Ἀθηναγόρας — ἀντὶ τοῦ ἐκ τῶν Προέδρων αὐτῆς Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Μιχαὴλ, κωλυθέντος νὰ προσέλθῃ — καὶ Φιλαδελφείας κ. Ἰάκωβος, καὶ ὁ Αἰδεσ. Πρωτοπρεσβύτερος Δρ. κ. Γεώργιος Φλωρόφσκυ.

Β) Τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τῶν αὐτῶν καὶ ἐν τῇ Ἐκτελεστικῇ Ἐπιτροπῇ προσώπων.

Γ) Τῶν Ὑποεπιτροπῶν Παραδόσεως καὶ Προσηλυτισμοῦ, εἰς τὰς ὁποίας παρέστη ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μελίτης κ. Ἰάκωβος, μόνιμος ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου παρὰ τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ τῶν Ἐκκλησιῶν.

Δ) Τῆς Ὑποεπιτροπῆς Ἐργασίας (τῆς Ἐπιτροπῆς περὶ Πίστεως καὶ Τάξεως), εἰς τὴν ὁποίαν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀντεπροσώπευσεν ὁ Ἱερολ. Διάκονος κ. Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης, ἐπιδοὺς σεπτὴν Πατριαρχικὴν Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κ. Ρόμπερτ Μάκυ, Γενικὸν Γραμματέα Σύνδεσμον τοῦ Π. Σ. Ἐκκλησιῶν.

Ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, παρέστησαν οἱ Καθηγηταὶ τῆς Θεολογίας κ. κ. Βασίλειος Ἰωαννίδης, καὶ Δημήτριος Μωραΐτης. Ὁ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Παναγιώτης Μπρατσιώτης ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν καθηκόντων του νὰ συμμετάσχῃ, ὡς καὶ ὁ κ. Κ. Μπόνης.

Κατὰ τὴν ἐναρκτήριον Συνεδρίαν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐκλεγομένης ὑπὸ τῶν 90 μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἐξ αὐτῶν, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν Δρ. Βίσσερ Τοὺφτ παρέσχε πληροφορίας περὶ τοῦ ἐπιτελεσθέντος, βάσει τῶν ληφθεισῶν κατὰ τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον ἐν Γενεύῃ, ἀποφάσεων, ἔργου τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τῶν Τμημάτων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου. Ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ ἤκουσε καὶ ἐτροποποίησεν ὡρισμένας ἐκθέσεις τῶν Ἐπιτροπῶν, τὰς ὁποίας θὰ ὑποβάλῃ τῇ Κεντρικῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς ἔγκρισιν. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν σύνταξιν τοῦ ἀπαντητικοῦ γράμματος πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας, πρὸς τὸ ὁποῖον διεβιβάσθη ἡ ἔκκλησις τοῦ Ἔβανστον καὶ ἐλήφθη ἀπάντησις διὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κρουτίτσκυ κ. Νικολάου.

Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ συνεζήτησε, μεταξὺ ἄλλων, τὰ θέματα : α΄.) αἱ διάφοροι περὶ Χριστιανικῆς ἑνότητος ἔννοιαι καὶ ἡ ἕνωσις ἣν ἐπιζητεῖ, ἵνα προαγάγῃ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, β΄.) αἱ ἐπὶ τῆς διεκκλησιαστικῆς βοηθείας καὶ τῆς συναντιλήψεως τῶν καθυστερημένων Χωρῶν ἐπιταγαὶ τῆς Χριστιανικῆς ἑνότητος, γ΄.) ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία, καὶ δ΄.) ὁ προσηλυτισμός.

*
* *

Ἡ Ὑποεπιτροπὴ Ἐργασίας (τῆς Ἐπιτροπῆς περὶ Πίστεως καὶ Τάξεως) ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὸ ζήτημα τῆς θεσπίσεως καὶ ἀναγνωρίσεως τῆς «Ἑβδομάδος τῆς Προσευχῆς ὑπὲρ τῆς Ἑνώσεως», εἰς τὴν ὁποίαν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δὲν συμμετέχει ἐπισήμως. Ἀνεπισήμως συμμετέχουν αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ρῶσσοι τῶν Παρισίων καὶ ὡρισμέναι Ὀρθόδοξοι Κοινότητες τῆς Ἀμερικῆς.

Ἀνάλογα πρὸς τὴν σύστασιν καὶ τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν θέματα ἀπησχόλησαν καὶ τὰς ἄλλας Ὑποεπιτροπάς : Παραδόσεως, Προσηλυτισμοῦ, Εὐαγγελισμοῦ κλπ.

Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ οἱ τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐν ἀρρήκτῳ ψυχικῇ ἑνότητι, ὁσάκις παρίστατο ἀνάγκη νὰ ἐκθέσουν τὴν ἄποψιν τῆς Ἐκκλησίας των, ἔπραττον τοῦτο βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς Ἀποστολικότητος καὶ τῆς Μακραίωνος Πράξεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ ἐργασίαι τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ αἱ συζητήσεις διεξήχθησαν ἐν πνεύματι βαθείας καὶ ἀμοιβαίας κατανοήσεως. Αἱ Δογματικαὶ συζητήσεις, κατὰ κανόνα, ἀπεφεύχθησαν.

Τὸ κείμενον τῆς πρὸς τὸν Πατριάρχην Μόσχας ἀπαντήσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐτηλεγραφήθη πρὸς τὴν Α. Μακαριότητα, θὰ δημοσιευθῇ δὲ προσεχῶς. Πάντως ἐτονίσθη, ὅτι ἡ στάσις τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὰ τε-

λευταῖα ἔτη ἐβελτιώθη σημαντικῶς. Ἐν τῷ ἀπαντητικῷ Γράμματι τοῦ Π. Σ. Ε. ἐξαίρεται τὸ πνεῦμα τῆς καλῆς θελήσεως καὶ ἡ ἀνάγκη στενωτέρας συνεργασίας ἀναφερομένου, τῇ εἰσηγήσει τῆς Ὀρθοδόξου Ἀντιπροσωπείας, ὅτι ὑπῆρξε πολύτιμος ἡ ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ τῶν Ἐκκλησιῶν συμμετοχὴ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη ἐτῶν τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως.

*
* *

Ἐγένετο εἰσήγησις, ὅπως εἰς τὴν συγκληθησομένην τῷ 1956 διάσκεψιν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐν Βουδαπέστῃ, κληθῶσιν, ἔστω καὶ ὡς Παρατηρηταί, Ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν Ρωσσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, καὶ Κίνας.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐτερμάτισαν τὰς ἐργασίας των αἱ ἐπιτροπαὶ τοῦ Π. Σ. Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὴν συμμετοχὴν καὶ τὴν συμβολὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ ὑπὲρ προσεγγίσεως καὶ συνεργασίας πασῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν.

Συνέδριον Παγκοσμίου Ἑνώσεως τῶν Χριστιανικῶν Ἀδελφοτήτων Νέων.

Κατόπιν προσκλήσεως γενομένης ἀπὸ μέρους τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Παγκοσμίου Ἑνώσεως τῶν Παγκοσμίων Χριστιανικῶν Ὀργανώσεων Νέων κ. Πὼλ Λίμπερτ, ἀποφάσει συνοδικῇ, ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Ρηγίου κ. Μελέτιος, ἀντεπροσώπευσε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εἰς τὸν ἐν Παρισίοις ἑορτασμὸν ἀπὸ 12—23 παρελθόντος μηνὸς Αὐγούστου τῆς ἑκατοστῆς ἐπετείου ἀπὸ τῆς συμπήξεως τῆς Ἑνώσεως.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΜΠΟΣΣΑΙ

Τὸ ἐφετεινὸν θερινὸν τμῆμα Θεολόγων φοιτητῶν ἐν Ντάβος Πλάζ, Ἑλβετίας, **15 Ἰουλίου — 8 Αὐγούστου 1955.**

Ἓν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων Τμημάτων μελετῶν ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Ἰνστιτούτῳ τοῦ Μποσσαὶ τυγχάνει τὸ Θερινὸν Τμῆμα Θεολόγων Σπουδαστῶν, διαρκείας ἑνὸς περίπου μηνός. Σκοπὸς τοῦ Τμήματος τούτου εἶναι, ὅπως παρέχῃ τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς Θεολόγους διαφόρων Ὁμολογιῶν, ἵνα παρακολουθῶσι μαθήματα ἐπὶ θεμάτων γενικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ σχετικὰ πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Εἰς τὸ Τμῆμα τοῦτο, λειτουργήσαν ἐφέτος ἀπὸ 15ης Ἰουλίου μέχρι τῆς 8ης Αὐγούστου, προσῆλθον 70 φοιτηταὶ ἐξ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, ἐν οἷς τρεῖς Ὀρθόδοξοι : Ὁ Ἱερομόναχος κ. Παντελεήμων Ροδόπουλος καὶ ὁ κ. Ἰωάννης Ἀναστασίου, ἐξ Ἑλλάδος καὶ ὁ ἐκ Βουλγαρίας πρόσφυξ κ. Βασίλειος Βόνιεφ. Ἐπίσης προσῆλθον ὁ Αἰθίοψ ἐν Ἀθήναις φοιτητὴς κ. Σέργιος Σελασιὲ καὶ ὁ τῆς ἐν Ἰνδίαις Ἐκκλησίας τῶν Ἰακωβιτῶν κ. Ἀβραάμ. Οἱ δύο οὗτοι λογίζονται ἑαυτοὺς Ὀρθοδόξους καὶ ὡς τοιοῦτοι κατεγράφησαν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν σπουδαστῶν.

Τὸ πρόγραμμα περιελάμβανε διαλέξεις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς παρουσιάσεως καὶ μεταδόσεως τῶν ἀληθειῶν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν καὶ περὶ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου θέματος ὡμίλησαν: α΄.) ὁ Καθηγητὴς τοῦ Κολλεγίου Μπρέσκι τῆς Οὐαλλίας Δρ. Π. Νταίϊβις, β΄.) ὁ Ἐπισκοπελιανὸς Διάκονος κ. Μάλκολμ Μπόϋντ, γ΄.) ὁ Γάλλος Πάστωρ Φίσερ, καὶ δ΄.) ὁ ἐκ Μπάρκας κ. Τσὰ-Τάν. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα τοῦ Τμήματος ἀνελύθη τὸ ἔργον τοῦ Ἀγγλοαμερικανοῦ συγγραφέως Ἔλιοτ, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς παρουσιάσεως τῶν Εὐαγγελικῶν Ἀληθειῶν.

* * *

Ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ὡμίλησαν : α΄.) ὁ Δρ. Βίσσερ Τούφτ, Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀναπτύξας τὸ ἔργον τῶν Τμημάτων τοῦ Συμβουλίου, β΄.) περὶ τὸ τέλος Ἰουλίου ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Ἰάκωβος δίς, ἀναλύσας εἰς τὴν πρώτην μὲν διάλεξιν τὴν περὶ Ἐκκλησίας καὶ Παραδόσεως Ὀρθόδοξον ἀντίληψιν καὶ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ συμμετοχὴν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν μέχρι τοῦ Συνεδρίου τοῦ Ἄμστερδαμ, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὰς ἐκ τῆς ἐν Ἔβανστον Β΄. Γενικῆς Συνελεύσεως ἐντυπώσεις τῶν Ὀρθοδόξων. Τὰς δύο ταύτας ὁμιλίας παρηκολούθησαν μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος πάντες οἱ σπουδασταί, ἐκφράσαντες τὴν χαρὰν αὐτῶν, ὅτι ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα διαφωτισθῶσιν ἐπὶ τῆς Ὀρθοδόξου Διδασκαλίας. Εἶναι κοινὴ πεποίθησις τῶν Προτεσταντῶν Θεολόγων καὶ Κληρικῶν, ὅτι εἰς πᾶσαν οἰκουμενικὴν συνέντευξιν θὰ πρέπῃ νὰ ἀκούεται ἡ Ὀρθόδοξος φωνή, πρὸς ἐπιμαρτυρίαν τοῦ πλούτου τῆς ἀλωβήτου Παραδόσεως καὶ τῆς λατρευτικῆς ζωῆς τῶν Ὀρθοδόξων.

Ὁ Ἱερομόναχος Παντελεήμων Ροδόπουλος ἐτέλεσεν ἐν τῷ Παρεκκλησίῳ τοῦ Ἰνστιτούτου δὶς τὴν Ἱ. Ἀκολουθίαν τοῦ Ἑσπερινοῦ, ψαλλούσης τῆς ἐπὶ τούτῳ καταρτισθείσης ὑπὸ τῶν Σπουδαστῶν δεκαμελοῦς Ἐκκλησιαστικῆς Χορῳδίας, ὡς καὶ τὴν Θείαν Λειτουργίαν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Μητροπολίτου Ἀξώμης Νικολάου : «Τὸ Συνοδικὸν πολίτευμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρείας». Ἀλεξάνδρεια, 1955.

Τὸν Συγγραφέα διακρίνει εὐβρίθεια καὶ μελετηρότης, τὸ δὲ ἔργον του εἶναι ἀξιόλογον. Διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἱστορικὸν τὸ πρῶτον, κριτικὸν τὸ δεύτερον, συμφώνως πρὸς τὴν ἱστορικὴν καὶ κριτικὴν μέθοδον. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς μελέτης ἀναλύονται τὰ ἱστορικὰ δεδομένα κατὰ τὰς τρεῖς περιόδους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας. Εἰς δὲ τὸ δεύτερον μέρος ἐξετάζονται τὰ ἐπιχειρήματα, δι' ὧν εἰς τὴν διοίκησιν κατεβλήθη προσπάθεια νὰ δικαιολογηθῇ ἡ ἀπάρνησις τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἀκολουθεῖ ὁ Ἐπίλογος πυκνὸς εἰς τὴν Σκέψιν.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ἡ παροῦσα βιβλιοκρισία τοῦ γνωστοῦ καὶ διακεκριμένου σοφοῦ κ. Rodolphe Guilland, παρελήφθη παρὰ τοῦ ἐγκρίτου περιοδικοῦ «France—Grèce», τ. Β'. 1955.

Archim. PARTHENIOS K. POLAKIS. Istorikai proüpothéseis tou prôteiou tou épiskopou Kônstantinoupoléos. (Conditions préliminaires historiques de la préséance du siège épiscopal de Constantinople). Athènes (1954), 107 pages.

Le savant auteur, professeur de l'Histoire de l'Eglise à l' Université de Thessalonique, montre comment la communauté de croyance, d' espérance et d'amour fut la condition et fit aussi la force de l' unité de l'Eglise. Sans doute, cette unité eut à subir de violents assauts, comme en témoigne les controverses ariennes et le schisme d'Antioche avec Rome, qui ne prit fin qu'en 415. Celui-ci tenait surtout à des questions de personnes, dans lesquelles joua un rôle important Paulin, qui s'était fait reconnaître comme évêque légitime d'Antioche, en 375, confirmer comme tel par le concile de Rome, en 382, et dont seul la mort, en 394, permit d'entrevoir la solution heureuse du conflit qui déchirait l'Eglise. La question de la prééminence du siège de Constantinople, devenue la capitale le l'Empire, et qui pour cette raison estimait que l'évêché de Constantinople devait avoir le pas sur l'évêché de Rome, me-

naça à nouveau l'unité de l'Eglise. La querelle s'envenima avec le 28e canon du concile de Chalcédoine, en 451, qui accordait «la même primauté au très saint siège de la Nouvelel Rome, estimant avec raison que la ville qui est honorée (de la présence) de l'empereur et du sénat et qui a les mêmes privilèges que l'ancienne Rome impériale, est grande aussi comme elle dans les choses ecclésiastiques, étant la seconde après elle.». Le pape saint Léon le Grand protesta énergiquement, en particulier auprès de l' évêque de Constantinople, Anatole, qui s'excusa dans une lettre pleine de regrets, ce qui permit de rétablir les relations normales entre Rome et Constantinople, mais ne résolut pas les problèmes soulevés par le 28e canon de Chalcédoine. En fait, ce dernier était moins révolutionnaire que le soutenait Rome, car, pratiquement, il consacrait un etat de fait qui existait depuis trois générations. «La Nouvelle Rome, conclut fort justement l'auteur, était le centre des espoirs des Eglises d'Orient, elle les fortifiait, elle les inspirait et leur donnait le courage nécessaire dans les luttes si rudes contre les hérésies et contre les Barbares. L'Eglise de Constantinople est la création de la conscience de l'Orient et des circonstances historiques inévitables du nouveau monde chrétien.»

Arch. PARTHENIOS K. POLAKIS. Hé Héllènikê Ekklèsia kai o kosmos tôn Barbarôn. (L' Eglise grecque et le monde barbare). Thessalonique (1951), 90 pages .

On lira avec un intérêt soutenu la solide et intéressante étude consacrée par le R. P. Polakis au rôle joué par l'Eglise byzantine dans la conquête à l'Orthodoxie des peupl es barbares voisins de l'Empire et, par suite, dans le rayonnement de la civilisation byzantine en Europe orientale. On verra avec quelle habileté et avec quel dévouement l'Eglise byzantine secondait la diplomatie des basileïs pour étendre la sphère d'influence de l'Empire. Après un chapitre d'introduction, consacré au christianisme dans les colonies grecques du Pont-Euxin, oû l'auteur signale le rôle joué par les premiers martyrs, en particulier dans la région de Cherson, en Crimée, en «Scythie» d'une manière générale, le second chapitre, le problème des Barbares, mondre l'Eglise répandant heureusement l'Orthodoxie parmi les Goths de la région danubienne, les

efforts fructueux de saint Basile, de saint Jean Chrysóstome et de Synésios, et Constantinople s'affirmant de plus en plus comme le centre de l'Orthodoxie. C'est ensuite la magnifique expansion du christianisme sous Justinien Ier, triomphant de l'hérésie monophysite et pénétrant chez les Slaves du Sud, chez les Arabes, puis en Europ oriental, la difficile mais fructueuse mission des saints Cyrille et Méthode chez les Moraves et surtout chez les Bulgares, avec la conversion; en 864, du tsar de Bulgarie Boris, qui faisait par là pénétrer profondément en Bulgarie l'influence grecque. C'étaient là de très grands succès que couronna un événement, dont les contemporains ne pouvaient soupçonner l'importance et ses conséquences lointaines : en 957, la grande princesse de Russie Olga venait à Constantinople et y recevait le baptême. Mais surtout en 989, son petit-fils, Vladimir recevait le baptême. Mais en même temps qu'il épousait la princesse Anne; de retour à Kiev, il ordonnait la conversion en masse de son peuple. La Russie était devenue chrétienne et elle entrait dans la civilisation. Sans doute, en convertissant à l'Orthodoxie les Bulgares, les Russes, les Serbes, Byzance songeait avant tout à les soumettre à son influence, mais, en même temps, elle les faisait naître à l'Histoire et le mérite en revient en très grande partie à l'Eglise byzantine. Voila ce qu' expose le savant archimandrite dans sa belle étude, que tous ceux qui s'intéressent à la civilisation médiévêvale de la Grèce liront avec autant de profit que d'intérêt.

RODOLPHE GUILLAND.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Περὶ τοῦ Ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ (Εἰσαγωγὴ — Κείμενον — Μετάφρασις — Σχόλια). Ἀθῆναι, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἑλλάδος, 1953. σελ. 160.

Ὁ νῦν Καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Θεσσαλονίκης κ. Π. Χρήστου ἐκτὸς τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν μελέτης αὐτοῦ προσέφερε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ἄλλας ἐργασίας του εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Θεολογικὴν Γραμματείαν.

Διὰ τοῦ παρόντος κομψοῦ τόμου κάμνει τὴν ἀρχὴν εἰς μίαν σειρὰν ἐκδόσεων, τοῦ ἰδίου τύπου, τῶν κυριωτέρων καὶ πλέον ἐνδιαφερόντων ἔργων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι μεγάλη ἡ ἔλλειψις ἔργων τοιαύτης μορφῆς καὶ ἡ προσπάθεια τυγχάνει ἀξία συγχαρητηρίων καὶ μιμήσεως.

Εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν θίγονται ζητήματα σχετικὰ πρὸς τὴν δρᾶσιν τοῦ Χρυσοστόμου ὡς διδασκάλου καὶ συγγραφέως καὶ προβλήματα φιλολογικά, κριτικὰ καὶ ἱστορικὰ διὰ τοὺς ὑπὸ μελέτην λόγους. Μετὰ τὴν Εἰσαγωγὴν ἐκτίθεται τὸ κείμενον καὶ μετάφρασις αὐτοῦ μετ' ὑποσημειώσεων.

Τὸ ἔργον διὰ τοῦ τρόπου τούτου καθίσταται ὠφέλιμον ὄχι μόνον εἰς τοὺς περὶ τὴν Θεολογίαν ἀσχολουμένους, ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε εὐσεβῆ ἀναγνώστην.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
Καθηγητής

Τοῦ αὐτοῦ, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Οἱ περὶ Ἱερωσύνης Λόγοι (Εἰσαγωγὴ — Κείμενον — Μετάφρασις — Σχόλια), Θεσσαλονίκη : Μ. Τριανταφύλλου Υἱοί, 1954, σελ. 240.

Τὸ δεύτερον εἰς τὴν σειρὰν τῶν Πατερικῶν ἐκδόσεων ἔργον τοῦ κ. Π. Χρήστου ἀκολουθεῖ τὴν ἰδίαν πλοκὴν ὡς καὶ τὸ προηγούμενον.

Ὁ σ. θεωρεῖ πλαστὸν τὸ δεύτερον πρόσωπον τοῦ διαλόγου, τὸν Βασίλειον. Μετὰ τὴν παράθεσιν τῶν ἐπιχειρημάτων του, ἀρκετὰ πειστικῶν, λέγει : «Συνεπῶς ὁ Βασίλειος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνύπαρκτον πρόσωπον ἐφευρεθὲν χάριν τῆς οἰκονομίας τοῦ διαλόγου ὡς συγκεντρῶνον ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἱερωσύνην προσόντα» (σ. 7).

Εὐχόμεθα εἰς τὸν φίλον συνάδελφον συνέχισιν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου του.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
Καθηγητής

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΡ. ΓΕΡΟΜΙΧΑΛΟΥ, Ὠριγένης ὁ Πατὴρ τῆς Θεολογίας, Ἀθῆναι, 1951, σελ. 75.

Ἡ Ὀρθόδοξος Θεολογία, ἡ συνεχίζουσα τὸ ἔργον της ἐπὶ τῶν βάσεων, ἃς ἔθηκεν ὁ Ὠριγένης, «ὁ Πατὴρ τῆς Θεολογίας», χαιρετίζει μετὰ χαρᾶς κάθε νέαν προσπάθειαν εἰσδύσεως εἰς τὸν κόσμον καὶ τὰς σκέψεις τῆς τραγικῆς ἐκείνης μορφῆς τῆς Ἀρχαίας Χριστιανικῆς Θεολογίας, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Ὠριγένης.

Εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν ἐρευνᾶται συντόμως τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τῆς πίστεως καὶ γνώσεως, εἰς τὸ μετέπειτα κεφάλαιον «Ἀλεξανδρινὴ Θεολογία» ἡ δρᾶσις τῶν πρὸ τοῦ Ὠριγένους διδασκάλων καὶ εἰς τὰς σελ. 17—72 ἀναλύονται ὁ Βίος, τὰ Ἔργα καὶ ἡ Σκέψις τοῦ Ὠριγένους.

Ὁ σ. ἀναπτύσσει ἐν τῇ μεγαλειτέρᾳ συντομίᾳ τὸ Θεολογικὸν σύστημα τοῦ Ὠριγένους, τὸ ἀναλύει μὲ ἀριστοτεχνικὴν ἱκανότητα καὶ τὸ παρουσιάζει ἐν ὅλῳ του τῷ μεγαλείῳ εἰς τὸν ἀναγνώστην.

Ἐν κατακλεῖδι περὶ τοῦ Ἔργου τοῦ Ὠριγένους λέγονται τὰ ἑξῆς :

Ἀσχέτως ἂν τὸ σύστημα τοῦ Ὠριγένους ὡς ὅλον ἔχῃ πλείστας ἀδυναμίας καὶ σφάλματα, πάντως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀμφισβητήσωμεν, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δι' αὐτοῦ ἀποκτᾷ τὴν ἐσωτερικὴν ὤθησιν νὰ παρουσιάσῃ ἑαυτὸν ὡς σύστημα ὅλον καὶ νὰ πληρώσῃ διὰ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ τοὺς διανοητικοὺς

τύπους, οἵτινες εἶχον ἀναπτυχθῆ τῇ βοηθείᾳ τῆς Φιλοσοφίας.

Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ὁ Ὠριγένης ὑπῆρξεν ὁ σκαπανεὺς ἐν τῇ ἐρεύνῃ πρὸς θεολογικὴν μέθοδον, ἡ προσφορὰ δ' αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν του, ὑπῆρξε μεγάλη διὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ Τριαδικοῦ δόγματος. (σ. 71).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
Καθηγητής

ΣΑΒΒΑ ΧΡ. ΑΓΟΥΡΙΔΟΥ, Ἡ Χριστιανικὴ Σκέψις ἐν Ἀμερικῇ. Σύντομος Ἱστορικὴ Ἀνασκόπησις. Ἀθῆναι, ἐκ τοῦ Τυπ. τῆς Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἑλλάδος, 1952, σελ. 99.

Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἡμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι, φέρομεν συνήθως εἰς τὸν νοῦν τὰ ὑλικὰ κριτήρια καὶ τὴν πρακτικὴν ζωήν. Ἀσυνειδήτως σφάλλομεν ὅταν παραμερίζωμεν τὴν πνευματικὴν ζωήν, τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς θρησκείας. Διότι αὐτὰ δεσπόζουν καὶ κατευθύνουν τὰς τύχας τῆς Ἀμερικῆς, ὁσονδήποτε καὶ ἂν δὲν γίνωνται αἰσθητά. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, εἰς τὴν θεωρίαν καὶ τὴν πρᾶξιν αὐτῆς παρὰ τὴν μεγάλην διάσπασίν της εἰς τὴν Χώραν ἐκείνην, παραμένει μία δύναμις ὑπολογήσιμος.

Τὴν Σκέψιν ταύτην τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας μεταφέρει καὶ μεταφράζει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὁ σ. τοῦ παρόντος ἔργου, καλύπτων οὕτω ἓν μέγα κενὸν τοῦ Θεολογικοῦ ἡμῶν καταρτισμοῦ. Παρὰ τὴν ταπεινόφρονα ὁμολογίαν του «περὶ τῆς πτωχείας τῶν παραπομπῶν — ἡ ὁποία — ὀφείλεται εἰς τὴν παντελῆ σχεδὸν ἀπουσίαν τῆς ἀμερικανικῆς βιβλιογραφίας ἐκ τῶν ἑλληνικῶν βιβλιοθηκῶν» (σ. 3), τὸ παρατιθέμενον ὑλικὸν καὶ αἱ σημειώσεις διαφωτίζουν ἱκανῶς πρόσωπα καὶ πράγματα. Πολὺ καλὰ πράττει ὁ σ. μεταφράζων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ἀνάλογα τεμάχια ἐκ τῶν συγγραφῶν τῶν Ἀμερικανῶν Θεολόγων. Ἡ γενομένη κριτικὴ τῶν ἑκάστοτε συστημάτων καθιστᾶ τὴν παρακολούθησιν εὐκολωτέραν.

Εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς Μεγάλης Θρησκευτικῆς Ἀφυπνίσεως νομίζομεν ὅτι θὰ ἔπρεπε παραλλήλως πρὸς τὸν Ἰ. Γουέσλεϊ, πατέρα τοῦ Μεθοδισμοῦ, νὰ μνημονευθῇ καὶ ὁ Γεώργιος Οὐάιτφιλδ, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ Ἀφύπνισις αὕτη.

Εἰς τὴν πρώτην παράγραφον τοῦ Ἐπιλόγου δίδεται ἡ γραμμή, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ὁ σ. εἰς τὴν διαρρύθμισιν τῆς ὕλης του.

Εἰς τὴν σύγχρονον χριστιανικὴν ζωὴν καὶ σκέψιν τοῦ Νέου Κόσμου εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπάρχῃ ἱστορικὴ συνέχεια. Εἰς τὸ παρόν, ὑπὸ πολλὰς καὶ ποικίλας μορφάς, ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ὁλόκληρον τὸ παρελθόν. Ἐντὸς τοῦ παρόντος ὑπνώττει τὸ μέλλον. Ὁ Πουριτανισμὸς ὡς θεωρία καὶ δόγμα, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὡς νοοτροπία καὶ πρᾶξις, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπηρεάζῃ ἱκανὰ στρώματα τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνίας. Ἡ «Εὐαγγελικὴ Θρησκεία» εἶναι ἡ κρατοῦσα καὶ σήμερον μεταξὺ κυρίως τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν μορφὴ τοῦ ἀμερικανικοῦ προτεσταντιστικοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Φιλελευθερισμὸς ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρῇ ἱκανὰ φρούρια εἰς τὰ μεγάλα ἀστικὰ κέντρα, βοηθούμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἐν γένει κοινωνικῶν τάσεων ἐν τῇ χώρᾳ ἐπηρεάζει τὴν καθόλου ζωήν. Ἡ σύγχρονος, τέλος, Ρεαλιστικὴ Θεολογία καὶ τὸ ἔντονον διαφέρον διὰ τὴν Οἰκουμενικὴν Κί-

νησιν ἐκφράζουν αὐτὴν ταύτην τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ παρόντος κατ' ἐξοχήν. (σ. 97).

Εὐχόμεθα ὅπως ἴδουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ ἄλλαι μελέται, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν Ζωὴν καὶ τὴν Σκέψιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀμερικῇ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
Καθηγητής

A HISTORY OF THE ECUMENICAL MOVUMENT 1517—1948
ed. by Ruth Rouse and Stephen Charles Neill.
London : S. P. C. K., 1954, pp. XXIV—822.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τ. Β΄. σελ. 251)

Κεφάλαιον 13ον. Ἄλλαι πτυχαὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως (1910—1948) ὑπὸ τῆς Π. Ρούζ (σελ. 599—641).

Πολὺ ὀρθὸν ὅτι τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν δὲν καλύπτει τὴν καθόλου Οἰκουμενικὴν Κίνησιν (σ. 699). Παραλλήλως ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ρεύματα, ἅτινα συμπληροῦν τὴν Κίνησιν ταύτην. Τοιαῦτα ὡς εἴδομεν καὶ ἀνωτέρω εἶναι αἱ διάφοροι Κινήσεις, αἱ ἀνάγουσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τοὺς Λαϊκούς, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Νέων κ. ἄ.

Ἡ σύγκλησις τοῦ Συνεδρίου τῆς Παγκοσμίου Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Νεολαίας ἐν τῇ Πόλει ἡμῶν τὸ 1911, ἔφερε τοὺς Ἀντιπροσώπους τῆς Νεολαίας τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἡμετέρους. Πάλιν μνημονεύεται ὁ τότε Σχολάρχης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης Ἀρχιμ. Γερμανὸς Στρηνόπουλος (σ. 603).

Ἡ ἵδρυσις τῆς Ἐξαρχίας τῶν ἐν τῇ Διασπορᾷ Ρώσσων καὶ αἱ ἄλλαι ἐπαφαὶ μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων ἐβοήθησαν κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἀλληλοκατανόησιν. Ἡ Ὀρθοδοξία μελετᾶται σήμερον εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Δύσεως, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἀμερικῆς (σ. 606). Δυνάμεθα δὲ καὶ ἀντιστρόφως νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ καὶ ἡ Θεολογικὴ Σκέψις τῆς Δύσεως γίνονται ἀντικείμενα ἐρεύνης εἰς τὰς Ὀρθοδόξους Θεολογικὰς Σχολάς.

Αἱ Ἑνώσεις αὗται τῆς Χριστιανικῆς Νεολαίας ἐβοήθησαν καὶ ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους, διότι ἔφερον τὰ μέλη τῆς Ὀρθοδόξου Νεολαίας ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ἐπὶ τοῦ Ὁμολογιακοῦ ἐδάφους Ἑνώσεις βλέπομεν καὶ τὴν ἵδρυσιν τῶν Ἐθνικῶν ἢ τοπικῶν Συμβουλίων τῶν Ἐκκλησιῶν.

Μνημονεύονται καὶ ἄλλα μέσα διὰ τὴν συνεργασίαν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Κεφάλαιον 14ον. Αἱ Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις κατὰ τὸν Κ΄. Αἰῶνα ὑπὸ Νικολάου Ζέρνωβ (σελ. 645—74).

Κεφάλαιον 15ον. Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις (1910—1948) ὑπὸ Ὄλιβερ Σ. Τόμκινς (σελ. 677—693).

Ὁ γράφων χειρίζεται τὸ θέμα του μὲ τὴν λεπτότητα Ἄγγλου διπλωμά-

του. Προσπαθεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ νόημα τῶν κατὰ καιροὺς Παπικῶν Ἐγκυκλίων καὶ νὰ διαφωτίσῃ τὴν στάσιν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ρώμη δὲν θεωρεῖ τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας αἱρετικάς. Καλεῖ αὐτὰς Ἐκπεσούσας Ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντινοῦ Ρυθμοῦ. Κυριώτερον διὰ τὴν ἕνωσιν ἐμπόδιον θεωρεῖται ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Πρωτείου τοῦ Πάπα. Ἡ Ρώμη ἔλυσε τὸ πρόβλημα διὰ τῆς Οὐνίας. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὸ μῖσος τῶν Ὀρθοδόξων ἐναντίον τῶν Οὐνιτῶν εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ πρὸς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς τοιοῦτον (σ. 679). Ἡ λειτουργία ἐν Ρώμῃ Κολλεγίων διὰ τοὺς Ἀνατολικοὺς θεωρεῖται ἕτερον μέσον διὰ τὴν διάδοσιν τῆς Οὐνίας. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀφήνει σχετικὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς Οὐνιτικὰς Ἐκκλησίας. Τὸ ἀπόλυτον ὅμως κῦρος ἐφ' ὅλων τῶν ζητημάτων τὸ ἔχει ὁ Πάπας.

Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, προσκληθεῖσα εἰς Συνέδριά τινα, δὲν ἀπεδέχθη τὴν πρόσκλησιν. Ἀπέστειλε μόνον παρατηρητάς. Κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ἕνωσις σημαίνει ὑποταγὴ εἰς τὴν Ρώμην. Ὡς ἐκ τούτου περιττεύει καὶ πᾶσα συζήτησις καὶ ἡ καθόλου Οἰκουμενικὴ Κίνησις (σ. 693). Παρὰ ταῦτα ἡ Κίνησις αὕτη παρακολουθεῖται μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος ἀπὸ κύκλους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης καὶ τὰ περιοδικὰ αὐτῶν.

Κεφάλαιον 16ον. Ἡ Γένεσις τοῦ Π. Σ. Ε. ὑπὸ τοῦ Β. Τοὺφτ (σελ. 697—724).

Ὁ σχηματισμὸς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κύκλων διὰ τὴν θεμελίωσιν μιᾶς παραλλήλου Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ ἰδέα τοῦ ἑνὸς Π. Σ. Ε. κατὰ τὸν γράφοντα προέβαλλεν εἰς τὸν ὁρίζοντα ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1920 καὶ ἑξῆς (σ. 695).

Ἐπακολουθοῦν ὅλαι αἱ Συσκέψεις καὶ Συνεδριάσεις μέχρι τοῦ Συνεδρίου ἐν Οὐτρέχτῃ (9—12 Μαΐου 1937) διὰ τὴν ἑνοποίησιν τῶν δύο Κινήσεων Π. Τ. καὶ Ζ. Ε. εἰς ἓν Π. Σ. Ε. Ἐν Οὐτρέχτῃ ἐρρυθμίσθησαν τὰ προβλήματα περὶ τοῦ κύρους, τῆς φύσεως καὶ τῆς βάσεως τοῦ Π. Σ. Ε. Ὑπεβλήθη σχέδιον τοῦ Καταστατικοῦ καὶ ἱδρύθη ἡ Προσωρινὴ Ἐπιτροπὴ ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἐκτελεστικῆς, ἥτις ἀνέλαβε τὴν διεκπεραίωσιν τῶν Ὑπηρεσιῶν.

Τὸ Συμβούλιον δὲν ἵσταται ὑπεράνω τῶν Ἐκκλησιῶν, οὔτε καὶ ἔχει νομοθετικήν τινα ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν. Ὡς βάσις συμμετοχῆς ἐλήφθη ἡ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα. Ἡ Προσωρινὴ Ἐπιτροπὴ εἰργάσθη ἐντατικῶς τόσον κατὰ τὰ ἔτη τοῦ πολέμου ὅσον καὶ μετέπειτα μέχρι τοῦ Συνεδρίου τοῦ Ἄμστερδαμ (1948). Σημειοῦται ἡ ἐπίσκεψις μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ ἔτος 1947 εἰς τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας Ἀθηνῶν, Κ. Πόλεως, Κύπρου, Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας.

Γνωστὰ τὰ αἴτια, ἅτινα δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὰς ὄπισθεν τοῦ Παραπετάσματος Ἐκκλησίας καὶ εἰς ὡρισμένα ἐκ τῶν ἀρχαίων Πατριαρχείων τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Ἄμστερδαμ. Ἡ ἀποχὴ αὕτη μερίδος τῶν Ὀρθοδόξων ἐξεδηλώθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν τριακονταετῆ καὶ ἄνω ζωὴν τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν Κ. Πόλεως, Ἑλλάδος, Κύπρου καὶ Ρώσσων τῆς Διασπορᾶς δὲν εἶχον ἀκόμη καλῶς ἐννοήσει τὴν γενομένην ἀλλαγήν.

Ὁ Ἐπίλογος ὑπὸ τοῦ Στ. Σ. Νέϊλλ καὶ ὁμάδος συνεργατῶν του (σελ.

725—31) ὑποδεικνύει τὰ προβλήματα, τὰς ἐπιτυχίας, τὰς ἀπωλείας καὶ τὴν ἐν γένει Οἰκουμενικὴν Κίνησιν εἰς τὸν ἀναγνώστην.

Παράρτημα Ι. Ὁ ὅρος «Οἰκουμενικός». Ἡ ἱστορία καὶ χρῆσις αὐτοῦ ὑπὸ Β. Τοὺφτ (σελ. 735—40).

Παράρτημα ΙΙ. Ἡ Διαμυστηριακὴ Κοινωνία ὑπὸ Στ. Σ. Νέϊλλ (σελ. 741—4).

Βιβλιογραφία πλουσιωτάτη, παρὰ τὸν ἐκλεκτικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα (σελ. 747—86).

Γλωσσάριον καὶ Ἐπεξηγηματικαὶ Σημειώσεις (σελ. 787—96).

Εὑρετήριον Λέξεων (σελ. 797—822).

Ὁ ὑπὸ μελέτην τόμος μὲ τὰς ὑπεροκτακοσίας σελίδας αὐτοῦ διαφωτίζει τὰς σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ γενικῶς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν μὲ τὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς. Ἡ πρὸς συγγραφὴν Ἐπιτροπὴ ἀπέβλεψεν εἰς τὴν καλλιτέραν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐμφάνισιν αὐτοῦ. Δὲν νομίζομεν νὰ παρελήφθη καμμία πτυχὴ ἀπὸ τὴν πολύπλευρον ζωὴν τῆς Κινήσεως ταύτης, ἡ ὁποία καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ διαφωτισθῇ. Εἰς περισσότερα τοῦ ἑνὸς κεφάλαια συναντῶμεν ἐνίοτε τὰ ἴδια πρόσωπα καὶ τὰς ἰδίας ὀργανώσεις. Αἱ ἐπαναλήψεις ὅμως αὗται δὲν βλάπτουν, ἀλλὰ μᾶλλον μᾶς βοηθοῦν εἰς τὴν καλλιτέραν κατανόησιν τῶν γραφομένων.

Τὸ Μάθημα τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ἔχει πλέον τὸ βασικόν του κείμενον. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ὅπως ὡρισμένα ἐκ τῶν κεφαλαίων μεταφρασθοῦν καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικήν. Μὲ τὴν εὐχὴν ταύτην κατακλείομεν τὸ παρὸν σημείωμα.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
Καθηγητής

«ORTODOKSİA» — Ahlâkî ve Dinî Resale
XXX YIL, 3ncü SAYI, TEMMUZ—AĞUSTOS—EYLÛL 1955.
İmtiyaz sahibi ve Umum Neşriyat Müdürü :
ADALAR MİTROPOLİTİ, DOROTEOS YEORGİADİS
Mahal İdare : Büyükada, Kanarya sokak, No. 16
Basıldığı yer ve tarih :
Rum Patrikhanesi adına, Vasil Vasiliadis Matbaası.
12 EKIM 1955

«ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ»
Τριμηνιαῖον ἠθικοθρησκευτικὸν περιοδικόν.
Ἰδιοκτήτης — Διευθυντής :
Ὁ Μητροπολίτης Πριγκηποννήσων Δωρόθεος.